

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İVAN S. TURGENYEV
—BABALAR VE ÇOCUKLAR—

ca
oxu
m
t
is
y

yordam
edebiyat

Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Hasan Âli Ediz (1904, Priboy, Sırbistan - 3 Temmuz 1972, İstanbul)

70'e yakın çeviriye imza atmış yetkin ve öncü çevirmenlerimizdendir.

Sırbistan'ın Priboy kasabasında doğdu ve on bir yaşına kadar orada yaşadı. Balkan Savaşı'ndan sonra, 1913 yılında, ailesiyle birlikte İstanbul'a göç etti.

Telgrafçı olan babası 1914 yılında askere alınınca ailenin maddi durumu kötüleşti. Hasan Âli Ediz, gündüz okula devam etmek ve akşamları ekmek fırınında çalışmak durumunda kaldı. 1919'da İstanbul'un İngilizler tarafından işgali sırasında işgale karşı bildiri dağıtmaktan tutuklandı. 1921 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. Maddi yetersizlik sebebiyle Askeri Tıp Akademisi'ne geçti. 1921 yılından 1930'lu yıllara kadar Türkiye Komünist Partisi (TKP) içinde çalışma yürüttü, Merkez Komitesi ve Politbüro'ya seçildi. 1923 1 Mayıs'ında "komünist bildirileri dağıttığı" için tutuklandı. Nisan 1924'te ikinci kez tutuklandı ve Askeri Tıp Akademisi'nden atıldı. İki ay hapiste kaldı. 1925'te Sovyetler Birliği'ne gitti. Gıyabında 15 yıl kürek cezasına çarptırıldı. Orada kaldığı beş yıl içinde bir yandan siyasi faaliyetlerini sürdürürken bir yandan da tıp eğitimine devam etti. Türkiye'ye döndükten sonra, 1930-1935 yılları arasında hapis yattı.

Sonraki yıllarda kendini tümüyle yazarlığa ve çevirmenliğe verdi. Devlet Kitapları Müdürlüğü'ne danışman olarak girdi ve buradan emekli oldu.

Hasan Âli Ediz'in asıl verimi çeviri alanındadır. Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Klasikleri dizisinin gerçekleşmesine önemli katkısı oldu. Fransızca, Rusça ve Sırpça bilen Ediz, pek çok klasik ve çağdaş yapıtı Türkçeye kazandırdı.

Ölümünden sonra, Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS) tarafından Hasan Âli Ediz Çeviri Ödülü verilmeye başlandı. Ne var ki bu ödül, TYS'nin 12 Eylül Darbesi'nden sonra kapatılmasıyla kesintiye uğradı.

Suç ve Ceza (Dostoyevski), *Anna Karenina* (Tolstoy), *Seçme Hikâyeler* (Çehov, 2 cilt), *Babalar ve Çocuklar* (Turgenyev), *Duman* (Turgenyev), *Mayıs Gecesi* (Gogol), *Dubrovski* (Puşkin), *Soytarı* (Gorki), *Ekmeğimi Kazanırken* (Gorki), *Benim Üniversitelerim* (Gorki), Yordam Edebiyat'ın yayımladığı ve yayımlayacağı Hasan Âli Ediz çevirilerinden bazılarıdır.

Babalar ve Çocuklar ilk kez 1937 yılında Remzi Kitabevi tarafından basılmıştır.

Eserin orijinal adı:

ОТЦЫ И ДЕТИ - OTTSY I DETI

Çevirinin önceki basımları:

1937-1963 Remzi Kitabevi

1982-1984-2002-2013 Cem Yayınevi

İ. S. TURGENYEV

BABALAR
VE
ÇOCUKLAR

ROMAN

TÜRKÇESİ
HASAN ÂLİ EDİZ

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 41 • **Babalar ve Çocuklar** • İ. S. Turgenyev
ISBN 978-605-172-261-0 • *Türkçesi*: Hasan Âli Ediz
Düzeltilme: Dilan Keyvan • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım*: Mayıs 2018
© Yordam Kitap, 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 - 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic. Ltd. Şti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

BABALAR
VE
ÇOCUKLAR

ROMAN

*Vissarion Grigoryeviç Belinski'nin
anısına ithaf edilmiştir.*

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Hasan Âli Ediz

Ailesi ve Çocukluğu

İvan Sergeyeviç Turgenyev, 28 Ekim 1818 tarihinde, Orel kentinde doğdu. Yakışıklı bir adam olan babası Sergey Nikolayeviç Turgenyev, yoksul düşmüş, köklü, soylu bir ailedendi. Yaşama su-bay olarak atılmış, süvari albaylığına kadar yükselmişti. Spasskoye malikânesinin sahibi, yaşlı ve çirkince bir kadın olan Varvara Petrovna Lütovia (Turgenyev'in annesi) ile daha çok parası için evlenmişti. Evlendikten kısa bir süre sonra, daha yirmi altı yaşındayken ordudan ayrılmış, karısının malikânesinde bolluk içinde, aylak bir yaşayış sürmeye başlamıştı.

Turgenyev'in annesi Varvara Petrovna, kısa boylu, hafif çiçek bozuğu yüzlü, biraz kamburcaydı. Bununla birlikte akıllı, bilgili, okumuş bir kadındı. Turgenyev'in çocukluğu, annesinin Spasskoye malikânesinde geçti. Turgenyev, Alman ve İsviçreli mürebbiyelerin, toprak kölesi dadıların, sütinelerin elinde büyüdü. Otoriter bir kadın olan Varvara Petrovna, çiftlik halkına karşı olduğu kadar, çocuklarına karşı da sert davranırdı. Beş bini aşan toprak kölesinden suç işleyenleri acımasızca dövmekten ve dövdürmekten çekinmezdi. Zaten Spasskoye çiftliğinde dayak, başlıca eğitim araçlarından biri sayılırdı. Bundan ötürü, evin çocuklarına da aynı eğitim sistemi uygulanmaktaydı. Bu eğitim sistemine başkaldıran

küçük Turgenyeve, bir gün evden kaçmış, ancak bir daha bu yola başvurulmayacağı konusunda söz aldıktan sonra evine dönmüştü.

Küçük Turgenyeve'in derebeyi yaşayışıyla ilgili bu kötü izlenimleri, onda daha çocuk yaşında, toprak köleliği düzenine karşı derin bir tiksinti uyandırmıştı.

Turgenyeve ailesi, 1827 yılında Moskova'ya göç etti. Dokuz yaşlarındaki küçük Turgenyeve orada, iki üç yıl özel okullarda okudu. Turgenyeve, bundan sonraki eğitimini özel öğretmenlerden aldığı derslerle evinde sürdürdü. Bu ev öğrenimi sırasında, özellikle yabancı dillere ve edebiyata önem verildi. Böylece Turgenyeve, daha çocukluğunda, Fransız, Alman, daha sonra İngiliz konuşma dilini öğrendi. Bunun yanı sıra çocuğun yabancı klasikleri öğrenmesine de önem verildi.

Turgenyeve ilk edebî kültürünü evinde aldı. Annesi, aşırı denebilecek derecede edebiyata düşküncü. O zamanlar soylular arasında moda olan Fransız edebiyatından başka Rus yazarlarından yalnız Sumarokov'u, Lomonosov'u, Derjavin'i, Karamzin'i değil, Jukovski'yi, Puşkin'i, Gogol'ü, hatta Lermontov'u bile okur ve bilirdi.

Üniversite Öğrenimi ve Almanya'ya Gidiş

Turgenyeve, daha on dört yaşında bir çocukken, 1832 yılında, Moskova Üniversitesine girdi. Ama ailesi Petersburg'a taşındığı için, o da, kısa bir süre sonra Petersburg Üniversitesine geçti. 1836 yılında, Felsefe Fakültesi edebiyat dalını iyi dereceyle bitirdi.

Turgenyeve, 1838 yılı baharında Almanya'ya giderek Berlin Üniversitesine girdi. Aralıklı olarak 1838-1839 ve 1840-1841 yıllarını Berlin'de geçirdi. Berlin'de geçen bu iki yılın, genç Turgenyeve'in yaşamında büyük bir önemi oldu. Turgenyeve, anılarında bunu şu sözlerle anlatır:

“Alman denizine balıkrama daldım. Sonunda bu denizden çıktığım zaman, kendimi ‘Batılılaşmış’ buldum. Ömrümün sonuna kadar da böyle kaldım.”

Profesörlüğe hazırlanmakta olan Turgenyeve, Berlin Üniversitesinde, özellikle tarih ile klasik filolojiye önem verdi. Yunancaya, Latinceye, edebiyata çalıştı. O zamanlar Almanya’da pek yaygın olan Hegel felsefesini inceledi. Ama bu konulardan hiçbirini onu, Berlin’deki Rus öğrenci kolonisi kadar ilgilendirmede.

Felsefe Dernekleri ve Turgenyeve

1825 Dekabrist ayaklanmasının bastırılışından sonra, Rusya’da koyu bir gericiilik, şiddetli bir baskı rejimi egemenliğini sürdürmeye başlamıştı. Bu sıralarda, özellikle Moskova’da geniş bir varlık gösteren felsefe dernekleri, Rusya’nın toplumsal gelişme tarihinde çok önemli bir rol oynadı. Bunların en ünlüsü, 1835 yılına doğru kurulan, Stankeyeviç’in, Felsefe Derneğiydi. Belinski, Bakunin, Granovski, Botkin, Aksakov gibi o dönemin en önemli düşünce adamları, bu derneğin çevresinde toplanmıştı.

Turgenyeve, henüz bu derneğe girecek yaşta değildi. Zaten derneğin kurucusu Stankeyeviç’le tanışmıyordu bile. Bu dernek, üyelerinin başka yanlara gidişinden ötürü, 1840 yılına doğru dağıldı. Ama dernek üyelerinden küçük bir grup Berlin’de yeniden bulundu. Bu grubun başında Bakunin vardı. Bu sıralarda Berlin’de bulunmakta olan Turgenyeve de 1840-1841 kışında bu dernek üyeleriyle bir yakınlık kurdu. Bakunin onun en iyi arkadaşı oldu. O sıralarda Bakunin de, Berlin Üniversitesi Felsefe Fakültesine gidiyordu. Bakunin’le Turgenyeve, 1840-1841 kışının birçok gecesini Hegel’in *Mantık*’ı üzerinde baş başa geçirdiler.

Profesörlük Çabaları ve Memurluk Yaşamı

Turgenyeve, 1841 Mayıs’ında Rusya’ya döndü. Petersburg Üniversitesi profesörlük sınavını başarıyla verdi. Ama profesörlük yapması mümkün olmadı. Çünkü o dönemde devrimci bir nitelik taşıyan Alman felsefesine, Rus üniversitelerinde kuşkuyla bir gözle

bakılıyordu. Bu dersin kürsüleri kaldırılmış, Turgenyev'e de yapacak bir iş kalmamıştı.

Turgenyev, temelli olarak Almanya'da kalmaya karar veren Bakunin'le görüşmek üzere, 1842 sonbaharında Almanya'ya gitti. Ama Bakunin ile Turgenyev arasındaki bu dostluk çok sürmedi. Yolu Rusya ve Avusturya hapishanelerinden geçen, köylüleri "balta başına" çağırmak için Amerika yoluyla Sibirya'dan kaçan "anarşist" Bakunin ile Turgenyev arasında derin bir görüş ayrılığı belirdi. Böylece kısa bir süre sonra birbirlerinden bütünüyle koptular.

Turgenyev, Almanya'dan döndükten sonra birkaç yıl Petersburg'da kaldı. Artık onun için "öğrenme ve yolculuk yılları" sona ermiş, pratik çalışma yaşamına atılma zorunluluğu başgöstermişti. 1843 yılı 8 Haziran'ında İçişleri Bakanlığında bir işe yerleşti. Ama burada çok kalmadı. 1845 yılında memurluktan ayrıldı. Zaten memurluk yaşamına atılışı, biraz da annesinin zoruyla olmuştu.

Belinski'yle Tanışma

1842-1843 kışı, Turgenyev'in yaşamında özel bir anlam taşır. Turgenyev, bu yılın kışında, büyük eleştirmen Belinski'nin çevresinde toplanan, Petersburg edebiyatçıları grubuyla tanıştı. Bu tanışma, Belinski ile Turgenyev arasında bir dostluğun kurulmasını sağladı. Sonraları, birbirine taban tabana karşıt görüşler taşıyacak olan Turgenyev ile Belinski'nin bu arkadaşlığına şaşmamalıdır. Çünkü o sıralarda Belinski'nin çevresinde toprak köleliği düzenine düşman her eğilimde Rus Batıcıları toplanmıştı. Turgenyev de Rusya'nın Batılılaşmasından yana olduğu için, o da Belinski'nin Batılılaşma Derneği'ne girdi.

İlk Edebiyat Denemeleri ve Romantizmi

Turgenyev, kendi deyimiyle, "tamamıyla çocukça bir nitelik taşıyan ve Byron'un kulca bir taklidi olan" ilk edebiyat denemelerine

daha üniversite sıralarındayken başladı. Ayrıca bir felsefe fakültesi öğrencisi olarak da Turgenyev'i, Shakespeare'in dramatik dehası, *Hamlet* ve *Kral Lear*'ın felsefi konuları ilgilendiriyordu. Ama Turgenyev, ciddi olarak edebi çalışmalarına 1842-1843 yıllarında başladı. Puşkin'in ortaya attığı ve Gogol'ün geliştirdiği Rus gerçekçiliği, 1830 yıllarından itibaren kendini göstermeye başlamıştı. Ama bu yıllar, aynı zamanda Rus romantizminin en parlak günlerini yaşadığı bir dönemdi. O dönemin yüksek tabaka okurları arasında pek yaygın olan Marlinski'nin öyküleri, Benediktov'un şiirleri, Kukolnik'in oyunları, Gogol'ü de, Puşkin'i de gölgede bırakıyordu. Turgenyev, daha sonraki tarihlerde yazdığı bir makaleyle Rus romantizminin niteliğini, gerici yanlarını çok parlak bir biçimde anlatmakla birlikte, ilk zamanlar o da romantizmin etkisinden kendini kurtaramamıştı.

Turgenyev'in ilk edebi yazıları tamamıyla koşuk biçiminde yazılmıştı. Hatta denilebilir ki, Turgenyev'in 1847 yılına kadar yazdığı yazıların hemen hepsi de koşuk biçimindeydi. Turgenyev, bu yazılarını, çeşitli adlar altında, çeşitli dergilerde yayımlamıştı. Bu yapıtlarından *Paraşa*'yı 1843'te, *Konuşma*'yı 1844'te, *Derebeyi*'ni ve *Andrey*'i 1845'te yayımladı. Yine bu yıllarda otuz kadar şiiri çıktı.

Turgenyev'in düzyazı biçimindeki ilk yapıtı olan *Andrey Kolesov* öyküsü, 1844'te çıktı. Bunun arkasından *Üç Portre* 1845'te, *Bretter* 1846'da, *Petuşkov* 1847'de yayımlandı.

1842 yılının sonlarına doğru Turgenyev, daha önceleri bağlı olduğu Rus romantizminin gerici bölümüyle olan ilgisini tamamıyla kesti. Belinski'yle birlikte buna karşı savaşıma girişti. Gerek Belinski, gerek Turgenyev, bir edebiyat otoritesi olarak Puşkin'i, Gogol'ü, Lermontov'u ileri sürüyorlardı. Turgenyev o dönemde, henüz kesin olarak kendi yolunu bulmamış bir yazar olarak bu üç otoritenin izi üzerinde yürümeye başladı.

Bir Avcının Notları

1847 yılında Rus dergicilik yaşamında çok önemli bir olay meydana geldi. Hemen hemen 1840 yılından başlayarak, gerek Belinski, gerek Belinski'nin derneğine giren yazarlar, yazılarını, Rus Baticılarının yayın organı olan *Oteçestvenniye Zapiski* dergisinde yayımlıyorlar, derginin ideolojisini Belinski belirliyordu. Ama derginin sahibi Krayevski, tüccar kafalı bir adamdı. Kısmen kendi çıkarına aykırı gördüğü, kısmen de çarlık yönetiminden çekindiği için, son zamanlarda eleştirici yazıların dergide çıkmasına engel olmaya başladı. Bu durum, Belinski'yi yeni bir dergi çıkarmaya zorladı. Böylece, bir zamanlar Puşkin'in çıkarmakta olduğu *Sovremennik* dergisi, 1847 yılı Ocak ayından başlayarak tek başına Belinski tarafından yayımlanmaya başladı. Bu derginin çıkışına her bakımdan yardım eden Turgenyev, on üç yıl boyunca buraya yazı yazdı. Turgenyev'in en yararlı, en olumlu çalışmaları bu derginin çevresinde olmuştur.

Bu derginin ilk sayısında, Turgenyev'in *Hor ve Kaliniç* adlı bir denemesi çıktı. Başlığın altında "Bir avcının notlarından" kaydı vardı. Bu deneme geniş bir ilgi uyandırdı. Yazarına hemen büyük bir ün sağladı. Bu geniş ilgi, Turgenyev'e *Bir Avcının Notları* dizisini sürdürme isteği ve cesaretini verdi. *Sovremennik* dergisinde, 1848-1851 yılları arasında, yine *Bir Avcının Notları* dizisinden olmak üzere yirmi öykü daha çıktı. 1852 yılındaysa, bu öyküler başlı başına bir kitap olarak basıldı. Bu öyküler son biçimini ancak kitabın 1880 yılı baskısında buldu. Kitabın bu baskısında, *Bir Avcının Notları*'ndan yirmi beş öykü bulunuyordu.

Bir Avcının Notları, yalnız zamanın edebî yaşamının değil, toplumsal yaşamının da büyük bir olayı oldu. Turgenyev bu öykülerinde, toprak köleliği düzeninin koşulları içinde, köylü ve derebeyi yaşamışının ustaca, renkli bir tablosunu çizdi.

Bir Avcının Notları'ndaki öyküler, konu birliğiyle birbirlerine bağlı değildir. Ama, avcının avlanması sırasında ortaya çıkan

rastlantıların ve olayların hepsi de, toprak sahibi derebeyleriyle toprak kölesi köylülerin portresini çizmek gibi bir ana düşünce çerçevesinde birleşiyorlardı.

Bu öykülerde doğa betimlemeleri, olaylara sımsıkı bağlıdır. Burada doğa, bazen okuyucuyu, olayın geçtiği yerin coğrafyasıyla tanıştırmak için bir fon olarak betimlenmiştir. Bazen de bu betimlemeler, aydın bir derebeyi, bütün güzellikleriyle güneşin doğuşunu ya da batışını, ayın yükselişini ya da sıcak bir yaz sabahını malikânesinin balkonundan, duygulanarak seyrederken, düpedüz bir doğa olayı olarak verilmiştir.

Turgenyev, *Bir Avcının Notları*’nda bütünüyle nesnel ve gerçekçidir. Olayları anlatırken onda, ne yerme, ne öfke, ne de başkaldırı vardır. Burada sadece birbirini kovalayan gerçekler konuşur.

Bir Avcının Notları, Rusya’da olduğu kadar Rusya’nın dışında da geniş bir ilgi uyandırdı. *Bir Avcının Notları* çıktıktan sonra Turgenyev, Oxford Üniversitesi onursal profesörlüğüne seçildi. Rusya’da kamuoyu bu kitaba o kadar büyük bir önem verdi ki, 1860 yılında toprak köleliğinin kaldırılışı bile bu kitabın etkisine yoruldu. O sıralarda ortalıkta dolaşan söylentilere göre Çar II. Aleksandr doğrudan doğruya bu kitabın etkisi altında, köylüleri “azat” etmeye karar vermiş. Bu söylentiler doğru olmamakla birlikte, bu yapının, Rus klasik edebiyatındaki tarihsel ve edebî rolünü belirtmesi bakımından dikkat çekicidir.

Pauline Viardot

Turgenyev’in yaşamında önemli bir rol oynadığı için burada, kronolojik sıraya uyarak, İspanyol asıllı Fransız ses sanatçısı Paulina Viardot-Garcia’dan söz etmek zorundayız.

Turgenyev, birkaç temsil vermek üzere o sıralarda Petersburg’a gelmiş olan Paulina ile daha 1843 yılında tanışmıştı. Büyük bir artist, eşsiz bir ses sanatçısı olan Paulina, güzel piyano çalar (kendisi Liszt’in öğrencisiydi), iyi resim yapardı. Çok kültürlü bir

kadın olan, birçok yabancı dil bilen, güzel konuşan Paulina'nın, Avrupa'nın bütün başkentlerinde edebiyatçı ve sanatçılardan meydana gelmiş geniş bir çevresi vardı. 1860 yıllarına kadar, Paulina ile ancak ara sıra görüşen Turgenyev, bu tarihten sonra, Paulina'nın ailesiyle yakınlaşarak ondan ayrılmaz oldu. Artık Turgenyev, sürekli olarak Paulina'nın bulunduğu Paris'te, Baden-Baden'de, Londra'da yaşamaya başladı.

Paulina'nın kocası Louis Viardot, çeviri işleriyle de uğraşan bir edebiyat eleştirmeniydi. Batı'da Rus edebiyatını tanıtmak konusunda çok yararlı çalışmaları olmuştu. Puşkin, Gogol, Lermontov gibi yazarların eserlerinin Batı dillerine çevrilmesi işinde Turgenyev'in ona birçok yardımı dokundu.

Turgenyev'in Paulina Viardot ile bu sürekli dostluğu, Turgenyev'in annesi Varvara Petrovna'nın bütün hesaplarını altüst etmişti. Çünkü kadın, oğlunun kısa zamanda büyük bir memur olacağı umudunu besliyor, parlak bir evlilik yapacağına inanıyordu. Bu yüzden ana oğul arasında bitmez tükenmez bir anlaşmazlık sürüp gidiyordu. Hele Turgenyev'in, sürekli olarak Avrupa'da kalışı, ana ile oğul arasındaki bağların bütünüyle kopmasına neden oldu. Kadın, oğluna yapmakta olduğu bütün para yardımını kesti. Böylece Turgenyev, yaşamında ilk kez para sıkıntısı çekmeye başladı. Turgenyev 1850 yılı baharında, annesinin ölümünden bir süre sonra Rusya'ya döndü. Annesi ölünce Turgenyev'e 5500 hektar toprak ve 2000 toprak kölesi kaldı. Böylece Turgenyev birdenbire zengin oluverdi.

Turgenyev, 1847'den 1850 yılına kadar süren üç yıllık Avrupa yaşamışında *Bir Avcının Notları*'ndan başka, *Dalkavuk* (1848), *İplik İnce Yerinden Kopar* (1848), *Bekâr* (1849), *Başkanın Ziyafeti* (1849), *Köyde Bir Ay* (1850) gibi başlıca oyunlarını yazdı. Petersburg'a geldikten sonra da *Büyük Yolda Bir Konuşma* (1851), *Taşralı Kadın* (1851), *Sorrente'de Bir Akşam* (1852) oyunlarını yazdı.

Ama o dönemde Ostrovski'nin dram ve komedilerinin kazandığı büyük başarı, bir dramaturg olarak Turgenyev'i ikinci plana atmıştı.

Hapis ve Sürgün

21 Şubat 1852’de Gogol öldü. Büyük yazar ölümünden bir süre önce *Ölü Canlar*’ın ikinci cildini yakmıştı. Hastalığı üzerine birçok söylenti dolaşıyordu. Ölümü bile ancak 24 Şubat’ta öğrenildi. Bu haber, ileri görüşlü edebiyat çevrelerinde derin bir üzüntü yarattı. Ama her çeşit toplum hareketinden, vebadan korkar gibi korkan çarlık yönetimi, Gogol’ün ölümüne de aşırı bir ilgi gösterilmesini istemedi. Bundan ötürü de, Turgenyev’in, Gogol’ün ölümü üzerine yazdığı yazının yayımlanmasını yasakladı. Ama Petersburg’da yasaklanan bu yazı, Moskova dergilerinden birinde çıkıverdi.

Sansürün emirlerini dinlemediği için Turgenyev tutuklandı. Bir ay hapiste kaldıktan sonra 16 Mayıs 1852’de serbest bırakıldı. Ama iki gün sonra, yani 18 Mayıs 1852’de Spasskoye çiftliğine sürgün edildi.

Turgenyev, 1853 yılı Aralık ayına kadar, yani tam bir buçuk yıl polis gözetimi altında kaldı. Turgenyev’in burada kaldığı yıllar, onun edebî çalışmalarının dönüm noktasıdır. Turgenyev 1852 yılından başlayarak kesin olarak dramatik çalışmalardan ve denemelerden ayrıldı. Aynı yılın sonlarında ilk romanını yazmaya başladı. Ama yakın dostları beğenmediği için, Turgenyev onu hemen ortadan kaldırdı. Böylece, Turgenyev’in doğmadan ölen bu ilk romanını, ancak yakın dostları görmek ve okumak fırsatını elde etmişlerdi.

Romanları ve Romanlarının Özelliği

Turgenyev’in romanları, genel olarak yazıldıkları dönemin güncel ve toplumsal sorunlarını ele almaktadır. Hepsisi de ayrı ayrı, dönemin dönüm noktasını meydana getiren belli bir toplumsal olayı çözümler.

Turgenyev, romanlarında gerçekçi olmaya çalışmıştır. Bu, onu on dokuzuncu yüzyıl ortalarına doğru İngiltere ve Fransa’da kesin olarak kurulmuş olan gerçekçi romancılığa yaklaştırır.

Turgenyev roman yazmaya oldukça geç başladı. İlk romanı çıktığı zaman arkasında yirmi yıllık bir yazarlık deneyimi, büyük bir öykücü ünü vardı. Turgenyev, 1852 yılında ayrı bir kitap olarak çıkan *Bir Avcının Notları*’ndan kısa bir zaman sonra, öyküden romana geçme yollarını aramaya başladı. Turgenyev roman yazmayı düşünürken, romanlarının yalnız deneyimli ve usta bir edebiyatçının kaleminden çıkmaları dolayısıyla sağlayacakları ünle yetinmek istemedi. Romanlarının, çevrede büyük bir yankı uyandırabilmesi için bunların özellikle güncel konulara dokunmalarına önem verdi.

Turgenyev’in ilk öyküleri âdetâ –Rusya’nın dışında bulunmasına karşın soyluların 1850-1880 yılları arasındaki bütün düşünce yaşamını yansıtan– asıl yapıtlarının bir başlangıcı gibidir. Zaten Turgenyev’in yapıtlarını Rus edebiyatının parlak bir sayfası yapan da bu durumdur. Turgenyev, 1850 yılından başlayarak yalnızca soyluluğun ölümünü betimlemekle kalmadı, onun toplumsal yaşamın yeni koşullarına uymasını bildiğini de gösterdi. Turgenyev, 1855 yılından başlayarak yaşamının sonuna kadar, hemen hemen her iki üç yılda bir, yarattığı yeni romanlarla on yıllık bir tarih evresini canlandırdı. Böylece *Arife* (1858), *Bir Asilzade Yuvası* (1858), *Rudin* (1859), *Babalar ve Çocuklar* (1862), *Duman* (1867), *Nov* (1876) gibi romanları doğdu. Bu romanlarda, her konuda zamanının en canlı sorunlarından biri ele alınmaktaydı.

Turgenyev’in romanlarının, tarihsel öğreticilik ve edebî önemleri pek büyüktür. Puşkin ve Lermontov, yapıtlarında daha çok salon soylularının yaşamını anlatmışlardı. Onların en çok sevdiği roman kahramanları, başkent kişileri, malikânesinden kopmuş, çiftlik yaşamıyla ilgisini kesmiş soylulardır. Gogol’ün kahramanları, ücra yerlerde yaşayan kasabalı çiftlik soylularıdır. Turgenyev ise, kültürlü çiftlik sahiplerinin yaşamını betimleyen bir yazardır. Kentle, uygar yaşamıyla ilgisini kesmemiş soylu yuvalarında yaşayanlar, Turgenyev’in romanlarının başlıca kahramanlarıdır. Turgenyev’in kahramanları, üniversite öğreniminden sonra belli bir felsefi ve siyasal görüş edindikten, Avrupa’ya gidip geldikten sonra kendi malikânelerine dönmektedirler.

Turgenyev, 1879’da kendi siyasal görüşlerini şu sözlerle anlatmıştı:

“Ben her zaman, her şeyin ‘yavaş yavaş’ yapılmasından yanaydım, şimdi de öyleyimdir. Reformun yukarıdan yapılmasını bekleyen, İngilizlerin anladığı anlamda eski biçim bir liberalim. İlke olarak devrime karşıyım.”

Dikkatli ve duygulu bir yazar olan Turgenyev, *Rudin*’den başlayarak bütün romanlarında, ustaca ve özgür bir biçimde bu “evrimci-liberal” görüşü savundu.

İlk Romanı: *Rudin*

Turgenyev’in yayımlanan ilk romanı, *Rudin*’dir. Turgenyev’in bu romanını, bütün öteki romanlarından ayıran özellik, romanın başlıca kahramanı Dimitri Rudin’in, o zamanlar daha yaşamakta olan tarihsel bir kişiliği canlandırmasıdır. Bu tarihsel kişi, bir hayli değiştirilmiş olmakla birlikte, Turgenyev’in Berlin Üniversitesi’ndeki arkadaşı ve dostu Mihayil Bakunin’dir.

Gerçi romanlarda prototip aramak olağanüstü bir şey değildir. Çünkü bütün roman kişileri, az çok toplumun içinde bulunan ya da bulunabilen örnek bir tipe benzetilmiştir. Ama *Rudin*’in özelliği, yapıtta canlandırılan başkahramanın henüz sağ olmasıydı. Bu bakımdan *Rudin* biraz da “siyasal yergi” niteliği taşımaktadır.

Romanın kahramanı olan idealist Rudin, büyük işler peşinde koşan, ama kendisine verilen küçük işleri bile başaramayan bir tiptir. Turgenyev, Rudin’in parlak, gürültülü sözlerinin boşluğunu, bunların arkasında iradesizlik, tembellik, yaşama uymazlık yattığını ustaca ortaya çıkarmaktadır. Kısacası, Turgenyev, bu romanında “lafta dev, davranışta cüce” insanları yermektedir.

Turgenyev, Rudin’in karşısına, liberal görüşlü pratik bir adam olan Lejnev’i çıkarmaktadır. Lejnev gürültülü sözlerden hoşlanmamaktadır. Sessizce, malikânesinde yaşamakta, orada kendi çiftlik işleriyle uğraşmaktadır.

1855 yılında yazılmış olan *Rudin*, ilkin 1856 yılında bir dergide, sonra da kitap olarak yayımlandı. *Rudin* kitap olarak çıkmadan önce bir hayli değişikliğe uğradı. İlk adı olan *Dâhi Bir Tip* yerine *Rudin* adını aldı.

Bir Asilzade Yuvası

Turgenyev'in *Rudin*'den sonra *Assia* (1858) öyküsü, 1858 yılında da bir *Bir Asilzade Yuvası* adlı romanı çıktı. Turgenyev bu romanında, Lavretski'nin kişiliğinde, kendisine çok yakın olan bir tipi sahneye çıkarmaktadır. "Toprağı sürmek, elden geldiği kadar iyi sürmek!" İşte Lavretski'nin vardığı sonuç!.. Ama bu sonuca karşın romanda acıklı, romantik bir hava egemendir. Turgenyev bu romanında, soylu yuvalarının son temsilcilerinin yasını tutmaktadır.

Bir Asilzade Yuvası, ruhsalimsel çözümleme ve sanat inceliği bakımından Turgenyev'in en güzel romanlarından biridir.

Arife

Bir Asilzade Yuvası'nda güncel, toplumsal konulardan ayrılır gibi olan Turgenyev, *Arife* romanıyla yeniden bu konuya dönmüş bulunuyor. *Arife* romanının başlıca kahramanı olan İnsarov, Rudin gibi, yine devrimci bir tiptir. Romanın başlıca konusu devrimdir. Gerçi Turgenyev, siyasal görüşleri bakımından hiçbir zaman devrimci olmadı, ömrü boyunca "ıslahat" çerçevesi içinde kaldı. Ülkede yapılacak bir reform hareketinin "yukarıdan gelmesini" bekleyen Turgenyev, bütün toplumsal çekişmelerin sessizce, gü-rültüsüzce çözülmesi yanlısıydı. Ama sanatta büyük bir gerçekçi olan Turgenyev, bu gerçekçiliğin gereğine uyarak, romanlarında hiçbir zaman devrime ve devrimcilere açıkça saldırıda bulunmadı. Bunun içindir ki, bu romanında da, devrimci olarak gösterdiği İnsarov'u, görüşleri görüşlerine uymadığı halde, kötülemedi. Tersine daha romanın ilk satırlarında, kahramanını "olağanüstü bir insan", "bir kahraman" olarak niteledi.

Babalar ve Çocuklar

Turgenyev'in, en ünlü, en dikkate değer yapıtlarından biridir. *Babalar ve Çocuklar* romanı, *Ruskiy Vestnik* dergisinin 1862 yılı Şubat sayısında yayımlandı. Romanın çıkışı, yurt çapında büyük bir fırtına kopmasına yol açtı. Turgenyev'i tutanlar da, ona karşı olanlar da romanı büyük bir ilgiyle okudu. Bir eleştirmen, romanla ilgili yazdığı bir yazıda şunu söylüyordu: “*Babalar ve Çocuklar* romanını, okul sıralarından beri eline kitap almamış kişilerin bile okuduğunu hiç korkmadan iddia edebilirim.”

Babalar ve Çocuklar yayımlanır yayımlanmaz, hemen çeşitli, hatta birbirine karşıt yorumlara yol açtı. O zamanlar *Sovremennik* dergisi çevresinde toplanan demokratlar grubu, Turgenyev'in bu romanını, “genç kuşaklara” karşı yazılmış bir yapıt olarak gördü. Romanın başlıca kahramanı Bazarov'u da, karikatürize edilmiş bir devrimci saydı. Tutucu gruptan bazılarıysa, romanda nihilizmin övüldüğünü, Turgenyev'in, romanın genç kahramanı Bazarov'a çok sempati gösterdiğini ileri sürdüler.

Babalar ve Çocuklar romanı üzerindeki tartışmalar, iki noktada toplanıyordu: 1) Romandaki devrimci demokrat tipler, gerçeğe, yani o zamanlar Rusya'da yaşayan devrimci demokratlara ne ölçüde uyuyordu? 2) Turgenyev bu romanda “babalar”ı mı, yoksa “çocuklar”ı mı tutmuştu?

O dönemin sağcı eleştirmenleri, Turgenyev'i, demokrasiden, devrimden yana olmakla suçladı. Solcu eleştirmenlerse, bunun tam tersine, Turgenyev'in “babalar” safında yer aldığını savundu. Turgenyev ise; nesnel olmaya çalıştığını, o zamanki gerçekliği vermeye çalışmaktan başka bir şey yapmadığını ileri sürdü. Ama “babalar”ı a çattığını da söylemekten geri kalmadı. Nitekim Turgenyev, şair Sluçevski'ye yazdığı bir mektubunda bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır:

“Romanım tamamıyla soylulara karşı yazılmıştır. Romanımın başlıca kişilerinden olan Nikolay Petroviç'e, Pavel Petroviç'e, Arkadi'ye (yani Kirsanov'lara) bakınız!.. Bunların hepsi de zayıf

ve solgun birer tip olarak canlandırılmıştır. Soylular arasında en iyi örnekleri seçmeme sebep de estetik duygularımdır. Maksadım okurlara, ‘Kaymak böyle olursa sütün ne olacağını artık siz düşünün!’ demektir. Bu örnekler en iyi soylu örneklerdir. Ama bunlar yetersiz kişilerdir. Bir yandan bir rüşvetçiyi, öte yandan da idealist bir tipi canlandırmak... Hayır, bunu başkaları yapsın. Bu benim harcıma değil.”

Buna karşılık M. Kleman, Turgenyev’in toplu eserlerine yazdığı bir önsözde, *Babalar ve Çocuklar* üzerine şunları söylemektedir:

“Gerçi romanda küçük burjuva aydını Bazarov, liberal soylulara göre daha güçlü bir tip olarak canlandırılmıştır. Ama buna karşılık Bazarov’un romandaki arkadaşları tamamıyla gülünç bir halde gösterilmiştir. Romanda Bazarov’dan başka onun görüşlerini benimseyen başlıca iki kişi var: biri kendisini Bazarov’un arkadaşı diye tanıtan ve bir içki tüccarının oğlu olan Sitnikov, ötekisi de romanda çok gülünç olarak canlandırılan Kukşina. Turgenyev, bu iki tipin zavallılığını belirtmek için renge ve boyaya hiç acımamış. Okur bu iki tipi gördüğü zaman, bu tiplerin o zamanki demokratik gençler arasında normal bir belirti olduğunu sanabilir. Hatta Turgenyev yalnız bu iki kişiyi karikatürize etmekle kalmıyor, bütün bu gençlik grubunu aynı çuvala koyuyor. Romanın sonunda Kukşina Heidelberg’e gidiyor, orada bir takım öğrencilerle, özellikle oksijeni azottan ayırt etmesini bilmeyen bir takım Rus kimyacılarıyla, fizikçileriyle düşüp kalkıyor. Turgenyev bu sözleriyle yalnız belirli tiplere, belirli kişilere çatmakla kalmıyor, 1860 yıllarında Heidelberg Üniversitesinde okumakta olan bütün Rus gençliğine, yani bütün ‘çocuklar’a saldırıyor.”

Turgenyev bir yazısında bu tartışmalar sırasında kendisine mektup yazan bir kadın okurunun şunları söylediğini anlatmaktadır:

“Ne babalar, ne çocuklar! İşte sizin romanınızın alması gereken ad! Siz kendiniz de bir nihilistten başka bir şey değilsiniz!”

Babalar ve Çocuklar, adından da anlaşılacağı üzere, 1850’li yıllarda, iki kuşak arasındaki çekişmeyi, daha doğrusu gericiliği tem-

sil eden liberal soylularla, devrimi temsil eden demokrat aydınlar arasındaki görüş ayrılığını ve çatışmayı göstermek için yazılmıştır. Romandaki olayların geçtiği tarih de kesin olarak belirtilmiştir: Arkadi Kirsanov ile Bazarov, 1859 yılı 20 Mayıs’ında Maryino çiftliğine geliyorlar. Roman da bu tarihte başlıyor, Bazarov’un aynı yıl köyüne dönüşüyle bitiyor.

Turgenyev bu romanı, 1860 yılı Ağustos’unda yazmaya başlıyor. 1861 yılı 30 Temmuz’unda bitiriyor. Romanda anlatılan olayların geçtiği tarihle romanın yazılış tarihi arasında ancak bir yıllık küçük bir zaman aralığı var. Böylece *Babalar ve Çocuklar* romanı, sözcüğün tam anlamıyla “o günkü yaşayışı, o günkü olayları anlatan” güncel bir roman olmuş oluyor.

Babalar ve Çocuklar romanının çıkışı üzerinden tam yüz yıl geçmiş bulunuyor. Bütün bu zaman içinde, bu yapıt üzerine pek çok yazı yazılmış, birçok özel kitap yayımlanmış, romanın kahramanları, kahramanların taşıdıkları düşünceler üzerine çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bütün bunlar, zaten edebî değeri yüksek olan bu yapıtın büsbütün ün kazanmasını sağlamıştır. Dün olduğu gibi bugün de *Babalar ve Çocuklar*, Turgenyev’in en olgun, en değerli, en ünlü yapıtı olarak kalmaktadır. Betimleme ve çözümlemelerdeki güzellik, incelik, dilin duruluğu ve temizliği, bu romanın başlıca özelliklerini meydana getirmektedir.

Turgenyev Yine Avrupa’da

III. Napolyon’un Paris’teki baskı rejimine dayanamayan Viardot ailesi, 1863 yılında Baden-Baden kentine göç etti. Bunu öğrenen Turgenyev de, hemen aynı yıl Avrupa’ya gitti. 1863-1870 yıllarını Baden-Baden’de, 1870-1871 kışını Londra’da geçirdi. 1872 yılında Paris’e yerleşti. Paris’in Douai Sokağı’nda, üç katlı küçük bir evin ilk iki katını Viardot ailesi, üçüncü katını da Turgenyev tuttu. Bu tarihten sonra sürekli olarak Paris’te kalan Turgenyev, Flaubert, Goncourt, Zola, Daudet, Maupassant gibi Fransız roman ve öykü

yazarlarıyla geniş bir dostluk kurdu. Bu tarihlerde Turgenyev kesin olarak yolunu çizmiş bir yazardı. Bazılarının ileri sürdüğü gibi, o dönem Fransız gerçekçilerinin etkisi altında kalması, doğallıkla, söz konusu olamaz!.. Hatta bunun tam tersini gösteren belirtiler de var. “Avrupa’da Turgenyev” başlığı altında bu konuya tekrar döneneğiz.

Duman

Babalar ve Çocuklar romanı üzerine ortaya çıkan uzun ve şiddetli tartışmalar, Turgenyev’in edebî verimini çok azalttı. Çok az yazı yazıyor, hatta edebî çalışmalardan büsbütün elini çekmeyi düşünüyordu. 1863 yılında hiçbir yapıtı çıkmadı. 1864-1865 yıllarındaysa ancak iki öyküsü yayımlandı. 1865 yılı 26 Şubat’ında dostlarından birine yazdığı bir mektupta, artık edebî çalışmalarına son vermek niyetinde olduğundan söz ediyor ve şöyle diyor:

“Artık kalemimi çiviye astım... Rusya benim için yabancı bir ülke oldu, ona dair ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Bu gibi durumlarda en doğru davranış, *le silence est d’or** sözlerine uymaktır.”

Ama Turgenyev sözünü tutmadı. 1867 yılında *Duman* adlı yeni bir romanı çıktı.

Duman’da da, Turgenyev’in romanlarındaki bütün aşk serüvenlerinde olduğu gibi, “Tanya-Litvinov-İrina”nın aşk öyküsü, romanın ideolojisini meydana getiren siyasal taşlamayla karışmaktadır.

Bu romanda olay Rusya’da değil, Avrupa’nın ünlü kaplıca kenti Baden-Baden’de geçmektedir. Turgenyev, yapıtın taşlama bölümünde, bir yandan ülkede yenilik adına ne yapılmışsa hepsini ortadan kaldırmayı düşünen Rus gerici aristokrasisinin, “Baden generalleri” adını verdiği askerî bürokrasinin başlarıyla; öte yandan da Avrupa’daki Rus göçmen devrimcilerle acı acı alay etmekte, her iki grubu da yermektedir.

* (Fr.) “Sükût altındır.” –çev.

Romanın başlıca kahramanı olan Litvinov, artık siyasal bir tip değildir. Romandaki Litvinov'un hiçbir siyasal görüşü olmadığı noktası üzerinde özellikle durulmaktadır. Gubarev'in sorduğu bir soruya Litvinov:

“Benim hiçbir siyasal görüşüm yoktur, hatta bana öyle geliyor ki, biz Ruslar için siyasal görüş edinmenin zamanı bile henüz gelmemiştir,” diyor.

Nov

Duman'ın çıkışından yaklaşık on yıl sonra, 1876 yılında Turgenyev'in son romanı olan *Nov* yayımlandı. Turgenyev bu romanını 1870 yılında tasarlamış, ancak altı yıl sonra yayımlayabilmişti. Turgenyev bu yıllarda sürekli olarak Avrupa'da yaşadığı ve ancak ziyaret amacıyla ara sıra Rusya'ya gittiği için, orada neler olup bittiğini yakından görmek olanağı bulamıyordu. Ama uzaktan da olsa, Rusya'da olup bitenleri, ülkenin edebî ve toplumsal yaşamını, bu arada “halkçılık” adını alan geniş siyasal hareketi dikkatle izliyordu. “Halka doğru” ya da “halkın arasına giriş” sözleriyle özetlenebilen *Nov*, Rusya'daki bu halkçılık hareketiyle ilgiliydi. Turgenyev bu yapıtında, köylü arasına girmek için o zamanlar Rusya'da yapılan propagandanın anlamsızlığını kanıtlamaya çalışmaktadır. Yazar: “Toprağı, derinlere gidemeyen karasabanla değil, çok derinlere giden pullukla sürmek gerekir,” diyor. Burada “pulluk” sözcüğü, Turgenyev'in kendisinin de kabul ettiği gibi “eğitim” anlamına gelmektedir. Turgenyev bu romanında, “Köylüler devrimci propagandayla değil, eğitimle uyarılabilir” demek istemektedir.

Son Yapıtları

1862 yılında başlayarak, çeşitli yönlerden yapılan şiddetli saldırılarla Turgenyev'in edebî ünü bir hayli sarsılmıştı. Bu yıllarda Turgenyev'in çıkardığı her kitap şiddetli saldırılara uğruyordu. Hatta Turgenyev'in edebî yaratıcılığının sona erdiğini söyleyenler

bile vardı. İçlerinde çok güzelleri bulunan ve *Hayalet* ile başlayarak *Köpek* (1866), *Garip Bir Olay* (1869), *Tak... Tak... Tak...* (1870), *Saat* (1875), *Rüya* (1876), *Baba Aleksî'nin Hikâyesi* (1877), *Aşkın Zafer Nağmesi* (1881), son olarak *Klara Miliç* (1882) gibi öykülerle süren *Esrarlı Hikâyeler* dizisi bile Turgenyev'in eski ününü geri getiremedi. Bu öyküler, Turgenyev'in, yazarlık yaşamının ilk dönemlerinde yazdığı en iyi yapıtlarındaki gerçekçi yöntemlerden de yavaş yavaş ayrıldığını göstermektedir.

Bununla birlikte *Tuğbay* (1867), *Bozkırda Bir Kral Lear* (1870) öyküleriyle, Turgenyev'in ruhbilimsel öyküleri arasında başyapıt sayılan *İlkbahar Selleri* (1871) adlı uzun öyküsü, eski Turgenyev'i anımsatmaktadır.

Ölümü

Turgenyev, iki yıl kadar süren uzun ve acılı bir hastalıktan sonra, 1883 yılı 3 Eylül'ünde Fransa'da, Paris yakınlarındaki Bougival kasabasında öldü. Cenaze töreni aynı yılın 9 Ekim'inde Petersburg'da yapıldı. Turgenyev'in ölümü geniş bir ilgi uyandırdı. Bir ay süresince, gazete ve dergiler, uzun uzun hep ondan söz ettiler. Yaşamı, edebî değeri, sanatı üzerine uzun yazılar yazıldı. Hakkında özel broşürler yayımlandı.

Sanatındaki Özellik

Turgenyev'in romanları çekici ve sürükleyicidir, kolay okunur. Ama yazarın durumu, düşünceleri, her yapıtının dikkatle çözümlenmesinden sonra anlaşılabilir ancak.

Turgenyev, romanlarında, birbirini tamamlayan ya da birbirleriyle çelişen başlıca kahramanların yanı sıra, bunları daha iyi belirtmek, aralarındaki ilişkiyi daha da derinleştirmek için bir dizi ikinci derecede kahramana da yer verir. Turgenyev'in romanlarında biçimin öze uygunluğu, en yüksek kerteğe ulaşmaktadır. Bu anlamda, Turgenyev'in edebî yöntemi, Puşkin'in edebî yöntemi-

mine pek yakındır. Romanlarındaki bütün ayrıntılar, bütünüyle ana düşünceye bağlıdır. Romanlarındaki kompozisyon şeması, tamamıyla kendine göredir.

Turgenyev, çoğu zaman romanlarına kahramanlarının portresini çizmekle değil de, ikinci derecede bir sahneyle başlar. Sonra okuru, kahramanının harekete geçeceği bir ortama sokar. Ancak bundan sonradır ki kahramanını sahneye çıkarır. Onun portresini çizer, davranışlarını gösterir. Turgenyev bazen romanın ana konusundan ayrılarak, ayrıntılı bir biçimde kahramanının özelliklerini, biyografisini sunar. Çocukluğunu, eğitimini anlatır. Bazen de romanın öteki kişileri, yazarın yerine geçerek kahramanın geçmişini anlatırlar.

Turgenyev, çoğu zaman, doğuşlarından ölümlerine kadar, kahramanlarının bütün yaşamını izler. Romanlarının sonundaysa kısa olmakla birlikte, bazen hafif alaycı, bazen de duygulu-lirik bir edayla, ikinci plandaki kişilerin sonlarını anlatır.

Çok ince bir ruhbilimci olan Turgenyev, eşsiz bir diyalog ustasıdır. Romanda geçen salon gevezelikleri, ciddi tartışmalar, dostça sohbetler, demeçler, okurlara ölçülü bir düzenle, romandaki kahramanların beğenilerini, görüşlerini, çıkarlarını, kültür düzeylerini açığa vurur.

Turgenyev'in romanlarındaki dilin lirizmi, sadeliği, ahengi, karmaşık ruhsal durumları anlatmak için ustaca kullanılan anlamlı, ahenkli edebî üslup sayesinde özel bir güç kazanır.

Doğa betimlemeleri, Turgenyev'in romanlarına büyük bir edebî değer kazandırır. Turgenyev, geceyi, ay ışığını şöyle betimlemektedir:

“...Gökyüzünün uzak, solgun derinliğinde, tek tük yıldızlar parlamaya başlamıştı. Batıda güneşin kızıllığı belli oluyordu. Orada gökyüzü, daha açık, daha temizdi. Yarım daire içindeki ay, salkımlı kayın ağaçlarının siyah ağları arasından, altın gibi parlıyordu. Öteki ağaçlar, yapraklarının arasından, parıldayan göz gibi deliklerle ya çatınmış bir devi andırıyor ya da karanlık bir yığın

meydana getiriyordu. Leylaklarla akasyaların üst dalları, sanki bir şeye kulak kabartıyor, sıcak havada geriniyorlardı.”

Turgenyev’in romanlarında kışın gelişi şöyle anlatılır:

“Aradan altı ay geçti. Bulutsuz soğukların müthiş sessizliğiyle, her yanı kaplayan karlarıyla, ağaç dallarındaki pembe kırağısıyla, soğuk zümrütü andıran gökyüzüyle beyaz bir kış hüküm sürüyordu. Bacaların üzerinde dumandan şapkalar koyulaşüyor, bir anda açılıp kapanan kapılardan buğu helezonları yayılıyor, taze, âdeta ısırılmış, buzlu insanlar acele acele yürüyor, iliklerine kadar üşümüş atlar koşa koşa geçiyordu.”

Avrupa’da Turgenyev

Rus yazarları içinde hepsinden çok “Batılı” olanı Turgenyev’dir. Daha çocukluğunda öğrendiği yabancı diller, Berlin’de geçen üniversite öğrenimi, maddi olanakların sağladığı Avrupa gezileri ve 1863 yılından 1883 yılına kadar Avrupa’da yirmi yıl aralıksız süren yaşayış, ona gerçekten de bir “Batılı” yazar kişiliğini kazandırmıştı. Bundan ötürü, öteki Rus yazarlarından farklı olarak, yapıtları çıkar çıkmaz, hemen Fransızcaya çevriliyordu. Nitekim, 1847-1852 yılları arasında tamamlanan *Bir Avcının Notları*, çıkışından iki yıl sonra, yani 1854’te; 1855’de çıkan *Rudin* 1862’de; 1862’de çıkan *Babalar ve Çocuklar*, hemen bir yıl sonra yani 1863’te; 1867’de çıkan *Duman* da yine bir yıl sonra, yani 1868’de Fransızcaya çevrilmişti.

Turgenyev’in Batı’da, hele Fransa’da sanatçı ve edebiyatçılardan kurulu geniş bir dost çevresi vardı. Paris’te 1901 yılında Fransızca olarak yayımlanan *Fransız Dostlarıyla Mektuplaşmalarına Göre İvan Turgenyev* adlı yapıttan, Turgenyev’in başta Paulina Viardot olmak üzere, Zola, George Sand, Mme. Commenville, Flaubert, Ch. Edmond, Renan, Taine, Maupassant, A. Thomas, Sainte-Beuve, Th. Gautier, Jules Claretie gibi edebiyatçı ve sanatçılarla sürekli olarak mektuplaştığı anlaşılmaktadır. Fransız

edebiyatının Turgenyev üzerinde, Turgenyev'in de Daudet gibi, Maupassant gibi bazı Fransız edebiyatçıları üzerinde etkisi olduğu besbellidir.

Türkiye’de Turgenyev

Biraz da özel amaçlarla, Mizancı Murat Bey’in Griboyedov’dan (1884); Madam Gülnar de Lebedeva’nın Puşkin’den (1891), Lermontov’dan (1891), Tolstoy’dan (1893) yaptıkları çevirileri hesaba katmazsak, çağdaşları arasında dilimize ilk çevrilen Rus yazarı Turgenyev’dir diyebiliriz. Yukarıda “Avrupa’da Turgenyev” bölümünde ayrıntılı olarak anlattığımız üzere, Turgenyev, yapıtları çıkar çıkmaz Fransızcaya çevrilen bir Rus yazarıydı. O dönemde bütün kültür alışverişimiz Fransa’yla ve Fransızca kanalıyla olduğu için Turgenyev’in de çağdaşlarına göre, dilimize erken çevrilmiş olmasını doğal karşılamak gerekir. Nitekim Turgenyev’in çağdaşı olan Dostoyevski, dilimize ilk kez ancak 1918’de çevrildiği, kitap halinde basılmış ilk çevirisi 1933 tarihini taşıdığı halde, Turgenyev ilk kez 1904-1905 yıllarında dilimize çevrilmiş, yapıtları da aynı yıl içinde kitap halinde basılmıştır.

Buhar: Turgenyev’in dilimize çevrilen ilk yapıtı, *Duman* romanıdır. Abdullah Zühtü tarafından Fransızcadan dilimize çevrilerek ilkin *İkdam* gazetesinde tefrika edilen, sonra da 1905 yılında kitap halinde basılan bu yapıt, *Buhar* adı altında yayımlanmıştır. Turgenyev o tarihlerde çoktan dünya edebiyat tarihine geçmiş olduğu halde, yapıtı dilimize çeviren Abdullah Zühtü, kitabın kapağına “Fransızcadan tercüme” demekle yetinmiş, nedense Turgenyev’in adını yazmaya gerek görmemiştir.

Sonraları Haydar Rifat tarafından dilimize çevrilen aynı yapıt, biri 1932, ötekisi de 1938 yılında olmak üzere iki kez yayımlanmıştır.

Âb-ı Nevbahar: Turgenyev’in dilimize çevrilen ikinci yapıtı *İlkbahar Selleri* adlı uzun öyküsüdür. Yine Abdullah Zühtü tarafından Fransızcadan dilimize çevrilen bu yapıt, ilkin *İkdam* gaze-

tesinde *Âb-ı Nevbahar* adı altında tefrika edilmiş, sonra da 1905 yılında kitap halinde basılmıştır. Kitaba yine Turgenyev'in adı yazılmamış, "Fransızcadan tercüme" denilmekle yetinilmiştir.

Aynı yapıt, N. Zeki tarafından, yine *Âb-ı Nevbahar* adı altında dilimize çevrilmiş ve Balıkesir'de yayımlanmıştır.

Bu yapıt, daha sonra Samizade Süreyya tarafından dilimize çevrilerek *İlkbahar Selleri* adı altında, 1943'te "Dün ve Yarın Tercümeler Külliyyatı" dizisi içinde yayımlanmıştır.

Turgenyev'in bu yapıtı Nihal Yalaza Taluy tarafından da dilimize çevrilmiş ve 1958 yılında Varlık Yayınları arasında çıkmıştır.

Muzaffer Aşk Nağmesi: Turgenyev'in son öykülerinden birini meydana getiren *Aşkın Zafer Nağmesi*, ilk defa olarak Yahya Ferit-Mişel Mihaylov tarafından ve Rusça aslından dilimize çevrilmiş ve *Muzaffer Aşk Nağmesi* adı altında 1925 yılında kitap halinde yayımlanmıştır.

Yine bu öykü, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan "Dünya Edebiyatından Tercümeler" dizisi içinde, Şahin Akalın'ın dilimize çevirdiği *Turgenyev'den Hikâyeler*'in birinci cildinde de yer almış bulunuyor.

Bir Asilzade Yuvası: Turgenyev'in bu uzun öyküsü, ilkin Samizade Süreyya tarafından dilimize çevrilerek 1934 yılında "Dün ve Yarın Tercümeler Külliyyatı" içinde Liza adı altında yayımlanmıştır. Aynı yapıtın Şahin Akalın tarafından yapılan çevirisi, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan "Dünya Edebiyatından Tercümeler" dizisi içinde 1946 yılında çıkmıştır.

Düello: Turgenyev'in bu öyküsü Samizade Süreyya tarafından dilimize çevrilmiş ve Hilmi Kitabevi tarafından 1934 yılında yayımlanmıştır.

Mumu: Yazarın bu öyküsü ilk kez Samizade Süreyya tarafından dilimize çevrilmiş ve 1935 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Aynı öykü, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan "Dünya Edebiyatından Tercümeler" dizisi içinde,

1950’de çıkan *Turgenyev’den Hikâyeler II*’de Ş. Akalın’ın çevirisi olarak yer almıştır.

Babalar ve Çocuklar: Hasan Âli Ediz-Vasıf Onat’ın beraberce Rusça aslından dilimize çevirdikleri Turgenyev’in bu en ünlü romanı, Remzi Kitabevi’nin yayımlamakta olduğu “Dünya Muharirlerinden Tercümeler Serisi” içinde, 1937 yılında iki cilt halinde yer almıştır.

İlk Aşk: Haydar Rifat tarafından dilimize çevrilen Turgenyev’in bu öyküsü, 1938 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Aynı öykü, O. Rifat-E. Güney’in çevirisi olarak Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde, 1944 yılında çıkmıştır.

Rüya: Turgenyev’in bu öyküsü, Aliye Aşar tarafından dilimize çevrilerek 1938 yılında Adana’da yayımlanmıştır.

Klara Miliç: Turgenyev’in son öykülerinden biri olan bu yapıtı, A. Aşırbay tarafından dilimize çevrilerek 1943 yılında Güven Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Aynı yapıtın O. Rifat-E. Güney tarafından yapılan çevirisi, Milli Eğitim Bakanlığınca, “Dünya Edebiyatından Tercümeler” serisi içinde 1944’te yayımlanmıştır.

Anüşka: Yazarın *Assia* adlı bu uzun öyküsü, Ahmet Cemil Miroğlu tarafından *Anüşka* adı altında dilimize çevrilerek, 1943 yılında Semih Lütfi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Aynı öykü Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde yayımlanan *Turgenyev’den Hikâyeler I*’in içinde ve *Assia* adı altında Ş. Akalın’ın çevirisi olarak, 1949’da çıkmıştır.

Taşralı Kadın: Yazarın bu öyküsü Ş. Akalın-D. Sorakin’in çevirisi olarak, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde, 1946 yılında yayımlanmıştır.

Parasızlık: Nihal Yalaza Taluy tarafından dilimize çevrilmiş. Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde 1945 yılında yayımlanmıştır.

Başkanın Ziyafeti: Nihal Yalaza Taluy tarafından dilimize çevrilmiş, Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde, 1946 yılında yayımlanmıştır.

Bekâr: Yazarın bu öyküsü de, Nihal Yalaza Taluy tarafından dilimize çevrilerek Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmakta olan “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde, 1946 yılında yayımlanmıştır.

Nihal Yalaza Taluy’un bütün bu çevirileri Rusça aslından yapılmıştır.

Köyde Bir Ay: Turgenyev’in bu üç perdelik duygusal komedisi, Hasan Âli Ediz tarafından dilimize çevrilerek 1946 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisinde yayımlanmıştır. Aynı komedi, 1945-1946 temsil sezonunda, İstanbul Şehir Tiyatrosu Tepebaşı Bölümünde oynanmıştır.

Bozkırda Bir Kral Lear: Yazarın en güzel öykülerinden biri olan bu yapıtı, O. Peltek-E. Güney tarafından dilimize çevrilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığının “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde, 1946 yılında çıkmıştır.

Hikâyeler I: Yazarın *Üç Karşılaşma*, *Faust*, *Assia*, *Aşkın Zafer Nağmesi* adlı dört öyküsünü içine alan *Hikâyeler I* Şahin Akalın tarafından dilimize çevrilmiş, 1946 yılında da Milli Eğitim Bakanlığı “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde yayımlanmıştır.

Hikâyeler II: Yazarın *Kabadayı*, *Mumu*, *Punin ile Baburin* adlı üç öyküsünü içine alan *Hikâyeler II* Şahin Akalın tarafından dilimize çevrilmiş, 1950’de Milli Eğitim Bakanlığınca, “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde yayımlanmıştır.

Hikâyeler III: Yazarın *Han*, *Sessiz Köşe*, *Üsteğmen Ergunov’un Hikâyesi*, *Tuğbay* adlı dört öyküsünü içine alan *Hikâyeler III*, H. Turgut tarafından dilimize çevrilerek 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca “Dünya Edebiyatından Tercümeler” dizisi içinde yayımlanmıştır.

Rudin: Yazarın bu romanı, Memduh Tezel tarafından dilimize çevrilmiş, 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca “Dünya Edebiyatından Tercümeleler” dizisi içinde yayımlanmıştır.

Avcının Notları: Yazarın bu ad altında toplanan yirmi beş öyküsünden ancak *Yermolay ile Değirmencinin Karısı*, *Çertophanov ile Nedopüşkin*, *Çertophanov’un Sonu*, *Komşum Radilov*, *Birük* gibi beş tanesini, ayrıca *Mumu* adlı öyküsünü içine alan bu yapıt Nihal Yalaza Taluy tarafından dilimize çevrilmiş, 1955 yılında Varlık Yayınları arasında yayımlanmıştır.

Turgenyev, çevirileri ülkemizde her zaman ilgi uyandırmış Rus yazarlarından biridir. Kitap halinde yayımlanmış yapıtlarından başka, birçok dergide öykü ve denemeleri de çıkmıştır. Ayrıca, 1927 yılından beri, *Yedi Gün*, *Güneş*, *Meşale*, *Kültür Haftası* dergilerinde ve daha başka dergilerde Turgenyev üzerine birçok yazı yazılmış, dilimizde çıkmış çevirilerinin çoğunda “Önsöz” olarak Turgenyev ve yapıtlarıyla ilgili geniş bilgiye yer verilmiştir.

15.01.1961

BABALAR
VE
ÇOCUKLAR

I

1859 yılı 20 Mayıs'ında, sırtında kısa, tozlu bir palto, ayağında damalı pantolon, kırk yaşlarında, başı açık bir adam, ... şosesi üzerindeki hanın alçak merdivenlerine çıktı, dolgun yanaklı, çenesinde beyazımtırak ayva tüyleri bulunan, küçücük donuk gözlü genç uşağına sordu:

“Nasıl, Piyotr? Daha görünmüyorlar mı?”

Her şeyi; kulağındaki firuze taşlı küpesi, briyantimli, alaca renkli saçları, ölçülü hareketleri, bir kelime ile her şeyi, en gelişmiş kuşaktan en yeni bir insanı açığa vuran uşak, saygılı bir davranışla yol boyunca baktı ve cevap verdi:

“Hayır efendimiz, görünmüyorlar.”

Bey tekrarladı:

“Demek görünmüyorlar...”

Uşak, ikinci kez cevap verdi:

“Hayır, görünmüyorlar.”

Bey içini çekti, bir sıranın üzerine oturdu. Ayaklarını sıranın altına doğru çekmiş düşünceli gözlerle etrafına bakınarak otururken, biz de onu okurlarımıza tanıtalım:

Adı, Nikolay Petroviç Kirsanov'du. Handan on beş verst* kadar uzaklıkta, iki yüz canı** olan bir malikânesi, ya da –köylülerini azat ettikten ve modern bir “çiftlik” kurduktan sonra, kendi deyimiyle– iki bin hektarlık bir toprağı vardı. Babası, 1812

* Rusya'da kullanılan bir uzunluk ölçüsüdür. 1067 metre kadardır. –çev.

** 1861 yılına kadar Rusya'da toprak köleliği vardı. Toprak, alet ve edevatla birlikte, binalarla köylüler de derebeyinin malı sayılırdı. Bir derebeyinin gücünü belirtmek için, onun malı olan toprak kölelerinin sayısı söylenirdi. Mesela, 500 canı olan bir derebeyi demek, 500 toprak kölesi olan bir derebeyi demektir. 1861 toprak reformuyla toprak köleleri bağımsızlıklarına kavuşunca, derebeylerinin güçleri “can” ile değil, ellerindeki toprakla ölçülmeye başlandı. –çev.

yılı savaşında hizmet etmiş generallerden, yarı cahil, kaba, ama iyi yürekli bir Rus'tu. Ömrü boyunca didinmiş durmuş, ilkin tugay, sonra tümen komutanlığı etmiş, devamlı olarak taşrada yaşamış, rütbesi gereğince oldukça önemli roller oynamıştı. Nikolay Petroviç, ileride kendisinden söz edeceğimiz ağabeyisi Pavel Petroviç gibi, Rusya'nın güneyinde doğmuştu. On dört yaşına kadar ucuz mürebbiler, laubali, dalkavuk emir subayları ve bunlara benzer alay ve karargâh personeli ile çevrili bir halde, evde eğitim görmüştü. Kolyazin ailesinden olan, kızlığında Agathe, general karısı olduktan sonra da Agafokleya Kuzminişna Kirsanova adını alan annesi, tam "komutan-anne"lerden biriydi. Gösterişli başlıklar taşır, hışırtılı, ipekli roplar giyer, kilsede haçı ilk önce o öper, bağırarak ve çok konuşurdu. Her sabah çocuklarına elini öptürür, geceleyin de, yatmadan önce onları kutsar, kısacası, keyfince bir ömür sürerdi. Nikolay Petroviç, bir general oğlu olmak dolayısıyla –cesur olmak şöyle dursun, üstelik korkak unvanına hak kazandığı halde– ağabeyi Pavel gibi, askerlik mesleğine girmek zorunda idi. Ama bu mesleğe alındığına ilişkin haber geldiği gün, ayağını kırmış, iki ay yatağa mihlanarak ömrü boyunca "sevimli bir topal" olarak kalmıştı. Oğlunun askerliğinden umudunu kesen babası onu memur yapmaya karar verdi. On sekizini bitirir bitirmez, onu Petersburg'a götürdü ve üniversiteye yazdırdı. Tam o sıralarda ağabeyi Pavel Petroviç, hassa alayına subay olarak atanmış bulunuyordu. İki delikanlı, beraberce bir ev tuttular, yüksek bir memur olan annelerinin amcası İlya Kolyazin'in uzak kontrolü altında yaşamaya başladılar. Babaları tümenin başına, karısının yanına döndü. Ancak seyrek olarak onlara, esmer esericedit kâğıtlarına iri, yazıcı yazısıyla karalanmış mektuplar göndermekle yetindi. Bu mektupların altında, özene bezene "döktürülmüş" "Tümgeneral Piyotr Kirsanov"* kelimeleri okunurdu.

* İmzada imla yanlışları özellikle dikkati çekmektedir. –H. Â. Ediz

Nikolay Petroviç, 1835 yılında üniversiteyi iyi derece ile bitirdi. Aynı yıl, başarısız bir teftiş yüzünden emekliye ayrılan General Kirsanov da karısıyla birlikte, yerleşmek üzere Petersburg'a geldi. Tam, Tavriçeski Parkı yakınlarında bir ev tutup İngiliz Kulübüne üye yazıldığı sırada, kalp krizinden öldü. Agafokleya Kuzminişna da kocasının ölümünden sonra çok yaşamadı. Başkentin her şeyden uzak yaşayışına bir türlü alışamadı. Emekli olmak üzüntüsü onu yiyip bitirmişti. Bu arada Nikolay Petroviç, daha annesiyle babasının sağlığında, küçük bir memur olan eski ev sahipleri Prepolovenski'nin kızını sevmiş, bu olay ana babayı bir hayli üzmüştü. Sevimli ve uyanık olan bu kız, dergilerin "bilim" sütunundaki ciddi makaleleri okurdu. Yas süresi geçmez, Nikolay Petroviç bu kızla evlendi. Babasının iltimasıyla atandığı Mili Emlak ve Hazine Bakanlığındaki görevinden ayrıldı. Mâşâ'sıyla, ilkin Orman Enstitüsü yakınındaki bir yazlıkta, sonra şehirde, temiz merdivenli, serin salonlu, küçük, güzel bir evde, en sonra da büsbütün yerleştiği köyde, mutlu bir yaşam sürmeye başladı. Çok geçmeden burada oğlu Arkadi doğdu. Karı koca çok iyi, sakin bir yaşam sürüyor, hemen hemen birbirlerinden hiç ayrılmıyorlardı. Birlikte okuyor, birlikte dört elle piyano çalıyor, düettolar söylüyorlardı. Kadın çiçek yetiştiriyor, kümes hayvanlarına bakıyordu. Koca, çok seyrek olarak avlanmaya gidiyor, toprak işleriyle uğraşıyordu. Arkadi de sessizce büyüyor, gittikçe geliyordu. On yıl rüya gibi geçti. 1847 yılında Nikolay Petroviç'in karısı öldü. Adamcağız bu acıya çok zor katlanabildi. Birkaç hafta içinde saçları ağardı. Biraz olsun avunmak için Avrupa'ya gidecek oldu. Ama 1848 yılı gelip çattı.* İster istemez köyüne döndü. Oldukça uzun süren bir tembellik döneminden sonra, çiftlik işlerinde bazı değişiklikler yaptı. 1855 yılında oğlunu üniversiteye götürdü. Üç kışını, oğlu ile beraber Petersburg'da geçirdi. Bu süre içinde, hemen hemen hiçbir yere

* 1848 yılı, Avrupa'nın Fransa, Almanya, Avusturya-Macaristan gibi başlıca ülkelerinde devrim rüzgârının estiği bir yıldır. -çev.

gitmedi. Arkadi'nin genç arkadaşlarıyla ahbablık kurmaya çalıştı. Bu son kış Arkadi ile birlikte Petersburg'a gidemediği için, şimdi biz onu, 1859 yılı Mayıs'ında, saçları tamamıyla ağarmış, şişmanlamış, biraz da kamburlaşmış olarak, üniversiteyi kendisi gibi iyi derece ile bitiren oğlunu beklerken görüyoruz.

Uşak, belki terbiyesi gerektirdiğinden, belki de beyinin gözü önünde bulunmak istemeyişinden, merdiven altına girdi, piposunu yaktı. Nikolay Petroviç başını önüne eğdi. Han girişinin köhne merdivenlerine bakmaya başladı. İri, alaca bir piliç ağır ağır merdivenlerde dolaşıyor, yürürken, kocaman sarı ayaklarıyla sesler çıkarıyordu. Merdivenlerin korkuluğu üstünde nazlı nazlı yatan pis bir kedi, dostça olmayan gözlerle pilice bakıyordu. Güneş ortalığı yakıyordu. Hanın yarı karanlık koridorundan, sıcak bir çavdar ekmeği kokusu geliyordu. Nikolay Petroviç'imiz, hayallere dalmıştı. Kafasından, boyuna, 'Oğlum... Arkaşa... İyi derece ile okulunu bitirmiş...' düşünceleri geçiyordu. Başka şeyler düşünmeyi denedi. Ama dönüp dolaşp yine hep aynı şeyler kafasına geldi. Ölen karısını hatırladı. Üzgün üzgün, 'Zavalıcılık, bugünlere erişemedi,' diye fısıldadı. Semiz, mavimtırak bir güvercin yolun üzerine kondu. Su içmek için, kuyunun yanındaki su birikintisine doğru, hızlı hızlı yürüdü. Nikolay Petroviç ona bakmaya başladı. Bu sırada kulağına, yaklaşmakta olan bir araba sesi geldi. Aşağıdan başını uzatan uşak:

"Galiba geliyorlar, efendimiz," dedi.

Nikolay Petroviç yerinden fırladı, gözlerini yola dikti. Üç posta beygiri koşulu bir troyka görüldü. Arabada, bir öğrenci kasketinin kenarı, sevgili bir yüzün bildik çizgileri belirdi. Nikolay Petroviç:

"Arkaşa! Arkaşa!" diye bağırdı ve kollarını sallayarak koştu.

Birkaç saniye sonra dudakları, delikanlının güneşten yanmış, tozlu yanaklarına değdi.

II

ARKADI, babasının okşamalarına karşı, yol yorgunluğundan biraz kısılmış ama çınlayan genç bir sesle, neşeli neşeli:

“İzin ver de babacığım, silkineyim,” dedi, “üstün başın berbat olacak!”

Nikolay Petroviç, oğlunun pelerininin yakasına, kendi paltonuna eliyle bir iki sefer vurduktan sonra:

“Zarar yok, zarar yok!..” dedi ve birkaç adım gerileyerek, “Seni şöyle iyice bir göreyim,” diye ekledi.

Hızlı adımlarla hana koşarak:

“Beygirleri, çabuk beygirleri getirin!” diye seslendi.

Nikolay Petroviç, oğlundan çok daha heyecanlı görünüyordu. Kendini âdeta biraz kaybetmiş, sanki ürkek bir hal almıştı. Arkadi onu durdurdu:

“Babacığım, izin ver de seni, mektuplarımda sık sık sözünü ettiğim çok iyi arkadaşım Bazarov’la tanıştırayım,” dedi. “Kendisi çok nazik olduğu için bize misafir olmayı kabul etti.”

Nikolay Petroviç hızla döndü. Arabadan henüz inmiş olan ve sırtında püsküllü, kukuletalı bir yağmurluk bulunan uzun boylu bir gence yaklaştı. Delikanlının, uzatmakta biraz duraksadığı çıplak ve kırmızı elini kuvvetle sıkarak:

“Çok sevindim,” dedi, “bizi ziyaret etmek yolundaki iyi tasarrıfınızdan ötürü de çok teşekkür ederim. Umarım ki... Adınızı ve baba adınızı sormama izin verir misiniz?*

Bazarov, tembel ama erkek bir sesle:

“Yevgeni Vasilyiç,” diye cevap verdi ve yağmurluğunun yakasını indirerek bütün yüzünü Nikolay Petroviç’e gösterdi.

* Ruslarda, göbek adından ve soyadından başka herkesin bir de baba adı vardır. Baba adları, baba adının sonuna, “yev”, “oviç” ya da “iç” takıları eklemek yolu ile yapılır. Örneğin, adı Piyotr olan bir babanın oğlu Petroviç, adı Vasil olan bir babanın oğlu Vasilyiç baba adını alır. –cev.

Bu, iri, yeşil gözlü, kumral favorili, üst yanı yassı, alt yanı sivri burunlu, geniş alınlı, uzun, zayıf bir yüzdü. Sessiz bir gülümseyişle açılan bu yüzde, kendine güven ve zekâ okunuyordu.

Nikolay Petroviç sözüne devam etti:

“Çok sevgili Yevgeni Vasilyiç, umarım ki bizde sıkılmazsınız!..”

Bazarov’un ince dudakları belli belirsiz kıtıldı. Ama o hiçbir cevap vermedi. Yalnız hafifçe şapkasını çıkardı. Uzun, sık, koyu kumral saçları, kocaman kafatasının çıkıntılarını gizleyememişti.

Nikolay Petroviç, oğluna dönerek yine konuşmaya başladı:

“Şimdi ne yapalım Arkadi, hemen arabayı koşalım mı?.. Yoksa biraz dinlenmek mi isterdiniz?”

“Evde dinleniriz babacığım, arabayı koşmalarını emret!”

“Hemen, şimdi. Hey, Piyotr, işitiyor musun? Kardeş, hemen arabayı koşmalarını emret! Çabuk ol!”

Olgun bir uşak olmak sıfatıyla Piyotr, genç beyinin elini öpmeyi, onu uzaktan selamlamakla yetindi ve çarçabuk gözden kayboldu.

Arkadi, hancı kadının teneke bir maşrapa ile getirdiği suyu içerken, Bazarov piposunu yaktı ve beygirleri çözmekte olan troyka arabacısına yaklaştı. Nikolay Petroviç ise telaşlı telaşlı:

“Ben buraya faytonla geldim,” dedi. “Senin troyka için de üç beygir var. Ancak fayton iki kişiliktir. Bilmem, arkadaşın...”

Arkadi babasının sözünü keserek hafif bir sesle:

“O troyka ile gelir,” dedi, “hem rica ederim, onunla teklifsiz olman gerek. O eşsiz bir çocuktur. Öyle alçakgönüllüdür ki... Göreceksin!..”

Nikolay Petroviç’in arabacısı beygirleri çıkardı. Bazarov, troykanın arabacısına yaklaşıp:

“Haydi bakalım, kabasakal, biraz kımılda!” dedi.

Oracıkta durmakta olan ve ellerini gocuğunun ceplerine sokmuş bulunan bir başka arabacı:

“İşitiyor musun Mitüha, bey sana nasıl bir ad taktı? Tam da kabasakalsın hani!”

Mitüha şapkasını sallamakla yetindi ve ter içindeki orta beygirin koşumlarını çıkardı.

Nikolay Petroviç:

“Haydi çocuklar, yardım edin. Biraz daha çabuk!” diye bağırdı. “İşin ucunda bahşiş de var.”

Beygirler birkaç dakika içinde koşuldu. Baba ile oğul faytona bindiler. Piyotr arabacı yerine çıktı. Bazarov troykaya sıçradı, başını maroken yastığa dayadı. Her iki araba da hareket etti.

III

NİKOLAY Petroviç, Arkadi'nin kâh omzuna kâh dizine vurarak:

“Demek böyle ha!.. Nihayet sen de okulu iyi derece ile bitirdin ve eve geldin...”

Kendisini baştan başa kaplayan içten ve hemen hemen çocuksu sevince rağmen, sözü, bir an önce bu heyecanlı konulardan günlük konulara çevirmek isteyen Arkadi:

“Amcam nasıl? İyi mi?” diye sordu.

“İyi. O da benimle beraber seni karşılamaya gelecekti, ama nedense vazgeçti.”

“Beni çok mu bekledin?”

“Beş saat kadar.”

“Ne iyi babasın!”

Arkadi canlı bir hareketle babasına döndü, onu, şapırtı ile yanağından öptü. Nikolay Petroviç hafifçe gülümsedi.

“Sana ne güzel bir at ayırdım, göreceksin!.. Odanın duvar kâğıtlarını da yenilettim.”

“Bazarov için oda var mı?”

“Ona da bir oda buluruz.”

“Kuzum babacığım, ona ikramda kusur etme! Onun arkadaşlığına ne kadar değer verdiğimi bilemezsin!”

“Onunla tanışalı çok olmadı, değil mi?”

“Hayır, çok olmadı.”

“Tevekkeli değil, geçen kış onu görmemiştim. Ne ile uğraşıyor?”

“Başlıca çalışma konusu tabii bilimler. O her şeyden anlar. Gelecek yıl doktor olacak!”

Nikolay Petroviç:

“Ha, demek Tıp Fakültesinde,” dedi ve sustu.

Biraz sonra, elini uzatarak, uşağına:

“Piyotr,” dedi, “herhalde şu gidenler bizim köylüler olacak!”

Piyotr, beyinin gösterdiği yöne baktı. Yularsız beygirlerin çektiği birkaç köylü arabası, dar yoldan hızla ilerliyordu. Her arabada, önleri açık gocuklar giymiş birer, çok çok ikişer mujik vardı. Piyotr cevap verdi:

“Evet, efendimiz, bizim köylüler...”

“Nereye gidiyorlar böyle, şehre filan mı?”

Piyotr:

“Şehre gittiklerini sanıyorum,” dedi ve arabacıya tanıklık ettirmek ister gibi ona doğru eğilerek, “meyhaneye,” diye ilave etti.

Ama arabacı kımıldamadı bile. Çünkü o, yeni görüşleri benimsemeyen, eski geleneklere bağlı bir adamdı.

Nikolay Petroviç, oğluna dönerek sözüne devam etti:

“Bu yıl köylülerle başımız dertte. Vergilerini vermiyorlar... Ne yaparsın?..”

“Ya gündelikçilerinden hoşnut musun?”

Nikolay Petroviç, dişleri arasından:

“Evet,” diye fısıldadı, “ama işin kötüsü, onları da kandırıyorlar. Sonra, henüz gerektiği gibi de çalışmıyorlar... Çift aletlerini bozuyorlar... Bununla beraber, toprağı fena sürmediler. Buğday öğütülmeden un olmaz, derler. Zamanla her şey düzelir. Yoksa çiftçilik şimdi seni de mi ilgilendirmeye başladı?”

Arkadi, babasının son sorusuna cevap vermeden:

“Sizde hiç gölgelik yok, işte bu kötü,” dedi.

Nikolay Petroviç:

“Evin kuzey tarafındaki balkona büyük bir tente yaptırdım, şimdi açık havada da öğle yemeği yiyebiliriz,” dedi.

“Böylece ev, tam anlamıyla bir yazlığa benzeyecek... Ama bunlar o kadar önemli şeyler değil. Buranın ne güzel havası var. Ortalık güzel kokuyor. Hem doğrusunu isterseniz, bana öyle geliyor ki, dünyanın hiçbir yerinde buradaki koku yok... Hem burada gökyüzü de...

Arkadi birdenbire durdu. Arkadaki arabaya kaçamak bir göz attı ve sustu. Nikolay Petroviç, onu doğruladı:

“Elbette. Sen burada doğdun, buranın her şeyi sana başka türlü görünmelidir.”

“Ama babacığım, insan nerede doğarsa doğsun bunun önemi yok.”

“Ama...”

“Hayır, hiçbir önemi yoktur.”

Nikolay Petroviç göz ucuyla oğluna baktı. Aralarında konuşma yeniden başlayınca kadar, fayton yarım verstlik bir yol almıştı. İlk söze başlayan Nikolay Petroviç oldu:

“Eski dadın Yegorovna’nın öldüğünü, bilmem sana yazdım mı?”

“Sahi mi?.. Zavallı ihtiyar kadın! Ya Prokofyiç sağ mı?”

“Sağ. Hem de hiç değişmedi. Yine eskisi gibi söylenip duruyor. Hem genel olarak Maryino’da büyük bir değişiklik görme-yeceksin!..”

“Kâhyan yine hep o adam mı?”

“Çiftlikte yaptığım biricik değişiklik budur. Ona yol verdim. Bundan sonra da, azat ettiğim adamlarımdan hiçbirini kullanmamaya ya da hiç değilse onlara sorumlu işler gördürmemeye karar verdim.”

Arkadi, gözleriyle Piyotr'u işaret etti. Nikolay Petroviç hafif bir sesle sözüne devam etti:

"Il est libre, en effet.* Hem o zaten oda hizmetçisidir. Şimdiki kâhyam şehirlidir. Galiba da hamarat bir çocuk. Ona yılda iki yüz elli ruble veriyorum."

Nikolay Petroviç eliyle alnını ve kaşlarını ovuşturdu. İç sıkıntısı geçirdiği zamanlar daima böyle alnını ovuştururdu.

"Biraz önce sana, Maryino'da bir değişiklik görmeyeceğini söylemiştim. Bu, pek o kadar doğru değil. Sana önceden haber vermeyi bir borç sayıyorum. Her ne kadar..."

Bir an için durakladı, sonra sözlerine Fransızca olarak devam etti:

"Koyu ahlakçılar, meseleyi böyle açık olarak ortaya koyuşumu belki de doğru bulmaz. Ama birincisi, bunu gizli tutmak mümkün değil; ikincisi, bilirsin ki ben, baba oğul münasebetlerinde daima özel bir prensip gözetirim. Bununla beraber, beni ayıplamak tabii senin hakkındır. Benim yaşımda... Bir kelime ile... O... O kız... Herhalde şimdiye kadar ona dair bazı şeyler duymuş olduğun o kız..."

Arkadi, açıkça:

"Feniçka mı?" diye sordu.

Nikolay Petroviç kızardı:

"Rica ederim, adını yüksek sesle söyleme. Evet... İşte o kız şimdi bende oturuyor. Onu eve aldım. Evde iki küçük oda var ya... Ama bütün bunları değiştirmek mümkün..."

"Rica ederim babacığım, neden?.."

"Arkadaşın bizde misafir kalacak... Yakışık almaz..."

"Rica ederim, Bazarov'dan yana hiç meraklanma! O bütün bunların üstünde olan bir çocuktur."

Nikolay Petroviç:

* Metinde Fransızca yazılmıştır. "Aslında o serbesttir," anlamına gelir. -çev.

“Sonra sen de varsın,” dedi. “İşin kötüsü, yan daire de pek o kadar iyi değil.”

Arkadi, babasının sözünü keserek:

“Rica ederim babacığım,” dedi, “âdeta özür diler gibi konuşuyorsun!.. Böyle söylemekten utanmıyor musun?..”

Nikolay Petroviç, gittikçe daha çok kızarak cevap verdi:

“Evet, gerçekten de utanmam gerek.”

Arkadi, okşar gibi bir gülümseyişle:

“Yeter babacığım, yalvarırım artık yeter,” dedi.

Aklından da, ‘Bunda özür dileyecek ne var sanki,’ diye geçirdi. İyi yürekli yumuşak babasına karşı duyduğu gizli bir üstünlük duygusu ile karışık hoşgörülü bir şefkat duygusu bütün ruhunu sardı. Kendi bağımsızlığını ve yetişkinliğini anlamaktan doğma, elinde olmayan bir sevinçle bir kez daha:

“Artık yeter, babacığım,” diye tekrarladı.

Nikolay Petroviç, alnını ovuşturmaya devam ettiği elinin parmakları arasından oğluna baktı. Âdeta yüreğine bir şey saplanır gibi oldu. Ama hemen kendini suçlu buldu. Uzun bir sessizlikten sonra da:

“İşte artık bizim tarlalarımız başlıyor,” dedi.

Arkadi sordu:

“Şu ilerdeki galiba bizim ormanımız değil mi?”

“Evet, bizim. Ama ben onu sattım. Bu yıl da onu kaldıracaklar...”

“Onu niçin sattın?..”

“Paraya gerek oldu. Sonra bu topraklar mujiklerin payına düşüyor.”

“Şu sana vergini ödemeyen mujiklerin mi?..”

“Bu artık onların bileceği iş. Bununla beraber bir gün elbet öderler.”

Arkadi:

“Yazık olmuş ormana,” diye söylendi ve etrafını seyre koyuldu.

İçinden geçtikleri topraklara şiirsel yerler denemezdi. Tarla, tarla, hep tarla idi. Kâh hafifçe yükselerek, kâh hafifçe alçalarak, ta yerle göğün birleştiği yere kadar hep tarlalar uzanıyordu. Tek tük küçük ormanlar görünüyor, bodur ve seyrek çalılıklarla kaplı sel yatakları kıvrılıyor, bunlar, Katerina devrinin eski planlarında çizilen biçimlerini hatırlatıyorlardı. Kıyıları oyulmuş dereler, çerden çöpten setleriyle mini mini gölcükler, kara ve çoğu yarı yarıya yıkık damlı alçak evlerden kurulu köycükler göze çarpıyordu. Bomboş harman yerleri yanında çalı çırpıdan yapılmış duvarlarıyla, ardına kadar açık kapılarıyla yan yatmış samanlıklar görünüyor; şurada yer yer dökülmüş sıvalarıyla kerpiç kiliseler, burada harap olmuş mezarları ve yana yatmış harçlarıyla tahta kiliseler göze çarpıyordu. Arkadi'nin yüreği biraz burkudur gibi oldu. Rastladıkları köylüler, sanki mahsus gibi, hep yırtık pırtık giyinmiş, hep sıksa ve kötü beygirlere binmişlerdi. Yol kenarındaki söğütler, kırılmış dalları ve yolunmuş kabuklarıyla, üstü başı perişan dilencileri andırıyordu. Zayıf, bakımsız, kemikleri görünen inekler, hendeklerindeki otları aç kurtlar gibi kemiriyorlardı. Bunlar sanki korkunç ve öldürücü bir pençeden yeni kurtulmuş gibiydiler. Bu zavallı hayvanların acıklı görünüşü, bu parlak bahar gününde, karlarıyla, soğuklarıyla, tipileriyle sonsuz ve kasvetli kış günlerinin beyaz hayaletini canlandırdı. Arkadi: 'Hayır,' diye düşündü, 'bu çevreler zengin değil; burada ne bir refah, ne de bir çaba var... Hayır, hayır, buraları böyle bırakılamaz. Temelli bir değişiklik gerek. Ama bunu nasıl yapmalı? İşe nereden başlamalı?'

Arkadi böyle düşünüyordu. O böyle düşünse dursun, bahar da kendi hükmünü yerine getiriyordu. Her yer pırıl pırıl bir yeşerti içinde idi. Ilık bir rüzgârın hafif solumasıyla her şey; ağaçlar, fundalıklar, otlar... tek kelimeyle her şey, geniş ve yumuşak dalgalar halinde pırıldıyor, her yanda tarla kuşlarının bitmez tükenmez cıvıltısı bir sel gibi akıyordu. Bunlar, kâh alçak çi-

menler üzerinde dalgalanarak bağışıyor, kâh toprak yığınları üstünde kümeler halinde sessizce koşuşuyorlardı. Kargalar, henüz kısa olan yaz ekinlerinin taze yeşillikleri arasında, güzel bir siyahlık halinde dolaşıyor; artık ağarmaya yüz tutmuş çavdarlar arasında kayboluyor, dumanlı çavdar dalgaları arasından yalnız seyrek olarak başları görünüyordu. Arkadi, uzun uzun bu manzarayı seyretti. Düşünceleri yavaş yavaş dağıldı. Sırtından pelesinini attı. Babasına öylesine neşeli, öylesine çocuksu bir bakışla baktı ki, babası onu tekrar kucakladı.

Nikolay Petroviç:

“Artık yaklaştık,” dedi. “Şu tepeye çıkar çıkmaz evimiz görünecek. Biz seninle, Arkaşa, iyi vakit geçireceğiz!.. Seni sıkmazsa, bana çiftlik işlerinde yardım edersin. Şimdi biz birbirimizle kaynaşmak, birbirimizi çok iyi anlamak zorundayız. Doğru değil mi?..”

Arkadi:

“Tabii,” diye mırıldandı, “ama bugün hava ne kadar da güzel!..”

“Bu senin gelişin şerefine yavrum. Gerçekten de, baharın en parlak günlerini yaşıyoruz. Bununla beraber ben de Puşkin gibi düşünüyorum. *Yevgeni Onegin*’deki* şu mısraları hatırlıyor musun:

Gelişin beni ne kadar üzüyor
Bahar, bahar, sevdâ zamanı,
Ne kadar...”

Troykadan Bazarov’un sesi duyuldu:

“Arkadi, bana kibrit gönder. Pipomu yakacak bir şeyim yok.”

Nikolay Petroviç sustu. Babasını biraz şaşarak, ama biraz da acıyarak dinlemeye başlamış olan Arkadi, cebinden gümüş bir kibritlik çıkarmakta acele etti ve bunu, Piyotr ile Bazarov’a gönderdi.

* Aleksandr Puşkin’in (1799-1837) en ünlü eseri. –çev.

Bazarov tekrar seslendi:

“Bir puro ister misin?”

Arkadi:

“Gönder,” diye cevap verdi.

Piyotr faytona döndü, Arkadi’ye, kibritlikle beraber kalın, siyah bir puro getirdi. Arkadi hemen puroyu tellendirerek, etrafına, yıllanmış sert tütünden öylesine keskin, öylesine ekşi bir koku yaydı ki, ömründe hiç sigara içmemiş olan Nikolay Petroviç, elinde olmayarak –ama oğlunu gücendirmemek için belli etmeyerek– başını çevirdi.

On beş dakika sonra her iki araba da, damı kırmızı sacla kaplı, kurşunu boyalı, yeni, ahşap bir evin merdivenleri önünde durdu. Maryino burası idi. Buraya Yeni Köy de derlerdi. Köylüler buraya “Bekârlar Çiftliği” adını takmıştı.

IV

GİFTLİK halkı efendilerini karşılamak üzere merdiven başına üşüşmedi. Yalnız on iki yaşlarında bir kız çocuğu göründü. Bunun arkasından evden, Piyotr’a çok benzeyen, sırtında armalı, beyaz düğmeli uşak üniforması bulunan bir delikanlı çıktı. Bu, Pavel Petroviç Kirsanov’un uşağı idi. Uşak, hiçbir şey söylemeden faytonun kapısını açtı. Troykanın perdesini çözdü. Nikolay Petroviç, oğlu ile ve Bazarov’la birlikte, kapısının arkasında genç bir kadın yüzünün görünüp kaybolduğu, karanlık, hemen hemen boş bir salondan geçerek, modern bir zevkle döşenmiş misafir odasına girdi. Kasketini çıkararak ve saçlarını silkerek:

“İşte nihayet evimize geldik,” dedi. “Her şeyden önce karnımızı doyurmak ve dinlenmek gerek.”

Bazarov, gerinerek:

“Bir şeyler yemek gerçekten de fena olmayacak,” dedi ve bir kanepeye oturdu.

Nikolay Petroviç, görünürde hiçbir sebep olmadığı halde ayaklarını yere vurarak:

“Evet, evet,” dedi, “yemeği hazırlayın; çabuk yemek hazırlansın. Hah, işte Prokofyiç de geldi.”

İçeriye, sırtında düğmeleri bakırdan koyu renk bir frak, boynunda pembe bir mendil bulunan altmış yaşlarında, kır saçlı, kara kuru bir adam girdi. Sırtarak Arkadi’nin elini öptü. Misafirleri selamladı, kapıya doğru gitti, ellerini arkasına koyarak durdu.

Nikolay Petroviç:

“E, Prokofyiç, işte Arkadi geldi. Onu nasıl buluyorsun bakalım?” dedi.

İhtiyar, tekrar sırtarak:

“Onu çok iyi buldum efendim,” dedi ama hemen sık kaşlarını çatarak ciddi bir eda ile sordu: “Sofrayı hazırlamamızı emreder misiniz, efendimiz?”

“Evet, evet, lütfen. Yevgeni Vasilyiç, daha önce biraz odanıza çekilmek istemez misiniz?”

“Hayır, teşekkür ederim, gereği yok. Yalnız bavulcuğumu ve (paltosunu çıkararak) şu cübbemi odama götürmelerini emreder misiniz?”

“Çok uygun. Prokofyiç, beyin paltosunu alsana!..”

Prokofyiç, şaşırmış gibi, iki eliyle Bazarov’un “cübbe”sini aldı, onu başından yükseğe kaldırdı ve parmakları ucunda yürüyerek odadan çıktı.

Nikolay Petroviç sözlerine devam ederek:

“Ya, sen Arkadi, biraz odana çıkmayacak mısın?”

Arkadi:

“Evet, temizlenmem gerek,” dedi ve kapıya doğru yürüdü.

Ama tam bu sırada odaya, sırtında koyu renkli bir İngiliz süveteri, boynunda son moda kısa bir kravat, ayağında rugan iskarpinler bulunan bir adam girdi. Bu, Pavel Petroviç Kirsanov’du. Kırk beş yaşlarında görünüyordu. Kısa kesilmiş kır saçları, yeni

bir gümüş gibi donuk bir pırıltı ile parlıyordu. Yüzü hırçın, ama kırışksızdı; âdeta ince bir heykeltıraş kalemiyle işlenmiş gibi düzgün ve temiz olan bu yüz, eşsiz bir güzelliğin izlerini taşıyordu. Hele biraz çekik olan parlak, kara gözleri çok güzeldi. Bütün bu zarif ve soylu görünüşüyle Arkadi'nin amcası, gençliğe özel endamını ve genel olarak yirmi yaşlarından sonra kaybolan o dimdik duruşu hâlâ koruyordu.

Pavel Petroviç, opal bir kol düğmesiyle tutturulmuş kar gibi beyaz manşetlerin içinde daha da güzel görünen uzun, pembe tırnaklı elini pantolonunun cebinden çıkardı ve yeğenine uzattı. İlkin Avrupa usulünce *shake hands** yaptıktan sonra, Rus usulüyle yeğeniyle üç sefer öpüştü. Yani, güzel kokulu bıyıklarını üç sefer yeğeninin yanaklarına dokundurdu ve:

“Hoş geldin!” dedi.

Nikolay Petroviç, kardeşini Bazarov’a tanıttı. Pavel Petroviç kıvrak vücudunu biraz öne doğru eğdi, hafifçe gülümsedi, ama elini uzatmadı, hatta gerisin geriye, tekrar cebine soktu. Sevimli bir eda ile sallanarak, omuzlarını oynatarak ve çok güzel beyaz dişlerini göstererek tatlı bir sesle konuşmaya başladı:

“Bugün gelmeyeceğinizi sanmışım, yoksa yolda bir şey mi oldu?..”

Arkadi cevap verdi:

“Hiçbir şey olmadı. Sadece biraz geciktik. Bunun için de şimdi kurtlar gibi açız. Babacığım, Prokofyici’i biraz acele ettir, ben şimdi dönerim.”

Birdenbire kanepeden fırlayan Bazarov:

“Dur!” diye bağırdı. “Ben de seninle geliyorum.”

Her iki delikanlı odadan çıktı. Pavel Petroviç sordu:

“Kim bu?..”

“Arkadi’nin arkadaşı... Arkaşa’nın sözlerine bakılırsa, çok akıllı bir adammış.”

* (İng.) El sıkma. –çev.

“Bizde mi misafir kalacak?”

“Evet.”

“Şu koca saçlı?”

“Evet, işte.”

Pavel Petroviç tırnaklarıyla masaya vurarak:

“Arkadi’yi s’est dégourdit* buluyorum,” dedi, “dönüşüne sevindim.”

Akşam yemeğinde az konuştular. Hele Bazarov hemen hemen hiç konuşmadı, ama çok yedi. Nikolay Petroviç, kendi deyişiyle, kendi çiftlik hayatından çeşitli olaylar anlattı. Gelecekteki hükümet tedbirlerinden, komitelerden, delegelerden, makina kullanma zorunluluğundan söz etti. Pavel Petroviç yemek odasında bir aşağı bir yukarı dolaşüyor (hiçbir zaman akşam yemeği yemezdi), ara sıra kırmızı şarap dolu kadehten bir yudum alıyor, çok seyrek olarak lafa karışıyor, daha doğrusu “Ya!.. Deme!.. Hım!” gibi sesler çıkarıyordu. Arkadi birkaç Petersburg havadisi verdi. Ama o, hafif bir sıkılmalık duyuyordu. Hani, çocukluktan yeni kurtulan ve kendisini çocuk görmeye, çocuk saymaya alıştıkları yere dönen gençlerde görülmeye alışılmış olan bir çeşit sıkılmalık. Gereksiz yere sözlerini uzatıyor, “babacığım” demekten kaçınıyordu. Hatta bir seferinde bunu, dişleri arasından söylemekle beraber, “baba” sözüyle bile değiştirdi. Aşırı bir laubalilikle kadehine, kendi istediğinden fazla şarap doldurdu ve hepsini içti. Prokofyîç gözlerini ondan ayıramıyor, yalnız dudaklarını ısırmakla yetiniyordu. Akşam yemeğinden sonra herkes, hemen, yerlerine çekildi.

Arkadi’nin yatağı yanında robdöşambri ile oturan ve piposunu içmekte olan Bazarov:

“Amcan azıcık tuhaf bir adam,” dedi. “Köyde böyle bir şıklığa ne gerek var? Ömür doğrusu!.. Ya tırnakları, tırnakları... Hani, al da sergiye gönder!”

* (Fr.) “Açılmış.” –cev.

Arkadi:

“Ama sen bilmezsin,” diye cevap verdi, “zamanında o bir Don Juan’mış. Bir gün sana onun hikâyesini anlatırım. Çok güzel bir adammış o, kadınlar onun için deli olmuş.”

“Bak sen!.. Demek geçmiş günlerin anısına duyduğu saygı ile böyle giyiniyor... Ama yazık ki, burada deli edilecek kimse yok! Her şeyine dikkat ettim: Ne tuhaf yakalıkları var, âdeta taş gibi; sonra çenesini de öyle düzgün tıraş etmiş ki... Arkadi Nikolayeviç, bütün bunlar gülünç değil mi?”

“Belki; ama o gerçekten de iyi bir adamdır.”

“Tam bir eski zaman adamı! Ama baban çok iyi bir insan. Boş yere şiir okuyor; çiftlik işlerinden anladığı da şüpheli. Ama babacan bir adam.”

“Babam, altın gibi bir adamdır.”

“Bilmem farkında mısınız, halinde bir ürkeklik var.”

Arkadi, sanki kendisi ürkek davranmıyormuş gibi başını salladı. Bazarov sözüne devam etti:

“Bu ihtiyar romantikler tuhaf insanlar!.. Sinir sistemlerini, çılgına dönecek kadar geliştiriyorlar. Tabii dengeleri bozuluyor. Neyse, allahaısmarladık! Odamda bir İngiliz lavabosu var; öte yandan odanın kapısı kapanmıyor... Ama ne de olsa teşvik etmek gerek. İngiliz lavabosu bir ilerlemedir!”

Bazarov gitti. Arkadi’yi sevinçli bir duygu kapladı. Baba evinde, bildik bir yatakta, sevgili ellerin, belki de dadısının iyi, okşayıcı, yorulmak bilmeyen ellerinin emek verdiği bir yorgan altında uyumak ne tatlı şeydi! Arkadi, Yegerovna’yı hatırladı, içini çekti, ona rahmet diledi. Kendisi için dua etmedi.

Gerek kendisi, gerek Bazarov rahat uyudular. Ama evdeki öteki insanlar daha uzun bir süre uyumadı. Oğlunun gelişi Nikolay Petroviç’i heyecanlandırmıştı. Yatağına yattı ama mumları söndürmedi. Başını eline dayayarak derin düşüncelere daldı. Ağabeyi Pavel Petroviç de kendi odasında, maden kömürünün hafif

bir pırıltı ile yanmakta olduğu şöminenin karşısında, **Gambles*** işi geniş bir koltukta, gece yarısından çok sonraya kadar oturdu. Soyunmamıştı. Sadece ayağındaki rugan iskarpinleri çıkarmış, onların yerine Çin işi, arkalıksız kırmızı terlikler giymişti. Elinde *Galignanı*'nin son sayısı vardı. Ama okumuyordu. Kâh hafifleyerek, kâh parlayarak mavimtırak alevlerle yanan şömineye ısrarla bakıyordu. Allah bilir düşünceleri nerelerde dolaşıyordu. Herhalde yalnız geçmişı düşünmüyordu. Yüzü gergin ve üzgündü. Düşünceleri yalnız eski anılarla uğraşan bir insanın yüzü böyle olamazdı. Küçük, arka odada, büyük bir sandık üzerinde, siyah saçlarını beyaz bir örtü ile örtmüş, mavi hırkalı genç bir kadın, Fenička oturuyordu. Genç kadın kâh uyukluyor, kâh kulak kabartıyor, kâh aralık duran kapıdan bitişik odaya bakıyordu. Orada, bitişik odada bir çocuk karyolası görünüyor ve uyumakta olan bir çocuğun düzgün nefes alışları işitiliyordu.

V

CERTESİ sabah Bazarov herkesten önce uyandı ve evden dışarı çıktı. Etrafını gözden geçirerek: 'Eh, burası pek de öyle ahım şahım bir yer değilmiş!' diye düşündü. Nikolay Petroviç, topraklarını köylüleriyle bölüştüğü zaman, yeni çiftliği için dört hektarlık tamamıyla düz ve çıplak bir ovayı ayırmak zorunda kalmıştı. Burada, eklentileriyle bir ev ve çiftlik binası yaptırmış, bir bahçe ayırmış, bir gölet ve iki kuyu kazdırmıştı. Ama diktiği ağaçlar pek tutmamış, gölette az su birikmiş, kuyuların suyu acımtırak çıkmıştı. Yalnız kameriyeyi meydana getiren leylak ve akasyalar oldukça büyümüşü. Bazen burada çay içer, öğle yemeği yerlerdi. Bazarov birkaç dakika içinde bütün bahçeyi dolaştı. İnek ahırına, tavlaya girdi. Çiftlik halkından iki çocuk arayıp buldu, bunlarla hemen ahbap oldu. Hep beraber, çiftlikten bir verst uzaklıktaki küçük bir bataklığa kurbağa tutmaya gittiler.

* O devirde Petersburg'da lüks mobilya yapan ünlü bir mobilyacı. -çev.

Çocuklardan biri Bazarov'a:

"Bey, kurbağaları ne yapacaksın?" diye sordu.

Aşağı tabakadan insanlara asla yüz vermediği, onları küçümsediği halde, onlar arasında kendine güven uyandırmakta özel bir kabiliyeti olan Bazarov:

"Ha, bak, şunun için gerek," dedi, "bu kurbağanın karnını yarıyor, içinde neler olduğuna bakıyorum. Seninle ben de iki ayaklı birer kurbağa olduğumuza göre, böylelikle bizim içimizde de neler olup bittiğini öğrenmiş oluyorum."

"Bunları öğrenip de ne yapacaksın?"

"Hastalandığın zaman sana bakmam gerekince, yanılmam için bunları bilmeliyim."

"Sen doktor musun ki?.."

"Evet."

"Vaska, duydun mu, bey diyor ki biz de seninle birer kurbağa imişiz!.. Ne tuhaf!"

Dik yakalı, gri bir gömlek giymiş olan, pamuk gibi beyaz başlı, yalınayak, yedi yaşlarındaki Vaska:

"Ben kurbağadan korkarım," dedi.

"Korkacak ne var?.. Onlar adamı ısırır mı ki?"

Bazarov:

"Haydi bakalım suya girin, filozoflar," diye mırıldandı.

Bu arada Nikolay Petroviç de kalktı. Arkadi'nin yanına gitti. Arkadi'yi giyinik buldu. Baba oğul, üstüne tente çekilmiş terasa çıktılar. Korkuluğun yanındaki masada, büyük leylak buketleri arasında duran semaver kaynıyordu. Yolcuların geldiği gün, onları merdiven başında ilk karşılayan kız çocuğu göründü ve incecik bir sesle:

"Feodosya Nikolayevna biraz rahatsız, gelemeyecekler," dedi.

"Çayı kendileri mi koyacaklar, yoksa Dunyaşa'yı mı göndereyim, diye sormamı emrettiler."

Nikolay Petroviç:

“Ben kendim koyarım,” diye atıldı. “Arkadi, sen çayını ne ile içersin, limonla mı yoksa kremayla mı?”

“Kremayla.”

Arkadi bir süre sustuktan sonra, bir şey sormak isteyen bir eda ile seslendi:

“Babacığım?..”

Nikolay Petroviç biraz şaşırarak oğluna baktı:

“Ne var?”

Arkadi gözlerini yere indirdi.

“Babacığım, soracağım şey sana anlamsız görünecek olursa beni bağışla,” diye başladı, “ama sen dünkü içtenliğimle benim de içten davranmama yol açmış oluyorsun... Darılmazsın, değil mi?”

“Söyle...”

“Şu halde bana bir soru sormak cesaretini veriyorsun... Ben burada olduğum için mi Fen... Şey, yani o buraya çay dağıtmaya gelmiyor?”

Nikolay Petroviç hafifçe başını çevirdi, nihayet:

“Belki,” dedi, “öyle sanıyor ki... sıkılıyorsun.”

“Boşuna utanıyor. Birincisi, benim düşünce tarzımı biliyordur (bu sözleri kullanmak Arkadi’nin pek hoşuna giderdi). İkincisi, senin hayatına, alışkanlıklarına kıl kadar olsun engel olmak isteyeceğimi sanır mısın? Üstelik senin kötü bir seçim yapmayacağına da inancım var. Ona, seninle bir çatı altında yaşama izni verdiğine göre, o buna layık demektir. Herhalde bir oğul babasının yargıçı olamaz!.. Hele benim gibi bir oğul... Serbestliğimi hiçbir zaman, hiçbir şeyde kısmayan hele senin gibi bir babanın...”

Arkadi’nin sesi önceleri titriyordu: Kendisini yüksek kalpli hissediyor, ama aynı zamanda babasına öğüt verir gibi olduğunu da anlıyordu. Ama kendi sözlerinin ahengi insanın üzerinde kuvvetle etki yapar. Arkadi de son sözlerini kesin, hatta etkili söyledi.

Nikolay Petroviç’in eli, yine, kaşları ve alnı üzerinde dolaştı. Boğuk bir sesle:

“Sağ ol, Arkadi,” dedi, “tahminlerin gerçekten de doğru. Elbette, bu kız layık olmasaydı... Bu davranışım hoppaca bir karpis değildir. Seninle bu konu üzerinde konuşmak benim için hiç de kolay bir şey değil. Onun buraya... senin yanına... hele böyle, gelişinin ilk günü gelmesinin ne kadar zor olduğunu anlarsın...”

Arkadi, içindeki yüksek duyguların yeni bir coşuşuyla sandalyesinden fırladı:

“O halde ben onun yanına giderim,” dedi. “Benden utanması için hiçbir sebep olmadığını kendisine anlatırım.”

Nikolay Petroviç de kalktı:

“Arkadi, rica ederim... Ama nasıl olur? Orada... Ben sana önceden söylememiştim...”

Ama Arkadi artık onu dinlemiyordu bile... Terastan koşup gitti. Nikolay Petroviç onun arkasından baktı ve şaşırılmış bir halde sandalyeye oturdu. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Acaba bu anda, oğlu ile kendisi arasında, gelecekteki münasebetlerin kaçınılmaz tuhaflığı mı gözleri önünde canlanmıştı? Bu işi hiç açmasaydı, Arkadi’nin kendisine daha çok saygı göstereceğini düşünüyordu. Yoksa gösterdiği zaafıktan ötürü kendisini suçlu mu görüyordu? Bunlara cevap vermek güçtü. Bütün bu duygular onda vardı, ama henüz belirsiz halde... Yüzündeki kırmızılık kaybolmuyor, yüreği ise hızlı hızlı çarpmaya devam ediyordu.

Acele yürüyen birinin ayak sesleri duyuldu ve Arkadi terasa girdi. Yüzünde iyi ve tatlı bir neşe görünüşüyle:

“Baba, biz onunla tanıştık,” diye bağırdı. “Feodosya Nikolayevna bugün gerçekten de biraz rahatsız, daha sonra gelecek. Bir kardeşim olduğunu nasıl oldu da bana söylemedin? Şimdi öptüğüm gibi daha dün akşam onu öpüp severdim.”

Nikolay Petroviç bir şeyler söylemek, yerinden kalkmak, kollarını açmak istedi. Arkadi babasının boynuna atıldı.

Arkalarından Pavel Petroviç’in sesi duyuldu:

“Ne o? Yine mi kucaklaşıyorsunuz?”

Baba ve oğul, Pavel Petroviç'in bu anda gelişinden aynı derecede sevindiler. Bazı dokunaklı durumlar vardır ki insan, ne de olsa, bunlardan bir an önce kurtulmak ister.

Nikolay Petroviç, neşeli neşeli:

"Neye şaşıyorsun?" dedi. "Arkaşa'nın bugünlerini az mı bekledim? Düünden beri onu doyasıya seyretmek fırsatını bile bulamadım."

Pavel Petroviç:

"Hiç de şaşırmıyorum," dedi, "ben de onunla kucaklaşmaya çoktan hazırım."

Arkadi, amcasına yaklaştı, onun güzel kokulu bıyıklarının yanaklarına dokunuşunu bir sefer daha duydu. Pavel Petroviç masanın başına oturdu. İngiliz zevkine göre yapılmış zarif bir sabahlık kostüm giymişti. Başında küçük bir fes vardı. Bu fes ve gelişigüzel bağlanmış kravatı, etiketsiz köy yaşayışının bir belirtisiydi. Ama bir sabah tuvaleti için moda olan, beyaz değil, renkli gömüğünün dar yakalığı, her zamanki sertliğiyle tıraşlı gerdanına gömülüyordu.

Amcası, Arkadi'ye sordu:

"Senin yeni ahbabın nerede?"

"Evde değil. Alıştığı üzere erken kalkar ve bir yerlere gider. Onunla ilgilenmemek gerek. Teklif tekellüften hoşlanmaz."

Ekmeğine ağır ağır yağ sürmeye başlayan Pavel Petroviç:

"Evet, öyle görünüyor," dedi ve sordu: "Bizdeki misafirliği uzun mu sürecek?"

"Belli değil. Babasının yanına giderken yolu düştü de bize uğradı."

"Babası nerede oturuyormuş?"

"Bizim ilde, buradan seksen verst kadar bir uzaklıkta. Orada küçük bir çiftliği var. Eskiden alay doktoruymuş."

"Evet, evet, evet... Şu Bazarov soyadını nerede duydum diye boyuna kendi kendime sorup duruyordum. Nikolay, hatırlıyor musun, babamızın tümeninde bir Doktor Bazarov vardı?"

“Galiba vardı.”

“Evet, evet, vardı. Demek o doktor bunun babasıymış!”

Pavel Petroviç elini bıyıklarına götürdü. Küçük bir aradan sonra sordu:

“Peki, aslında bu Bay Bazarov nedir?”

Arkadi gülümsedi:

“Bazarov ne midir?.. Amcacığım, aslında onun ne olduğunu söylememi mi istiyorsunuz?”

“Lütfen, sevgili yeğenim.”

“O, bir nihilisttir.”

Nikolay Petroviç:

“Nasıl?” diye sordu.

Pavel Petroviç ise, ucunda bir parça tereyağı bulunan bıçağını yukarı kaldırdı ve öylece kalakaldı. Arkadi tekrarladı:

“O, bir nihilisttir.”

Nikolay Petroviç:

“Nihilist,” diye söylendi, “benim bildiğime göre bu, Latince nihil, yani hiç sözcüğünden gelmektedir. Bu hesapça, bu söz, hiç... hiçbir şey tanımayan bir adam demektir, öyle değil mi?”

Pavel Petroviç:

“Desene, hiçbir şeye saygı göstermeyen bir adam,” diye tamamladı ve yeniden yağını ekmeğine sürmeye başladı.

Arkadi:

“Yani her şeye tenkitçi bir gözle bakan adam,” diye ekledi.

Pavel Petroviç:

“Bunların ikisi de aynı şey değil mi?” diye sordu.

“Hayır, aynı şey değil. Nihilist, hiçbir otorite önünde eğilmeyen, ne kadar saygıdeğer olursa olsun hiçbir prensibe inanmayan adam demektir.”

Pavel Petroviç, Arkadi’nin sözünü keserek sordu:

“İyi mi bu sanki?”

“Adamına göre amcacığım. Kimisi bundan hoşlanır, kimisi hiç beğenmez.”

“Demek öyle. Görüyorum ki bu bize göre değil. Biz eski zaman adamlarıyız. Bizim inancımıza göre hiçbir prensibe (Pavel Petroviç, **prensip** sözcüğünü, Fransız fonetiğine uygun olarak yumuşak söylüyordu, Arkadi ise, bunun tam tersine, birinci hece üzerinde vurgu yaparak **printsip** diye söylüyordu), senin deyimince, inanmayan bir insan, bir adım atamaz, nefes bile alamaz! Vous avez changé tout cela.* Allah size sağlık ve yüksek mevkiler versin, biz ancak bununla övünürüz bay... Neydi o deyim?”

“Nihilist...”

“Evet, eskiden Hegelist’ler vardı, şimdi nihilist’ler. Bakalım, boşlukta, havasız fezada nasıl yaşayabileceksiniz? Kardeşim Nikolay Petroviç, lütfen şu zili çalar mısın, benim kakao içme zamanım geldi.”

Nikolay Petroviç zili çaldı ve “Dunyaşa!” diye seslendi. Ama Dunyaşa yerine terasa, doğrudan doğruya Feniçka girdi. Bu, yirmi üç yaşlarında, bembeyaz, yumuşacık, siyah saçlı, kara gözlü genç bir kadındı. Dudakları, küçük bir çocuğunki gibi dolgun ve kırmızı, elleri küçük ve zarifti. Üzerinde temiz bir basma entari vardı. Yuvarlak omuzlarına, yeni ve mavi bir atkı atmıştı. Genç kadının elinde kocaman bir fincan kakao vardı. Kakaoyu Pavel Petroviç’in önüne koydu. Utancından kıpkırmızı olmuştu. Sıcak bir kan, kırmızı bir dalga halinde sevimli yüzünün ince derisi altında dolaştı, gözlerini yere indirdi. Parmaklarının ucu ile hafifçe masaya dayanarak orada durdu. Hem buraya gelmekle ayıp ettiğini, aynı zamanda, hem de buraya gelmeye hakkı olduğunu duyar gibi bir hali vardı.

Pavel Petroviç fena halde çatındı. Nikolay Petroviç ise şaşır-
dı, dişleri arasından:

“Günaydın Feniçka,” dedi.

Genç kadın, yavaş, ama çınlayan bir sesle:

* (Fr.) “Siz bütün bunları değiştirdiniz.” –çev.

“Günaydın efendim,” diye karşılık verdi ve kendisine gülümsemekte olan Arkadi’ye göz ucu ile bakarak yavaşça dışarı çıktı.

Genç kadın biraz salınarak yürüyordu, ama bu yürüyüş de ona yakışıyordu.

Terasta birkaç saniye süren bir sessizlik oldu. Pavel Petroviç kakaosunu içiyordu. Birdenbire başını kaldırdı, yarım sesle:

“İşte bay nihilist de buraya teşrif ediyorlar,” dedi.

Gerçekten de Bazarov, bahçenin tarhları arasından yürüyerek geliyordu. Pardösüsü ve pantolonu, çamur içindeydi. Yapışkan bataklık otları, yuvarlak, eski şapkasını, baştanbaşa bir tül gibi sarmıştı. Sağ elinde bir torba vardı. Torbada canlı bir şeyler kıvıldıyordu. Delikanlı acele adımlarla terasa yaklaştı. Başıyla selam vererek:

“Günaydın baylar,” dedi. “Çaya geç kaldığım için özür dileirim. Şu yakaladıklarımı bir yere koyayım da şimdi gelirim.”

Pavel Petroviç sordu:

“Nedir onlar, sülük mü?”

“Hayır, kurbağa...”

“Bunları yemek için mi tuttunuz, yoksa üretmek için mi?”

Bazarov ilgisizce:

“Üzerlerinde denemeler yapmak için,” dedi ve eve girdi.

Pavel Petroviç:

“Şimdi bunları kesecek,” diye söylendi. “Prensiplere inanmaz ama kurbağalara inanır.”

Arkadi acıyarak amcasına baktı. Nikolay Petroviç de, belli belirsiz omuzlarını kaldırdı. Bizzat Pavel Petroviç de acemi-ce bir espri yaptığını anladı. Çiftlik işlerinden, yeni kâhyadan söz açtı. Yeni kâhya bir gün önce kendisine başvurarak işçiler-den Foma’nın edepsizliğinden ve avareliğinden şikâyet ederek: “Foma öyle bir **Ezop**’tur ki,” demiş, “her yerde kendini kötü bir adam olarak protesto ediyor. Aptal doğmuş, aptal ölecek.”*

* Turgenyev, kâhyayı daha iyi belirtmek için, kasten ona yanlış ve konu ile ilgisi olmayan sözler söyletiyor. –çev.

VI

BAZAROV döndü, masanın başına geçerek acele acele çay içmeye başladı. İki kardeş sessizce ona bakıyorlardı. Arkadi ise göz ucuyla, kâh babasını kâh amcasını süzüyordu. Niha-yet, Nikolay Petroviç sordu:

“Buradan uzaklara mı gittiniz?”

“Şurada sizin aksöğüt koruluğunun yanında bir bataklık var, oraya gittim. Beş altı çulluk kaldırdım. Sen onları gidip vurabi-lirsin Arkadi.”

“Sizin avcılığınız yok mu?”

“Hayır.”

Bu arada Pavel Petroviç de söze karışarak sordu:

“Siz özellikle, fizikle mi uğraşıyorsunuz?”

“Evet fizikle; genel olarak tabii bilimlerle...”

“Söylediklerine göre Cermenler son zamanlarda bu alanda çok ileri gitmişler.”

Bazarov, gelişigüzel bir cevap verdi:

“Evet, Almanlar bu konuda bizim öğretmenlerimizdir.”

Pavel Petroviç “Almanlar” yerine “Cermenler” deyimini alay olsun diye söylemişti. Ama kimse bunun farkında olmadı.

Pavel Petroviç yapmacık bir nezaketle sordu:

“Almanlar hakkında böylesine yüksek inançlar mı besliyo-runuz?”

İçin için sinirlenmeye başlamıştı. Bazarov’un tamamıyla laubali davranışları onun soylu yaradılışına dokunuyordu. Bu hekim çocuğu, çekingen davranmak şöyle dursun, kesik kesik ve istemeyerek cevaplar veriyor, sesinin ahenginde, âdeta terbi-yesizce bir kabalık seziliyordu.

“Oranın bilginleri becerikli insanlar.”

“Öyle, öyle. Peki, Rus bilginleri hakkında herhalde bu kadar övücü düşünceleriniz olmasa gerek?”

“Galiba öyle.”

Pavel Petroviç, vücudunu doğrultarak ve başını geri atarak:

“Bu fedakârlığınız çok takdire değer bir şey,” dedi. “Peki ama nasıl oluyor da Arkadi Nikolayeviç, az önce bize hiçbir otorite tanımadığınızı, onlara inanmadığınızı söylemişti?”

“Onları ne diye tanıyacaktım? Onlara ne diye inanacaktım? Bana işten söz ederler, ben de kabul ederim. Hepsi bu kadar.”

Pavel Petroviç:

“Almanlar hep işten mi söz eder?” dedi ve yüzü anlamsız, ilgisiz bir hal aldı.

Sanki dünyadan uzak, bulutların üstünde bir yere çekilmişti.

Bazarov, tartışmayı sürdürmek istemediğini gösteren kısa bir esnemeyle cevap verdi:

“Her zaman değil.”

Pavel Petroviç, Arkadi’ye, ‘Doğrusu arkadaşın pek nazik!’ demek isteyen bir eda ile baktı ve zoraki bir çaba ile yeniden söze başladı:

“Bana gelince, ben günahkâr kulunuz, Almanlara değer vermiyorum,” dedi. “Rus Almanlarına gelince, onların sözünü bile etmek istemem. Onların ne mal olduğunu biliriz. Almanyalı Almanlar da benim yaradılışıma göre değildir. Eskileri hadi neyse, yine şöyle böyleydi; aralarında Schiller, Goethe gibileri vardı. Bunlara özel bir sempati beslerim. Şimdi ise, birtakım kimyacılar, materyalistler türedi.”

Bazarov onun sözünü keserek:

“İyi bir kimyacı herhangi bir şairden yirmi kat faydalıdır,” dedi.

Pavel Petroviç, âdeta uykudan uyanır gibi, hafifçe kaşlarını kaldırdı:

“Böyle, ha!.. Demek siz sanatı inkâr ediyorsunuz?”

Bazarov alaycı bir gülümseyişle:

“Para kazanma sanatı, ya da artık emoroide paydos!” diye bağırdı.

“Güzel, güzel!.. Nasıl şaka ediyorsunuz!.. Demek ki siz, böylece her şeyi inkâr ediyorsunuz!.. Öyle olsun. Demek siz yalnız bilime inanıyorsunuz?”

“Hiçbir şeye inanmadığımı size az önce arz etmiştim. Hem bilim, genel olarak bilim nedir?.. Bilimlerin de zanaat gibi adları vardır. Genel olarak bilim diye bir şey yoktur.”

“Çok güzel. Peki, ya insanların yaşayışında kabul edilmiş esaslar hakkında da aynı olumsuz inançları mı besliyorsunuz?”

Bazarov:

“Ne o, yoksa sorguya mı çekiliyoruz?” dedi.

Pavel Petroviç hafifçe sarardı. Nikolay Petroviç söze karışmak gereğini duydu:

“Aziz Yevgeni Vasiliç,” dedi, “bir gün bu konu üzerinde sizinle daha etraflı konuşuruz, sizin inançlarınızı öğrenir, kendi inançlarımızı açıklarız. Tabii bilimlerle uğraştığınıza, ben kendi hesabıma çok sevindim. Liebig’in,* tarlaların gübrenmesiyle ilgili çok değerli bazı buluşlar yaptığını işittim. Ziraat çalışmalarında bana yardımda bulunabilir, faydalı öğütler verebilirsiniz.”

“Ben emrinizdeyim Nikolay Petroviç, ama Liebig kim, biz kim!.. Önce alfabeyi öğrenmek zorundayız. Ondan sonra sıra kitaba gelir. Biz daha işin “a”sını bilmiyoruz.”

Nikolay Petroviç, ‘Görüyorum ki tam bir nihilistmişsin!’ diye düşündü ve yüksek sesle:

“Ama ne olursa olsun, günü geldiği zaman size başvurmama izin veriniz,” dedi. “Şimdi ise kâhyayı görme zamanımız geldi ağabey, gidelim,” diye ilave etti.

Pavel Petroviç sandalyesinden kalktı, kimseye bakmadan:

“Evet,” dedi, “büyük zekâlardan uzak olarak, köyde böyle beş yıl yaşamak ne kadar fena!.. İşte böyle gerçek bir aptal olup çıkarsın. Sana öğrettiklerini unutmamaya çalışırken, bir de ba-

* Justus von Liebig (1803-1873): Zirai kimya alanında birçok değerli buluşu olan Alman kimyacılarındandır. -çev.

karsın ki meğer bunların hepsi anlamsız şeylermiş. Sana, akli başında kimselerin artık böyle anlamsız şeylerle uğraşmadığını, senin geri kalmış bir budala olduğunu söylerler... Elden ne gelir!.. Görülüyor ki gençlik bizden çok daha akıllı!”

Pavel Petroviç, ağır ağır ökçeleri üzerinde döndü, ağır ağır uzaklaştı. Nikolay Petroviç de onun arkasından gitti. Kapı iki kardeşin arkasından kapanır kapanmaz, Bazarov, serinkanlılıkla Arkadi’ye sordu:

“Amcan her zaman böyle mi?”

“Bana bak Yevgeni, ona gerektiğinden çok sert davrandın. Ona hakaret ettin!”

“Bu taşra aristokratlarını oturup şımartacak mıydık yani? Bütün bunlar kendini beğenmişlikten, tepeden bakma alışkanlığından, züppelikten başka bir şey değil! Mademki böyle bir yaradılışı varmış, Petersburg’da kalıp mesleğine devam etseymiş. Neyse, bırakalım onu... Biliyor musun, *Dytiscus marginatus* familyasından oldukça seyrek rastlanır bir su böceği buldum. Şimdi sana onu göstereceğim...”

Arkadi:

“Sana onun hayatını anlatmayı vadetmiştim,” diye başladı.

“Böceğin hayatını mı?”

“Alay etme Yevgeni, amcamın hayatını. O zaman onun, hiç de sandığın gibi bir adam olmadığını anlarsın. Alaydan çok acımaya layık bir adam.”

“İtiraz etmiyorum. Ama sen neden onunla bu kadar ilgileniyorsun?”

“İnsaflı olmak gerek Yevgeni!..”

“Bu neden gerekiyor?”

“Bak, dinle...”

Ve Arkadi ona, amcasının hayatını anlattı. Okurlarımız bunu, bundan sonraki bölümde bulacaktır.

VII

PAVEL Petroviç Kirsanov da, kardeşi Nikolay Petroviç gibi ilkin evde, sonra da soylu çocukların gittiği askerî okulda okudu. Daha çocukluğundan beri olağanüstü güzelliğiyle dikkati çekiyordu. Bundan başka, kendine güvenir, biraz alaycı, eğlendirici, hırçın bir hali vardı ki, hoş a gitmemesi mümkün değildi. Subay olur olmaz, bütün meclislere girip çıkmaya başladı. Onu el üstünde tutuyorlardı. O da şımarıyor, maskaralıklar ediyor, nazlanıyordu. Ama bütün bunlar ona yaraşıyordu. Kadınlar onun için çıldırıyordu. Erkekler ise ona züppe diyor, için için onu kıskanıyordu. Yukarıda da söylenildiği gibi, Petersburg'da kardeşi Nikolay Petroviç'le bir evde oturuyordu. Ona hiç benzememekle beraber, kardeşini candan seviyordu. Nikolay Petroviç hafifçe topaldı. Yüzü ince, güzel, ama biraz üzgündü. Kara gözleri küçük, yumuşak saçları seyrek. Tembelliği sever, ama okumaktan da hoşlanır, topluluktan kaçırdı. Pavel Petroviç bir gecesini bile evinde geçirmezdi. Cesaret ve çevikliğiyle ün salmıştı (sporu sosyete gençleri arasında moda haline getirmişti). Topu topu beş altı Fransızca kitap okumuştı. Yirmi sekizine bastığı zaman yüzbaşıydı. Parlak bir gelecek onu bekliyordu. Ama birdenbire her şey değişiverdi.

O sıralarda Petersburg sosyetesinde pek seyrek olarak görülen ve bugüne kadar hâlâ unutulmayan bir kadın belirmişti. Adı Prenses R. idi. Prensesin iyi eğitim görmüş, terbiyeli ama biraz salakça bir kocası vardı. Çocukları yoktu. Prenses ansızın Avrupa'ya gidiyor, birdenbire Rusya'ya dönüyor, kısacası tuhaf bir yaşayış sürüyordu. Hoppa, oynak bir kadın olarak ün almıştı. Her çeşit zevk ve eğlenceye aşırı bir tutkusu vardı. Ölesiye dans eder, yemekten önce yarı karanlık misafir salonunda kabul ettiği gençlerle kahkahalar atar, şakalaşır, geceleri ise ağlar, dua eder, hiçbir yerde gönül rahatlığı bulamazdı. Çoğu zaman üzüntü ile ellerini ovuşturarak sabaha kadar odasında dolaşır ya da

sararmış, eli ayağı buz gibi olmuş bir halde, Zebur'un başında otururdu. Ertesi gün prenses yine bir salon kadını haline gelir, yine arabasıyla sokağa çıkar, güler, gevezelik eder, bir kelime ile, kendisine en küçük bir eğlence sağlayacak her şeye koşardı. Olağanüstü düzgün bir vücudu vardı. Altın renginde ve altın ağırlığındaki saç örgüsü, diz kapaklarından aşağı dökülüyordu. Ama kimse ona çok güzel bir kadın diyemezdi; bütün yüzünde güzel olan yalnız gözleriydi. Hatta güzel olan gözleri değil de –çünkü gözleri küçük ve gri renkteydi– bu gözlerin bakışlarıydı. Bu bakışlar aceleci ve derin, pervasız denilecek kadar kayıtsız, tasalı denilecek kadar hülyalı, esrarlıydı. Hatta ağzından saçma sapan sözler döküldüğü zaman bile bu bakışlarda olağanüstü bir ışıık yanardı. Her zaman zarif giyinirdi. Pavel Petroviç ona bir baloda rastlamış, kendisiyle bir mazurka yapmıştı. Kadın bütün dans süresince dişe dokunur bir sözcük bile söylememişti. Pavel Petroviç ona hemen delice âşık olmuştu. Kolay başarılarla alışıık olan Pavel Petroviç, bu sefer de amacına çabucak erişti. Ama bu kolay zafer onu kadından soğutmadı. Tam tersine, artık geri dönmemek üzere bütün benliğiyle kendisini tamamıyla verdiği zamanlar bile, kendisinde kimsenin elde edemeyeceği gizli ve erişilmez bir şeyler kalan bu kadına, daha güçlü, daha acı verici bir biçimde bağlandı. Bu kadının ruhunda ne vardı böyle Tanrı bilir!.. Bu kadın, sanki, kendisinin de bilemediği gizli bir takım güçlerin egemenliği altındaydı. Bu gizli kuvvetler onunla, diledikleri gibi oynuyordu. Onun küçücük aklı bu kuvvetlerin kaprisleriyle boy ölçüşemezdi. Bütün davranışları bir sürü manasızlıkla doluydu. Kocasının şüphelerini haklı olarak uyandırabilecek biricik mektubunu, hemen hemen kendisine yabancı olan birine yazmıştı. Aşk ise, üzerinde hazin bir etki yapardı: Artık gülmez olur, âşık olduğu kişi ile şakalaşmaz, onu dinler, şaşkın şaşkın seyredirdi. Bazen bu şaşkınlık, ansızın soğuk bir dehşete dönerdi. Kadının yüzü sapsarı kesilir, yabanileşirdi. Kadın gider, yatak odasına kapanırdı. Kulağını anahtar deliğine

dayayan oda hizmetçisi, onun boğuk hıçkırıklarını duyabilirdi. Tatlı bir buluşmadan sonra evine dönen Pavel Petroviç, birçok sefer yüreğinde, kesin bir başarısızlıktan sonra duyulan o parçalayıcı, o acı can sıkıntısını duyardı. Kendi kendine, ‘Peki ama, daha ne istiyorum?’ diye sorar, ama yüreğindeki acı bir türlü dinmezdi. Bir gün prensese, taşı üzerinde Sfenks kazılı bir yüzük hediye etmişti. Kadın ona:

“Bu ne? Sfenks mi?” diye sormuştu.

Pavel Petroviç:

“Evet,” diye cevap vermişti, “bu sfenks sizsiniz!”

“Ben, ha?” diye sormuş ve esrarlı bakışlarını, ağır ağır Pavel Petroviç’in üzerinde dolaştırmıştı.

Sonra da, belli belirsiz bir gülümsemeyle:

“Bunun çok ince bir buluş olduğunu biliyor musunuz?” diye ilave etmişti.

Kadın bunu söylerken gözleri hâlâ o garip pırıltı ile yanmaya devam etmişti.

Prenses R. kendini sevdiği zamanlar bile Pavel Petroviç çok acı çekmişti. Ama kadın kendisinden yüz çevirince –bu ise oldukça çabuk olmuştu– Pavel Petroviç az kalsın çıldırıyordu. Acı çekti, kışkandı, kadını hiç rahat bırakmadı, peşinden hiç ayrılmadı. Kadın onun bu sırnaşık izlemelerinden bıktı, usandı ve Avrupa’ya gitti. Pavel Petroviç, dostlarının ricalarına, amirlerinin öğütlerine rağmen işinden istifa etti ve o da prensesin arkasından Avrupa’ya gitti. Kâh prensesin peşini bırakmayarak, kâh mahsus onu gözünden kaybederek dört yılını yabancı ülkelerde geçirdi. Kendinden utanıyor, gösterdiği kararsızlıktan ötürü kendisine kızılıyordu. Ama bunların hiçbirisinin faydası olmadı. Kadının hayali, o anlaşılmaz, âdeta anlamsız, ama insanı büyüleyen hayali, Pavel Petroviç’in ruhunda çok derin izler bırakmıştı. Her nasılsa, Baden’de prensesle yine eskisi gibi bir yakınlık kurdu. Kadın onu hiçbir zaman böylesine bir ihtirasla sevmemiş gibi görünüyordu. Ama bir ay sonra her şey bit-

ti. Alev, son bir defa daha parlamış ve ebedi olarak sönmüştü. Kaçınılmaz ayrılığı önceden sezen Pavel Petroviç, sanki böyle bir kadınla dostluk mümkünmüş gibi, hiç değilse onun dostu kalmak istedi. Kadın sessizce Baden'den ayrıldı ve o zamandan beri de devamlı olarak Pavel Petroviç'ten kaçtı.

Pavel Petroviç Rusya'ya döndü. Eski yaşayışına dönmeyi denedi ama o eski çevresine bir türlü uyamadı. Zehirlenmiş gibi bir türlü yerinde duramıyordu. Hâlâ geziyor, bir sosyete adamının bütün alışkanlıklarını koruyordu. Birkaç yeni başarı ile de pekâlâ övünebilirdi. Ama artık ne kendisinden ne de başkalarından yeni bir şey bekliyor, hiçbir teşebbüste de bulunmuyordu. Yaşlandı, saçları ağardı. Akşamlarını kulüpte geçirmek, sinirli bir can sıkıntısı içinde yaşamak, bekâr bir çevrede ilgisizce tartışmalara girişmek onun için bir ihtiyaç halini aldı. Bilindiği üzere bu, kötü bir belirti idi. Evlenmeyi şüphesiz aklına bile getirmiyordu. On yıl böylece, renksiz, faydasız, çabuk, hem de korkunç denilecek kadar çabuk geçti. Hiçbir yerde zaman, Rusya'da olduğu kadar böylesine çabuk geçmez; diyorlar ki hapishanede zaman daha çabuk geçermiş. Bir gün Pavel Petroviç kulüpte öğle yemeğini yerken, Prenses R.'nin öldüğünü öğrendi. Kadın Paris'te, yarı deli denilecek bir halde ölmüş. Pavel Petroviç bunu öğrenince masasından kalktı, kulübün odalarında kumarcuları şuursuzca seyrederek uzun uzun dolaştı ama evine de her zamankinden önce dönmedi. Bir süre sonra da, adına bir paket geldi. Paketin içinde, prensese hediye ettiği yüzük vardı. Prenses, sfenksin üzerine haçvari bir işaret yapmış ve bu haçın, bilmece-nin çözümü olduğunu Pavel Petroviç'e iletmelerini söylemiş.

Bu olay, 1848 yılı başında, Nikolay Petroviç'in karısını kaybederek Petersburg'a geldiği sırada olmuştu. Pavel Petroviç, kardeşi köye yerleştikten sonra, onunla hemen hemen hiç görüşmemişti. Nikolay Petroviç'in düğünü, Pavel Petroviç'in prensesle tanışmasının ilk günlerine rastlar. Pavel Petroviç Avrupa'dan dönünce, yanında iki ay kalarak mutluluğunu görmek niyetiyle

kardeşine misafirliğe gitmişti. Ama orada ancak bir hafta kalabildi. İki kardeşin durumları arasındaki fark çok büyüktü. 1848 yılında bu fark azaldı: Nikolay Petroviç karısını, Pavel Petroviç de hatıralarını kaybetmişti. Prensesin ölümünden sonra Pavel Petroviç, onu düşünmemeye çalıştı. Oysaki Nikolay Petroviç'te dürüst geçirilmiş bir yaşıntının duygu ve izleri vardı. Oğlu gözleri önünde büyüyordu. Bir başına kalan Pavel Petroviç ise, tam tersine, gençliğin gidip ihtiyarlığın henüz gelmediği hayatın o sıkıntılı ve karanlık çağına, umuda benzer bir pişmanlık ve pişmanlığa benzer bir umut çağına girmişti.

Bu çağ, herkesten çok Pavel Petroviç'e ağır gelmişti: Geçmişini kaybeden Pavel Petroviç her şeyini kaybetmiş demektir.

Nikolay Petroviç bir gün kardeşine:

“Şimdi artık seni Maryino'ya (çiftliğe, karısının anısına duyduğu saygıdan ötürü bu adı vermişti) çağırmayacağım,” demişti. “Karımın sağlığında bile orada çok sıkılmıştın. Şimdi ise can sıkıntısından ölürsün.”

Pavel Petroviç:

“O zamanlar ben henüz budala idim, didinir dururdum,” cevabını verdi. “O zamandan beri akıllanmadıysam bile, hiç değilse duruldum. Şimdi, tam tersine, izin verirsen büsbütün senin yanında kalmak isterim.”

Nikolay Petroviç cevap olarak kardeşini kucakladı ama Pavel Petroviç köye yerleşme kararını verinceye kadar, bu konuşmanın üzerinden bir buçuk yıl geçti. Ama bir sefer köye yerleştikten sonra, bir daha oradan, hatta Nikolay Petroviç'in oğlu ile Petersburg'da geçirdiği üç kış bile, hiç ayrılmadı. Gittikçe daha çok İngilizce kitaplar okumaya başladı. Genel olarak bütün yaşayışını İngiliz zevkine göre düzenlemişti. Komşularıyla çok seyrek görüşür, yalnız seçimlere giderdi. Orada çoğunlukla hiç konuşmaz, seyrek olarak –o da eski kafa derebeylerini kindarca çıkışlarıyla ürkütmek ve onlarla alay etmek için– ağzını açardı. Yeni kuşak temsilcileriyle de bir yakınlık kurmazdı. Gerek bunlar ge-

rek öbürleri onu kendini beğenmişin biri sayıyordu. Her iki kuşak temsilcileri de, aristokratça ve seçkin davranışlarından, başarılarına dair dolaşan söylentilerden, çok güzel giyinişinden, her zaman en iyi otellerin en lüks dairelerinde kalışından, genel olarak iyi öğle yemeği yiyişinden, hatta bir seferinde Wellington’la birlikte Louis Philippe’in sofrasında öğle yemeği yiyişinden, her gittiği yere yanında, gerçek gümüşten bir tuvalet servisiyle portatif bir banyo götürüşünden, olağanüstü kokusu olan harikulade “ki-bar” esanslar sürüşünden, çok ustaca Whist oynayışından ve her zaman kaybedişinden ötürü ona saygı gösterirdi. Sonra, onu, su götürmez namusluluğundan ötürü de sayarlardı. Hanımlar onu çekici bir melankolik sayardı. Ama o, hanımlarla ilgilenmezdi.

Arkadi hikâyesini bitirirken:

“Görüyorsun ya Yevgeni,” dedi, “amcam hakkında nasıl hakkısız yargılarda bulunuyorsun! Amcamın babamı birçok sefer felaketten kurtarışından, bütün parasını babama verişinden söz etmiyorum: Çiftliği henüz paylaşmadıklarını belki de bilmiyordur. Amcam herkese yardım etmekten hoşlanır. Gerçi köylülerle konuşurken yüzünü buruşturup, kolonyalı mendiliyle burnunu tıkasa da onları daima savunur.”

Bazarov, Arkadi’nin sözünü keserek:

“Bilinen şey; sinir meselesi,” dedi.

“Olabilir, ama onun yüreği çok iyidir. Sonra o hiç de aptal değildir. Bana ne faydalı öğütler verirdi... Hele... Hele kadınlarla münasebet konusunda.”

“Bak hele!.. Kendi ağzı sütten yanmış, senin de yoğurdu üfle-yerek yemeni tavsiye ediyor! Biz bunları biliriz.”

Arkadi, sözlerine devam ederek:

“Anlayacağın, amcam çok mutsuzdur; inan bana! Onu küçümsemek günahtır.”

Bazarov itiraz etti:

“Canım, onu küçümseyen kim?.. Ama ne olursa olsun, ben yine şunu diyeceğim ki, bütün hayatını bir kadının aşkına bağ-

layan, bu aşk da elinden gidince apışıp kalan ve hiçbir şey yapamayacak kadar bütün kabiliyetlerini kaybeden bir adam, erkek değildir. Onun mutsuz olduğunu söylüyorsunuz. Tabii bunu sen benden iyi bilirsin. Ama bütün budalalıklarından vazgeçmiş değildir. Kendisini değerli bir adam olarak sayarken hiç de şaka etmediğine inanıyorum. Çünkü, Galignani'yi okumakta ve ayda bir sefer mujikten işkencesini esirgememektedir.”

Arkadi:

“Ama aldığı terbiyeyi, yaşadığı zamanı da unutma,” dedi.

Bazarov:

“Aldığı terbiye mi?” diye arkadaşının sözünü kesti. “Her insan kendi kendini terbiye etmek zorundadır. Ne bileyim işte, hiç değilse benim gibi... Yaşadığı zamana gelince... Ben niçin zamana uyacakmışım? İyisi mi bırak zaman bana uysun!.. Hayır dostum, bütün bunlar şımarıklıktır, saçmalıktır. Hem, kadınla erkek arasındaki ilişkiler de neymiş? Biz fizyologlar, bu ilişkilerin ne olduğunu biliriz. Gözün anatomisini iyice bir incele bakalım: Senin deyimince o esrarlı bakışlar filan nereden geliyor? Bütün bunlar romantizmden, saçmalıktan, kokmuşluktan, edebiyattan başka bir şey değildir. İyisi mi biz böceği görmeye gidelim.”

İki arkadaş, Bazarov'un, bir çeşit doktorluk, cerrahlık kokusuyla ucuz tütün kokusu karışımının, daha şimdiden sinmiş olduğu odasına gittiler.

VIII

AVEL Petroviç, kardeşiyle çiftlik kâhyası konuşurken, sonuna kadar yanlarında kalmadı. Kâhya, uzun boylu, zayıf, nahif, yumuşak ve tatlı sesli, hileci bakışlı bir adamdı. Nikolay Petroviç'in bütün sözlerine, “İnsaf buyurunuz, malûm durum, efendimiz,” gibi sözcüklerle cevap veriyor, köylüleri, sarhoş ve hırsız olarak göstermeye çalışıyordu. Kısa bir zaman önce, yeni bir düzen üzerine kurulan çiftlik, yağsız kalmış bir tekerlek gibi

gıcırıyor, acemi bir ustanın yaş tahtadan yaptığı mobilya gibi çatlıyordu. Nikolay Petroviç yılmamıştı ama sık sık içini çekiyor, derin düşüncelere dalıyordu. İşlerin parasız yürümeyeceğini hissediyordu; oysa parası hemen hemen tamamıyla tükenmişti. Arkadi doğru söylemişti: Pavel Petroviç gerçekten de kardeşine birçok sefer yardım etmişti. Kardeşinin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulmak için kıvranıp durduğunu görünce, birçok sefer yavaşça pencereye yaklaşmış, elini ceplerine sokarak, dişleri arasından, “Mais je puis vous donner de l’argent,”* diye mırıldanmış ve kardeşine para vermişti. Ama bugün onun da parası kalmamıştı. Onun için kardeşinin yanından uzaklaşmayı tercih etmişti. Çiftlik galesi onun canını sıkıyordu. Üstelik bütün çalışkanlığına, bütün didinmelerine rağmen, daima kardeşi Nikolay Petroviç’in işe gerektiği kadar sarılmadığını sanıyordu. Halbuki Nikolay Petroviç’in, özellikle hangi noktalarda yanıldığını söyleyebilecek durumda da değildi. Kendi kendine, ‘Kardeşim yeteri kadar pratik bir adam değil, onu aldatıyorlar,’ diye düşünüyordu. Tam tersine, Nikolay Petroviç’in ağabeyi Pavel Petroviç’in pratik kabiliyetleri hakkında çok iyi düşünceleri vardı. Her zaman ağabeyinden akıl danışır: ‘Ben, zayıf iradeli, yumuşak bir adamım. Ömrümü taşralarda geçirdim. Oysaki senin o gürültülü hayatın boşuna geçmedi. İnsanları çok iyi tanırıyorsun! Sende bir kartal bakışı var,’ derdi. Pavel Petroviç bu sözlerle karşılık başını çevirmekle yetinir, kardeşini bu düşüncelerden caydırmaya kalkışmazdı.

Pavel Petroviç, kardeşi Nikolay Petroviç’i odasında bırakarak, evin ön bölümünü arka bölümden ayıran koridora doğru yürüdü. Alçak bir oda kapısının hizasına gelince bir duraksama anı geçirdi. Bıyıklarıyla oynadı ve kاپıya vurdu.

“Kim o?... Giriniz,” diyen Feniçka’nın sesi duyuldu.

Pavel Petroviç:

* (Fr.) “Size para verebilirim.” –çev.

“Benim,” dedi ve kapıyı açtı.

Fenička, çocuğu ile oturmakta olduğu iskemleden fırladı. Çocuğu hizmetçi kıza verdi. O da onu hemen dışarı götürdü. Fenička da acele acele saçlarını düzeltti. Pavel Petroviç, genç kadının yüzüne hiç bakmadan:

“Rahatsız ettiysem beni bağışlayın,” dedi, “sizden bir şey rica etmeye geldim. Bugün galiba şehre adam gidecek... Bana biraz yeşil çay almalarını söyleyiniz.”

“Baş üstüne efendim. Ne kadar emredersiniz?”

“Yarım funt* yeter sanırım.”

Etrafına, bu arada Fenička’nın yüzüne de acele bir göz attıktan sonra, sözlerine şunu ekledi:

“Sizde, burada bir değişiklik görüyorum (kadının, kendisini anlamadığını görünce), perde takmışsınız da,” diye ilave etti.

“Evet, efendim, taktık. Nikolay Petroviç lütfettiler de... Hem biz onları çoktan takmıştık.”

“Zaten ben de size çoktandır gelmemiştim. Şimdi odanız çok iyi.”

Fenička:

“Nikolay Petroviç’in lütuflarıyla oldu, efendim,” diye mırıldandı.

Pavel Petroviç, nezaketle, ama yüzünde en küçük bir gülümseme belirtisi olmadan sordu:

“Burası herhalde eski dairenizden daha iyi, değil mi?”

“Tabii, daha iyi.”

“Şimdi, eski dairenize kimi koydular?”

“Şimdi orada çamaşırcılar var.”

“Ya!..”

Pavel Petroviç sustu. Fenička, ‘Şimdi gider’ diye düşündü. Ama o gitmiyor, Fenička da onun karşısında, hafifçe parmaklarıyla oynayarak put gibi duruyordu.

* 400 gramlık bir ağırlık ölçüsüdür. –cev.

Nihayet Pavel Petroviç konuştu:

“Sizin küçüğü neye dışarı gönderdiniz?.. Ben çocukları seve-
rim. Onu bana göstersenize!..”

Fenička, hem utancından, hem sevincinden kıpkırmızı oldu. Pavel Petroviç’ten korkuyordu: O kendisiyle hemen hemen hiç konuşmazdı.

Fenička, hizmetçi kıza seslendi:

“Dunyaşa, Mitya’yı getiriniz! (Genç kadın evin içinde her-
kesle siz diye konuşurdu.) Ama hayır, biraz durunuz! Entarisini
giydirmem gerek...”

Fenička kapıya doğru yürüdü. Pavel Petroviç:

“Canım ne gereği var,” dedi.

Fenička:

“Ben, hemen şimdi,” diyerek çevik adımlarla dışarı çıktı.

Pavel Petroviç yalnız kaldı. Bu sefer özel bir dikkatle etrafı-
nı gözden geçirdi. İçinde bulunduğu küçük ve alçak tavanlı oda
çok temiz ve rahattı. İçerisi mis gibi papatya ve melisa kokuyor,
ayrıca döşemeden taze bir boya kokusu yayılıyordu. Duvar bo-
yunca, arkalıkları rebap biçiminde sandalyeler sıralanmıştı.
Bunlar, merhum general babaları tarafından bir sefer sırasında
Polonya’dan satın alınmıştı. Bir köşede, yuvarlak kapaklı kak-
ma bir sandığın yanı başında, muslin cibinlikle örtülü küçük
bir karyola duruyordu. Karşı köşede, Aziz Nikola’nın büyük ve
karanlık portresi önünde bir kandil yanıyor; azizin başında-
ki haleye tutturulmuş kırmızı bir kurdeleye bağlı porselen mini
mini bir yumurta, göğsüne doğru sarkıyordu. Pencerelele dizili,
ağızları dikkatle bağlanmış geçen seneki reçellerle dolu kava-
nozlardan yeşil bir ışık sızıyordu. Bunların ağızlarını kapayan
kâğıtların üzerinde, bizzat Fenička’nın el yazısıyla ve büyük harf-
lerle yazılmış *Krujovnik** kelimesi okunuyordu. Nikolay Petroviç
bu reçeli pek severdi. Tavana uzun ipe asılmış bir kafesin içinde

* Yeşil frenküzümü. –çev.

kısa kuyruklu bir ispinoz vardı. Kuş durmadan ötüyor, boyuna zıplıyordu. Kafes de durmadan sallanıyor ve titriyordu. Kenevir tohumları, hafif sesler çıkararak yerlere düşüyordu. İki pencere arasında duran bir komodinin üst tarafında, duvarda, Nikolay Petroviç'in, buradan geçen bir ressam tarafından oldukça kötü yapılmış çeşitli pozlardaki resimleri asılıydı. Burada Feniçka'nın da kendisine hiç benzemeyen bir portresi vardı. Gözleri hiç fark edilmeyen bir yüz, siyah bir fon üzerinde acayip bir gülüşle gülüyordu. Portrede bundan başka bir şey fark etmek mümkün değildi. Feniçka'nın resmi üzerinde, bir Çerkes yamçasına sarınmış olan General Yermolov* tehdit edici bir eda ile kaşlarını çatmış, uzak Kafkas dağlarına bakıyordu. Aynı çiviye asılı olan ipekten bir iğne yastığı, Yermolov'un alnına doğru sarkmıştı.

Aradan beş dakika geçti. Bitişik odadan hışırtı ve fısıltılar duyuluyordu. Pavel Petroviç, komodinin üzerinde duran yağlanmış bir kitabı eline aldı. Bu, Masalski'nin *Nişancılar* adlı romanının dağınık bir cildi idi. Pavel Petroviç kitabın birkaç sayfasını çevirdi... Kapı açıldı, içeriye, kucağında Mitya olduğu halde Feniçka girdi. Genç kadın, çocuğuna yakası şeritli kırmızı bir entari giydirmiş, saçlarını taramış, yüzünü silmişti. Mitya, bütün sağlıklı çocuklar gibi gürültülü gürültülü nefes alıyor, bütün vücuduyla atılıyor, kollarıyla hareketler yapıyordu. Cici entarisi çocuğun hoşuna gitmiş olacak ki, küçücük tombul yanaklarında sevinç izleri okunuyordu. Feniçka kendi saçlarını da düzeltmiş, başındaki örtüye bir çekidüzen vermişti. Ama genç kadın kendisine bir çekidüzen vermese de olurdu: Dünyada, kucağında gülbüz bir çocuk olan genç ve güzel bir anneden daha çekici bir şey var mıdır?

Pavel Petroviç, işaret parmağının uzun tırnağıyla Mitya'nın kat kat olmuş gerdanını gıdıkladı ve alçakgönüllü bir eda ile:

"Aman ne de güzel bebek!" dedi.

* Çar Birinci Nikola'nın Kafkas Orduları komutanı. -çev.

Mitya gözlerini ispinoza dikerek güldü. Fenička yüzünü çocuğa yaklaştırdı ve onu hafifçe sallayarak:

“Bak, amca!” dedi.

Bu arada Dunyaşa, günlük kokusu yayan bir mumu pencereye koydu ve altına bir mangır yerleştirdi. Pavel Petroviç, çocuğu göstererek sordu:

“Kaç aylık?”

“Altı aylık. Yakında, ayın on birinde yedinci ayına basacak.”

Dunyaşa, biraz çekinerek lafa karıştı:

“Feodosya Nikolayevna, küçük, sekizinci ayına basmıyor mu?..”

“Hayır, yedinci ayına basıyor; nasıl olur?..”

Bebek yine gülümsedi, gözlerini sandığa dikti ve birdenbire, beş parmağıyla annesinin burnundan, dudaklarından kavradı. Fenička yüzünü bebeğin avucundan çekmeksizin fısıldadı:

“Ne yaramaz!..”

Pavel Petroviç:

“Kardeşime benziyor,” dedi.

Fenička, ‘Ondan başka kime benzeyebilir!’ diye düşündü. Pavel Petroviç, âdeta kendi kendine konuşur gibi:

“Evet, tam bir benzerlik var!..” diye devam etti ve dikkatle, âdeta üzgün bir bakışla Fenička’ya baktı.

Genç kadın, bu sefer fısıltı halinde:

“İşte amca,” diye tekrarladı.

Ansızın Nikolay Petroviç’in sesi duyuldu:

“A, Pavel, bak neredeymişsin!”

Pavel Petroviç hızla döndü ve kaşlarını çattı, ama kardeşi kendisine öylesine sevinçli, öylesine minnet dolu bir bakışla bakıyordu ki, o da gülümsemek zorunda kaldı:

“Ne güzel bir çocuğun var!..” diye söylendi ve saatine bakarak ilave etti, “Buraya çay ısmarlamak için uğramıştım.”

Sonra, hemen, ilgisiz bir tavır takınarak odadan çıktı. Nikolay Petroviç, Fenička’ya sordu:

“Kendiliğinden mi geldi?”

“Kendiliğinden efendim, kapıyı vurdular ve girdiler.”

“Ya Arkaşa, bir daha sana gelmedi mi?”

“Gelmedi. Nikolay Petroviç, acaba eski daireme geçsem mi?”

“Bu neden icap etti?”

“İlk zamanlar için bunun daha iyi olacağını sanıyorum.”

Nikolay Petroviç duraksayarak:

“Ha... hayır. Bunu önceden yapmak gerekiyordu,” dedi ve alnını sildi.

Sonra ani bir canlılıkla:

“Günaydın bebeğim,” dedi ve çocuğa yaklaşarak onu yanından öptü.

Sonra, biraz eğilerek, Mitya’nın kırmızı entarisi üzerinde duran Feniçka’nın kar gibi beyaz elini öptü. Feniçka:

“Nikolay Petroviç! Ne yapıyorsunuz?” dedi.

Gözlerini yere indirdi, sonra yine onları yavaşça kaldırdı. Göz ucuyla bakarak biraz bön bön gülümserken gözlerinin ifadesi harikulade güzeldi.

• • •

Nikolay Petroviç, Feniçka ile şöyle tanışmıştı: Nikolay Petroviç üç yıl kadar önce, uzak taşra şehirlerinden birinin misafirhanesinde geceleme zorunda kalmıştı. Kendisine ayrılan odanın temizliği, yatak takımlarının yeniliği, onu hoş bir hayret içinde bırakmış, ‘Yoksa burasını idare eden bir Alman kadını mı?’ diye düşünmüştü. Oysa burasını idare edenin, 50 yaşlarında, düzgün kılıklı, zeki yüzlü, güzel konuşan, akli başında bir Rus kadını olduğu anlaşıldı. Nikolay Petroviç çayını içerken onunla konuştu, kadın çok hoşuna gitti. Nikolay Petroviç o sıralarda yeni malikânesine yerleşmişti. Çiftliğinde toprak kölesi çalıştırmak istemediğinden, kendisine ücretle çalışacak kimseler arıyordu. Misafirhaneyi idare eden kadın da şehirden gelip geçen yolcuların azlığından, zamanın kötülüğünden şikâyet etti. Nikolay

Petroviç ona, çiftlikteki evinin idaresini teklif etti. Kadın bu teklifi kabul etti. Kadının kocası, Feniçka adlı bir kız çocuğu bırakarak çoktan ölmüştü. Arina Savişna (kadının adı buydu), iki hafta sonra, kızı Feniçka ile Maryino'ya gelmiş ve malikânenin bir bölümüne yerleşmişti. Nikolay Petroviç'in bu seçişinin isabetli olduğu anlaşıldı. Arina evi düzene soktu. O sıralarda on yedisini bitirmiş olan Feniçka'dan kimse söz etmez, kimse onu görmezdi. Genç kız, sessiz sakın bir yaşayış sürüyordu. Nikolay Petroviç, ancak pazar günleri, köy kilisesinin loş bir köşesinde, onun beyaz yüzünün incecik profilini görebilirdi. Böylece, bir yıldan fazla bir zaman geçti.

Bir sabah, Arina Savişna, Nikolay Petroviç'in çalışma odasına geldi. Alışıldığı üzere, yerlere kadar eğilerek onu selamladı ve sobadan sıçrayan bir kıvılcımın kızının gözüne kaçtığını söyleyerek yardım etmesini rica etti. Nikolay Petroviç, vakitlerini evde geçiren bütün insanlar gibi tedaviden anlardı; hatta bir de küçük eczane oluşturmuştu. Arina'ya, hastayı hemen buraya getirmesini söyledi. Feniçka, beyin kendisini çağırdığını öğrenince çok korktu, ama annesinin peşinden gitmek zorunda kaldı. Nikolay Petroviç, genç kızı pencerenin yanına götürdü, iki eliyle başını tuttu. Kızın, kızarmış ve iltihaplanmış gözünü iyice muayene ettikten sonra, ona, kendisinin hemen oracıkta hazırladığı bir kompres yaptı. Mendilini yırtarak bezin nasıl ıslatılıp konacağını ona gösterdi. Feniçka, onun anlattıklarını dinledikten sonra çıkıp gitmek istedi. Ama annesi:

“Beyin elini öpsene, aptal kız,” diye ona çıkıştı.

Nikolay Petroviç elini kıza vermedi. Utanarak, genç kızın öne doğru eğik duran başını, tam saçlarının ayrıldığı yerden öptü. Feniçka'nın gözü çabucak geçti. Ama onun Nikolay Petroviç'in üzerinde bıraktığı izlenimler pek de çabuk geçemedi. Genç kızın ürkekçe yukarı doğru kalkmış o temiz, o ince yüzü daima gözleri önünde canlanıyor, saçlarının yumuşaklığını avuçlarında duyuyor, yarı aralık duran masum dudaklarını,

bu dudakların arasından inci gibi pırıldayan hafif ıslak dişlerini görür gibi oluyordu. Kilisede büyük bir dikkatle genç kıza bakmaya, onunla konuşma fırsatlarını kollamaya başladı. Fenička ilk zamanlar ondan kaçıyordu. Bir akşamüstü, gelip geçenlerin çavdar tarlasında açtıkları patikada Nikolay Petroviç ile karşılaşan genç kız, ona görünmemek için mavi peygamber çiçekleriyle ve pelin otlarıyla karışık sık ve yüksek çavdarlar arasına gizlendi. Nikolay Petroviç, altın renkli başaklar arasından, mini mini yabani bir hayvan gibi kendini gözetlemekte olan kızın başını fark etti. Tatlı bir sesle:

“Günaydın Fenička,” dedi, “ben adam yemem!..”

Fenička, saklandığı yerden çıkmadan:

“Günaydın,” diye cevap verdi.

Genç kız yavaş yavaş Nikolay Petroviç’e alışmaya başladı. Ama onu gördüğü zamanlar yine de ürkeklik göstermekten geri kalmıyordu. Derken kızın annesi Arina, birdenbire koleradan ölüverdi. Fenička’nın hali ne olacaktı?.. Gerçi annesinden ona temizlik, ağırbaşlılık, düzen sevgisi miras olarak kalmıştı. Ama Fenička öylesine genç, öylesine yalnızdı ki... Nikolay Petroviç de öylesine iyi yürekli, öylesine alçakgönüllü idi ki... Artık alt tarafını anlatmak gerekir mi?

• • •

Nikolay Petroviç, Fenička’ya soruyordu:

“Demek ağabeyim nihayet seni ziyaret etti ha?.. Demek kapıyı vurdu ve öyle girdi, ha?*

“Evet efendim.”

“Bu çok iyi. Mitya’yı ver de biraz hoplatayım.”

Nikolay Petroviç, Mitya’yı hemen hemen tavana kadar atıp tutarak hoplatmaya başladı. Çocuk havaya her yükselişinde

* Pavel Petroviç’in, Fenička’nın odasına kapısını vurarak girmesi, artık onu bir hizmetçi olarak değil, kendisine eşit bir insan olarak saymaya başladığını gösteriyor. -cev.

sonsuz bir sevinç duyuyor, annesi ise derin bir heyecan içinde ellerini çocuğun açılan bacaklarına doğru uzatıyordu.

• • •

Pavel Petroviç ise tuhaf renkte duvar kâğıdıyla kaplı zarif çalışma odasına döndü. Duvardaki alacalı bir Acem halısının üstüne silahlar asılmıştı. Odanın ceviz mobilyası, koyu yeşil kâdife kaplıydı. Odada, eski kara meşeden yapılmış Rönesans stilinde bir kütüphane, üstünde bronz heykeller bulunan çok güzel bir yazı masası ve bir şömine vardı. Pavel Petroviç kendini bir kanepeye attı, ellerini başının altına koydu. Hareketsiz, âdeta içi sıkılarak tavana bakmaya başladı. Yüzündeki değişikliği duvarlardan saklamak istediği için mi, yoksa başka sebepten mi belli değil, ama ayağa kalktı, pencerelerin ağır perdelerini kapadı, kendini tekrar kanepeye attı.

IX

*A*YNI gün Bazarov da Feniçka ile tanıştı. Bazarov, Arkadi ile bahçede dolaşırken, arkadaşına bazı ağaçların, özellikle meşelerin niçin tutmadığını anlatıyordu:

“Buraya çernozyom katarak daha çok akkavak, çam, hatta ıhlamur dikmek gerekiyor. Bak, kameriyeyi meydana getiren ağaçlar ne güzel tutmuş! Akasya ve leylak iyi ağaçlardır, fazla bakım istemezler. Yahu, burada birileri var galiba!”

Kameriyede, yanında Dunya ile Mitya olduğu halde Feniçka oturmakta idi. Bazarov durdu. Arkadi, eski bir bildik gibi Feniçka’yı başıyla selamladı. Onları geçer geçmez Bazarov sordu:

“Kim bu? Ne kadar da güzel bir kadın!”

“Sen kimden söz ediyorsun?..”

“Kimden söz ettiğim belli. Burada yalnız bir tanesi güzel.”

Arkadi biraz şaşırarak, Feniçka’nın kim olduğunu arkadaşına kısaca anlattı. Bazarov:

“Bak hele! Baban ağzının tadını biliyormuş!” diye söylendi. “Şu senin baban yok mu, vallahi hoşuma gidiyor, aferin ona!.. Fakat gidip şu kadınla tanışmak gerek,” diye ilave etti ve gerisin geriye kameriyeye döndü.

Arkadi, korku ile arkasından seslendi:

“Yevgeni, Tanrı aşkına dikkat et!”

Bazarov:

“Merak etme, biz görmüş geçirmiş kişileriz; şehir çocuğuyuz!” dedi.

Bazarov, Fenička’ya yaklaştı, kasketini çıkardı, nazik bir reveransla söze başladı:

“İzin verirseniz kendimi tanıtayım: Arkadi Nikolayeviç’in sessiz ve alçakgönüllü arkadaşıyım.”

Fenička oturduğu yerden hafifçe doğruldu ve sessizce ona baktı. Bazarov sözlerine devam etti:

“Ne fevkalade çocuk!.. Merak etmeyin, şimdiye kadar kimseye nazarım değmedi. Yanakları niçin öyle kızarmış?.. Diş mi çıkarıyor?”

Fenička:

“Evet, şimdiye kadar dört diş çıktı,” dedi, “şimdi yine diş etleri şişti.”

“Gösterin bakayım... Korkmayın, ben doktorum.”

Bazarov çocuğu kucığına aldı. Gerek Fenička, gerek Dunyaşa, çocuğun hiç karşı koymadığına ve korkmadığına şaşıldılar.

“Oh, oh, maşallah!.. Korkulacak hiçbir şey yok! Dişli delikanlı olacak. Bir şey olursa bana haber verin! Ya sizin sağlığınız nasıl?”

“Allaha şükür, iyiyim.”

“Allah afiyet versin!”

Bazarov, Dunyaşa’ya dönerek:

“Ya siz nasılsınız?” diye sordu.

Evin içinde ciddi ve sert, ama dışarıda fingerdek bir kız olan Dunyaşa, Bazarov’un sorusuna fingirdemekle cevap verdi. Bazarov:

“Çok iyi,” dedi, “alın bakalım pehlivanınızı...”

Fenička çocuğu kucağına aldı ve yavaşça mırıldandı:

“Kucağınızda ne uslu durdu...”

Bazarov:

“Bütün çocuklar bende uslu durur,” dedi. “Ben onların tılsımını bilirim.”

Dunyaşa da lafa karıştı:

“Çocuklar kendilerini kimin sevdiğini hisseder.”

Fenička, Dunyaşa’nın bu sözlerini doğruladı:

“Sahi öyle!.. Mesela Mitya, başkalarının kucağına katiyen gitmez!..”

Bir süre uzakta durduktan sonra nihayet kameriyeye yaklaşan Arkadi sordu:

“Bana gelir mi acaba?..”

Arkadi çocuğu kucağına almak istedi. Ama Mitya başını geriye atarak ağlamaya başladı. Fenička bu durumdan çok utandı. Arkadi:

“Bir başka sefer,” dedi, “alışınca gelir.”

İki arkadaş oradan uzaklaştılar. Bazarov sordu:

“Bu kadının adı ne?..”

“Fenička, Feodosya.”

“Ya baba adı ne?.. Bunu da bilmemiz gerek.”

“Nikolayevna.”

“**Bene.*** Bu kadının hoşuma giden yanı, fazla utangaç olmayışıdır. Bir başkası, bu halinden ötürü belki de onu ayıplardı. Ne saçma şey!.. Niye utansın? Kadın anne, bu da onun hakkı.”

“Evet hakkı. Ama babama gelince...”

Bazarov, Arkadi’nin sözünü keserek:

“Babanın da hakkı,” dedi.

“Hayır, ben onda böyle bir hak görmüyorum.”

“Tabii, fazladan bir mirasçı işimize gelmez, değil mi?”

* (Lat.) “Çok iyi.” –çev.

Arkadi kızarak cevap verdi:

“Benim böyle düşünceğimi sanman ayıp değil mi? Ben bu bakımdan babamı haksız görmüyorum. Babamın bu kadınla resmî olarak evlenmesi gerektiği kanısındayım.”

Bazarov sükûnetle cevap verdi:

“Bak sen!.. Meğer biz ne yüce gönüllü kişilermişiz! Sen hâlâ nikâha önem veriyorsun! Doğrusu bunu senden beklemezdim.”

İki arkadaş konuşmadan birkaç adım attılar. Söze başlayan yine Bazarov oldu:

“Babanın bütün çiftliğini gördüm. Sığırları ve davarları iyi bulmadım. Beygirler kötü. Binalar harap. Çiftlikteki işçiler, kaşarlanmış tilkilere benziyor. Kâhyanıza gelince, ya aptal, ya da hilecinin biri; daha burasını iyice anlayamadım.”

“Yevgeni Vasilyiç, bugün çok sertsin!..”

“Bu saf mujikler babanı mutlaka aldatır. Şu atasözünü bilirsin: ‘Rus mujiği Allahı bile kandırır!’”

Arkadi:

“Amcama hak vermeye başlıyorum,” dedi. “Ruslar hakkında kesin olarak kötü düşünüyorsunuz!..”

“Ne de önemli şey!.. Rusların en iyi yanı, bizzat kendileri hakkında çok kötü düşünceler beslemeleridir. Önemli olan, iki kere ikinin dört ettiğidir. Bundan ötesi hep fasafisodur.”

Arkadi, artık pek de yüksek olmayan güneşin, güzel ve yumuşak ışınlarıyla aydınlatdığı uzaklardaki alaca bulaca tarlalara düşünceli düşünceli bakarak sordu:

“Tabiat da mı fasafiso?”

“Evet, senin anladığın manada tabiat da fasafisodur. Tabiat bir tapınak değildir, bir atölyedir; insanlar da bu atölyenin bir işçisidir.”

Tam bu sırada, ağır ağır evden yükselen bir viyolonsel sesi ta onlara kadar geldi. Biri, pek de ustaca olmamakla beraber, duyarak Schubert’in “Bekleyiş”ini çalıyordu. Tatlı bir melodi, havada ağır ağır yayılıyordu. Bazarov şaşırarak sordu:

“Bu da ne?..”

“Babam.”

“Baban viyolonsel çalmasını biliyor mu?”

“Evet, biliyor.”

“Baban kaç yaşında?”

“Kırk dört.”

Bazarov birdenbire bir kahkaha attı.

“Ne gülüyorsun?”

“İnsaf et!.. Kırk dört yaşında **peter familias*** bir adam köyünde viyolonsel çalsın!..”

Bazarov gülmesine devam etti. Ama Arkadi, öğretmenine ne kadar saygı beslerse beslesin, bu sefer gülümsemedi bile.

X

ARADAN iki hafta kadar geçti. Maryino’da hayat, tabii akışını kovalıyordu. Arkadi keyif çatıyor, Bazarov çalışıyordu. Evdekilerin hepsi de ona, onun patavatsız davranışlarına, biraz karışık ve rabitasız sözlerine alışmıştı. Özellikle Fenička ona öylesine alışmıştı ki, Mitya’ya nöbet geldiği bir gece Bazarov’u uykusundan kaldırtmıştı. Bazarov, Fenička’nın odasına gelmiş, her zamanki gibi yarı şaka ederek, yarı esneyerek genç kadının yanında iki saat kalmış ve çocuğu tedavi etmişti. Buna karşılık Pavel Petroviç, bütün varlığıyla Bazarov’dan nefret ediyor, onu kibirli, küstah, edepsiz, ayak takımından biri sayıyordu. Bazarov’un kendisini saymadığını, kendisini, yani Pavel Petroviç Kirsanov’u âdeta küçümsediğini hissediyordu. Nikolay Petroviç genç “nihilist”ten çekiniyor, Arkadi’ye etki yaparak onu da nihilist yapmasından korkuyordu. Ama Bazarov’un anlattıklarını seve seve dinliyor, yaptığı fizik ve kimya deneylerini ilgi duyarak seyrediyordu. Bazarov beraberinde bir de mikroskop ge-

* (Lat.) “Aile babası.” –çev.

tirmişti. Saatlerce bununla vakit geçiriyordu. Hizmetçilerle alay etmesine rağmen onlar da kendisine bağlanmıştı. Bazarov'un soylulardan değil de, kendilerinden biri olduğunu anlıyorlardı. Dünyaşa seve seve onunla şakalaşıyor, yanından “keklik gibi” sekerken, göz ucuyla manalı manalı onu süzüyordu. Bütün işi herkese aşırı saygı göstermek, heceleyle heceleyle okumak, kısa ceketini sık sık fırçalamaktan ibaret olan, alnı daima kırıksıklıklarla dolu, aşırı derecede onurlu ve aptal olan Piyotr bile, Bazarov kendisine küçük bir ilgi gösterince yılışık yılışık gülüyor, yüzü parlıyordu. Çiftlikteki çocuklar “tohtur”un peşinden köpek yavruları gibi ayrılmıyorlardı. Yalnız, ihtiyar Prokofyîç, Bazarov’u sevmiyor, sofrada ona asık bir suratla hizmet ediyor, ona “deri yüzücü” ve “baldırı çıplak” diyor, yüzündeki favorilerle, çalılar arasında bir domuzdan farkı olmadığını iddia ediyordu. Prokofyîç de kendine göre, aristokratlıktan yana Pavel Petroviç’ten aşağı kalmıyordu.

Yılın en güzel günleri, haziranın ilk günleri gelip çatmıştı. Havalara çok iyi gidiyordu. Gerçi uzaktan uzağa yine kolera tehdidi baş göstermişti. Ama ... ilinin ahalisi artık onun ziyaretlerine alışmıştı. Bazarov çok erken kalkıyor, gezmek için değil –çünkü o maksatsız gezintilerden nefret ederdi–, bitki ve böcek toplamak için iki, üç verstlik yerlere kadar gidiyordu. Bazen yanına Arkadi’yi de alıyordu. Dönüşte aralarında, alışıldığı üzere her zaman tartışma başlar, Arkadi arkadaşından çok konuşmasına rağmen her seferinde bu tartışmalardan yenilmiş olarak çıkardı.

Bir seferinde, nedense gecikmişlerdi. Nikolay Petroviç onları karşılamaya bahçeye çıkmıştı. Kameriyenin hizasına gelince, birdenbire hızlı adımlar ve delikanlıların seslerini duydu. Onlar kameriyenin öteki yanından yürüdükleri için Nikolay Petroviç’i göremezlerdi. Arkadi:

“Sen babamı yeteri kadar bilmiyorsun,” diyordu.

Nikolay Petroviç gizlendi. Bazarov:

“Baban iyi bir adam ama geri kafalı,” dedi, “ununu eleyip eleğini asmış.”

Nikolay Petroviç kulak kabarttı. Arkadi hiç cevap vermedi.

“Geri kafalı adam” iki dakika kadar kımıldamadan durdu, sonra ağır ağır evine yollandı. Bazarov sözlerine devam etti:

“Dikkat ediyorum, üçüncü gündür Puşkin’i okuyor. Bunun hiçbir işe yaramadığını rica ederim kendisine anlat. Artık çocuk değil, bu saçmalıkları atma zamanı geldi. Bu devirde romantik olmanın anlamı mı var? Ona faydalı bir şey ver de okusun!”

Arkadi:

“Ona ne versek acaba?” diye sordu.

“Öyle sanıyorum ki, ilk ağızda Büchner’in *Stoff und Kraft*’ı* fena olmasa gerek.”

Bu düşünceyi doğru bulan Arkadi:

“Ben de böyle düşünüyorum,” dedi. “*Stoff und Kraft*, popüler bir dille yazılmıştır.”

• • •

Aynı gün öğle yemeğinden sonra Pavel Petroviç’in çalışma odasında otururlarken Nikolay Petroviç ağabeyine şunları söylüyordu:

“Böyle işte; biz sizinle artık emekliye ayrılmışız, unumuzu eleyip eleğimizi asmışız. Kimbilir? Belki de Bazarov haklıdır. Ama ne yalan söyleyeyim, burada bir nokta canımı sıkıyor: Ben özellikle şimdi, Arkadi ile sıkı fıkı arkadaş olmak, onunla anlaşmak umudundaydım. Oysa ben geri kalmışım, o bana göre ilerlemiş. Artık birbirimizi anlayamayız!..”

Pavel Petroviç sabırsızlıkla atıldı:

“Peki, neden o ileri gitmiş olsun? Onu bizden böylesine ayıran neymiş?.. Bütün bunları onun kafasına sokan şu nihilistik efendidir. Ben bu doktor bozuntusundan nefret ediyorum. Ben-

* *Madde ve Kuvvet*, o devirde pek moda olan bir kitaptı. -çev.

ce o, düpedüz bir şarlatandan başka bir şey değildir. Bütün bu kurbağalarına rağmen onun fizik alanında da ileri gitmediğine inanıyorum.”

“Hayır kardeşim, böyle söyleme. Bazarov akıllı ve bilgili bir adam.”

Pavel Petroviç yine kardeşinin sözünü kesti:

“Bir de ukalaca kendini beğenmişliği var.”

Nikolay Petroviç:

“Evet, kendini beğenmiş... Ama galiba bunsuz da olmuyor. Yalnız anlayamadığım bir nokta var. Köylülerimin işini yoluna koydum, yepyeni bir çiftlik kurdum. Hatta bu yüzden bütün ilde adımlı kızıl’a çıkardılar. Okuyorum, öğreniyorum. Yani günün gereklerinden geri kalmamaya çalışıyorum. Onlarsa ‘Ununu elemiş eleğini asmışsın!’ diyor. Ama ne dersin kardeş, ben de artık unumuzu elediğimize yavaş yavaş inanmaya başlıyorum.”

“Bu da neden?”

“Bak neden: Bugün oturmuş Puşkin’i okuyordum. Galiba Puşkin’in *Çingeneler*’ini. Ansızın Arkadi yanıma geldi. Yüzünde, tatlı, acıyan bir görünüş vardı. Yavaşça, âdeta bir çocuğun elinden alır gibi elimden kitabı aldı. Önüme Almanca bir başka kitap koydu. Gülümsedi ve gitti. Giderken Puşkin’i de götürdü.”

“Bak sen!.. Sana nasıl bir kitap verdi?”

“İşte bunu.”

Nikolay Petroviç, redingotunun arka cebinden, Büchner’in ünlü kitabının dokuzuncu baskısını çıkardı.

Pavel Petroviç, kitabı elinde evirip çevirdi:

“Hımmm...” diye söylendi. “Arkadi Nikolayeviç senin eğitiminle ilgileniyor. Okumayı denedin mi bari?”

“Evet, denedim.”

“E, ne oldu?”

“Ya ben aptalım, ya da bütün bunlar saçma... Herhalde ben aptalım.”

Pavel Petroviç sordu:

“Sakın Almancayı unutmuş olmayasın?”

“Ben Almanca biliyorum.”

Pavel Petroviç kitabı tekrar elinde evirip çevirdi ve göz ucuyla kardeşine baktı. İkisi de sustu.

Herhalde, aralarındaki konuşma konusunu değiştirmek amacıyla olsa gerek, söze Nikolay Petroviç başladı:

“Hatırıma gelmişken söyleyeyim: Kolyazin’den bir mektup aldım.”

“Matvey İlyiç’ten mi?”

“Evet, ondan. İli teftiş etmek üzere ...’e gelmiş. Şimdi o büyük bir adam oldu. Bir akraba olarak bizimle görüşmek istediğini yazıyor. Seni, beni ve Arkadi’yi şehre davet ediyor.”

“Gidecek misin?”

“Hayır, ya sen?”

“Ben de gitmeyeceğim. Onun hatırı için elli verstlik yolu tepmek sanki çok gerekliydi! Matvey bize bütün debdebe ve saltanatını göstermek istiyor. Şeytan görsün onu!.. Ona yapılacak dalkavuklukları biz görmesek de olur. Gizli müşavir olmak san-ki önemli bir şeymiş! Eğer ben memurlukta kalarak o budalaca hayatı sürdürseydim şimdiye kadar belki de çar yaveri olurdum. Hem canım, biz sizinle artık emekli kişileriz.”

Nikolay Petroviç içini çekerek:

“Evet kardeş; herhalde artık tabutlarımızı ısmarlamak ve elimizi göğsümüze bağlamak zamanı geldi.”

Pavel Petroviç:

“Ben öyle çabuk teslim olmam,” dedi. “Herhalde bu doktor efendiyle daha çarpışacağız. İçimde öyle bir sezi var.”

Çarpışma, o günün akşam çayında oldu. Pavel Petroviç kesin kararını vermiş, sinirli ve kavgaya hazır bir halde salona girdi. Düşmanının üzerine atılmak için küçük bir bahane arıyordu. Ama bu bahane uzun zaman çıkmadı. Bazarov, “İhtiyar Kirsanovlar”ın –o, iki kardeşe böyle ad takmıştı– yanında genel olarak az konuşurdu. Bu akşam keyfi de pek yerinde değildi,

konuşmadan bardak bardak çay içti. Pavel Petroviç sabırsızlık içinde kıvranıyordu. Nihayet istediği oldu.

Komşu derebeylerinden birinden söz ediliyordu. Petersburg’da bu derebeyi ile tanışmış olan Bazarov, ilgisizce: “Alçak aristokratçık,” dedi.

Pavel Petroviç, dudakları titreyerek söze başladı:

“Sormama müsaade buyurunuz, sizin anlayışınıza göre ‘alçak’ ile ‘aristokrat’ aynı anlama mı gelir?”

Bazarov, ağır ağır çayını yudumlayarak cevap verdi:

“Ben ‘aristokratçık’ dedim.”

“Doğru efendim. Ancak, sizin aristokratlar hakkındaki düşüncelerinizin aristokratçıklar hakkındaki düşüncelerinizden farksız olduğu sanıyorum. Bu düşüncede olmadığımı bildirmeyi bir borç sayıyorum. Beni herkesin, liberal ve ilericiliğisever bir adam olarak tanıdığını söylemek cesaretindeyim. Ben özellikle bundan ötürü aristokratlara, gerçek aristokratlara saygı besliyorum. Muhterem efendimiz (bu sözler üzerine Bazarov başını kaldırıp Pavel Petroviç’e baktı; Pavel Petroviç daha büyük bir şiddetle sözlerini tekrarladı), evet muhterem efendimiz, İngiliz aristokratlarını hatırlayınız!.. Onlar kendi haklarından zerresini bile feda etmez. Bundan ötürü de başkalarının haklarına saygı gösterirler. Kendilerine verilmiş sözlerin tutulmasını isterler, bundan ötürü de bizzat kendi verdikleri sözleri tutarlar. Aristokrasi İngiltere’ye hürriyet getirmiştir ve hürriyeti tutar.”

Bazarov itiraz etti:

“Biz bu şarkıyı çok dinledik. Siz bununla neyi kanıtlamak istiyorsunuz?”

“Muhterem efendim, ben **bununla** şunu kanıtlamak istiyorum... (Pavel Petroviç öfkeli olduğu zamanlarda bu çeşit kelimelerin dil kurallarına uymadığını çok iyi bildiği halde, mahsus *ef-tim* ve *ef-to* kelimelerini kullanırdı. Bu tuhaf davranış, Çar Aleksandr devrinden kalma bir alışkanlıktı. O devrin soylu kişileri ana dilleriyle –o da çok seyrek olarak– konuştukları zaman, ba-

zıları *ehto*, bazıları da *efto* demekte bir sakınca görmezdi. Bunlar, biz öz Ruslarız, aynı zamanda okul kurallarını küçümseme hakkı taşıyan soylu kişileriz, derlerdi.*) Evet, ben **bununla** şunu kanıtlamak istiyorum: Bir insanda onur olmazsa, kendisine saygı olmazsa –ki soylu kişilerde bu duygular gelişmiştir– **bien public** yani toplum yararına hiçbir sağlam temel kurulamaz!.. Aslolan kişiliktir, muhterem efendim, insan kişiliği kaya gibi sağlam olmalıdır, çünkü her şey onun üzerine kurulur. Mesela, ben çok iyi biliyorum ki siz benim geleneklerimi, benim tuvaletimi, nihayet benim temizliğimi gülünç buluyorsunuz!.. Ama bütün bunlar, kendime olan saygımdan, bir çeşit vazife duygusundan doğuyor. Evet, evet, efendim, vazife duygusundan. Gerçi ben köyde, ücra bir yerde yaşıyorum ama kendimi kapıp koyvermiyorum. Ben kendi kişiliğimde insana saygı besliyorum.”

Bazarov:

“Müsaade buyurunuz Pavel Petroviç,” dedi, “siz hem kendinize saygı besliyorsunuz, hem de ellerinizi bağlayıp oturuyorsunuz! Bunun **bien public** (toplum yararına) ne faydası var? Kendinize saygı beslemeseydiniz de yapacağınız yine bu idi.”

Pavel Petroviç sarardı:

“Bu tamamıyla ayrı bir meseledir. Şimdi kalkıp da, sizin de yiminizle, niçin ellerimi bağlayıp oturduğumu size açıklamak gereğini duymuyorum. Yalnız size şunu söylemek isterim: Soy-luluk bir prensiptir. Zamanımızda ancak ahlaksız ve değersiz insanlar prensipsiz yaşayabilir. Bunu ben, daha geldiğinin ikinci günü Arkadi’ye söylemişim. Şimdi de size tekrarlıyorum. Öyle değil mi Nikola?..”

* “Eto” kelimesi Rusça “bu” anlamına gelir. “Etim” kelimesi ise “bununla, şununla” demektir. Eski Rus aristokratları –Turgenyev’in de işaret ettiği gibi– kendilerini dil kurallarına bağlı görmedikleri için “eto” yerine “efto” ve “ehto”; “bununla” anlamına gelen “etim” kelimesi yerine “eftim” kelimesini kullanırlardı. Pavel Petroviç de, o eski aristokrat geleneğine uyarak “bununla” anlamına gelen “etim” kelimesi yerine “eftim” kelimesini kullanmaktadır. –çev.

Nikolay Petroviç başını salladı. Bazarov söze başladı:

“Aristokratizm, liberalizm, progre, prensip... Bir yığın frenkçe söz... Üstelik de faydasız sözler... Bir Rus’a hiç de gerekli olmayan faydasız şeyler.”

“Peki, sizce ona gerekli olan neymiş? Sizi dinlersek, biz insanlığın, onun kanunlarının dışında bulunuyoruz. Tarih mantığı ister ki...”

“Bu mantık bizim nemize gerek? Biz onsuz da olabiliriz.”

“Peki nasıl olur?”

“Basbayağı... Umarım ki acıktığınız zaman ağzınıza bir lokma ekmek koymak için mantığa ihtiyaç hissetmiyorsunuzdur!.. Bu soyut anlamlar neyimize gerek?”

Pavel Petroviç ellerini salladı:

“Bu sözlerinizden sonra ben sizi anlamıyorum. Siz Rus halkına hakaret ediyorsunuz! Prensipleri, kuralları tanımamak nasıl olur, anlamıyorum. Siz neyin uğruna çalışıyorsunuz?”

Arkadi de söze karışarak:

“Hiçbir otorite tanımadığımızı size önce de söylemiştim, amcacığım.”

Bazarov:

“Biz faydalı saydığımız şeyler uğruna çalışıyoruz,” dedi. “Şu zamanda her şeyden faydalı olan, red ve inkârdır. Biz de red ve inkâr ediyoruz.”

“Her şeyi mi?”

“Evet, her şeyi.”

“Nasıl?.. Yalnız güzel sanatları, şiiri değil de... Söylemesi korkunç...”

Bazarov, anlatılmaz bir soğukkanlılıkla:

“Her şeyi...” dedi.

Pavel Petroviç, gözlerini Bazarov’a dikti. Bunu beklemiyordu. Arkadi ise sevincinden kıpkırmızı oldu.

Pavel Petroviç:

“Ama, müsaade buyurun,” dedi, “siz her şeyi inkâr ediyorsunuz, yahut daha açık söylemek gerekirse, siz her şeyi yıkıyorsunuz!.. Ama yapmak da gerek.”

“Bu bizim işimiz değil, ilkin ortalığı temizlemek gerek.”

Arkadi önemle ilave etti:

“Halkın bugünkü durumu bunu gerektiriyor. Biz bu isteği yerine getirmek zorundayız... Kişisel bencilliği doyurmak hakkını kendimizde göremiyoruz.”

Görünüşe göre bu son cümle Bazarov’un hoşuna gitmemişti. Bu cümle felsefe, yani romantizm kokuyordu. Çünkü Bazarov felsefeye de romantizm diyordu. Ama genç öğrencisini yalanlamayı gereksiz buldu.

Pavel Petroviç ani bir parlayışla:

“Hayır, hayır baylar,” dedi, “Rus halkını gerçekten tanıdığınız, onun ihtiyaçlarının, çabalarının temsilcisi olduğunuza inanmak istemiyorum. Hayır, Rus halkı, sizin onu tasavvur ettiğiniz gibi değildir. O, geleneklerine sınıksız bağlıdır, patriyarkaldir, inançsız yaşayamaz...”

Bazarov, Pavel Petroviç’in sözünü keserek:

“Bu sözlerle itiraz edecek değilim. Hatta bu konuda haklı olduğunuzu kabul etmeye bile hazırım.”

“Şu halde, haklıysam...”

“Ama yine de bu hiçbir şey kanıtlamaz!..”

Arkadi, hasmının tehlikeli bir hamlesini önceden gören, bundan ötürü de hiç telaşlanmayan tecrübeli bir satranç oyuncusunun inancıyla cevap verdi:

“Özellikle hiçbir şey kanıtlamaz.”

Şaşırmış olan Pavel Petroviç:

“Nasıl hiçbir şey kanıtlamaz?” diye mırıldandı. “Demek ki siz halka karşı geliyorsunuz?”

Bazarov:

“Böyle olsa ne çıkar?” dedi. “Gök gürlediği zaman halk, İlyas Peygamber’in arabasıyla gökyüzünde dolaştığını söyler. Bundan

ne çıkar!.. Ben de bunu kabul edeyim mi yani?.. Sonra halk Rus da ben Rus değil miyim?”

“Hayır, bütün bu söylediklerinizden sonra siz Rus değilsiniz. Ben sizi Rus saymam.”

Bazarov gösterişçi bir gururla cevap verdi:

“Dedem çift sürerdi. Mujiklerinizden hangisine isterseniz sorunuz, içimizden hangimizi, sizi mi beni mi kendisine daha yakın bulacak? Siz onlarla konuşmasını bile bilmezsiniz!”

“Siz hem onlarla konuşuyor, hem onları küçümsüyorsunuz!”

“Böyle bir küçümsemeyi hak ediyorsa ne yapalım? Siz benim tuttuğum yönü reddediyorsunuz! Bu yönün bir rastlantı olduğunu, kendisini böylesine savunduğunuz halk tarafından aşılmadığını size kim söyledi?”

“Nasıl olur? Demek nihilistlere pek gerek var.”

“Onların gerek olup olmadığına karar vermek bize düşmez! Siz bile kendinizi faydalı saymıyor musunuz?”

Nikolav Petroviç:

“Baylar, baylar, rica ederim, işi kişiliğe dökmeyelim,” diye bağırdı ve yerinden doğruldu.

Pavel Petroviç gülümsedi ve elini kardeşinin omzuna koyarak onu tekrar yerine oturttu:

“Merak etme,” diye söylendi, “kendimi kaybetmem. Özellikle doktor efendinin böylesine insafsızca alay ettiği kişisel değer duygumdan ötürü kendimi kaybetmem.”

Pavel Petroviç tekrar Bazarov’a dönerek sözüne devam etti:

“Siz doktrinlerin belki de bir yenilik olduğunu sanıyorsunuz. Ama boşuna böyle düşünüyorsunuz. Propagandasını yaptığınız materyalizm birçok sefer ortaya atıldı, ama her seferinde esassızlığı anlaşıldı...”

Bazarov kızmaya başlamıştı. Yüzü bakır rengini almış, kaba-laşmıştı. Pavel Petroviç’in sözünü keserek:

“Yine yabancı kelime,” dedi. “Birincisi, biz hiçbir şey propaganda etmiyoruz, propaganda etmek bizim âdetimiz değildir.”

“Şu halde siz ne yapıyorsunuz?”

“A, bakın, şunu yapıyoruz: Eskiden, epey zaman önce, memurlarımızın rüşvet aldığı, memleketimizde yol, ticaret ya da adil bir mahkeme bulunmadığını söylüyorduk.”

“Evet, evet siz bir suçlayıcı,* meydana çıkarıcısınız!.. Yanılmıyorsam size böyle diyorlar. Suçladıklarınızdan, meydana çıkardıklarınızdan çoğunu ben de kabul ediyorum.”

“Sonraları, boyuna yaralarımızdan söz etmenin zahmete değmediğini, bunun bayağılığa ve doktrinciliğe götürmekten başka bir şeye yaramadığını akıl ettik. İlerici dediğimiz akıllı kişilerimizin, suçlayıcılarımızın hiçbir işe yaramadığını anladık... Kısacası, saçma sapan şeylerle uğraştığımızı, şuursuz bir yaratıcılıktan, bir çeşit sanattan, parlamentarizmden, hukuktan ve daha bilmem nelerden söz ettiğimizi gördük. Oysa uğraşılması gereken şey, ekmek meselesiydi. En kaba kör inançlar bizi boğuyordu. Bütün şirketlerimiz, özellikle namuslu insan kıtlığından iflas ediyorlardı. Hükümetin dilinden düşürmediği hürriyetten herhangi bir fayda çıkacağı şüpheliydi. Çünkü bizim mujik, meyhanede kafayı tutsüleyebilmek için kendini soymaktan bile zevk alıyordu.”

Pavel Petroviç, Bazarov’un sözünü keserek:

“Ya, demek siz bütün bunların böyle olduğuna inandınız ve hiçbir şeyi ciddi olarak ele almamaya karar verdiniz, öyle mi?”

Bazarov, asık bir yüzle:

“Ve hiçbir şeyi ele almamaya karar verdik,” diye tekrarladı.

Bazarov, bu beyefendinin karşısında böylesine açıldığı için birdenbire kendi kendine kızmaya başladı.

“Yalnız küfretmekle yetiniyorsunuz.”

“Yalnız küfretmekle.”

“Buna da nihilizm deniliyor!..”

* Bu kelimenin aslı Rusça *obliçitel* kelimesidir. O devrin halkçı propagandacılarına verilen bir addır. Ne Türkçede, ne de Fransızcada tam karşılığı vardır. Fransızlar bunun karşılığı olarak *accusateur* kelimesini kullanmışlardır. –cev.

Bazarov, bu sefer özel bir küstahlıkla yine tekrarladı:

“Evet, buna da nihilizm deniliyor.”

Pavel Petroviç hafifçe gözlerini kırptı ve tuhaf, sakın bir sesle sözlerine devam etti:

“Demek böyle ha!.. Nihilizm her derde deva olmak zorundadır, siz de bizim kurtarıcı ve kahramanlarımızızsınız!.. Güzel! Peki ama, şu halde siz ne diye, hiç değilse sizin durumunuzda olan öteki suçlayıcılara saldırıyorsunuz? Siz de bütün ötekiler gibi gevezelik etmiyor musunuz?”

Bazarov dişleri arasından:

“Bizi her şeyle suçlayabilirsiniz ama bununla suçlayamazsınız!”

“Yani ne demek istiyorsunuz? Yoksa sizler çalışıyor musunuz? Veya çalışmaya hazırlanıyor musunuz?”

Bazarov hiç cevap vermedi. Pavel Petroviç fena halde irkildi, ama hemen kendini topladı, yine söze başladı:

“Hımm... Çalışmak, kırıp dökmek... Ama niçin olduğunu bilmeden kırıp dökmeye nasıl girilir?..”

Arkadi söze karıştı:

“Biz bir güç olduğumuz için kırıp döküyoruz.”

Pavel Petroviç yeğenine baktı ve gülümsedi. Arkadi doğrularak ilave etti:

“Evet, biz bir gücüz! Güç hesap vermez!..”

Pavel Petroviç artık kendini tutacak halde değildi:

“Zavallı!” diye bağırdı. “Bu bayağı hikmetlerinle Rusya’da ne lere yardım ettiğini, hiç değilse bir düşünsen!.. Hayır, bu bir meleği bile çileden çıkarabilir... Güç!.. Yabani bir Kalmık’ta da, bir Moğol’da da güç vardır. Güç bizim neyimize gerek!.. Bizim için değerli olan uygarlıktır; evet, evet muhterem efendim, bizim için değerli olan uygarlığın meyveleridir. Bu meyvelerin önemsiz olduğunu iddiaya kalkışmayınız!.. En kötü bir ressam, hani, badanacı-boyacı denilen türden bir ressam ya da gecesine beş kopek alan bir çalgıcı bile sizden daha yararlıdır. Çünkü bunlar kaba

Moğol gücünün değil, uygarlığın temsilcileridir. Siz kendinizi ileri kişiler sayıyorsunuz, oysa sizin yeriniz Kalmık çergeleridir. Güç!.. Evet güçlü baylar, nihayet şunu unutmayınız ki siz dört buçuk kişisiniz! Ama inandıkları kutsal şeyleri size çiğnetmeyecek, sizi ayakları altında ezecek olanların sayısı milyonlarcadır.”

Bazarov:

“Ezerlerse, demek ki ezilmeyi hak etmişizdir,” dedi, “ama orası daha pek belli değil!.. Biz, sizin sandığınız kadar az değiliz.”

“Nasıl! Başa çıkacağınızı, bütün halkla başa çıkacağınızı şaka etmeden düşünebiliyor musunuz?”

Bazarov:

“Beş paralık bir mumun koskoca Moskova’yı yaktığını, tabii bilirsiniz!*

“Öyle, öyle, ilkin hemen hemen şeytanca bir gurur, sonra da kötü bir alay. İşte gençliğin kapıldığı şey, işte gençlerin tecrübesiz yüreklerini büyüleyen şeyler!.. İşte bakınız, bunlardan biri de yanınızda oturuyor; neredeyse size tapınacak, iftihar ediniz!.. (Arkadi arkasını döndü ve kaşlarını çattı.) Bu salgın bir hayli yayıldı. Bana anlattıklarına göre Roma’daki ressamlarımız Vatikan’a ayak bile basmıyorlarmış. Neredeyse Raphael’i bir budala sayacaklar, çünkü Raphael bir otorite imiş!.. Kendileri ise iğrenç denilecek derecede verimsiz ve güçsüzdür. Sen ne dersende, hayalleri *Çeşme Başındaki Kızlar*’dan** ileri geçemiyor. Hem yaptıkları kız resmi de bari bir şeye benzese!.. Size göre onlara aferin, değil mi?”

Bazarov itiraz etti:

“Bence Raphael beş para etmez, onlar da Raphael’den farklı degillerdir.”

“Bravo, bravo!.. Dinle Arkadi... Çağdaş gençlik düşüncelerini nasıl söylemeliymiş! Bu durum karşısında nasıl olur da peşiniz-

* Bir Rus atasözüdür. –çev.

** O zamanlar Roma’ya gönderilen ressam, etütlerine Raphael’in *Çeşme Başındaki Kızlar* adlı tablosundan başlarmış. –çev.

den gelmezler!.. Eskiden gençler okumak zorunda idiler. Cahil diye tanınmamak için ister istemez çalışmak zorunda idiler. Şimdi ise, dünyada her şey saçmadır demeleri yetiyor, bundan sonra da her kapı onlara açılıyor. Gençler tabii bu işe seviniyor... Gerçekten de, eskiden bunlar sadece birer cahildi, şimdi ise birdenbire nihilist olup çıktılar.”

Arkadi kıpkırmızı kesilmiş, gözleri kıvılcımlanmıştı. Bazarov ise soğuk bir eda ile şu cevabı verdi:

“Övündüğünüz onurunuz işte size ihanet etti. Tartışmamız çok ileri gitti. Bu kadarla bıraksak daha iyi olur sanıyorum.”

Sonra ayağa kalkarak ekledi:

“Bugünkü yaşayışımızda, aile veya toplum yaşayışımızda, tam ve merhametsiz bir eleştiriyi hak etmeyen bir tanecik karar gösterirseniz, ben düşüncelerinizi kabule hazırım.”

Pavel Petroviç:

“Bu çeşit kararlardan milyonlarcasını size gösterebilirim,” dedi. “Evet, milyonlarcasını... İşte mesela, cemaat teşkilatı...”

Soğuk bir gülümseme Bazarov’un dudaklarını çarpıttı:

“Köy cemaat teşkilatı üzerine kardeşinizle konuşsanız daha iyi olur. Sanıyorum ki şimdi kendisi, köy cemaat teşkilatının, köylüler arasındaki müteselsil kefaletin, ayıklığın ve daha bunlara benzer şeylerin ne olduğunu deneyleriyle öğrenmiştir.”

Pavel Petroviç:

“Ya aileye ne buyurulur?” diye bağırdı. “Bugün köylülerimiz arasında bir aile yaşayışı bulunduğuna göre, aileye ne buyurulur?”

“Bana kalırsa bu meseleyi de ince eleyip sık dokumamak biz-zat sizin için iyi olur. Herhalde, gelinleriyle cinsel temaslarda bulunan kaynataları duymuş olacaksınız!.. Beni dinleyin Pavel Petroviç, birdenbire herhangi bir şey bulabileceğiniz, şüphelidir. Kendinize iki gün mühlet veriniz! Memleketimizdeki bütün sınıfları inceleyiniz. Bunlardan biri üzerinde ayrı ayrı durunuz! Biz de o zamana kadar Arkadi ile şöyle...”

Pavel Petroviç:

“İşiniz gücünüz her şeyle alay etmek,” dedi.

“Hayır, kurbağa kesmek. Gidelim, Arkadi. Allahaismarladık baylar.”

İki arkadaş çıktı, iki kardeş yalnız kaldılar. İlkin birbirlerine bakmakla yetindiler. Nihayet söze başlayan Pavel Petroviç oldu:

“İşte, işte size bugünkü gençlik, işte bizim mirasçılarımız!”

Bütün bu tartışmalar sırasında, âdeta ateş üzerinde oturuyormuş gibi oturan, ancak göz ucuyla ve ıstıraplı bakışlarla Arkadi'ye bakan Nikolay Petroviç, mahzun bir iç çekişiyle:

“Evet, mirasçılarımız,” dedi. “Neyi hatırladım biliyor musun ağabey; bir gün rahmetli annemle kavga etmiştim. Annem bağıyor, beni dinlemek istemiyordu. Nihayet ben ona: ‘Siz beni anlayamazsınız,’ demiştim. ‘Çünkü biz sizinle apayrı kuşaklardanız.’ Annem fena halde kızmıştı. Ben kendi kendime: ‘Ne yapalım,’ diye düşünmüştüm, ‘hap acıdır ama yutmak gerek.’ Şimdi sıra bize geldi. Bizim mirasçılarımız da bize: ‘Siz bizim kuşağımızdan değilsiniz, yutun bakalım hapı!’ diyebilirler.”

Pavel Petroviç itiraz etti:

“Sen gerektiğinden çok yüksek kalpli ve alçakgönüllüsün!.. Ben tam tersine, biraz eski dille konuşmamıza rağmen, bu efendiciklerden çok daha haklı olduğumuza inanıyorum. Sonra onların o küstahça kendini beğenmişlikleri de bizde yok. Şimdiki gençliğimiz öylesine kendini beğenmiş ki... Bunlardan herhangi birine: ‘Nasıl bir şarap istiyorsunuz, beyaz mı, kırmızı mı?’ diye sorulsa, o anda sanki bütün evren ona bakıyormuş gibi gülünç bir ciddiyetle ve kalın bir sesle: ‘Kırmızı şarap içmeye alışkınım-dır efendim,’ diye cevap verir.”

Bu sırada başını kapıdan içeri uzatan Feniçka:

“Daha çay ister misiniz?” diye sordu.

Genç kadın, tartışma süresince salona girmek cesaretini gösterememişti.

Nikolay Petroviç:

“Hayır,” dedi, “semaveri götürmelerini emredebilirsiniz.”

Sonra ayağa kalkarak kadına doğru yürüdü. Pavel Petroviç, kardeşine kesik kesik bir “*Bon soir*,” dedikten sonra kendi odasına çekildi.

XI

NİKOLAY Petroviç yarım saat sonra bahçeye, çok sevdiği kamariyeye gitti. Kafası, kederli birtakım düşüncelerle doluydu. Oğlu ile arasındaki ayrılığı ilk kez açıkça görüyordu. Bu ayrılığın her geçen gün biraz daha artacağını seziyordu. Demek ki kışın Petersburg’da bütün günlerini yeni eserler okumakla boşuna geçirmişti. Demek ki gençlerin tartışmalarını boşu boşuna dinlemiş, onların coşkun konuşmalarına katılmak fırsatını buldukça boşuna sevinmişti. ‘Ağabeyim, bizim haklı olduğumuzu söylüyor,’ diye düşünüyordu. ‘Her türlü gururu bir yana bırakarak, bana da, gerçeğe biz onlardan daha çok yakınmışız gibi geliyor... Ama öte yandan bizde olmayan bir şeyin onlarda olduğunu, bize göre bir üstünlükleri bulunduğunu da hissediyorum. Gençlikleri mi? Hayır, yalnız gençlikleri değil... Sakın onların bu üstünlükleri, onlarda derebeylik izlerinin bizden daha az oluşundan ileri gelmesin?..’

Nikolay Petroviç başını önüne eğdi, elini yüzünde gezdirdi ve düşünmeye devam etti: ‘Ama şiiri inkâr etmek... Güzel sanatları, tabiatı sevmemek...’

Âdeta, tabiatı sevmemenin nasıl mümkün olacağını anlamak ister gibi etrafına bakındı. Artık akşam oluyordu. Güneş, bahçeden yarım verst uzaklıktaki akçakavak koruluğunun arkasında kaybolmuştu. Koruluğun gölgesi, hareketsiz tarlalarda alabildiğine uzanıyordu. Beyaz ata binmiş bir mujik, koruluk boyunca uzanan dar ve karanlık yolda tırısla gidiyordu. Köylü gölgede gitmesine rağmen tamamıyla, hatta omzundaki yamaya

varıncaya kadar, seçilebiliyor, beygirin güzel adım atışları açıkça fark ediliyordu. Güneş ışınları koruluğa vuruyor, onun en sık yerlerinden geçerek kavakların gövdelerini öylesine ılık bir renge bürüyorlardı ki, bunları çam ağaçlarına benzetiyorlardı. Kavakların yaprakları ise âdeta mavileşmişti. Koruluğun üstünde, akşam güneşiyle hafifçe kızarmış soluk mavi bir gökyüzü yükseliyordu. Kırlangıçlar yükseklerde uçuyordu. Rüzgâr tamamıyla kesilmişti. Geç kalmış arılar leylaklar arasında, tembel ve uykulu vızıldıyorlardı. Nikolay Petroviç, ‘Allahım, ne kadar güzel!’ diye düşündü. Sevdiği birkaç mısra dudaklarından dökmek üzereydi. Arkadi’yi, *Stoff und Kraft*’ı hatırladı ve sustu. Ama oturmaya ve kendini, bir başka düşüncenin karanlık ve tatlı oyunlarına kaptırmaya devam etti. Hayal etmeyi severdi. Köy hayatı onun bu kabiliyetini geliştirmişti. Bundan kısa bir süre önce, misafirhane avlusunda oğlunu beklerken de bugünkü gibi hayallere dalmıştı. Halbuki o zamandan beri durum çok değişmişti. O zamanlar henüz belirli olmayan birtakım ilişkiler bugün kesinleşmişti... Hem de nasıl!.. Gözleri önüne yine, rahmetli karısı geldi. Ama bu sefer karısı, uzun yıllar görmeye alıştığı gibi evcimen, iyi kalpli bir ev kadını olarak değil, ince, zarif endamıyla, çocuksu ve meraklı bakışlarıyla, bir çocuğunkini andıran ensesi üzerine sıkı bir topuz halinde toplanmış saçlarıyla genç bir kız olarak gözleri önünde canlandı. Karısını ilk defa nasıl gördüğünü hatırladı. Nikolay Petroviç o zamanlar henüz üniversite öğrencisiydi. Karısına ilk defa, oturduğu evin merdivenlerinde rastlamıştı. Yanından geçerken istemeyerek genç kıza çarpmış, af dilemek için dönmüş, ama ancak “*Pardon monsieur,*” diyebilmişti. Genç kız ise başını eğmiş, gülümsemiş ve birdenbire, âdeta korkmuş gibi kaçmıştı. Merdivenin dönmecine gelince de, hızla başını çevirip ona bakmış, sonra ciddi bir tavır takınarak kızarmıştı. Daha sonra ilk ürkek ziyaretler... Yarı söz, yarı gülüşmeler, şaşkınlıklar, üzüntüler, coşkunkuluklar ve nihayet o çıldırtıcı sevinç... Bütün bunlar nereye uçup git-

mişti?.. Genç kız onun eşi oldu. O, dünyada sayısı çok az olan mutluluklardan biriydi. ‘Ama,’ diye düşündü, ‘o tatlı ilk anlar neden sonsuz olarak, ölümsüz bir yaşayışla yaşamıyor?’

Kendi düşüncelerinin anlamını çözmeye çalışmadı. Ama bu mutlu anları, anıdan daha güçlü bir şeyle kendine bağlamak, Marya’sının yakınlığını yeniden duymak, onun sıcaklığını ve nefesini yeniden hissetmek istiyordu. Ona öyle geldi ki, sanki üzerinden...

Yanı başında Fenička’nın sesi duyuldu:

“Nikolay Petroviç, neredesiniz?”

Nikolay Petroviç irkildi. Ne bir acı, ne de bir vicdan azabı duymuştu... Karısıyla Fenička arasında bir karşılaştırma yapmaya bile razı olmazdı. Ama Fenička’nın kendisini aramayı hatırına getirmiş olmasına acıdı. Genç kadının sesi ona, birdenbire kır saçlarını, ihtiyarlığını, bugünkü halini hatırlattı.

Az önce adımını atmış olduğu, geçmişin dumanlı dalgaları arasından çıkan büyümlü dünya kımıldadı ve kayboldu.

“Buradayım,” diye cevap verdi, “ben gelirim, hadi sen git!”

Bu cevap üzerine kafasında şu düşünce doğdu: “İşte, derebeylikten kalma izler...”

Fenička, kameriyedeki Nikolay Petroviç’e sessizce bir göz atarak uzaklaştı. Nikolay Petroviç, hayallere dalalı beri gecenin gelmiş olduğunu hayretle gördü. Etrafta her şey kararmış ve susmuştu. Hatta kameriyeden içeriye bakan Fenička’nın yüzü bile ona ince ve solgun göründü. Ayağa kalktı ve eve dönmek istedi. Ama yumuşayan yüreği rahatlayamıyordu. Kâh düşünceyle önüne bakarak, kâh gözlerini yavaş yavaş doğan ve birbirlerine göz kırpan yıldızlara kaldırarak ağır ağır bahçede dolaşmaya başladı. Uzun uzun, nerdeyse yoruluncaya kadar dolaştı. Ama içindeki kararsız, hüznü, belirsiz üzüntü bir türlü dinmiyordu. Ah, o sırada içinden geçenleri Bazarov bilseydi kimbilir ona ne kadar gülecekti. Arkadi bile onu ayıplardı. Onun, bu kırk dört yaşındaki adamın, ziraatçı ve çiftlik sahibinin gözlerinden

yaşlar boşanmıştı; hem de sebepsiz olarak boşanmıştı. Bu, viyolonsel çalmaktan yüz defa daha kötüydü.

Nikolay Petroviç, dolaşmaya devam etti; bir türlü evine, bütün ıdıklı pencereleriyle kendisine böyle güler yüzle bakan bu sakin ve rahat yuvaya girmeye cesaret edemiyordu. Karanlıktan, bahçeden, yüzüne çarpan bu serin havadan, bu keder ve üzüntüden ayrılmak gücünü kendinde bulamıyordu.

Patikanın bir dönemecinde Pavel Petroviç'le karşılaştı. Ağabeyi ona:

“Nen var?..” diye sordu. “Bir hayalet gibi solgunsun?.. Sen hastasın; niye gidip yatmıyorsun?..”

Nikolay Petroviç birkaç kelime ile ona ruh durumunu anlattı ve uzaklaştı. Pavel Petroviç bahçenin sonuna kadar gitti. O da düşüncelere daldı, o da gözlerini gökyüzüne kaldırdı. Ama onun o çok güzel kara gözleri önünde yıldızlardan başka bir şey canlanmadı. O yaradılıştan romantik değildi, züppece kuru ve ihtiraslı, alafranga insanlardan kaçan ruhu hayal kurmasını bilmezdi.

• • •

O gece Bazarov, Arkadi'ye:

“Biliyor musun,” diyordu, “aklıma parlak bir düşünce geldi. Baban bugün, şu soylu akrabanızdan bir davet mektubu aldığını söylüyordu. Kendisi gitmiyor. Haydi biz sizinle gidelim. Zaten bu zat seni de çağırıyor. Buradaki havayı görüyorsun!.. Gider şehri görür, beş altı gün orada kalırız. Artık yeter!”

“Sonra yine buraya dönecek misin?”

“Hayır, babama gitmek zorundayım. Biliyorsun ki o ...'den otuz verst uzaktadır. Onu da, annemi de görmeyeli epeyce oldu. İhtiyarların gönlünü almam gerek; iyi insanlardır onlar. Hele babam ömür adamdır. Ben onların biricik çocuğuyum.”

“Onların yanında çok kalacak mısın?”

“Sanmıyorum. Herhalde sıkılırım.”

“Dönüşte bize uğrayacak mısınız?”

“Bilmiyorum. Bakalım. Nasıl, gidiyor muyuz?”

Arkadi, ilgisizce cevap verdi;

“Olur, gideriz.”

Arkadi, arkadaşının bu teklifine, içinden, çok sevinmişti. Ama bu duygusunu gizlemeyi bir borç sayıyordu. Boşuna nihi-list olmamıştı.

Ertesi gün Arkadi, Bazarov’la ... şehrine gitti. Maryino genç-leri onların gidişine çok üzüldüler. Dünyaşa ağladı bile. Ama iki ihtiyar kardeş rahat bir nefes aldı.

XII

ÇKİ arkadaşın gittiği ... şehri, o zamanlar Rusya’nın hemen her yerinde olduğu gibi, genç, ilerici ve despot bir valinin idaresinde idi. Vali, memurluğunun daha ilk yılında sadece süvari yüzbaşılığından emekli at meraklısı, konuksever bir kişi olan il soylu takımının başkanıyla değil, yanında çalışan memurlarla bile bozuşmuştu. Bu yüzden çıkan anlaşmazlıklar nihayet öylesine dal budak salmıştı ki, Petersburg’daki bakanlık, bu işi yerinde çözmek için güvenilir bir adam göndermek zorunda kalmıştı. Bakanlığın bu iş için seçtiği adam, Matvey İlyiç Kolyazin adlı biriydi. Bu zat, vaktiyle Nikolay Petroviç ile Pavel Petroviç’e vasilik eden Kolyazin’in oğluydu. O da “gençler”dendi. Yani, kırkına basalı çok olmamıştı. Ama artık devlet adamlarından sayılıyor, göğsünün her iki yanında birer madalya taşıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse bu madalyalardan biri bir yabancı devletin pek de değeri olmayan madalyalarından biriydi. Yargılamaya geldiği vali gibi, o da ilericiydi. Önemli bir kişi olmasına rağmen kendi dengi olan öteki önemli kişilerin çoğuna benzemiyordu. Kendisini çok yüksek görüyordu. Şöhret düşkünlüğü sınırsızdı. Ama davranışları sade, bakışları doğrulayıcı, dinleyişi alçakgö-nüllü, gülüşleri öylesine babacanca idi ki, ilk ağızda “olağanüstü

bir insan” etkisi yapabiliyordu. Bununla beraber, önemli olaylarda, gözdağı vermesini de bilirdi. Bu gibi durumlarda: “Enerji bir zarurettir”, “*l’énergie est la première qualité d’un homme d’état*,”* derdi. Bütün bunlara rağmen, alışıldığı üzere, daima aldanır, biraz tecrübesi olan her memur onu parmağında oynatırdı. Matvey İlyiç, Guizot’dan** büyük bir saygı ile söz eder, basmakalıp ve gerici bürokratlardan olmadığını, toplum yaşayışının önemli olaylarından hiçbirini gözden kaçırmadığını herkese aşılama çalışırdı. Buna benzer sözcüklerin hepsini çok iyi bilirdi. Tıpkı sokakta bir çocuk alayına rastlayıp onlara katılan büyük adamlar gibi, o da, küçümseyici bir büyüklükle olmakla beraber, çağdaş edebiyatın gelişimini de izlerdi. Aslında Matvey İlyiç, I. Aleksandr devrinin Petersburg’unda oturan Madam Sveçina’nın suarelerine gitmeye hazırlandıkları günün sabahı Condillac’tan*** birkaç sahife okuyan devlet adamlarından pek de ileri gitmiş sayılmazdı. Sadece Matvey İlyiç’in usulleri daha başka, daha modern di. O, açığız bir kapı kulundan, çok kurnaz bir adamdan başka bir şey değildi. İşten anlamazdı, akıllı değildi. Ancak kendi kişisel işlerini yürütmesini bilirdi. Bu konuda onu kimse atlatamazdı. Zaten önemli olan da bu idi.

Matvey İlyiç, Arkadi’yi, aydın bir memura yaraşır iyi yüreklilikle, daha doğrusu neşeyle karşıladı. Ama davet ettiği öteki akrabalarının köyde kaldıklarını öğrenince şaşmaktan kendini alamadı. Kadifeden yapılmış şık robdöşambrının püskülleriyle oynayarak Arkadi’ye:

“Baban her zaman tuhaf bir adamdı,” dedi.

Sonra birdenbire, resmî elbisesinin yakasını sımsıkı iliklemiş olan genç bir memura dönerek işgüzar bir eda ile sordu:

“Ne o?..”

* (Fr.) “Enerji, bir devlet adamının başlıca niteliklerindendir.” –çev.

** Guizot (1787-1874): Fransız devlet adamlarındandır. –çev.

*** Étienne Bonnot de Condillac (1714-1780): Fransız filozof. –çev.

Uzun bir süreden beri konuşmadığı için dudakları birbirine yapışmış olan genç memur doğruldu ve şaşkın şaşkın amirine baktı, ama Matvey İlyiç, maiyetindeki memuru şaşırttıktan sonra bir daha onunla ilgilenmedi. Amirlerimiz, maiyetlerindeki memurları şaşırtmayı genel olarak sever. Bu amaçlarına erişmek için tuttukları yollar oldukça çeşitlidir. Ama İngilizce deyiimiyle “*Is quite a favourite*,”* en çok başvurulmuş yol şudur: Amir birdenbire en basit kelimeleri bile anlamazlıktan gelir, âdeta sağır bir insan edası takınırdı. Mesela, maiyetindeki memura, bugünün günlerinden ne olduğunu sorar, yanındaki memur, büyük bir saygı ile:

“Bugün cumadır, efendimiz hazretleri,” diye cevap verirdi.

Amir, büyük bir ciddiyetle:

“Ne?.. Nasıl?.. Ne var?.. Ne diyorsunuz?..” derdi.

“Bugün günlerden cumadır, efendimiz.”

“Nasıl?.. Ne gibi?.. Cuma ne demek?.. Nasıl Cuma?..”

“Cuma efendimiz... Haftanın bir günü.”

“Ne o, bana öğretmeye mi kalkıyorsun?”

Matvey İlyiç liberal sayılmasına rağmen, ne de olsa yine de bir amirdi. Arkadi’ye dönerek:

“Dostum, valiyi ziyaret etmeni tavsiye ederim,” dedi. “Tabii anlarsın, ben sana bunu, gidip hükümet adamlarına saygı sunmak yolundaki çok eski bir anlayışın tarafılsı olduğum için söylemiyorum. Bunu, sadece, vali iyi bir adam olduğu için yapmanı uygun görüyorum. Sonra, sen herhalde bura sosyetesile de tanışmak istersin... Hem umarım ki sen, herhalde bir yabani değilsin?.. Vali öbür gün büyük bir balo veriyor.”

Arkadi sordu:

“Siz bu baloda bulunacak mısınız?”

Matvey İlyiç, âdeta esefle:

“Bu baloyu benim şerefime veriyor,” dedi. “sen dans eder misin?”

* (İng.) “En çok sevilen.” –cev.

“Dans ederim, ama çok kötü.”

“Yazık, burada çok güzel kadınlar var. Hem bir delikanlı için dans bilmemek ayıp!.. Ben bunu da, eski anlayışın etkisiyle söylemiyorum. Ben aklın ayaklarda olması gerektiğini hiç de sanmıyorum. Ama bayronizm* de gülünçtür. *Il a fail son temps.****”

“Amcacığım, ben hiç bayronizmden ötürü...”

Matvey İlyiç, Arkadi’nin sözünü keserek:

“Seni bura hanımefendileriyle tanıştıtırırım, seni kanatlarımın altına alırım,” dedi, sonra keyifli keyifli ilave etti; “sıcaktır.”

İçeriye hademe girdi ve il defterdarının geldiğini haber verdi. Defterdar, tatlı bakışlı, buruşuk dudaklı bir ihtiyardı. Tabiatı se-verdi. Özellikle yazın, kendi deyimiyle, “Her arıcığın her çiçek-çikten bir rüşvetçik aldığı” mevsimde tabiatı çok severdi.

Arkadi oradan ayrıldı.

• • •

Arkadi, Bazarov’u, indikleri misafirhanede buldu. Valiyi ziyaret etmek için arkadaşını uzun bir süre kandırmaya çalıştı. Nihayet Bazarov:

“Eh, ne yapalım,” dedi, “gülü seven dikenine de katlanır. De-rebeylerini görmeye geldik, görelim bakalım!..”

Vali gençleri güler yüzle kabul etti. Ama onları oturtmadı, kendisi de oturmadı. Daima telaşlı ve aceleliydi. Sabahleyin erkenden daracık üniformasını giyer, kravatını sımsıkı bağlar, doğru dürüst bir kahvaltı bile etmeden, uyku mahmurluğunu atmadan hemen emir yağdırmaya başlardı. İlde ona Burdalı adını takmışlardı. Bununla, ünlü Fransız vaizini*** değil, *burda***** sözçüğünü ima etmek istemişlerdir.

* Burada, sosyetik alışkanlıkların küçümsenmesi anlamına kullanılmıştır. –cev.

** (Fr.) “Onun modası geçti.” –cev.

*** Cizvit tarikatına bağlı ünlü Fransız vaizlerinden Louis Bourdaloue. –cev.

**** (Ru.) Tatsız, bulanık içki; kafası karmakarışık adam. –cev.

Vali, Kirsanov ile Bazarov'u balosuna davet etti. İki dakika sonra da onları kardeş sanarak ve Kayzarov'lar diye çağırarak ikinci bir defa daha davet etti.

İki arkadaş, valinin yanından evlerine dönerlerken, yanlarından geçmekte olan bir arabadan, birdenbire, sırtında, Slavo-fillerin giydiği türden bir palto bulunan orta boylu bir adam, "Yevgeni Vasilyiç!" diye atladı ve Bazarov'a doğru koştu. Bazarov, yaya kaldırımında yürümeye devam ederek:

"A, siz misiniz Herr Sitnikov," dedi, "sizi buralara hangi rüzgâr attı?"

Sitnikov:

"Tamamıyla bir rastlantı olarak buraya geldim," dedi.

Ve arabacıya dönüp elini beş sefer kadar sallayarak, "Arkamızdan gel!" diye bağırdıktan sonra:

"Babamın buraya bir işi düştü, bana da rica etti. (Bir su birikintisinden atlayarak sözüne devam etti.) Bugün geldiğinizi öğrendim, sizi aradım. (Gerçekten de iki arkadaş misafirhaneye döndükleri zaman bir tarafında Fransızca, öte tarafında Slovence Sitnikov yazılı, kenarı bükük bir kart bulmuşlardı.) Herhalde valinin yanından gelmiyorsunuzdur?.."

"Tam tersine, dosdoğru validen geliyoruz."

"Ya!.. Şu halde ben de onu ziyarete giderim. Yevgeni Vasilyiç, beni arkadaşınızla tanıştırsanıza!.."

Bazarov yürümesine devam ederek:

"Sitnikov, Kirsanov," dedi.

Sitnikov, yan yan yürüyerek ve çok şık eldivenlerini kibar bir gülümseme ile hızla çıkararak:

"Çok sevindim," dedi, "adınızı çok duymuştum. Yevgeni Vasilyiç'in çok eski bir arkadaşı, hatta diyebilirim ki onun öğrencisiyim. Derin değişikliği mi ona borçluyum."

Arkadi, Bazarov'un çömezine baktı. Sitnikov'un perdahlı yüzünün küçük ama hoş çizgilerinde telaşlı ve aptalca bir çaba

okunuyordu. Küçük, âdeta şaşkın gözleri, ısrarlı ve telaşlı bir bakışla bakıyordu. Gülüşü de, kısa, kuru ve telaşlı idi.

Sitnikov sözüne devam etti:

“İnanır mısınız, Yevgeni Vasilyiç benim yanımda, ilk defa hiçbir otorite tanımamak gerektiğini söylediği zaman öylesine sevinmiş, öylesine sevinmiştim ki, âdeta kanatlanmıştım. İşte, nihayet adamımı buldum, diye düşünmüştüm. Aklıma gelmişken söyleyeyim Yevgeni Vasilyiç, buralı bir bayan var, onu mutlaka gidip görmeniz gerek. Sizi tamamıyla anlayacak bir durumdadır. Ziyaretiniz onun için gerçek bir bayram olacaktır. Herhalde onu duymuş olacaksınız?..”

Bazarov isteksizce sordu:

“Kimmiş bu kadın?”

“Kukşina, Eudoxie, Yevdoksiya Kukşina. Olağanüstü bir yaratılış. Kelimenin gerçek anlamıyla *émancipée*,* ilerici bir kadındır. Ne yapalım biliyor musunuz; haydi hep birlikte ona gidelim. Evi hemen şuracıktır. Orada kahvaltı ederiz. Herhalde siz daha kahvaltı etmemişsinizdir?..”

“Hayır, daha etmedik.”

“Çok iyi öyleyse. Hem, biliyor musunuz, bu kadın kocasından ayrıldı, kimseye bağlı değil.”

Bazarov arkadaşının sözünü keserek:

“Kadın güzel mi bari?” diye sordu.

“Ha...yır, pek güzel denemez!..”

“Şu halde ne halt etmeye bizi oraya çağırıyorsun?”

“Şakacı... Pek şakacısınız!.. Kadın bize bir şişe şampanya da açar.”

“Demek öyle ha!.. Görüyor musun pratik adamı. Aklıma gelmişken sorayım: Babanız yine vergi toplama işleriyle mi uğraşıyor?..”

Sitnikov keskin bir kakhaha atarak acele acele cevap verdi:

* (Fr.) “Serbest, serbest düşünceli” anlamına gelir. -çev.

“Evet, vergi toplama işleriyle uğraşıyor. Nasıl, gidiyor muyuz?”
“Vallahi bilmem ki...”

Arkadi yarım sesle lafa karıştı:

“Sen buradaki insanları görmek istiyordun, git öyleyse!”

Sitnikov, Arkadi’ye dönerek:

“Ya siz, Bay Kirsanov?... Lütfen siz de buyurunuz!.. Sizensiz olmaz.”

“Nasıl olur, üçümüz birden?..”

“Aldırma, Kukşına olağanüstü bir insandır.”

Bazarov sordu:

“Bir şişe şampanya olacak mı?”

Sitnikov:

“Üç!” diye bağırdı. “Buna ben kefilim.”

“Ne ile?”

“Başımla.”

“Babanın kesesini kefil göstersen daha iyi edersin!.. Neyse gidelim.”

XIII

*A*VDOTYA Nikitişna’nın (veya Yevdoksiya Kukşına) oturmakta olduğu, Moskova mimarisine göre yapılmış küçük asilzade evi, ... şehrinin yeni yanmış caddelerinden biri üzerinde idi. Taşra şehirlerimizin her beş yılda bir yandığını herkes bilir. Evin kapısında, eğri olarak iştirilmiş bir kartvizitin yukarısında bir çingirak halkası göze çarpıyordu. Evin antresinde misafirleri, yarı hizmetçiye, yarı nedimeye benzeyen, başlıklı bir kadın karşıladı. Bütün bunlar, ev sahibinin yeniliksever çabalarının açık bir belirtisiydi. Sitnikov, Avdotya Nikitişna’nın evde olup olmadığını sordu. Bitişik odadan ince bir ses duyuldu:

“Siz misiniz, Victor? Giriniz!..”

Başlıklı kadın hemen gözden kayboldu. Sitnikov, çevik bir davranışla paltosunu çıkardı. Paltosunun altına, biraz pardösü-

ye, biraz da uzun cekete benzeyen bir şey giymişti. Arkadi ve Bazarov’a canlı bir bakışla bakarak:

“Ben yalnız değilim,” dedi.

Ses cevap verdi:

“Zarar yok, *entrez!*”

Gençler içeri girdi. Girdikleri yer, bir misafir salonundan çok bir çalışma odasına benziyordu. Kâğıtlar, mektuplar, çoğu henüz açılmamış kalın Rusça dergiler, tozlu masaların üzerinde duruyordu. Odanın dört bir yanında, yerlere atılmış sigara izmaritleri göze çarpıyordu. Maroken bir divanın üzerinde, saç başı biraz dağınık, oldukça genç, sarışın bir kadın, yarı uzanmış yatıyordu. Sırtında, pek de temiz olmayan ipekli bir rop, kısa kollarında kalın bilezikler, başında da işlemeli bir örtü vardı. Kadın divandan kalktı. Ermin kürkünden, sararmış bir etolü omzuna gelişigüzel aldı. Tembel tembel:

“Günaydın Victor,” dedi ve Sitnikov’un elini sıktı.

Sitnikov, Bazarov’u taklit eden bir sesle, kesik kesik, gençleri kadına tanıttı:

“Bazarov, Kirsanov.

Kukşına:

“Rica ederim, buyurunuz,” dedi ve aralarında, ucu yukarı kalkık, kırmızı, küçük bir burun bulunan yuvarlak gözlerini Bazarov’a dikerek: “Ben sizi tanıyorum,” diye ilave etti ve onun da elini sıktı.

Bazarov yüzünü buruşturdu. Serbest düşünceli kadının, ufak tefek ve gösterişsiz vücudunun çirkin denilecek bir yanı yoktu. Ama yüzünün ifadesi, onu görenlerin üzerinde kötü bir etki bırakıyordu. Yüzüne bakan biri, elinde olmayarak ona şunları sormak isterdi: “Ne o, aç mısın?.. Canın mı sıkılıyor?.. Yoksa korkuyor musun?.. Niye yerinde duramıyorsun?..” Sitnikov gibi Kukşına’nın da içinde, daima ruhunu tırmalayan bir şey var-

* (Fr.) “Giriniz!” –cev.

dı. Genç kadının konuşması ve davranışları çok senlibenli, ama aynı zamanda beceriksizce idi. Herhalde kendisini iyi yürekli ve basit bir varlık sayıyordu. Oysa ne yaparsa yapsın, size daima yaptığı şeylerin özellikle yapmak istemediği şeyler olduğu izlenimini verir, her davranışı, çocukların dediği gibi mahsus yapılmış, yani yapmacık ve tabii olmayan şeyler gibi görünürdü.

Kukşına:

“Evet, evet, ben sizi tanıyorum Bazarov,” dedi. (Birçok taşra ve Moskova kadınında olduğu gibi Kukşına’da da, tanıdığı erkekleri, daha ilk gününden, yalnız soyadı ile çağırmak alışkanlığı vardı.) “Sigara almaz mısınız?..”

Bir koltuğa yığılarak ayağını havaya kaldıran Sitnikov:

“Sigara içeriz ama biz kahvaltı etmek istiyoruz,” dedi. “Açlıktan ölüyoruz. Sonra bir şişe şampanya açmalarını emreder misiniz?..”

Kukşına:

“Zevkine düşkün, öyle değil mi Bazarov, tam zevkine düşkün bir adam,” dedi ve güldü.

Genç kadın güldüğü zaman üst diş etleri görünüyordu. Sitnikov ciddi bir eda ile:

“Ben konforu severim,” dedi, “bu benim liberal olmama engel değildir.”

Kukşına:

“Hayır, engeldir, engel,” dedi.

Ama yine de hizmetçisine, hem kahvaltı hazırlamasını, hem de şampanya getirmesini emretti. Sonra Bazarov’a dönerek ilave etti:

“Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?.. Eminim ki siz de benim düşüncemdesiniz.”

Bazarov:

“Hayır, değilim,” dedi. “Bir lokma et, bir lokma ekmekten elbette iyidir. Hatta kimya bakımından da bu böyledir.”

“Siz kimya ile mi uğraşıyorsunuz?.. Bu benim tutkumdur. Hatta bir macun bile yaptım.”

“Macun mu?.. Siz mi?..”

“Evet, ben. Hem ne maksatla biliyor musunuz; kırılmaz kukla ve kukla başı yapmak için. Ben de pratik bir kadınıam. Ama henüz hepsi hazır değil. Daha Liebig’i okumam gerek. Aklıma gelmişken sorayım: Kislyakov’un, feminizm üzerine *Moskova Gazetesi*’nde çıkan yazısını okudunuz mu? Lütfen okuyunuz!.. Kadınlık meselesi sizi ilgilendirmiyor mu?.. Sonra, okul konusu?.. Arkadaşınız ne iş yapıyor?.. Onun adı ne?..”

Bayan Kukşına, şımarık kadınlara özel bir ilgisizlikle, cevap beklemeden, soruları birbiri peşinden yağdırıyordu. Şımarık çocuklar da dadılarıyla böyle konuşturlardı.

Arkadi:

“Adım, Arkadi Nikolayeviç Kirsanov’dur,” dedi, “hiçbir iş yapmam.”

Kukşına bir kakhaha koyuverdi.

“Doğrusu bu hoşuma gitti. Siz sigara içmiyor musunuz? Victor, biliyor musunuz, ben size dargınım.”

“Niçin?..”

“Söylediklerine göre siz yine George Sand’ı övmeye başlamışsınız!.. Bence o, geri bir kadından başka bir şey değildir. Onu Emerson’la nasıl karşılaştırabilirsiniz?.. George Sand’ın ne eğitim, ne fizyoloji, ne de başka konular üzerinde bir düşüncesi var. Eminim ki o, embriyolojinin adını bile duymamıştır. Günümüzde böyle bir bilim dalı nasıl ihmal edilebilir? (Kukşına bunları söylerken kollarını açmıştı.) Ah, Yeliseviç bu konuda ne olağanüstü bir makale yazdı. Bu bay bir dâhidir. (Kukşına ‘adam’ kelimesi yerine daima ‘bay’ kelimesini kullanırdı.) Bazarov, yanıma gelip divana otursanıza!.. Belki bilmiyorsunuzdur, ben sizden çok korkuyorum.”

“Niçin korkuyorsunuz?.. Doğrusu merak ettim.”

“Siz tehlikeli bir baysınız: Öyle bir tenkitçisiniz ki... Oh, aman Allahım!.. Güleceğim geliyor! Tıpkı bozkırda yaşayan çiftlik sahibi bir kadın gibi konuşuyorum. Söz aramızda, ben gerçekten de çiftlik sahibi bir kadıyım. Çiftliğimi kendim idare ederim. Bizim muhtar Yerofey çok dikkate değer bir tiptir. Tıpkı Cooper’in Pathfinder’ı gibidir. İkisi arasında esaslı bir benzerlik var. Ben kesin olarak buraya yerleştirdim, çekilmez bir şehir, değil mi?... Ama ne yaparsın?..”

Bazarov soğukkanlılıkla:

“Her şehir gibi bir şehir,” dedi.

“Herkes küçük birtakım çıkarlar peşinde koşuyor. Korkunç olan bu. Eskiden kışlarımı Moskova’da geçirirdim. Ama şimdi benim sadık eşim Bay Kukşin orada ikamet buyuruyor. Hem şimdi Moskova da acayip bir yer oldu. Avrupa’ya gitmeyi düşünüyorum. Geçen yıl hemen hemen gitmek üzere idim.”

Bazarov sordu:

“Tabii Paris’e, değil mi?”

“Hem Paris’e, hem Heidelberg’e.”

“Niçin Heidelberg’e?”

“İnsaf edin, Bunsen orada ya!..”

Bazarov buna verilecek bir cevap bulamadı.

“Pierre Sapojnikov... Onu tanıyor musunuz?”

“Hayır, tanımıyorum.”

“Ama insaf edin!.. Pierre Sapojnikov’u nasıl bilmezsiniz?... O hâlâ, her zaman Lidya Hostatova’ya gelip gidiyor.”

“Ben bu kadını da tanımıyorum.”

“İşte bu bay bana eşlik etmeyi üzerine aldı. Allaha şükür yalnızım, çocuklarım yok. Ben ne dedim, Allaha şükür mü dedim?... Neyse zarar yok.”

Kukşina, tütünden sararmış parmaklarıyla bir sigara sardı, sigara kâğıdını diliyle ıslatarak yapıştırdı ve sigarasını yaktı.

Elinde tepsisi olduğu halde içeri bir hizmetçi girdi.

“İşte kahvaltı da geldi. Buyurmaz mısınız?... Victor, şışeyi açsanıza!.. Bunu açmak size düşer.”

Sitnikov:

“Evet, evet bana düşünüyor,” dedi ve çingiraklı bir kahkaha attı.

Bazarov üçüncü kadehi içerken sordu:

“Burada güzel kadınlar var mı?”

Kukşina:

“Evet, var,” diye cevap verdi, “ama hepsi de basit insanlar. Mesela *mon amie** Odintsova fena bir kadın değildir. Ama ne yazık ki tuhaf bir şöhreti var. Bununla beraber bu o kadar önemli bir şey değil. Yalnız, kadında herhangi bir düşünce serbestliği, düşünce genişliği... kısacası hiçbir şey yok!.. Bütün eğitim sistemini değiştirmek gerek. Ben bu konu üzerinde düşünmüştüm. Kadınlarımız çok kötü bir eğitim görüyor.”

Sitnikov da lafa karıştı:

“Kadınlara hiçbir şey kâr etmez. Onları küçümsemek gerek. Ben onları tam ve kesin olarak küçümsüyorum. (Küçümseyebilmek ve küçümseyişini belirtmek, Sitnikov için en tatlı duygu idi. Birkaç ay sonra, sadece doğuştan prenses olduğu için karısı Durdoleosova'nın ayaklarına kapanacağını aklına bile getirmeden, kadınlara özellikle hücum ederdi.) Onların hiçbirisi bizim konuşmamızı anlayabilecek bir seviyede değildir. Bizim gibi ciddi erkeklerin kendisinden söz edebileceği tek kadın bile yoktur.”

Bazarov:

“Hem zaten onların bizim konuşmalarımızı anlamaları da gerekmez,” dedi.

Kukşina lafa karıştı:

“Siz kimden söz ediyorsunuz?”

“Güzel kadınlardan.”

“Nasıl?... Demek ki siz Proudhon'un düşüncelerini paylaşıyorsunuz?”

* (Fr.) “Dostum” anlamına gelir. –cev.

Bazarov gururla doğruldu:

“Ben kimsenin düşüncelerini paylaşmıyorum. Benim kendi düşüncelerim var.”

Taptığı adamın yanında düşüncelerini böyle keskin bir biçimde belirtmek fırsatını elde ettiğinden sevinen Sitnikov:

“Kahrolsun otoriteler!” diye bağırdı.

Kukşina:

“Ama bizzat Macaulay!..*” diye itiraz etmek istedi.

Sitnikov:

“Kahrolsun Macaulay!” diye gürledi. “Siz bu karıları savunuyor musunuz?”

“Ben bu karıları değil, kanımın son damlasına kadar savunmaya yemin ettiğim kadın haklarını savunuyorum.”

Sitnikov:

“Kahrolsun,” dedi ve sonra duraklayarak, “ben bu hakları inkâr etmiyorum,” diye ilave etti.

“Hayır, görüyorum ki siz Slavyanofilsiniz!..**”

“Hayır, ben slavyanofil değilim... Gerçi...”

“Hayır, hayır, hayır! Siz slavyanofilsiniz! Siz *Domostroy**** taftarısınız! Elinize bir kırbaç alın bari!”

Bazarov:

“Kırbaç iyi şeydir ama,” dedi, “biz son damlasına geldik.”

Kukşina:

“Neyin son damlasına?” diye sordu.

* Lord Macaulay (1800-1859): İngiliz tarihçilerinden ve devlet adamlarındandır. –çev.

** On dokuzuncu yüzyılın ortalarında, Rus toplum düşüncesinde beliren ve toprak köleliği rejiminin çıkarını savunan gerici bir akımdır. Bu akımın taraftarları, memlekette batı kültürü yerine patriyarkal İslav kültürünün yerleşmesini savunuyor ve Rusya’nın batılılaşmasına karşı duruyorlardı. –çev.

*** On yedinci yüzyılda Rusya’da yazılmış, yazarı belli olmayan el yazması bir halk kitabıdır. Bu kitap, karıkoca münasebetlerinin, aile kuruluşunun, ailedeki gelenek ve göreneklerin nasıl olması gerektiğini belli bir açıdan aile başkanlarına telkin eder. –çev.

“Şampanyanın, çok sayın Avdotya Nikitişna, tabii şampanyanın, kanımızın değil.”

Kukşına sözlerine devam etti:

“Kadınlara saldırdıkları zaman, ben bunu ilgisiz dinleyemem. Bu korkunç, çok korkunç bir şey... Kadınlara saldıracağınıza Michelet’nin *De l’Amour* eserini okusanız daha iyi edersiniz!.. Harika bir şey...”

Kukşına, elini dertli dertli divanın yastığı üzerine atarak ilave etti:

“Baylar, aşktan konuşalım!..”

Odada birdenbire bir sessizlik oldu. Bazarov:

“Hayır, ne diye aşktan konuşalım?” dedi. “Siz Odintsova’dan söz etmiştiniz... Galiba adını böyle söylemiştiniz?.. Bu hanımefendi kimdir?”

Yine Sitnikov cırladı:

“Enfes bir kadın, enfes. Ben sizi ona tanıtırım. Çok akıllı, zengin, dul bir kadın. Yalnız, ne yazık ki, henüz yeteri kadar gelişmemiş. Kukşına’mızla biraz daha sık görüşmesi gerek. Kukşına, şerefimize içiyorum! Kadehlerimizi tokuşturalım! *Et toc, et toc, et tin-tin-tin! Et toc, et toc, et tin-tin-tin.**”

“Victor, siz çok yaramaz bir çocuksunuz!”

Kahvaltı uzun sürdü. Birinci şampanya şişesinin arkasından ikincisi, üçüncüsü, hatta dördüncüsü geldi. Kukşına durmadan gevezelik ediyor, Sitnikov da onu taklit ediyordu. Evlilikten, bunun bir alışkanlık mı yoksa bir suç mu olduğundan; insanların doğuştan eşit olup olmadıklarından, özellikle bireyciliğin ne olduğundan uzun uzun söz ettiler. Nihayet iş o kerteye geldi ki, Kukşına, içtiği şaraptan kıpkırmızı olmuş bir halde, yassı tırnaklarıyla akordu bozuk piyanonun tuşlarına vurarak, kısık sesiyle ilkin çingene şarkıları, sonra Seymour-Schiff’in “Mahmur Granada Uyukluyor” romansını söyledi. Sitnikov ise başına bir eşarp sararak kendinden geçmiş âşık rolünü oynamaya başladı.

* Aslında Fransızcadır. -çev.

Dudaklarınla dudaklarım
Ateşli öpücüklerle birleşir...
mısraları söylenirken, Arkadi artık kendini tutamadı. Yüksek sesle:

“Baylar, artık burası Bedlam’a* döndü!” diye bağırdı.

Daha çok şampanya ile ilgilendiği için, konuşmaya seyrek olarak alaycı birkaç sözle katılan Bazarov, yüksek sesle esnedi, ayağa kalktı. Ev sahibiyle vedalaşmadan, Arkadi ile sokağa çıktı. Sitnikov onların peşinden fırladı. Sokakta, onların kâh sağına, kâh soluna geçerek dalkavukça sormaya başladı:

“Nasıl, nasıl buldunuz?.. Size söylememiş miydim: Olağanüstü bir kişi... Ah keşke böyle kadınlarımız biraz daha çokça olsa... Bu kadın, benzeri bulunmayan yüksek bir ahlak belirtisidir.”

Bazarov, tam bu anda önünden geçmekte oldukları bir meyhaneyi parmağıyla göstererek:

“Babanın bu müessesesi de bir ahlak belirtisi midir?” diye sordu.

Sitnikov, yine cırlak bir sesle güldü. O, soyundan çok utanıyordu. Bazarov’un bu beklenmeyen **sen** diye seslenişini bir iltifat mı, yoksa bir hakaret mi saymak gerektiğini bir türlü kestiremedi.

XIV

BİRKAÇ gün sonra valinin balosu verildi. Matvey İlyiç, eğlentinin gerçek kahramanı idi. İl soyluları başkanı, önüne gelen herkese bu baloya Matvey İlyiç’e olan saygısından ötürü geldiğini söylüyordu. Vali ise, baloda bile yerinden kımıldamadan “emirler vermeye” devam etti. Matvey İlyiç’in davranışlarındaki yumuşaklık, ancak onun heybetiyle ölçülebilirdi. Küçük, ince farklarla, kimini küçümseyerek, kimine saygı göste-

* Londra yakınlarındaki akıl hastanesi. -çev.

rerek, herkese iltifat ediyordu. Bayanlara karşı “*en vrai chevalier français*”^{*} davranıyor, amirlerin yapması gerektiği üzere, sık sık yüksek, çingiraklı kahkahalar atıyordu. Arkadi’nin sırtını sıvazlayarak, yüksek sesle ona, “Sevgili yeğenim,” dedi. Oldukça eski bir frak giymiş olan Bazarov’u da, dalgın ama hoşgörür bir bakışla, göz ucuyla süzerek, pek anlaşılmayan, ancak “çok... sev...” sözcükleri ayırt edebilen sevimli bir mırıltı ile iltifatına layık gördü. Sitnikov’a da, ama artık başını bir başka yana çevirmiş olarak, parmağını uzattı ve gülümsedi. Baloya, kabarık eteklik giymeden, kirli eldivenlerle, ama başında hotozuyla gelen Kukşina’ya bile “*Enchanté!*”^{**} iltifatını savurdu. Balo korkunç denilecek kadar kalabalıktı. Kavalie eksikliği de duyulmuyordu. Siviller daha çok kenarlarda duruyor, subaylar ise canla başla dans ediyorlardı. Hele bunlardan, altı hafta kadar Paris’te kalarak, “*Zut*”, “*Ah! Fichtrrre*”, “*Pst, pst, mon bibi*” gibi saçma sapan sözler öğrenen biri, özellikle dikkati çekiyordu. O bu sözleri çok güzel, gerçek bir Parisli züppe gibi telaffuz ediyordu ama “*si j’avais*” yerine “*si j’aurais*” demek ve “şüphesiz” anlamında olarak “*absolument*” kelimesini kullanmakta bir sakınca görmüyordu. Kısacası bu subay, Fransızların, dillerini melekler gibi (*comme des anges*) konuştuğumuza bizleri inandırmak zorunda olmadıkları zaman alay ettikleri o Rus-Fransız şivesiyle konuşuyordu.

Bildiğimiz gibi, Arkadi kötü dans ediyordu. Bazarov ise hiç dans etmiyordu. İkisi de bir köşeye çekilmişti. Sitnikov da onlara katıldı. Yüzünde küçümseyici bir gülümseme, dilinde iğneler olduğu halde küstahça etrafını süzüyor ve görünüşe göre gerçek bir zevk duyuyordu. Birdenbire yüzü değişti, Arkadi’ye dönerek, heyecanlanmış bir halde:

“Odintsova geldi,” dedi.

* (Fr.) “Gerçek bir Fransız kavalyesi gibi” anlamına gelir. --çev.

** (Fr.) “Hayran oldum, çok sevindim” anlamına gelir. --çev.

Arkadi etrafına bakındı ve salonun kapısında duran uzun boylu, siyah tuvaletli bir kadın gördü. Kadının duruş ve edasındaki incelik, Arkadi'yi şaşırttı. Aşağıya sarkıttığı çıplak kolları, düzgün vücuduyla güzel bir uygunluk içinde idi. Başına ilıştirdiğı küpe çiçekleri, parlak saçlarından yuvarlak omuzlarına doğru tatlı bir güzellikle sarkıyordu. Biraz çıkıntılı beyaz alnının altındaki parlak gözleri, zeki, sakın –düşünceli değil, özellikle sakın– bir bakışla bakıyordu. Dudaklarında, belli belirsiz bir gülümseme gizleniyordu. Kadının yüzünden, okşayıcı, yumuşak bir güç yayılıyordu.

Arkadi, Sitnikov'a:

“Onunla tanışıyor musunuz?” diye sordu.

“Şöylece tanırım. İsterseniz sizi ona tanıtayım.”

“Lütfen... Bu kadrilden sonra.”

Bazarov da Odintsova'ya dikkat etmişti:

“Bu da kimmiş?.. Öteki karılara benzemiyor.”

Kadril bittikten sonra Sitnikov, Arkadi'yi Odintsova'ya götürdü. Ama onun Odintsova'yı “şöylece” tanıdığı bile şüpheliydi. Çünkü hem o, kadının karşısında ne söyleyeceğini şaşırmış, hem kadın ona biraz şaşıarak bakmıştı. Ama Arkadi'nin soyadını duyunca yüzü sevinçle parladı. Arkadi'ye:

“Siz Nikolay Petroviç'in oğlu musunuz?” diye sordu.

“Evet efendim, ta kendisiyim.”

“Babanızı iki sefer görmüş, ona dair çok şey işitmiştim. Sizi tanıdığımı çok sevindim.”

Tam bu sırada kadının yanına bir emir subayı yaklaştı ve onu kadrile davet etti. Genç kadın bu daveti kabul etti. Arkadi saygılı bir eda ile sordu:

“Sahi siz dans ediyor musunuz?..”

“Evet ediyorum. Benim dans etmediğimi neden düşünüyorsunuz?.. Yoksa size çok mu yaşlı göründüm?”

“Aman efendim, nasıl olur... Şu halde sizi mazurkaya çağır-mama izin vermenizi rica edeceğim...”

Odintsova hoş görür bir eda ile gülümseyerek:

“Peki,” dedi ve Arkadi’ye yüksekte değil de, evli ablaların çok genç kardeşlerine baktıkları gibi baktı.

Odintsova, Arkadi’den biraz büyüktü, yirmi dokuz yaşında idi. Ama aralarındaki yaş farkı daha çokmuş gibi, Arkadi kadının karşısında kendini bir okullu, bir öğrenci gibi hissediyordu.

Matvey İlyiç kurumlu bir eda ile ve dalkavukça sözlerle Odintsova’ya yaklaştı. Arkadi kenara çekildi. Ama kadını gözetlemeye devam etti. Kadril süresince de gözlerini ondan ayırmadı: Genç kadının kavalyesiyle de, Matvey İlyiç’le olduğu gibi serbest ve rahat konuştuğunu, başını bir iki sefer, hafifçe sağa sola çevirdiğini, gözleriyle etrafı incelediğini, iki sefer de sessizce gülümsediğini fark etti. Odintsova’nın burnu, hemen hemen bütün Ruslarda olduğu gibi biraz kalınca idi, duru bir cildi olduğu da söylenemezdi. Bütün bunlara rağmen Arkadi, ömründe böylesine güzel bir kadına rastlamadığına karar verdi. Sesinin ahengi kulaklarından bir türlü gitmiyordu. Hatta elbisesinin kıvrımları bile öteki kadınlarinkinden büsbütün başka bir biçimde, daha düzgün, daha geniş görünüyordu. Hareketleri de, özellikle düzgün, aynı zamanda doğal idi.

Mazurkanın ilk ezgileri işitilip de Arkadi, Odintsova’nın yanına oturduğu ve onunla konuşmaya hazırlandığı zaman, yüreğinde hafif bir ürkeklik duydu. Söyleyecek bir kelime bulamayarak, sadece eliyle saçlarını sıvazladı. Ama onun bu ürküntüsü ve heyecanı çok sürmedi. Odintsova’nın sükûneti ona da bulaştı. Aradan on beş dakika geçmeden, serbest serbest, babasından, amcasından, Petersburg ve köy yaşayışından söz etmeye başladı. Odintsova, yelpazesini hafifçe açıp kapayarak onu nazik bir ilgi ile dinliyordu. Kavalyeler kadını dansa kaldırdıkça Arkadi’nin gevezeliği bölünüyordu. Bu arada Sitnikov da kadını iki sefer dansa kaldırdı. Kadın yerine dönüyor, tekrar oturuyor, yeniden yelpazesini eline alıyordu. Göğsü bile daha hızlı inip kalkmı-

yordu. Arkadi ise onun yanında bulunmaktan, onun gözlerine, o harikulade alnına, bütün o sevimli, kurumlu ve zeki yüzüne bakarak onunla konuşmaktan duyduğu sonsuz bir mutluluk içinde yine gevezeliğe başlıyordu. Odintsova az konuşuyordu, ama görmüş geçirmiş bir insan olduğu sözlerinden hemen anlaşılıyordu. Arkadi onun bazı sözlerinden, bu genç kadının çok şey ve çok heyecan görüp geçirdiğini anladı.

Genç kadın, Arkadi'ye:

“Bay Sitnikov sizi bana getirdiği zaman yanınızda duran genç kimdi?” diye sordu.

Arkadi:

“Demek onu fark ettiniz?” dedi. “Ne kadar sempatik bir yüzü var, değil mi? O, Bazarov adlı bir arkadaşımıdır.”

Arkadi, “arkadaşından” söz etmeye koyuldu. Arkadi, Bazarov’dan öylesine ayrıntılı ve öylesine heyecanla söz etti ki, Odintsova, Bazarov’a dönerek onu dikkatle süzdü. Bu arada mazurka da sonuna yaklaşıyordu. Arkadi, kadınla bir saate yakın öyle güzel bir zaman geçirmişti ki, ondan ayrılacağı için içinde bir acı duydu. Gerçi Arkadi bütün bu zaman içinde kadının ona karşı hoşgörür bir eda takındığı, kendisinin de kadına âdeta teşekkür borçlu olduğuna dair devamlı bir duygunun etkisi altında kaldı. Ne var ki, genç yürekler bu gibi duygulardan üzülmeyiz.

Müzik sustu. Odintsova ayağa kalkarak:

“*Merci*,” dedi, “bana geleceğinize söz vermiştiniz. Gelirken arkadaşınızı da beraber getiriniz! Hiçbir şeye inanmamak cesaretini gösteren bir adamı görmek benim için çok ilginç bir şey olacak!..”

Vali, Odintsova'ya yaklaştı, akşam yemeğinin hazır olduğunu bildirdi ve önemli bir kişi edasıyla kolunu kadına verdi. Kadın giderken, Arkadi'yi son bir defa daha selamlamak ve ona gülümsemek için başını arkaya çevirdi. Arkadi, yerlere kadar eğilerek kadını selamladı, arkasından baktı. (Siyah ipeğin esmer pırıltıları içinde kadının endamı ona ne kadar düzgün görün-

müştü.) ‘Şu anda o benim varlığımı bile unutmuştur,’ diye dü-şündü ve ruhunda tatlı bir boyun eğme duydu.

Bulunduğu köşeye gelir gelmez Bazarov sordu:

“Ne haber?.. Memnun musun?.. Bura beylerinden biri şimdi bu kadının pek yaman olduğunu söyledi! Ama, herif galiba ap-talın biri!.. Sen ne düşünüyorsun, bu kadın gerçekten de yaman mı?..”

Arkadi:

“Ben bu yargıdan hiçbir şey anlamadım,” dedi.

“Amma da yaptın ha!.. Agucuk bebek!”

“O halde sana bunu söyleyen adamı ben anlamıyorum. Odintsova çok sevimli bir kadın, buna şüphe yok!.. Ama öylesi-ne soğuk ve ciddi davranıyor ki...”

Bazarov, arkadaşının sözünü keserek:

“Biliyorsun ya: Durgun sulara...* Odintsova’nın soğuk ol-duğunu söylüyorsun; işin asıl tadı orada ya!.. Hem sen dondur-ma seversin?..”

Arkadi:

“Belki,” dedi, “ben bu konuda yargıda bulunamam. Kadın seninle tanışmak istiyor, seni ona götürmemi rica etti.”

“Beni ona nasıl anlattığını tasavvur ederim. Ama iyi etmiş-sin!.. Götür beni. Ne olursa olsun; ister il yıldızı, ister Kukşi-na gibi ‘serbest’ bir kadın, öyle omuzları var ki... Ben çoktandır böylesini görmedim.”

Bazarov’un bu edepsizliği Arkadi’ye çok dokundu. Ama çoğu zaman olduğu üzere, özellikle beğenmediği yanlarından ötürü arkadaşına sitem etmedi. Yarım sesle ona sordu:

“Kadınlarda düşünce serbestliğini niçin kabul etmek istemi-yorsun?”

“Çünkü kardeş, benim görüşüme göre kadınlar arasında ser-best düşünenler yalnız çok çirkin olanlardır.”

* Bir Rus atasözü, “Durgun sulara şeytanlar bulunur” der. -çev.

Aralarındaki konuşma burada kesildi. İki arkadaş yemekten sonra hemen balodan ayrıldılar. Kukşina, delikanlıların arkasından, biraz ürkekçe olmakla beraber, sinirli bir kahkaha attı. Delikanlılardan hiçbirinin ona önem vermeyişi, fena halde onuruna dokunmuştu. Baloda herkesten fazla kaldı. Sabahın dördünde Sitnikov ile Paris modasına göre polka-mazurka dansı etti. Vali balosu bu ibret verici manzara ile sona erdi.

XV

CERTESİ gün, Odintsova'nın kaldığı otelin merdivenlerinden birlikte çıkarlarken Bazarov, Arkadi'ye şunları söylüyordu:

“Bu kadının hangi cins memeli hayvan olduğunu bir görelim bakalım! Burnum burada nedense bir yolsuzluk kokusu alıyor.”

Arkadi:

“Sana şaşıyorum!” diye bağırды. “Sen, sen Bazarov, nasıl olur da dar ahlak kurallarına bağlı olursun!.. Sen ki...”

Bazarov, arkadaşının sözünü keserek:

“Amma da tuhaf adamsın,” dedi, “bizim bölge dilinde, yolsuz demenin ‘yollu’ demek olduğunu bilmiyor musun?.. Demek ki burada bize ekmek var. Bugün bana bu kadının tuhaf bir evlilik yaptığını söyleyen bizzat sen değil misin?.. Hoş, benim düşünceme göre zengin bir ihtiyara varmak, hiç de tuhaf bir iş değildir; tam tersine, akıllıca bir iştir. Ben şehir dedikoducularına inanmam. Ama bizim okumuş valinin dediği gibi, bunların doğru olduğunu düşünmeyi severim.”

Arkadi hiç cevap vermedi, Odintsova'nın oturduğu dairenin kapısını vurdu. Özel elbiseler giymiş genç bir uşak misafirleri, bütün Rus otellerinde olduğu üzere, fena döşeli, ama çiçeklerle süslenmiş büyük bir odaya aldı. Az sonra, sade bir sabah tuvaletiyle Odintsova göründü. Kadın, bahar güneşinin ışıkları altında daha genç görünüyordu. Arkadi, Bazarov'u ona tanıttı. Odintsova'nın, dün geceki gibi tamamıyla sakın kalışına karşı-

lık, Bazarov'un utanır gibi olduğunu gizli bir hayretle fark etti. Bazarov da utandığını hissetmiş ve buna canı sıkılmıştı. Kendi kendine: 'Amma da iş ha! Karılardan korktuk!' diye düşündü ve Sitnikov'un oturuşunu andıran bir eda ile koltuğa yayıldı, abartılı bir laubalilikle konuşmaya başladı. Odintsova ise parlak gözlerini ondan ayırmıyordu.

Anna Sergeyevna Odintsova, Sergey Nikolayeviç Loktev adlı, çok yakışıklı, kumarcı, dalavereci bir iş adamının kızıydı. Loktev, Moskova ve Petersburg'da on beş yıl gürültülü bir yaşayış sürdükten sonra, varını yoğunu kumarda kaybederek bir köye çekilmek zorunda kaldı. Köye çekilişinden kısa bir zaman sonra da, iki kız çocuğuna çok küçük bir servet bırakarak öldü. Babaları öldüğü zaman kızlarından Anna yirmi, Katerina ise on iki yaşında idi. Kızların, yoksul düşmüş Prens X. soyundan olan anneleri, daha kocasının sağlığında ve en iyi zamanında Petersburg'da ölmüştü. Babasının ölümünden sonra Anna'nın durumu çok kötüleşti. Petersburg'da gördüğü parlak eğitim, onu ev ve çiftlik kaygılarına, ücra bir köy yaşayışına katlanmaya hazırlamamıştı. Bulunduğu çevrede kimsecikleri tanıımıyordu, akıl danışacak kimsesi yoktu. Babası komşularıyla dostluk kurmaktan kaçınmıştı: O komşularını, komşuları da onu küçümsemişti. Ama Anna, babası öldükten sonra şaşırmadı. Hemen teyzesi Prenses X. Avdotya Stepanovna'yı yanlarına getirtti. Prenses, ters, kötü yürekli, kurumlu bir kocakarı idi. Yeğenlerinin evine yerleşir yerleşmez, en güzel odaları kendine ayırttı. Sabahtan akşama kadar vırvır ediyor, homurdanıyor, bahçede bile ancak, nohut renginde, mavi şeritli yıpranmış uşak elbisesi ve köşeli şapka giyen, mahzun yüzlü biricik toprak kölesinin eşliğinde dolaşıyordu. Anna, teyzesinin bütün bu kaprislerine sabırla katlanıyor, sessizce kız kardeşinin eğitimi ile uğraşüyor, bu ücra köşede çürüyüp gitmek düşüncesine alışımlı gibi görünüyordu. Ama alınyazısı ona başka şeyler hazırlamıştı. Bir gün, Odintsov adlı, kırk altı yaşlarında, çok zengin bir adamla karşılaştı.

Bu, tuhaf yaradılıştta, melankolik, şişman, davranışları ağır, asık suratlı, ama akıllı ve iyi yürekli bir adamdı. Odintsov, Anna'ya âşık oldu ve ona evlenme teklif etti. Anna da onun eşi olmaya razı oldu. Odintsov, Anna ile altı yıl kadar yaşadktan sonra, bütün malını mülkünü karısına bırakarak öldü. Anna Sergeyevna, kocasının ölümünden sonra bir yıl kadar daha köyden ayrılmadı. Daha sonra, kız kardeşiyle birlikte Avrupa'ya gitti ve yalnız Almanya'da kaldı. Orada oturmaktan sıkılarak ... şehriden kırk verst uzaklıktaki sevgili Nikolskoye'sine döndü. Bu köyde onun çok iyi dayalı döşeli şirin bir evi, içinde limonluğu bulunan güzel bir bahçesi vardı. Merhum kocası, canının çektiği hiçbir şeyden yoksun kalmamıştı. Anna Sergeyevna çok seyrek olarak, o da işleri için, şehre iniyor, orada pek az kalıyordu. Onu ilde sevmiyorlardı. Odintsov ile evlenişi üzerine korkunç tartışmalar olmuştu. Genç kadına dair olmayacak şeyler anlatılıyordu. Babasının kumar hilelerine yardım ettiği, Avrupa'ya da boşuna gitmediği, belki feci bir sonucu gizlemek için böyle davrandığı ileri sürülüyordu. Kötü niyetli dedikoducular: "Bunun nasıl bir sonuç olduğunu tabii anlarsınız!" demekten kendilerini alamıyorlardı. Onun hakkında: "Hayatın acısını da tatlısını da görmüş," diyorlardı. İlin tanınmış nüktecilerinden biri, alıştığı üzere buna: "Yani feleğin çemberinden geçmiş!" sözlerini ekledi.

Bütün bu dedikodular kadının kulağına kadar geliyor ama o bunların hiçbirine önem vermiyordu. O, serbest düşünceli, kararlı bir kadındı.

• • •

Odintsova, koltuğun arkalığına yaslanmış ve ellerini birbiri üzerine koymuş olarak Bazarov'u dinliyordu. Bazarov, çok konuşmak âdeti değilken, uzun konuşuyor, karşısındakini oyalamak istediği açıkça görülüyordu. Bazarov'un bu davranışı Arkadi'yi yine şaşırtmıştı. Arkadi, Bazarov'un maksadına erişip

erişemediğini kestiremiyordu. Odintsova'nın yüzünden izlenimlerini okumak zordu: Kadının yüzü daima, hep o sevimli ve ince görünüşünü koruyordu. Harikulade güzel gözleri, dikkatle, ama sakın, rahat bir dikkatle, parlıyordu. Gelişinin ilk dakikalarında Bazarov'un kırılıp dökülmesi, kadının üzerinde kötü bir koku, ya da tiz bir ses gibi fena bir etki yapmıştı. Ama hemen delikanlının sıkıldığını anlamış, bundan koltukları bile kabarmıştı. Odintsova yalnız bayağılıktan tiksiniirdi, oysaki Bazarov'a kimse bayağılık konduramazdı. Arkadi bugün devamlı olarak şaşmaktan bir türlü kendini alamamıştı. O, Bazarov'un, akıllı bir kadın sıfatıyla Odintsova'ya, görüş ve inançlarından söz etmesini beklemişti. Üstelik bizzat Odintsova, "hiçbir şeye inanmamak cesaretini gösteren" bu adamı dinlemek istediğini göstermişti. Bazarov, bunun yerine, doktorluktan, homeopathie'den, botanikten söz ediyordu. Odintsova'nın yalnızlığını boş geçirmediği anlaşılıyordu: Bazı iyi kitaplar okumuştı, Rusçayı doğru ve düzgün konuşuyordu. Genç kadın konuşmayı müzik konusuna getirdi. Ama Bazarov'un güzel sanatları inkâr ettiğini görünce, Arkadi'nin, halk müziğinin öneminden söz etmeye başlamasına rağmen, sözü botaniğe çevirdi. Odintsova hâlâ Arkadi'ye, küçük bir kardeşe davranır gibi davranmaya devam ediyordu. Anlaşılan, kadın onun temiz yürekliliğine ve gençlik saflığına değer veriyor, bundan öteye geçemiyordu. Sakin, çeşitli ve canlı konuşmaları üç saatten çok sürdü.

İki arkadaş nihayet kalktılar ve vedalaşmaya koyuldular. Odintsova onlara sevimli bir bakışla baktı. İkisine de güzel, beyaz elini uzattı. Biraz düşündükten sonra, kararsız ama tatlı bir gülümseyle:

"Baylar," dedi, "canınızın sıkılmasından korkmazsanız, bana, Nikolskoye'ye buyurunuz!.."

Arkadi atıldı:

"İnsaf ediniz Anna Sergeyevna! Ben kendi hesabıma büyük bir mutluluk..."

"Ya siz Mösyö Bazarov?.."

Bazarov bir reverans yapmakla yetindi. Arkadi'ye son bir defa daha şaşmak düştü: Arkadaşının kızardığını fark etmişti.

Sokakta Bazarov'a sordu:

"Nasıl? Hâlâ bunun yaman bir kadın olduğu düşüncesinde misin?"

Bazarov:

"Kimbilir," dedi, "baksana nasıl da kurum taslıyor. –Biraz düşündükten sonra ilave etti– Bir düşes, bir kraliçe... Yalnız tacı ile uzun etekliği eksik."

Arkadi:

"Ama bizim düşeslerimiz Rusçayı böyle konuşmaz..." dedi.

"Değişmiş, bizim yediğimiz ekmeği o da yemiş, kardeş."

Arkadi:

"Ama ne olursa olsun enfes bir kadın," diye söylendi.

Bazarov sözüne devam ederek:

"Ne zengin bir vücudu var," dedi, "istersen al, şimdi anatomi masasına yatır."

"Allah rızası için, yeter artık Yevgeni! Bu seninkisi de laf mı yani?..."

"Kızma şekerim!.. Dedik ya, birinci sınıf bir kadın. Ona gitmek gerek."

"Ne zaman?"

"İstersen öbür gün. Burada ne yapacağız?.. Oturup Kukşına ile şampanya mı içeceğiz? Yoksa akrabalar liberal müfettişi mi dinleyeceğiz?.. Öbür gün gidelim! İyi aklıma geldi; babamın çiftliği de oraya yakındır. Hem bu Nikolskoye ... yolu üzerinde değil mi?"

"Evet."

"*Optime*.* Boşuna vakit kaybetmeyelim. Aptallarla ukalalar boşuna vakit geçirir. Dedim ya sana: Kadının muhteşem bir vücudu var."

* (Lat.) "Çok iyi, çok âlâ." –çev.

Üç gün sonra iki arkadaş Nikolskoye yolunda ilerliyordlardı. Hava açık ve fazla sıcak değildi. Posta arabasının besili beygirleri, örülü ve düğümlü kuyruklarını hafifçe sallayarak koşuyorlardı. Arkadi yola bakıyor, niçin olduğunu kendisi de bilmeden gülümsüyordu.

Bazarov, birdenbire seslendi:

“Beni tebrik et! Bugün haziranın yirmi ikisi, benim isim günüm. Bakalım bugün bana neler getirecek.”

Sonra, sesini hafifleterek ilave etti:

“Bugün beni evde beklerler... Ama ne önemi var, varsın beklesinler!”

XVI

ANNA Sergeyevna Odintsova'nın oturmakta olduğu malikâne, çıplak ve meyilli bir tepenin üzerinde idi. Malikânenen pek de uzak olmayan bir mesafede, taştan yapılmış, sarı boyalı, yeşil damlı, beyaz sütunlu bir kilise bulunuyordu. Kilisenin ana kapısı üzerinde, İtalyan stili, İsa'nın dirilişini canlandıran, sıva üzerine yapılmış, suluboya bir resim vardı. Başı miğferli yağız bir savaşıyı gösteren ilk plandaki resim, özellikle yuvarlak çevre çizgisiyle harikulade idi. Kilisenin arkasında, iki sıra evden yapılmış uzun bir köy uzanıyordu. Köy evlerinin samandan damlarında yer yer bacalar göze çarpıyordu. Malikâne, kilise ile aynı mimari biçiminde yapılmıştı. Bu mimari biçimi bizde, Aleksandr mimari biçimi adı altında tanınmıştır. Bu malikâne de, tıpkı kilise gibi, sarı boyalı, yeşil damlı, beyaz sütunlu idi. Yüzünde de bir arma vardı. İl mimarı her iki binayı da, anlamsız ve zıppırca yeniliklerin hiçbirine tahammül edemeyen merhum Odintsov'un onayı ile yapmıştı. Malikânenin her iki yanını, çok eski bir bahçenin karaağaçları çevrelemişti. Budanmış çam ağaçlarının meydana getirdiği bir yoldan malikânenin ana kapısına gidiliyordu.

Delikanlıları antrede resmî elbiseli iki uşak karşıladı. Bunlardan biri, kâhyayı çağırmaya koştu. Siyah fraklı, şişman bir adam olan kâhya hemen geldi. Misafirleri, halı döşeli bir merdivenden çıkarak özel bir odaya götürdü. Odada iki karyola ile her çeşit tuvalet gereci vardı. Evin her yanında bir düzen göze çarpıyordu. Her şey tertemizdi ve evin her yanından, bakanların kabul salonundaki kokuya benzer hoş ve güzel bir koku yayılıyordu.

Kâhya:

“Anna Sergeyevna, yarım saat sonra odasına şeref vermenizi rica ediyor,” dedi ve “bir emriniz var mı?” diye ilave etti.

Bazarov:

“Hiçbir emrimiz yok sayın dostum,” dedi. “Sadece bir kadeh votka lütfetmenizi rica edeceğim.”

Kâhya biraz şaşırarak:

“Emredersiniz, efendim,” dedi ve çizmelerini gıcırdatarak uzaklaştı.

Bazarov:

“Ne gösteriş,” dedi, “yanılmıyorsam bu durumdakilere siz böyle diyorsunuz!.. Tam bir düşes, aşağı kurtarmıyor.”

Arkadi itiraz ederek:

“Ama ne düşes!” dedi. “Baksana, daha tanıştığının ilk günü seninle benim gibi güçlü aristokratları evine çağırırdı.”

Bazarov:

“Özellikle benim gibi geleceğin bir doktorunu, bir doktor oğlunu, bir zangocun torununu... Benim bir kilise zangocunun torunu olduğumu bilmem bilir misin?”

Bazarov bir anlık bir duraklamadan sonra, dudaklarını çarpıtarak:

“Speranski gibi,” dedi ve sözüne devam ederek, “ama ne olursa olsun, pek şımarık bir kadın!” diye ilave etti. “Aman, ne kadar da şımarmış bu kadın! Acaba frak giysek nasıl olur?”

Arkadi, sadece omuzlarını silkmekle yetindi. Ama o da biraz heyecanlanmaya başladı.

Yarım saat sonra Bazarov ile Arkadi misafir salonuna indiler. Burası oldukça ağır, ama pek de zevkli denmeyecek bir biçimde döşenmiş, geniş, yüksek tavanlı bir oda idi. Ağır ve pahalı bir oda takımı, sarı yaldızlı kahverengi duvar kâğıdıyla kaplı duvarlar boyunca, aşırı bir düzenle sıralanmıştı. Merhum Odintsov bu oda takımını, arkadaşı, komisyoncu bir şarap tüccarı vasıtasıyla Moskova'dan getirtmişti. Orta kanepenin üst yanına, asık suratlı, sarışın bir adamın portresi asılmıştı. Portre, misafirlere dostça olmayan bir bakışla bakıyordu. Bazarov, Arkadi'nin kulağına: "Galiba kocası," diye fısıldadı. Sonra suratını ekşiterek ilave etti: "Kaçalım mı, ne dersin?"

Tam bu sırada Odintsova içeri girdi. Sırtında, yünlü hafif bir rop vardı. Kulaklarının arkasına doğru düzgün olarak taranmış saçları, taze ve temiz yüzüne bir genç kız görünüşü vermişti. Genç kadın:

"Sözünüzde durduğunuz için sizlere teşekkür ederim," diye başladı. "Misafirim olunuz. Burası pek de o kadar kötü bir yer değil. Sizi kız kardeşimle tanıştırayım; güzel piyano çalar. Mösyö Bazarov, bunun, sizin için o kadar önemi olmasa gerek. Ama siz Mösyö Kirsanov, yanılmıyorsam müziği seviyorsunuz. Burada kız kardeşimden başka bir de ihtiyar teyzem var. Bazen de, kâğıt oynamak için bir komşumuz gelir. İşte bütün çevremiz bundan ibaret. Şimdi artık oturabiliriz."

Odintsova, bütün bu küçük konuşmasını, âdeta ezberlemiş gibi, özel bir açıklıkla yaptı. Sonra Arkadi'ye döndü. Meğer Odintsova'nın annesi, Arkadi'nin annesiyle tanışmış. Hatta Arkadi'nin annesinin Nikolay Petroviç'le olan sevişmelerinin de sırdaşı imiş. Arkadi, annesinden ateşli ateşli söz açtı. Bazarov ise bu arada, albümü gözden geçirmeye koyuldu. Kendi kendine de: 'Meğer ben ne kadar uslanmışım,' diye düşündü.

Mavi tasmalı güzel bir tazı, ayaklarıyla sesler çıkararak odaya girdi. Tazının arkasından, siyah saçlı, esmer, biraz yuvarlak ama güzel yüzlü, kara gözlü, on sekiz yaşlarında genç bir kız da

içeri girdi. Kızın elinde çiçek dolu bir sepet vardı. Odintsova, bir baş hareketiyle genç kızı göstererek:

“İşte size benim Katya’m,” dedi.

Genç kız hafifçe dizlerini büktü. Sonra ablasının yanına oturarak çiçekleri düzeltmeye koyuldu. Adı Fifi olan tazi, kuyruğunu sallayarak, sıra ile her iki misafire yaklaştı. Soğuk burnu ile her birinin ellerine dokundu. Odintsova, Katya’ya:

“Bütün bunları sen mi topladın?” diye sordu.

“Evet, ben topladım.”

“Teyzem çaya gelecek mi?”

“Gelecek.”

Katya konuşurken çok sevimli, utangaç ve açık gülümsüyor, âdeta aşağıdan yukarı, tuhaf ve sert bakıyordu. Kızın her halinde, sesinde, yüzündeki ayva tüylerinde, avuçları beyazımtırak daireciklerle örtülü pembe beyaz ellerinde, biraz darca omuzlarında, buram buram tüten bir gençlik vardı.

Katya durmadan kızarıyor, sık sık içini çekiyordu.

Odintsova, Bazarov’a dönerek:

“Yevgeni Vasilyiç,” dedi, “siz nezaket gereğince resimlere bakıyorsunuz. Bunlarda size ilginç gelecek bir şey bulamazsınız. İyisi mi bize yaklaşın da herhangi bir konu üzerinde tartışalım.”

Bazarov yaklaştı:

“Hangi konu üzerinde emrediyorsunuz?” diye sordu.

“Hangi konu üzerinde isterseniz. Size önceden haber verdim: Ben tartışmayı çok seven bir kadıyım.”

“Siz mi?..”

“Evet, ben. Bu biraz tuhafınıza gitti galiba?..”

“Çünkü siz, yargılarımda yanılmıyorsam, sakın ve serinkanlısınız. Münakaşa için heyecan gerek.”

“Bu kadar kısa bir zamanda beni nasıl anlayabildiniz?.. Birincisi, ben sabırsız ve inatçıyım, iyisi mi bunu Katya’ya sorunuz. İkincisi, ben kolayca heyecanlanırım.”

Bazarov, Anna Sergeyevna'ya baktı:

“Olabilir, tabii siz daha iyi bilirsiniz! Demek münakaşa istiyorsunuz, buyurunuz şu halde. Albümünüzde İsviçre Saksonyasının manzaralarına bakıyordum. Siz bana, bunların beni ilgilendiremeyeceğini işaret ettiniz! Siz bunu bende bir sanat anlayışı olamayacağı düşüncesine dayanarak söylediniz. Evet, bende gerçekten de bu yoktur. Ama bu manzaralar beni jeolojik bakımdan, mesela dağların formasyonu bakımından ilgilendirebilir.”

“Affedersiniz ama bir jeolog olarak siz resimden çok kitaba, bu konu üzerine yazılmış özel eserlere başvurursunuz!”

“Bir kitapta onlarca sayfada anlatılan bir şeyi bir resim bana apaçık gösterir.”

Anna Sergeyevna sustu. Dirseklerini masaya dayadı ve bu davranışıyla yüzünü biraz daha Bazarov'a yaklaştırarak tekrar söze başladı:

“Demek ki sizde sanat anlayışının damlası bile yok!.. Peki bunsuz nasıl edebiliyorsunuz?”

“Sormama izin verir misiniz: Sanatın bana ne gereği var?”

“Hiç değilse insanları tanımayı bilmek, onları incelemek için gerek.”

Bazarov güldü:

“Birincisi, bunun için hayat tecrübesi var. İkincisi, size şunu söyleyeyim ki, ayrı ayrı herkesi incelemek zahmete değmez. Bütün insanlar vücutça olduğu kadar ruhça da birbirine benzer... Her birimizin beyni, yüreği, ciğerleri, dalağı aynı biçimde yapılmıştır. Ahlak nitelikleri dediğimiz şeyler de herkeste birdir. Ufak tefek görünüş ayrılıkları hiçbir şey söylemez!.. Bütün ötekiler hakkında bir yargıda bulunabilmek için bir insan örneği yeter. İnsanlar ormandaki ağaçlar gibidir. Hiçbir botanik bilgini her kayın ağacı ile ayrı ayrı ilgilenmez.”

Çiçeklerden ağır ağır buket yapmakta olan Katya, gözlerini hayretle Bazarov'a kaldırdı. Onun acele ve kayıtsız bakışlarıyla

karşılaştınca kulaklarına kadar kızardı. Anna Sergeyevna başını salladı:

“Ormandaki ağaçlar gibi... Demek ki, sizin düşüncenize göre budala bir adamla akıllı bir adam, iyi bir adamla kötü bir adam arasında fark yok.”

“Hayır, var. Tıpkı hasta bir adamla sağlıklı bir adam arasındaki fark gibi... Bir veremlinin ciğerleri, yapılış bakımından bir olmakla beraber, sizinle benim ciğerlerimizin durumunda değildir. Vücut hastalıklarının neden ileri geldiğini az çok biliyoruz. Ahlak hastalıkları ise kötü eğitimin, çocukluğumuzdan beri kafamıza doldurulan binbir çeşit manasızlığın, bir kelime ile, toplumdaki kötülüklerin bir sonucudur. Toplumu düzeltiniz, hastalıklar da olmaz!”

Bazarov bütün bunları, sanki kafasından, “Bana ister inanın ister inanmayın, vız gelir!” düşüncesini geçiriyormuş gibi bir eda ile söylemişti. Uzun parmaklarıyla ağır ağır favorilerini karıştırıyor, gözleri ise odanın dört bir yanını inceliyordu.

Anna Sergeyevna:

“Sizin düşüncenize göre toplum düzeldiği zaman artık ne aptallar, ne de kötü kişiler kalacak, öyle mi?” dedi.

“Hiç değilse, iyi ve doğru düzenlenmiş bir toplumda, bir insanın aptal ya da akıllı, iyi ya da kötü oluşu arasında bir fark olmayacak.”

“Evet, anlıyorum; herkesin dalağı birbirinin benzeri.”

“Tamamıyla öyle hanımefendimiz...”

Odintsova, Arkadi’ye dönerek:

“Ya sizin düşünceniz Arkadi Nikolayeviç?”

Arkadi:

“Ben de Yevgeni’nin düşüncesini paylaşıyorum,” dedi.

Katya göz ucuyla Arkadi’ye baktı. Odintsova:

“Siz beni hayretler içinde bırakıyorsunuz, baylar,” dedi. “Sizinle daha konuşuruz. Şimdi, teyzemin çaya geldiğini duyuyorum. Onun kulaklarına acımak zorundayız!..”

Anna Sergeyevna'nın teyzesi Prenses X. içeri girdi. Bu, zayıf, ufak tefek, yumruk kadar suratlı, dik ve ters bakışlı, kır peruklu bir kadındı. Misafirleri hafifçe, belli belirsiz selamlayarak, kendisinden başka kimsenin oturmaya hakkı olmayan, geniş bir kadife koltuğa oturdu. Katya, teyzesinin ayakları altına küçük bir tabure koydu. İhtiyar kadın Katya'ya teşekkür etmedi. Hatta ona bakmadı bile. Yalnız, bütün vücudunu örten sarı şalının altında ellerini kıdırdı. Prenses sarı rengi severdi: Başlığındaki kurdeleler bile acı sarıydı. Odintsova sesini yükselterek sordu:

“Teyzeciğim, gecenizi nasıl geçirdiniz?”

İhtiyar prenses cevap yerine:

“Bu köpek yine burada,” dedi ve Fifi'nin kendisine doğru kararsız bir iki adım attığını görünce, “Hoşt, hoşt!” diye bağırды.

Katya, Fifi'yi çağırды ve ona kapıyı açtı.

Fifi, kendisini gezmeye götürüyorlar umuduyla sevinerek dışarı fırladı ama kapının önünde yalnız kaldığını görünce, ayaklarıyla kapıyı tırmalamaya ve yalvarır gibi ince sesler çıkarmaya başladı. Prenses kaşlarını çattı. Katya dışarı çıkacak oldu... Odintsova:

“Öyle sanıyorum ki, çay hazırdır...” dedi. “Baylar, gidelim; teyzeciğim buyurunuz çay içelim!”

Prenses, hiçbir şey söylemeden koltuktan kalktı ve en önde salondan çıktı. Hepsı de onun peşinden yemek salonuna yürüdü. Uşak üniformalı bir Kazak çocuğu, prensesin oturmasına ayrılmış yastıklı bir koltuğu, gürültü ile masanın yanından çekti, prenses bu koltuğa oturdu. Çay dağıtan Katya, armalı bir çay fincanını ilkin teyzesine verdi. İhtiyar prenses fincanına bal koydu. (Prenses göre çayı şekerle içmek hem günah, hem –her ne kadar kendisi hiçbir şeye beş para harcamıyorsa da– israftı.) Birdenbire kısık bir sesle sordu:

“Prens İvan ne yazıyor?..”

Ona kimse cevap vermedi. İhtiyar kadına saygı gösterdikleri halde evin içinde kimsenin ona önem vermediğini Bazarov ile

Arkadi pek çabuk fark etti. Bazarov: ‘Gösteriş olsun diye onu burada bulunduruyorlar... Çünkü prens soyu,’ diye düşündü.

Çaydan sonra Anna Sergeyevna bir gezinti yapmalarını teklif etti. Ama yağmur çiselemeye başladığı için, prenses müstesna, hepsi salona dönmek zorunda kaldı. Porfiri Platoniç adlı, kâğıt oyunu meraklısı komşuları da geldi. Bu, kır saçlı, şişman, kısa ve kalıp gibi bacaklı, çok nazik ve gülünç bir adamdı. Daha çok Bazarov ile konuşmakta olan Odintsova, ona, gelen komşusuyla eski usul bir parti preferans oynamak isteyip istemediğini sordu. Bazarov, gelecekteki ilçe doktorluğu görevine şimdiden hazırlanmak gerektiğini söyleyerek oyuna razı oldu. Anna Sergeyevna:

“Kendinizi koruyunuz,” dedi. “Porfiri Platoniç’le biz sizi yeneriz. Sen de Katya, Arkadi Nikolayeviç’e bir şeyler çal. O müzik seviyor, bu bahane ile biz de dinlemiş oluruz.”

Katya isteksiz isteksiz piyanoya yaklaştı. Arkadi de, gerçekten müziği sevmekle beraber, istemeyerek kızın arkasından gitti. Ona, Odintsova mahsus onu yanından uzaklaştırıyormuş gibi geldi. Oysaki onun yüreğinde, onun yaşındaki bütün gençlerde olduğu gibi, bir aşk önsezisini andıran, belirsiz, sıkıntılı bir duygu toplanmaya başlamıştı. Katya piyanonun kapağını kaldırdı. Arkadi’nin yüzüne bakmadan yarım ağızla sordu:

“Size ne çalayım?..”

Arkadi ilgisizce cevap verdi:

“Ne isterseniz onu çalınız.”

Katya durumunu değiştirmeden tekrarladı:

“Hangi müziği daha çok seviyorsunuz?”

Arkadi de aynı sesle cevap verdi:

“Klasik müziği.”

“Mozart’ı sever misiniz?”

“Mozart’ı severim.”

Katya, Mozart’ın do minör sonatını seçti. Genç kız, biraz sert ve kuru olmakla beraber çok güzel piyano çalıyordu. Göz-

lerini notadan ayırmadan, dudakları sımsıkı kapalı, hareket-siz, dimdik oturuyordu. Ancak sonatın sonlarına doğru yüzü canlandı. Başından çözölen küçük bir tutam saç, siyah kaşları üzerine düştü. Arkadi'yi, özellikle sonatın son bölümü –tatlı bir melodinin büyüleyici neşesi arasında acı, âdeta trajik bir kederi andıran namelerin birdenbire yükseldiği bölümü– şaşırttı. Ama Mozart namelerinin onda uyandırdığı düşünceler Katya ile ilgili değildi. Arkadi, genç kıza bakarken sadece: ‘Bu küçük hanım hiç de fena piyano çalmıyor, kendisi de fena değil,’ diye düşündü.

Katya, sonatı bitirince, ellerini tuşlardan ayırmadan sordu:
“Yeter mi?..”

Arkadi, onu daha fazla yormak cesaretini gösteremeyeceğini bildirdi ve onunla Mozart üzerine konuşmaya başladı. Bu sonatı kendisinin mi seçtiğini, yoksa birinin mi tavsiye ettiğini sordu. Ama Katya tek bir heceli bir cevap verdi: İçine kapanmış, kabuğuna çekilmişti. Bu gibi hallerde kolay kolay yüzeye çıkmazdı. Bu gibi durumlarda yüzü inatçı, âdeta budala bir görünüş alırdı. Ona ürkek denemezdi, ama güvensizdi; eğitimiyle ilgilenen ablası onu biraz korkutmuştu. Tabii, ablası bunun farkında bile değildi. Arkadi, durumu kurtarmak için, tekrar dönmüş bulunan Fifi'yi çağırarak, tatlı bir gülüşle başını okşamaya başladı. Katya ise yine çiçeklerine döndü.

Bazarov ise bu arada, boyuna yeniliyordu. Anna Sergeyevna kâğıt oyununu ustaca oynuyordu. Porfiri Platoniç de kendini koruyabilirdi. Bazarov kaybetmişti. Bu kaybı önemsiz olmakla beraber, yine de onun için hoş bir şey değildi. Yemekte Odintsova sözü yine botaniğe getirdi:

“Yarın sabah gezmeye çıkalım,” dedi. “Sizden kır bitkilerinin Latince adlarını ve özelliklerini öğrenmek istiyorum.”

Bazarov sordu:

“Latince adları ne yapacaksınız?”

“Her şeyi yolunca öğrenmeli.”

• • •

Kendilerine ayrılan odada arkadaşıyla yalnız kalan Arkadi:
“Şu Anna Sergeyevna ne harikulade bir kadın!” diye bağırdı.

Bazarov:

“Evet, kafalı bir karı,” dedi, “hem de çok görmüş geçirmiş bir karı.”

“Yevgeni Vasilyiç, sen bunu hangi anlamda söylüyorsun?”

“İyi anlamda söylüyorum, sevgili dostum Arkadi Nikolayeviç, iyi anlamda. Eminim ki çiftliğini de çok güzel idare ediyordur. Ama burada harikulade olan o değil, onun kız kardeşidir.”

“Nasıl?.. Şu esmer kız mı?”

“Evet, o esmer kız. İşte sana körpe, el değmemiş, ürkek, sessiz bir varlık... Ne istersen hepsi var. Başka kiminle ilgilenilebilir... Bunu nasıl istersen öyle bir kalıba sokabilirsin!.. Ötekisine gelince, feleğin çemberinden geçmiş.”

Arkadi, arkadaşına hiç cevap vermedi. Bunlardan her biri, kafasında kendi özel düşüncesi olduğu halde yataklarına yattılar.

• • •

Anna Sergeyevna da o akşam misafirlerini düşünüyordu. Bazarov, züppelikten uzak davranışlarıyla, yargılarındaki kesinlikle hoşuna gitmişti. Genç kadın Bazarov’da, şimdiye dek rastlama fırsatını bulmadığı yeni bir şeyler görmüştü. O ise meraklı bir kadındı.

Anna Sergeyevna oldukça tuhaf bir yaratıktı. Hiçbir kör inancı olmayan, hatta hiçbir sağlam inancı da olmayan genç kadın, hiçbir şey önünde geri çekilmez, hiçbir şeye de kapılmazdı. Birçok şeyi açıkça görmüş, birçok şey onu ilgilendirmiş, hiçbir şey de onu tamamiyle doyumamıştı. Zaten tamamiyle doymuş olmayı istediği de şüpheliydi. Zekâsı hem meraklı, hem de ilgisizdi. Şüpheleri hiçbir zaman yatışmaz, ama hiçbir zaman da telaş haline yükselmezdi. Zengin ve serbest olmasaydı, belki de

mücadeleye atılır, ihtirasın tadını tadardı. Bazen canı sıkılmakla beraber iyi bir yaşayış sürüyor, acele etmeden, nadiren heyecanlanarak, günlerini hep birbirinin benzeri olarak geçirmeye devam ediyordu. Bazen gözleri önünde gökkuşağının mutlu ve sevinçli ışıkları tutuşurdu. Ama bunlar söndüğü zaman dinlenir, bunların kayboluşuna acımazdı. Hayallerinin, alışılmış ahlak kurallarının izin verdiği sınırlar dışına çıktığı da olurdu. Ama böyle zamanlarda bile kanı, harikulade düzgün ve sakın vücudunda, yine eskisi gibi sakın sakın dolaşırdı. Bazen, vücudu sıcacık ve gevşemiş bir halde, kokulu banyosundan çıktığı zamanlar, hayatın hiçliği, acıları, zorlukları, fenalıkları üzerine hayale daldı. Böyle anlarda ruhu birdenbire cesaretle dolar, soylu bir çaba ile tutuşurdu. Ama yarı açık pencereden hafif bir rüzgâr esince, Anna Sergeyevna büzülür, şikâyet eder, âdeta öfkelenir ve o anda, yalnız şu melun rüzgârın esmemesinden başka bir şey istemez olurdu.

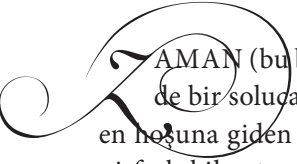
Sevmeye fırsat bulamamış bütün kadınlar gibi o da bir şeyler istiyor, ama özellikle ne istediğini kendisi de bilmiyordu. Gerçi, her şeyi istediğini sandığı halde, aslında hiçbir şey istemiyordu. Rahmetli kocası Odintsov'a güçlüklerle katlanabilmiş (gerçi onunla bir menfaat evliliği yapmıştı, ama, Odintsov'u iyi bir adam saymasaydı, herhalde onun eşi olmaya razı olmayacaktı) ve pis, çekilmez, uyuşuk, aşırı derecede can sıkıcı yaratıklar olarak tasavvur ettiği bütün erkeklere karşı içinde gizli bir nefret uyanmıştı. Bir seferinde Avrupa'da, şövalye yüzlü, insana güven veren mavi gözlü, açık alınlı, genç ve güzel bir İsveçli ile karşılaşmıştı. Bu delikanlı, kadının üzerinde çok güçlü bir etki yapmıştı. Ama bu, genç kadının Rusya'ya dönmesine engel olmamıştı.

Genç kadın, yastıkları işlemeli muhteşem yatağında, hafif bir ipekli yorgan altında yatarken: 'Bu hekim tuhaf bir adam!' diye düşünüyordu. Babasının lükse olan tutkusunun bir kısmı Odintsova'ya da geçmişti. Anna Sergeyevna, günah işlemiş ama

iyi yürekli bir insan olan babasını çok severdi. Babası da ona tapar, akranı imiş gibi arkadaşça onunla şakalaşır, ona tamamıyla inanır, ondan öğüt alırdı. Annesini ise hayal meyal hatırlıyordu. ‘Bu hekim tuhaf!’ diye kendi kendine tekrarladı. Yatağında gerindi, gülümsedi, ellerini başının üzerine attı; sonra, saçma bir Fransız romanından iki sayfa okudu. Kitap elinden kaydı, temiz ve serin vücuduyla temiz ve serin yatağında uyuyakaldı.

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra Anna Sergejevna, Bazarov’la birlikte incelemek üzere, bitki toplamaya gitti. Ancak öğle yemeğine doğru geri döndü. Arkadi hiçbir yere gitmemiş, Katya ile birlikte bir saat kadar vakit geçirmişti. Genç kızla beraber bulunduğu sürece hiç sıkılmamıştı. Katya, çünkü sonatı tekrarlamak için onu kendisi çağırmıştı. Ama nihayet Odintsova geri döndüğü, Arkadi onu gördüğü zaman birdenbire yüreği sıkıştı. Kadın bahçeden yorgun bir yürüyüşle geçti. Yanakları al aldı. Gözleri, yuvarlak hasır şapkasının altında, her zamankinden daha başka bir pırıltı ile yanıyordu. Parmakları, küçük bir kır çiçeğinin sapını döndürüyordu. İnce pelerini dirseklerine kadar düşmüş, şapkasının geniş gri kurdelesı göğsüne doğru sarkmıştı. Bazarov, her zamanki kendine güvenir ve ilgisiz edasıyla onun arkasından yürüyordu. Ama yüzünün görünüşü, neşeli ve sevimli olmakla beraber, Arkadi’nin hoşuna gitmedi. Arkadi’ye dişleri arasından “Merhaba!” diyerek odasına yollandı. Odintsova ise, dalgın bir halde Arkadi’nin elini sıktı, yanından geçip gitti. Arkadi: ‘Merhaba...’ diye düşündü, ‘sanki biz onunla bu sabah görüşmemiş miydik?’

XVII

 AMAN (bu bilinen bir şeydir) bazen kuş gibi uçarak, bazen de bir soluçan gibi sürünerek geçer. Ama insanın, özellikle en hoşuna giden şey, zamanın çabuk mu yoksa ağır mı geçtiğini fark bile etmemesidir. Arkadi ile Bazarov on beş günlerini

Odintsova'nın evinde, tastamam böyle geçirdiler. Bunun böyle olmasında, Odintsova'nın kendi evinde ve kendi yaşayışında kurduğu düzenin de biraz payı olmuştur. Odintsova bu düzene sımsıkı bağlı kalır, başkalarını da bağlı kalmaya zorlardı. Gün süresince her şey belli zamanlarda yapılırdı. Sabahleyin, tam saat sekizde, bütün ev halkı çaya inerdi. Çaydan sabah kahvaltısına kadar herkes, dilediğini yapmakta serbestti.* Evin sahibi, çiftlik kâhyasıyla, vekilharçla, kilerci kadınla oyalanırdı. Öğle yemeğinden önce tekrar bir araya gelinir, konuşulur, ya da kitap okunurdu. Akşamüstü ya gezmeye çıkılır, ya da kâğıt oyunuyla, müzikle vakit geçirilirdi. Odintsova, saat 22.30'da odasına çekilir, ertesi gün için gereken emirleri verir ve yatarı. Günlük yaşayışın bu ölçülü, bu biraz tören kokan düzeni Bazarov'un hoşuna gitmiyordu. 'Sanki raylar üzerinde gidiyoruz!' diye söyleniyordu. Üniformalı uşaklar, kerliferli kâhyalar onun demokratlık duygularını incitiyordu. Onun düşüncesine göre, iş bu kerteye geldikten sonra, artık öğle yemeklerini de İngiliz usulünce, frak giyerek ve beyaz kravat takarak yemek gerekirdi. Bir gün bu düşüncesini Anna Sergeyevna'ya da açtı. Odintsova öyle davranırdı ki, herkes onun yanında tereddüt etmeden düşüncesini söyleyebilirdi. Genç kadın Bazarov'u dinledi ve: "Kendi bakımınızdan siz haklısınız," dedi, "belki de bu durumlarda ben hanımefendilik ediyorum. Ne var ki köyde düzensiz yaşanmaz, insan can sıkıntısından patlar."

Genç kadın bu konuşmadan sonra da, yine kendi bildiğinden şaşmadı. Bazarov homurdandı durdu, ama evin içinde her şeyin "âdeta raylar üzerinde kaymasından" ötürüdür ki, o da Arkadi de Odintsova'nın evinde böylesine rahat ettiler. Bütün bunlarla birlikte, her iki delikanlıda da, Nikolskoye'deki yaşayışlarının ilk gününden başlayarak bir değişiklik oldu. Genç

* Ruslarda sabah çayı ile kahvaltı ayrı ayrı şeylerdir. Memleketimizdeki "kuşluk" yemeğinin bir benzeri olan kahvaltı, genel olarak sabahleyin 10-12 arasında yapılır. Öğle yemekleri 15-17 arasında, akşam yemekleri ise 21-23 arasındadır. -çev.

kadının, kendisiyle seyrek olarak uyuşabildiği, ama herhalde bir yakınlık duyduğu Bazarov'da, o zamana kadar görülmeyen bir telaş baş gösterdi: Çabuk sinirleniyor, isteksiz konuşuyor, öfkeli öfkeli bakıyor, sanki bir şey kendisini kaldırıyormuş gibi bir türlü yerinde oturamıyordu. Odintsova'ya âşık olduğuna kendi kendine kesin olarak karar veren Arkadi ise, kendini sessiz bir umutsuzluğa kaptırmaya başladı. Bununla beraber, bu umutsuzluk onun Katya ile yakınlaşmasına engel olmadı. Hatta genç kızcandan arkadaşlık kurmalarına yardım bile etti. Kendi kendine: 'O bana değer vermiyor!.. Varsın değer vermesin!.. İşte bu iyi yürekli varlık beni reddetmiyor!' diye düşünüyor ve yüreği yüksek birtakım duyguların tadını bir defa daha tadıyordu. Katya, Arkadi'nin kendi yakınlığında bir teselli aradığını belli belirsiz anlıyor, bu yarı utangaç, yarı saf dostluğun masum zevkinden ne onu, ne de kendisini yoksun bırakmak istiyordu. Onlar Anna Sergeyevna'nın yanında birbirleriyle konuşmazdı: Katya, ablasının keskin bakışları altında daima büzülürdü. Arkadi ise, her sevdalı insanın yapması gerektiği gibi, sevgilisinin yanında bulunduğu sürece, ondan başka hiçbir şeyi göremezdi. Ama Katya ile yalnız olunca bir rahatlık duyardı. Odintsova'yı ilgilendirmek gücünde olmadığını hissediyordu. Onunla baş başa kalınca ürüyor, kendini kaybediyordu. Odintsova da ona ne söyleyeceğini bilemiyordu; çünkü Arkadi onun için çok gençti. Tersine, Arkadi, Katya ile bulunduğu zamanlar kendini evindeymiş gibi duyuyordu. Katya'ya hoşgörülü davranıyor, müziğin, okunan şiir ve hikâyelerin, buna benzer **anlamsız şeylerin** genç kızcada uyardığı izlemleri onun anlatmasına engel olmuyor, bu **anlamsız şeylerin** kendisini de ilgilendirdiğinin farkına varmıyor, ya da bunu anlamıyordu. Katya da, kendi hesabına, Arkadi'nin tasalı anlarında onu rahatsız etmiyordu. Arkadi Katya ile, Odintsova da Bazarov'la bulunmaktan hoşlanıyordu. Bundan ötürü, alışıldığı üzere, iş şöyle oluyordu: İki çift bir süre beraber bulunduktan sonra, her biri, özellikle gezi sırasında, bir başka tarafa

gidiyordu. Katya tabiatı **delice** seviyordu. Arkadi de, bunu söylemeye cesaret edememekle beraber, tabiatı seviyordu. Odintsova ise, Bazarov gibi, tabiata karşı oldukça ilgisizdi. İki arkadaşın, hemen hemen devamlı olarak birbirinden ayrı bulunmaları, sonuçsuz kalmadı; aralarındaki ilişki değişmeye başladı. Bazarov, Arkadi ile Odintsova üzerine konuşmaz, hatta onun “aristokratça davranışlarını” tenkit etmez oldu. Gerçi Katya’yı yine eskisi gibi övüyor, yalnız, genç kızdaki sentimental eğilimleri yumuşatmasını Arkadi’ye tavsiye ediyordu. Ama Bazarov’un bu övgüleri baştan savma oluyor, öğütleri de pek kuru kalıyordu. Genel olarak Arkadi ile eskisine göre çok az konuşuyordu... Âdeta Arkadi’den kaçıyor, âdeta ondan utanıyordu.

Arkadi bütün bunların farkında idi, ama düşüncelerini içinde saklıyordu.

• • •

Bazarov kadınlara ve kadın güzelliğine çok düşküncüydü. Ama ideal anlamdaki aşka, ya da, onun deyimine, romantik aşka saçma der, bunu affedilmez bir delilik bulur, şövalyece duyguları bir çeşit tabiata aykırılık ve hastalık sayardı. Bundan ötürü de, bütün minnesinger ve trubadurlarıyla Toggenburg’u neden tımarhaneye tıkmadıklarına şaşıtığını birçok sefer söylemekten kendini alamamıştı. Bazarov: “Kadın hoşuna mı gidiyor, bir sonuç almaya çalış; olmuyor mu, vazgeç, dünyada başkası yok değil ya!” derdi.

Odintsova, Bazarov’un hoşuna gidiyordu. Kadın hakkında dolaşan söylentiler kadının düşünce serbestliği ve bağımsızlığı, delikanlıya karşı gösterdiği şüphe götürmez sempati... Bütün bunlar, görünüşe göre, ondan yana idi ama Bazarov, Odintsova’dan “bir sonuç alamayacağını” çok çabuk anladı. Kadından yüz çevirmeye gücü yetmediğini de büyük bir hayretle anladı. Odintsova aklına geldikçe damarlarındaki kan tutuşu-

yordu. Kanıyla kolayca başa çıkabilirdi. Ama içine, her zaman alay ettiği, hiçbir zaman hoş görmediği bir şeyler girmiş, yerleşmişti. İşte bu hal onun bütün gururunu ayaklandırıyordu. Anna Sergeyevna ile konuşmalarında, bütün romantik şeylere karşı duyduğu ilgisizce küçümsemeyi, eskisinden şiddetli bir dille belirtiyordu. Ama yalnız kalınca, kendisinin de bir romantik olduğunu öfke ile kabul ediyordu. Böyle anlarında ormana gidiyor, önüne gelen dalları kırarak ve hem Odintsova'ya, hem kendisine küfürler ederek uzun adımlarla dolaşıyordu. Ya da samanlıkta ot yığınlarının üzerine çıkıyor, gözlerini sımsıkı kapıyor ve çoğu zaman başaramayarak, kendini uyumaya zorluyordu. Bu anlarında, birdenbire, bir gün gelip bu temiz kolların boynuna dolanacağını, bu mağrur dudakların öpücüklerine karşılık vereceğini, bu zeki gözlerin şefkatle –evet şefkatle– kendi gözleri üzerinde duracağını hayalinde canlandırıyor ve bundan bir an için başı dönerek, içinde yeniden bir öfke dalgası kabarınca kadar, kendinden geçiyordu. Sanki şeytan onunla alay ediyormuş gibi, bizzat kendi kendini her çeşit “utanç verici” düşünceler üzerinde yakalıyordu. Bazen ona, Odintsova'da da bazı değişiklikler oluyor, kadının yüz ifadesinde özel birtakım manalar beliriyor gibi geliyordu. Kimbilir, belki de... Ama düşüncesinin bu noktasında, ayaklarını yere vuruyor, ya da dişlerini gıcırdatıyor, yumruğuyla kendi kendini tehdit ediyordu.

Oysaki Bazarov pek de yanılmıyordu. Bazarov da kadının hayalinde büyük bir etki yapmıştı. Kadın hep onunla uğraşıyor, hep onu düşünüyordu. Gerçi kadın, onun yokluğunda sıkılmıyor, onu beklemiyordu ama onun görünüşü kadını hemen canlandırıyor. Seve seve Bazarov'la baş başa kalıyor, hatta kadını öfkелendirdiği, ya da zevkini, zarif alışkanlıklarını küçümsediği zamanlar bile, seve seve onunla konuşuyordu. Genç kadın sanki Bazarov'u denemek, kendisini de öğrenmek istiyordu.

Bir gün genç kadınla bahçede dolaşırken, birdenbire üzgün bir sesle, yakında köye, babasına gitmek niyetinde olduğunu söy-

ledi. Kadın sapsarı kesildi, sanki yüreğine bir şey saplanır gibi oldu. Hem öyle bir saplanış ki, kadın şaşırıp kaldı; sonraları, bunun ne anlama gelebileceğini uzun uzun düşündü. Bazarov köyüne gideceğini, kadını denemek, bundan ne çıkacağını görmek düşüncesiyle söylememişti. O, hiçbir zaman bu çeşit yapmacıklara başvurmazdı. O sabah gerçekten de, eski lalası ve babasının vekilharcı Timofeyiç ile görüşmüştü. Sarı saçları yer yer ağarmış, kır havasıyla yüzü yağızlaşmış, küçücük gözleri daima ıslak olan bu güngörmüş, dinç ihtiyar, sırtında bir kayışla sıkılı mavimtırak kaba kumaştan yapılmış paltosuyla, ayağında zifli çizmele-riyle birdenbire Bazarov'un karşısına dikilivermişti.

Bazarov:

"O... İhtiyar, merhaba!" diye bağırdı.

İhtiyar, bütün yüzünü kıvrış kıvrış yapan neşeli bir gülüşle cevap verdi:

"Merhaba efendimiz, Yevgeni Vasilyiç!.."

"Niye geldin?.. Yoksa beni çağırmaya mı gönderdiler?.."

"Aman efendimiz, nasıl olur?.. (Hareketinden önce efendisinin verdiği sıkı emirleri hatırladı.) Efendimin bazı işleri için şehre gidiyordum. Sizin burada olduğunuzu öğrendim, bu yana saptım. Yani nasıl olduğunuzu merak ettim de... Yoksa sizi rahatsız etmek benim haddime mi düşmüş!.."

Bazarov, ihtiyarın sözünü keserek:

"Yalan söyleme," dedi, "şehre giden yol buradan mı geçer?"

Timofeyiç afalladı, hiçbir cevap vermedi.

"Babam nasıl?"

"Allaha şükür, iyidir."

"Ya annem?"

"Allaha şükür, Arina Vlashevna da iyidir."

"Herhalde beni bekliyorlardır?.."

İhtiyar, küçük başını yana eğerek:

"Ah Yevgeni Vasilyiç, beklemez olurlar mı?.. İnanır mısınız, onlara baktıkça yüreğim parça parça oluyor."

“Anladık, anladık! Ballandıra ballandıra anlatmaya gerek yok!.. Yakında geleceğimi onlara söyle!..”

Timofeyiç içini çekerek cevap verdi:

“Baş üstüne efendimiz.”

İhtiyar, evden çıkınca, kasketini iki eliyle başına geçirdi. Kapının önüne bırakmış olduğu gösterişsiz bir yarış arabasına atladı, araba hızla uzaklaştı. Ama gittiği yol, şehir yolu değildi.

• • •

O günün akşamı Odintsova, Bazarov’la kendi odasında oturuyordu. Arkadi ise salonda dolaşıyor, Katya’nın çaldığı piyanoyu dinliyordu. Prenses yukarıya, odasına çıkmıştı. O, genel olarak misafirlerden, özellikle de, kendi deyimiyle bu “yeni bal-dırı çıplaklar”dan nefret ediyordu. Salonda bulunduğu zamanlar, yalnız suratını asmakla yetiniyordu. Ama odasına çekilip de oda hizmetçisiyle baş başa kalınca, öylesine öfkeleniyor, öylesine küfürler ediyordu ki, başındaki hotozu, takma saçlarıyla beraber zıp zıp zıplıyordu. Odintsova bütün bunları biliyordu.

Odintsova:

“Nasıl olur, gitmeye hazırlanıyorsunuz,” diye başladı, “hani sizin vaadiniz?”

Bazarov titredi:

“Hangi vaadim?..”

“Unuttunuz mu?.. Bana kimya dersi verecektiniz.”

“Ne yapayım?.. Babam beni bekliyor. Bundan fazla gecikemem. Ama siz Pelouze ve Frémy’nin *Notions Générales de Chimie*’sini okuyabilirsiniz. İyi bir kitaptır, üstelik açık yazılmıştır. İçinde, gerekli olan her şeyi bulabilirsiniz.”

“Hatırlıyor musunuz, geçenlerde siz bana, hiçbir kitabın, şeyin... –sizin kullandığınız deyimi unuttum– yerini tutamayacağını söylemişsiniz!.. Ne demek istediğimi biliyorsunuz!.. Hatırladınız mı?”

Bazarov tekrarladı:

“Ama ne yapayım?..”

Odintsova sesini alçaltarak sordu:

“Niçin gidiyorsunuz?..”

Bazarov, Odintsova'ya baktı. Genç kadın, başını oturmakta olduğu koltuğun arkalığine dayamış, dirseğine kadar çıplak olan kollarını da göğsü üzerinde kavuşturmuştu. Yüzü, kâğıt abajurlu biricik lambanın ışığı altında daha solgun görünüyordu. Geniş, beyaz robunun yumuşak kıvrımları bütün vücudunu kaplamıştı. Üst üste attığı ayaklarının uçları güçlkle görülebiliyordu.

Bazarov:

“Ama niçin kalayım?” diye cevap verdi.

Odintsova hafifçe başını çevirdi:

“Ne demek niçin? Acaba burası hoşunuza gitmedi mi? Yoksa gidişinizden kimsenin üzölmeyeceğini mi sanıyorsunuz?”

“Buna eminim.”

Odintsova bir an için sustu. Sonra:

“Boşuna böyle düşünöyorsunuz,” diye ilave etti. “Zaten ben size inanmıyorum. Bunu ciddi olarak söyleyemezsiniz!..”

Bazarov hareketsiz oturmaya devam ediyordu.

“Yevgeni Vasilyiç, niye susuyorsunuz?”

“Ne söyleyebilirim? Genel olarak insanlara acımaya değmez, bana ise haydi haydi.”

“Bu da neden?..”

“Ben olumlu bir kişiyim, hoşa gidecek bir yanıım yok. Konuşmasını bilmem.”

“Galiba kendinize iltifat ettirmek istiyorsunuz, Yevgeni Vasilyiç!”

“Böyle bir alışkanlığım yoktur. Hayatın ince, zarif yanlarının, sizin o çok değer verdiğiniz yanlarının, benim için erişilmez olduğunu siz kendiniz de bilmiyor musunuz?”

Odintsova, küçücük mendilinin bir köşesini ısırdı:

“Ne düşünürseniz düşününüz ama siz gittikten sonra ben sıkılacağım.”

Bazarov:

“Ama Arkadi burada kalacak,” dedi.

Odintsova hafifçe omuzlarını kaldırdı:

“Sıkılacağım,” diye tekrarladı.

“Sahi mi?.. Ama bu sıkıntınız uzun sürmez.”

“Neden böyle düşünüyorsunuz?”

“Çünkü ancak yaşayış düzeniniz bozulduğu zaman sıkıldığınızı söyleyen siz değil misiniz? Yaşayışınızı öylesine yanılmaz bir doğrulukla kurmuşsunuz ki, burada ne can sıkıntısına, ne üzüntüye... Ne de herhangi bir ağır duyguya yer olabilir!..”

“Demek beni yanılmaz... Yani yaşayışımı düzgün kurulmuş buluyorsunuz?”

“Buna ne şüphe!.. Bakınız, mesela birkaç dakika sonra saat onu vuracak ve ben önceden biliyorum ki, siz beni odanızdan kovacaksınız!..”

“Hayır, Yevgeni Vasilyiç, kovmayacağım!.. Kalabilirsiniz. Şu pencereyi açar mısınız?.. Boğucu bir hava var...”

Bazarov kalktı ve pencereyi itti. Pencere birden gürültü ile açıldı. Delikanlı pencerenin böylesine kolay açılacağını ummamıştı. Üstelik elleri de titriyordu. Hemen hemen karanlık gökyüzüyle, hafifçe hışırdayan ağaçlarıyla, taze kokulu özgür havaıyla, karanlık, yumuşak bir gece odaya bakıverdi.

Odintsova:

“Storları indiriniz ve oturunuz,” dedi. “Gidişinizden önce sizinle biraz laflamak istiyorum. Bana biraz kendinizden söz ediniz!.. Şimdiye kadar kendinizden hiç söz etmediniz!..”

“Sizinle yararlı konular üzerinde konuşmaya çalışıyorum, Anna Sergeevna.”

“Çok alçakgönüllüsünüz... Ama ben size dair, ailenize dair, kendisi için bizi bırakıp gitmek istediğiniz babanıza dair bir şeyler öğrenmek isterim.”

Bazarov: ‘Bu kadın ne diye böyle şeyler söylüyor?’ diye düşündü, sonra da yüksek sesle:

“Bunların hiçbirisi, hiç de ilgi çekici şeyler değildir,” dedi, “özellikle sizin için. Biz önemsiz, basit insanlarız.”

“Ben de, sizin anlayışınıza göre, aristokrat, değil mi?”

Bazarov gözlerini Odintsova’ya kaldırdı ve aşırı bir sertlikle:

“Evet,” dedi.

Odintsova gülümsedi.

“Bütün insanların birbirine benzediğini, onları incelemeye değmediğini söylemenize rağmen, görüyorum ki beni az tanıyor sunuz!.. Bir gün size hayatımı anlatırım. Ama, ilkin siz bana kendi hayatınızı anlatın!..”

Bazarov:

“Sizi az tanıyorum, belki de siz haklısınız,” dedi, “belki, gerçekten de her insan bir bilmecedir. Mesela sizi alalım: Toplumdan kaçmıyorsunuz, toplum sizi sıkıyor. Öte yandan da kalkıp iki öğrenciyi evinize çağırıyorsunuz!.. Sonra, bu zekânızla, bu güzelliğinizle ne diye köyde oturuyorsunuz?”

Odintsova, büyük bir canlılıkla:

“Nasıl?.. Nasıl dediniz?.. Güzelliğimle mi?”

Bazarov kaşlarını çatı:

“Bu o kadar önemli bir şey değil,” dedi, “niçin köye yerleştiğinizi iyice anlamadığımı söylemek istedim de...”

“Demek bunu anlamıyorsunuz?.. Ama ne de olsa kendinizce bunu şu veya bu biçimde açıklamış olacaksınız!..”

“Evet... Devamlı olarak bir yerde kalmanız, kendinizi şımartmış olmanızdan, konforu, rahatı sevmenizden, bunların dışında kalan her şeye ilgisiz oluşunuzdan ileri gelse gerek...”

Odintsova yine gülümsedi.

“Benim herhangi bir şeye kapılmaya yatkın olduğuma kesin olarak inanmak istemiyor musunuz?”

Bazarov göz ucuyla genç kadına baktı:

“Belki... merak yüzünden, ama başka türlü değil.”

“Sahi mi?.. Sizinle niçin dost olduğumuzu ben Şimdi anlıyorum; meğer siz de tıpkı benim gibiymiŐsiniz!..”

Bazarov boğuk bir sesle:

“Dost olduk...” diye mırıldandı.

“Evet!.. Sahi, ben gitmek istediğinizi unutmuŐtum.”

Bazarov ayağa kalktı. Lamba, güzel kokulu, loş ve sessiz odanın ortasında soluk bir ışıkla yanıyordu. Zaman zaman hafifçe sallanan perdenin arasından gecenin ürpertici serinliği giriyor, onun esrarlı fısıltıları duyuluyordu. Odintsova’nın vücudunun hiçbir organı kımıldamıyordu. Ama gizli bir heyecan yavaş yavaş onu sarmaya başlamıştı. Bu heyecan Bazarov’a da geçti. Birdenbire kendisini genç ve çok güzel bir kadınla baş başa hissetti.

Odintsova yavaşça sordu:

“Siz nereye?..”

Bazarov hiçbir cevap vermedi, kendini bir sandalyeye bıraktı. Genç kadın gözlerini pencereden ayırmadan aynı sesle devam etti:

“Demek siz beni sakın, ŐımartılmıŐ, nazlı bir varlık olarak sayıyorsunuz!.. Bense kendimi çok mutsuz biliyorum.”

“Siz mi mutsuzsunuz?.. Neden?.. O saçma dedikodulara nasıl oluyor da önem veriyorsunuz?..”

Odintsova kaşlarını çattı. Bazarov’un kendisini böyle anlamış olmasına canı sıkıldı.

“Bu dedikoduları gülünç bile bulmuyorum, Yevgeni Vasiyli. Bu gibi Şeylerin beni rahatsız etmesine imkân vermeyecek kadar gururluyum. Ben mutsuzum, çünkü... Bende yaşama isteği, yaşama hevesi yok. Siz bana inanmak istemiyor, bunları söyleyen, kadife koltuğa gömülmüŐ, danteller içinde bir ‘aristokrat kadındır’ diye düşünüyorsunuz!.. Ben saklamıyorum: Sizin konfor diye adlandırdığınız Şeyleri seviyorum. Ama bununla birlikte onlarla yaşama isteğim az. Bu çeliŐkiyi nasıl bilerseniz öyle uzlaŐtırınız!.. Zaten bütün bunlar sizin gözünüzde bir romantizmdir.”

Bazarov başını salladı:

“Sağlıklısınız, bağımsızsınız, zenginsiniz, daha ne olsun? Daha ne istiyorsunuz?..”

Odintsova:

“Daha ne istiyorum,” diye tekrarladı ve içini çekti, “çok yorul-
ruldum, ihtiyarladım, çoktan beri yaşıyormuşum gibi geliyor bana...”

Genç kadın yavaşça pelerininin uçlarını çıplak kolları üzerine çekti. Gözleri Bazarov’un gözleriyle karşılaştıkça, hafifçe kızardı:

“Evet, ihtiyarladım,” diye devam etti; “arkamda öyle çok anı var ki: Petersburg’daki yaşantım, zenginlik, sonra fukaralık, daha sonra babamın ölümü, evlenişim, sonra Avrupa gezilerim... Anılar çok ama anılmaya değer hiçbir şey yok! İleride, önümde uzun, çok uzun bir yol duruyor, benimse hiçbir amacım yok... Canım yürümek istemiyor.”

Bazarov sordu:

“Demek böylesine hayal kırıklığına uğradınız?..”

Odintsova, duraklaya duraklaya konuşarak cevap verdi:

“Hayır, ama tatmin olamadım. Bana öyle geliyor ki, şayet herhangi bir şeye kuvvetle bağlanabilseydim...”

Bazarov, genç kadının sözünü keserek:

“Siz sevmek istiyorsunuz,” dedi, “ama sevemezsiniz: İşte sizin mutsuzluğunuz buradadır.”

Odintsova pelerininin uçlarıyla oynamaya başladı:

“Sahi ben sevemez miyim?..”

“Sanmıyorum! Yalnız ben buna boşuna mutsuzluk dedim. Tam tersine, bence başına böyle bir iş gelen kişi, daha çok, acınmaya layıktır.”

“Hangi iş?..”

“Sevmek.”

“Siz bunu nereden biliyorsunuz?”

Bazarov öfkeli öfkeli cevap verdi:

“Böyle söylüyorlar.”

Bazarov: ‘Cilve yapıyorsun,’ diye düşündü, ‘canın sıkılıyor, vakit geçirmek için de beni kızdırıyorsun; oysaki benim...’ Gerçekten de Bazarov’un yüreği parçalanıyordu.

Bazarov bütün vücuduyla ileri doğru eğilerek ve koltuğun saçaklarıyla oynayarak:

“Sonra siz, belki de, çok güç beğenen bir insansınız!”

“Belki. Bence ya hep ya hiç olmalı. Ben hayatımı kendisine bağlayacağım adamdan, onun da bütün hayatını bana bağlamasını isterim; hem de geri dönmek ve pişman olmamak şartıyla. Böyle olmayacaksa hiç olmasın daha iyi...”

Bazarov:

“Ne denir, insaf! bir şart... Nasıl olup da şimdiye kadar istediğinizi bulamayışınıza şaşıyorum.”

“İnsanın rastgele her şeye benliğini vermesini kolay mı sanıyorsunuz?”

“Uzun uzadıya düşünüp taşınmaya, beklemeye, kendine değer vermeye, kendini yüksek görmeye kalkışırsan tabii kolay değil. Hiç düşünmeden benliğini verirsen o zaman çok kolaydır.”

“Nasıl olur da kendime değer vermem?.. Hiçbir değerim yoksa o zaman benim kendini esirgemezliğim kime yarar?”

“Artık burası benim işim değil. Değeri ölçmek başkasına düşer. Asıl önemli olan, insanın benliğini vermesini bilmesidir.”

Odintsova, kendini bıraktığı koltuğun arkalığından biraz uzaklaşarak:

“Sanki bütün bunlar başınızdan geçmiş gibi konuşuyorsunuz,” dedi.

“Dilime öyle geldi de söylüyorum, Anna Sergeyevna. Yoksa bütün bunların benim harcım olmadığını siz de bilirsiniz.”

“Siz kendinizi vermeyi bilir misiniz?”

“Bilmiyorum. Övünmek istemiyorum.”

Odintsova hiçbir şey söylemedi, Bazarov da sustu. Piyano sesleri misafir salonundan onlara kadar geliyordu. Odintsova:

“Ne oluyor böyle, Katya geç vakit piyano çalıyor!” diye söylendi.

Bazarov kalktı:

“Evet, gerçekten de geç oldu,” dedi, “sizin de yatma zamanınız geldi.”

“Durun, ne acele ediyorsunuz?.. Size bir söz söylemek zorundayım.”

“Nasıl bir söz?”

Odintsova fısıltı ile:

“Durunuz,” dedi.

Gözleri Bazarov’a dikildi. Onu dikkatle süzüyordu.

Bazarov odanın içinde yürüdü. Sonra birdenbire genç kadına yaklaştı. Acele acele: “Allahaismarladık” dedi ve genç kadının elini, âdeta onu bağtıracak kadar kuvvetle sıktı ve odadan dışarı çıktı.

Odintsova birbirine yapışan parmaklarını dudaklarına götürdü, üfledi. Birdenbire, hızla koltuktan fırlayarak, Bazarov’u geri çevirmek isteğiyle ve acele adımlarla kapıya koştu. Oda hizmetçisi gümüş bir tepsi içindeki sürahi ile odaya girdi. Odintsova duraladı. Hizmetçisini savdı, tekrar koltuğa oturdu, yine düşünmeye başladı. Saç örgüsü başından kurtuldu, kara bir yılan gibi omuzları üstüne düştü.

Odintsova’nın odasında lamba, daha uzun bir süre yandı. Genç kadın uzun bir süre hareketsiz durdu. Yalnız ara sıra, gece soğğunun üşüttüğü parmaklarını ovuşturdu.

• • •

Bazarov ise, çiyden ıslanmış kunduralarıyla, karmakarışık saçlarıyla, asık bir suratla, iki saat sonra odasına döndü. Arkadî’yi, ceketinin düğmeleri tamamıyla ilikli olarak elinde bir kitapla masa başında buldu. Âdeta canı sıkılmış bir halde:

“Sen daha yatmadın mı?” dedi.

Arkadi, onun sorusuna cevap vermeyerek:

“Bu gece Anna Sergeyevna ile bir hayli oturdun,” diye söyledi.

“Evet, siz Katya Sergeyevna ile piyano çaldığınız sürece ben de Anna Sergeyevna ile oturdum.”

Arkadi:

“Ben piyano çalmadım...” diye başladıysa da, sustu. Gözyaşlarının boşanmak üzere olduğunu hissetti. Alaycı arkadaşının önünde ise ağlamak istememişti.

XVIII

CERTESİ gün Odintsova sabah çayına indiği zaman, Bazarov uzun bir süre, kendi çay bardağına eğilmiş bir halde oturdu. Sonra birdenbire başını kaldırıp genç kadına baktı. Genç kadın, sanki Bazarov onu dürtmüş gibi, delikanlıya döndü.

Odintsova’nın yüzü, delikanlıya bir gecede sararmış gibi geldi. Genç kadın pek çabuk odasına döndü ve ancak kahvaltıda tekrar görüldü. Sabahleyin hava yağmurlu olduğu için gezmeye gidemediler. Hepsi misafir salonunda toplandı. Arkadi eline geçirdiği bir derginin son sayısını yüksek sesle okumaya başladı. Prens, âdeti olduğu üzere, sanki Arkadi uygunsuz bir şey yapmış gibi, ilkin şaştı; sonra öfkeli öfkeli ona baktı. Ama Arkadi hiç aldırmadı.

Anna Sergeyevna, Bazarov’a dönerek:

“Yevgeni Vasilyiç,” dedi, “benim odama gidelim. Dün bana bir kitaptan söz etmiştiniz. Sizden onu öğrenmek istiyorum.”

Genç kadın ayağa kalktı, kapıya doğru yürüdü. Prens etrafına öyle bir bakışla baktı ki, bu bakışlarda âdeti: ‘Benim bu işe ne kadar şaştığımı siz de görün!’ demek isteyen bir hali vardı. Sonra tekrar gözlerini Arkadi’ye dikti. Ama delikanlı, yanında oturmakta olan Katya ile bakiştikten sonra, sesini yükselterek okumasına devam etti.

Odintsova acele adımlarla çalışma odasına geldi. Bazarov da, gözlerini kaldırmadan, önünde kaymakta olan ipekli elbisenin ince ışığını ve hışırtısını kulağıyla avlayarak çevik adımlarla genç kadının peşinden yürüdü. Odintsova yine dün gece oturmakta olduğu koltuğa yerleşti. Bazarov da, dün geceki yerine oturdu. Genç kadın, kısa bir aralıktan sonra söze başladı.

“O kitabın adı neydi?”

Bazarov:

“Pelouze ve Frémy’nin *Notions Générales*’i,” diye cevap verdi. “Bundan başka Ganot’un *Traité élémentaire de physique expérimentale*’ini de tavsiye edebilirim. Hem bu kitabın resimleri de daha iyidir. Genel olarak bu ders kitabı...”

Odintsova elini uzattı:

“Yevgeni Vasilyiç,” dedi, “beni affediniz, ama ben sizi buraya okul kitapları üzerine konuşmak için çağırmadım. Dün akşamki konuşmamıza yeniden başlamak istiyorum. Siz öylesine anı gittiniz ki... Sıkılmazsınız değil mi?”

“Emirlerinizi bekliyorum, Anna Sergejevna. Ama biz sizinle dün akşam nelerden söz ediyorduk?..”

Odintsova, yan gözle Bazarov’a baktı:

“Galiba, sizinle mutluluktan söz ediyorduk. Ben size kendimi anlatıyordum. Mutluluk derken aklıma geldi: Neden, mesela, müzikten, iyi bir geceden, sempatik kişilerle konuşmaktan zevk alırken bile, bütün bunlar bize gerçek bir mutluluktan, yani içinde bulunduğumuz mutluluktan çok bir yerlerde olan sınırsız bir mutluluğu hatırlatıyor?.. Bu neden böyle?.. Yoksa siz, belki de, buna benzer bir şeyler duymuyorsunuz?..”

Bazarov itiraz etti:

“Şu atasözünü bilirsiniz: ‘Bizim olmadığımız yer iyidir.’ Sonra, tatmin edilmemiş olduğunuzu siz kendiniz söylediniz... Benim aklıma ise böyle düşünceler hiç gelmez!..”

“Belki de bunlar size gülünç görünüyor?”

“Hayır, bunlar aklıma gelmiyor.”

“Sahi mi? Ne düşündüğünüzü bilmeyi çok isterdim.”

“Nasıl?.. Sizi anlamıyorum.”

“Dinleyiniz, çoktandır size düşüncelerimi söylemek istiyorum. Sıradan bir adam olmadığınızı size söylemeye bile gerek yok; bunu kendiniz de biliyorsunuz. Daha gençsiniz, önünüzde koca bir gelecek var. Kendinizi neye hazırlıyorsunuz?.. Sizi nasıl bir gelecek bekliyor? Yani, nasıl bir amaca yönelmeyi düşünüyorsunuz?.. Nereye gidiyorsunuz, ruhunuzda neler var?.. Bir kelime ile: Kimsiniz, nesiniz?”

“Siz beni şaşırtıyorsunuz Anna Sergeyevna! Doğa bilimleriyle uğraştığımı biliyorsunuz. Kim olduğuma gelince...”

“Evet, siz kimsiniz?”

“Geleceğin bir ilçe doktoru olduğumu, size bundan önce de söylemiştim.”

Anna Sergeyevna hayretinin taşıdığını gösteren bir hareket yaptı:

“Niçin böyle söylüyorsunuz? Buna kendiniz de inanmıyorsunuz... Arkadi bana böyle bir cevap verebilirdi, ama siz değil.”

“Canım, Arkadi...”

“Yeter!.. Siz, böyle alçakgönüllü bir çalışma ile nasıl yetinebilirsiniz? Sizin için doktorluğun bahis konusu olamayacağını da ima söyleyen bizzat siz değil misiniz? Siz, bu gururunuzla, ilçe doktoru! Siz beni baştan sıvama için sorularıma böyle cevap veriyorsunuz. Çünkü bana en küçük bir güveniniz yok!.. Ama biliyorsunuz ki Yevgeni Vasilyiç, ben sizi anlayabilirdim: Ben de sizin gibi fakir ve onurluydum. Belki ben de sizin geçtiğiniz aynı denemelerden geçtim.”

“Bütün bunlar çok güzel Anna Sergeyevna, ama beni mazur görünüz... Genel olarak içimdekileri söylemeye alışmamışımdır. Sonra, ikimizin arasında, sizinle benim aramda, öyle bir ara var ki...”

“Nasıl bir ara?.. Yine aristokrat olduğumu mu söyleyeceksiniz? Yeter Yevgeni Vasilyiç; galiba ben size ispat etmiştim ki...”

Bazarov, genç kadının sözünü keserek:

“Evet, bundan başka, genellikle bize bağlı olmayan bir gelecekte söz etmekte ne mana var? Bir şeyler yapmak için elinize bir fırsat mı geçiyor, ne âlâ!.. Ama böyle bir fırsat çıkmasa bile, hiç değilse, önceden gevezelik etmemiş olmakla avunursun.”

“Dostça konuşmayı gevezelik sayıyorsunuz... ya da bir kadın olduğum için belki de beni güveninize layık görmüyorsunuz?.. Siz zaten hepimizi küçümsüyorsunuz!..”

“Ben sizi küçümsemiyorum, Anna Sergeyevna, siz de bunu biliyorsunuz!..”

“Hayır, ben hiçbir şey bilmiyorum. Haydi, gelecekteki çalışmalarınıza dair hiçbir şey söylememek isteğinizi anladığımı varsayalım. Ama ya şu anda içinizde olup bitenler?”

Bazarov tekrarladı:

“Olap bitenler... Sanki ben devlet ya da toplummuşum gibi!.. Ama ne olursa olsun bu hiç de merak edilecek bir şey değil... Üstelik bir insan, içinde ‘olup biten’ şeyleri her zaman açıkça söyleyebilir mi?..”

“Bense, insanın içindeki şeyleri söylemesi için hiçbir sebep görmüyorum.”

Bazarov sordu:

“Ya siz söyleyebilir misiniz?..”

Anna Sergeyevna, küçük bir duraksamadan sonra:

“Söyleyebilirim,” dedi.

Bazarov başını eğdi:

“Siz benden mutlusunuz!..” dedi.

Anna Sergeyevna, sorgu dolu gözlerle delikanlıya bakarak:

“Siz ne dersenez deyiniz ama, yine de boşuna anlaşılmadığınızı, sizinle iyi dost olacağımızı bana bir şeyler söylüyor!.. Eminim ki sizin o, nasıl diyeyim, tedirgin haliniz, kendinizi tutmanız, eninde sonunda kaybolacak!”

“Siz bende kendini tutma... bir şey daha söylemişsiniz, tedirginlik gibi haller mi buluyorsunuz?”

“Evet.”

Bazarov ayağa kalktı ve pencereye yaklaştı:

“Bu kendimi tutmamın sebeplerini, içinde olup bitenleri öğrenmek isterdiniz, değil mi?”

Odintsova, henüz kendisinin anlayamadığı bir korku ile cevap verdi:

“Evet.”

“Ve darılmayacaksınız?..”

“Hayır, darılmayacağım.”

Bazarov, arkası genç kadına dönük olarak duruyordu:

“Hayır mı? Şu halde, sizi delice, çılgınca sevdiğimi öğreniniz! İşte, neyi elde ettiniz?”

Odintsova iki elini de ileri doğru uzattı. Bazarov ise alnını pencerenin camına dayadı. Soluğu tutulmuştu; bütün vücudu zangır zangır titriyordu. Ama bu, ne gençlik ürkekliğinden gelme bir titreyişti, ne de ilk aşk ilanının benliğini saran tatlı deşetiydi. Onu saran bir ihtirastı, ağır, güçlü bir ihtiras... Öfkeye benzeyen, belki de ona yakın bir ihtiras. Odintsova hem ondan korkmuş, hem ona acımişti:

“Yevgeni Vasilyiç,” diye mırıldandı.

Sesinde, tutamadığı bir tatlılık, yumuşaklık vardı.

Bazarov hızla döndü. Odintsova’ya yiyecekmiş gibi baktı. Kadının her iki elinden kavrayarak, onu birdenbire kendine, göğsüne doğru çekti.

Genç kadın, Bazarov’un kolları arasından hemen kurtulmadı. Ama bir an sonra kadın, odanın uzak bir köşesinden delikanlıya bakmakta idi. Bazarov kadına doğru atıldı. Kadın, aceleci bir korku ile:

“Siz beni anlamadınız,” diye fısıldadı.

Görünüşe göre delikanlı bir adım daha atsaydı, kadın bağıracaktı. Bazarov dudaklarını ısırды ve odadan çıktı.

Yarım saat sonra hizmetçi kadın, Anna Sergeyevna'ya, Bazarov'dan bir tezkere getirdi. Tezkerede topu topu bir satır yazılıydı: "Bugün gitmek zorunda mıyım, yoksa yarına kadar kalabilir miyim?"

Anna Sergeyevna, verdiği cevapta: 'Gitmeye ne gerek var? Ben sizi anlamadım, siz beni anlamadınız,' diye yazıyor ve, 'Ben kendimi de anlamadım' diye düşünüyordu.

Kadın öğleye kadar hiç görünmedi, ellerini arkasına bağlayarak, odasında bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. Bazen pencerinin, bazen de aynanın önünde durarak mendiliyle yavaşça boynunu sildi. Ona hep, boynunda yakıcı bir leke varmış gibi geliyordu. Genç kadın, delikanlının açık yürekliliğini, Bazarov'un deyimince, "elde etmeye" kendisini zorlayan ne olduğunu ve hiçbir şeyden şüphe edip etmediğini kendi kendine soruyordu. Yüksek sesle, kendi kendine, konuşmaya başladı:

"Suç bende, ama işin buna varacağını önceden kestiremezdim." Genç kadın düşüncelere dalıyor, üzerine atıldığı zaman Bazarov'un, hemen hemen yırtıcı bir hayvanı andıran yüzünü hatırladıkça kızarıyordu.

Genç kadın birdenbire, "Yoksa?" diye söylendi ve durdu. Buklelerini salladı. Kendini aynada görmüştü. Yarı açık yarı kapalı gözlerinde ve dudaklarında beliren esrarlı gülümseyişle arkaya atılmış başı, şu anda ona, kendisinin de utandığı bir şeyler söylüyordu? Nihayet: "Hayır," diye kararını verdi, "Allah bilir işin sonu nereye varırdı. Bununla şaka olmaz!.. Dünyada en iyi şey, yine de, gönül rahatlığıdır."

Genç kadının rahatı kaçmamıştı ama mahzunlaşmış, hatta bir seferinde, nedenini kendisi de bilmeden ağlamıştı. Bu ağlayış kendisine edilen hakareten ileri gelmemişti. Çünkü o kendisini hakarete uğramış olmaktan çok, suçlu görüyordu. Çeşitli birtakım belirsiz ve karışık duyguların, hayatın geçip gitmekte olduğunu anlamanın, yenilik isteğinin etkisi altında belli bir sı-

nıra kadar gelmeye, hatta sınırın ötesine bile göz atmaya kendini zorlamış, sınırın ötesinde bir uçurum bile değil de, belki bir boşluk, ya da çirkinlik, münasebetsizlik görmüştü.

XIX

DINTSOVA kendini ne kadar tutarsa tutsun, her türlü kör inançtan ne kadar uzak bulunursa bulunsun, öğle yemeği için yemek salonuna indiği zaman güç bir duruma düşmekten kendini alamamıştı. Bununla beraber yemek oldukça iyi geçti. Porfiri Platoniç gelmişti. Çeşitli fıkralar anlattı. Şehirden yeni dönmüştü. Verdiği havadisler arasında Vali Burdalu'nun, yanındaki memurlara –daha çabuk gitmeleri için onları atla bir yere gönderdiği zaman– mahmuz takmalarını emrettiğini anlattı. Arkadi alçak sesle Katya ile konuşuyor, prensese de diplomatça hizmet ediyordu. Bazarov, suratını asmış, hep susuyordu. Odintsova, önüne bakmakta olan Bazarov'un sert, sinirli ve her çizgisinde küçümseyici bir kararlılık okunan yüzüne, göz ucuyla değil de, doğrudan doğruya iki defa baktı ve: “Hayır... Hayır... Hayır...” diye düşündü.

Genç kadın, yemekten sonra bütün evdekilerle beraber bahçeye çıktı. Bazarov'un kendisiyle konuşmak istediğini görünce birkaç adım kenara çekildi ve durdu. Bazarov ona yaklaştı. Burada da gözlerini yerden kaldırmadan boğuk bir sesle konuşmaya başladı:

“Sizden af dilemek zorundayım Anna Sergeyevna. Bana kızmamış olmanıza imkân veremiyorum.”

“Hayır, size kızmıyorum Yevgeni Vasilyiç, sadece üzgünüm.”

“Daha kötü ya!.. Ama ne olursa olsun, ben yeteri kadar cezamı çektim. Çok budalaca bir duruma düştüğümü herhalde siz de kabul edersiniz. Bana, niçin gidiyorsunuz, diye yazmışsınız. Bense kalamam, kalmak da istemem. Yarın artık burada olmayacağım!..”

“Yevgeni Vasilyiç, niçin?..”

“Niçin mi gidiyorum?”

“Hayır, ben bunu demek istemedim.”

“Olan olmuştur, Anna Sergeevna... Er veya geç benim gitmem mukadderdi. Onun için ben gitmeliyim. Ben ancak bir şartla burada kalabilirim. Bu şartın gerçekleşmesine de asla imkân yoktur. Siz zaten, terbiyesizliğimi bağışlayın, beni sevmiyorsunuz, hiçbir zaman sevmenize de imkân yok, değil mi?”

Bazarov’un, kara kaşları altındaki gözleri bir an için parladı.

Anna Sergeevna ona cevap vermedi. Aklından: ‘Bu adamdan korkuyorum’ düşüncesi geçti. Bazarov, âdeta kadının aklından geçenleri anlamış gibi:

“Allahaismarladık,” dedi ve eve doğru yürüdü.

Anna Serveyevna da ağır ağır onun arkasından yürüdü. Katya’yı yanına çağırarak genç kızın koluna girdi, akşama kadar ondan hiç ayrılmadı. Kâğıt oyunu da oynamadı. Solgun ve üzgün yüzüne hiç de yaraşmadığı halde, boyuna güldü, durdu. Arkadi olup bitenlere şaşıyor, kadına, delikanlıların baktığı gibi bakıyor, yani boyuna kendi kendine: ‘Bu da ne olsa gerek?’ diye sorup duruyordu. Bazarov odasına kapanmıştı. Ama çaya gelmemelik etmedi. Anna Sergeevna ona iyi birkaç söz söylemek istedi. Ama söze nasıl başlayacağını bir türlü kestiremedi.

Beklenmedik bir olay onu zorluktan kurtardı: Kâhya, Sitnikov’un geldiğini haber verdi.

Genç ilercinin odaya nasıl girdiğini sözle anlatmak zordur. Kendisini hiçbir zaman davet etmemiş olan, çok az tanıdığı, ama topladığı bilgiye göre, çok candan iki arkadaşının misafir olarak bulunduğu bir kadına, köye gitmeye, kendisine özgü bir pişkinlikle karar vermiş olmasına rağmen, yine de, iliklerine kadar işleyen bir korkuya kapılmaktan kendini alamadı. Odadan içeri girince, önceden hazırladığı bir mazereti söyleyeceği yerde, Anna Sergeevna’nın sağlığını öğrenmek üzere Yevdoksia’nın (Kukşina) kendisini buraya gönderdiğini, zaten

Arkadi Nikolayeviç'in de daima kendisine iltifat ettiği yollu ipe sapa gelmez şeyler anlatmaya başladı. Bu sözlerden sonra da kekeledi, öylesine şaşırdı ki, kendi şapkası üstüne oturdu. Ama kimse kendisini kovmayınca, üstelik Anna Sergejevna da onu teyzesiyle kız kardeşine tanıtınca, çabucak kendini topladı ve korkunç bir gevezeliğe başladı.

Bayağılığın ortaya dökülüğü, çoğu zaman hayatta faydalı sonuçlar verir: Çok gergin olan telleri gevşetir, kendine güvenme ve kendinden geçiş duygularını, bunların bayağılığa olan yakınlığını ve benzeyişlerini hatırlatarak, yatıştırır. Sitnikov'un gelişyle her şey daha budalaca, daha boş, daha yalın bir hal aldı. Hatta herkes akşam yemeğini daha tıka basa yedi ve her zaman-kinen yarım saat önce yatmaya gitti.

• • •

Yatağında yatmakta olan Arkadi, soyunmuş olan Bazarov'a şunları söylüyordu:

"Bir gün bana söylemiş olduğun bir sözü, şimdi ben sana tekrarlayabilirim: 'Neden böyle kederlisin?.. Yoksa kutsal bir ödev mi yaptın?'"

Bir süreden beri iki genç arkadaş, yapmacık bir senlibenlilikle, birbiriyle inceden inceye alay etmeye başlamışlardı. Bu her zaman gizli bir hoşnutsuzluğun, ya da söylenmeyen bir şüphenin belirtisidir.

Bazarov:

"Ben yarın babama gidiyorum," dedi.

Arkadi doğruldu, dirseklerine dayandı. Hem şaşırmış hem de nedense sevinmişti.

"Yaa!.. Demek bundan ötürü kederlisin?.."

Bazarov esnedi:

"Çok şey bilersen çabuk ihtiyarlarsın," diye mırıldandı.

Arkadi sözlerine devam ederek:

“Ya Anna Sergeyevna?” diye sordu.

“Anna Sergeyevna ne olmuş?..”

“Sanki gidişine izin verecek mi, demek istiyorum...”

“Ben ona kiralanmadım.”

Arkadi düşünceye daldı, Bazarov ise yattı, yüzünü duvardan yana çevirdi.

Birkaç dakika sessizlik içinde geçti. Birdenbire Arkadi’nin sesi duyuldu:

“Yevgeni!”

“Ne var?..”

“Ben de yarın seninle beraber gidiyorum.”

Bazarov hiç ses çıkarmadı. Arkadi sözüne devam etti:

“Ama ben evime gideceğim. Hohlovski köyüne kadar birlikte gideriz. Sen orada Fedot’tan bir beygir alırsın. Seninkilerle memnunlukla tanışmak isterdim. Ama hem seni, hem onları rahatsız etmekten korkuyorum. Sonra tekrar bize geleceksin, değil mi?”

Bazarov yüzünü çevirmeden cevap verdi:

“Eşyalarımı sizde bırakmıştım.”

Arkadi: ‘Niçin gittiğimi neden sormuyor?.. Hem de tıpkı kendisi gibi ansızın?’ diye düşündü. ‘Sahi, ben niye gidiyorum, o niçin gidiyor?’ diye düşüncesine devam etti. Arkadi, kendi sorusuna kandırıcı bir cevap veremiyor, yüreği ise yakıcı bir takım duygularla doluyordu. Böylesine alıştığı bu yaşayıştan ayrılmanın kendisine ağır geleceğini hissediyordu. Ama bir başına burada kalmak da biraz tuhaf olacaktı. Kendi kendine düşünmeye başladı: ‘Herhalde aralarında bir şey geçmiş olacak. Bazarov gittikten sonra burada kalıp ne diye kadının karşısına çıkayım? Onu bıktırıp kendimden büsbütün soğutmanın ne anlamı var?’ Anna Sergeyevna’yı gözleri önünde canlandırmaya başladı. Sonra, genç dulun bu güzel hayali arasından, yavaş yavaş başka çizgiler belirmeye başladı. Gözyaşının damladığı yastığa kapanarak:

“Katya’ya da acıyorum!” diye fısıldadı...

Birdenbire başını kaldırarak, yüksek sesle:

“Şu Sitnikov budalasını da hangi şeytan buraya attı?” dedi.

Bazarov, ilkin yatağında kımıldadı. Sonra da Arkadi’ye dönerek:

“Kardeş, görüyorum ki sen hâlâ budalalığı elden bırakmamışsın,” dedi. “Bu Sitnikov’lara bizim ihtiyacımız var. Bu gibi odunlara ihtiyacım olduğunu anlamam gerek. Çanak çömleği de Allah pişirecek değil ya!..”

Arkadi kendi kendine: ‘Vay, demek böyle ha!’ diye düşündü ve ancak burada Bazarov gururunun dibi görünmez uçurumu bir an için gözleri önünde canlandı. “Demek ki seninle ben Allah oluyoruz?.. Yani sen Allah oluyorsun, odun olmak da bana düşüyor?”

Bazarov üzgün bir sesle:

“Evet,” diye tekrarladı, “sen hâlâ budalalığı elden bırakmıyorsun!..”

• • •

Arkadi ertesi gün, Bazarov’la beraber gideceğini Odintsova’ya söylediği zaman genç kadın pek de fazla şaşmadı. Kadın, dalgın ve yorgun görünüyordu. Katya, sessizce ve dikkatle Arkadi’nin yüzüne baktı. Prenses bile şalının altından istavroz çıkardı. Bu da Arkadi’nin gözünden kaçmadı. Buna karşılık Sitnikov çok telaşlandı. Kahvaltıya yeni inmişti. Sırtında slavofil biçimi elbise yerine züppece bir kostüm vardı. Kendisine ayrılan hizmetçiyi, daha dün, çamaşırlarının çokluğuyla şaşırtmıştı. Şimdi de arkadaşları onu bırakıp gidiyordu. Odanın içinde kısa adımlarla birkaç tur yaptı, orman kenarında kovalanan bir tavşan gibi kendini sağa sola attı. Sonra birdenbire, âdeta korkmuş gibi, kendisinin de buradan gitmeyi tasarladığını yüksek sesle bildirdi. Odintsova onu alıkoymaya kalkışmadı. Mutsuz delikanlı, Arkadi’ye dönerek:

“Arabam çok rahat,” diye ekledi, “sizi arabamla götürebilirim. Yevgeni Vasilyiç de sizin tarantasa binebilir. Hatta böylesi daha iyi olur.”

“Ama nasıl olur, size pek sapa düşer, sonra benim gideceğim yer de uzak.”

“Zararı yok, zararı yok. Benim vaktim çok. Üstelik benim de o yanlarda işim var.”

Arkadi, aşırı bir gülümseyişle:

“İçki iltizamıyla ilgili işler mi?” diye sordu.

Sitnikov öylesine bir umutsuzluk içinde idi ki, alışkanlığının tersine, gülümsedi bile...

“Sizi temin ederim ki, arabam çok rahattır,” diye mırıldandı, “hem hepimiz sıgarız.”

Anna Sergeyevna da lafa karıştı:

“Mösyö Sitnikov’un ricasını kabul etmemekle onu üzmemeniz!” dedi.

Arkadi, genç kadına baktı ve manalı bir eda ile başını eğdi.

Misafirler kahvaltıdan sonra yola çıktı. Odintsova, Bazarov’la vedalaşırken, elini uzatarak:

“Yine görüşeceğiz, değil mi?” dedi.

Bazarov:

“Nasıl emrederseniz,” diye cevap verdi.

“Şu halde yine görüşeceğiz.”

Kapının önüne ilk çıkan Arkadi oldu, Sitnikov’un arabasına bindi. Kâhya, saygılı saygılı, onun binmesine yardım etti. Arkadi ise şu anda, büyük bir sevinçle onu dövebilir, ya da ağlayabilirdi. Bazarov tarantasa yerleşti. Hohlovski köyüne vardıkları zaman Arkadi, misafirhane sahibi Fedot beygirleri değiştirtinceye kadar bekledi. Bu arada tarantasa yaklaşarak, eski gülümseyişle Bazarov’a:

“Yevgeni,” dedi, “beni de yanına alsana!.. Ben de size gitmek istiyorum.”

Bazarov dışleri arasından:

“Bin,” dedi.

Dolaşarak arabasının tekerlekleri etrafında harıl harıl ısıklık çalmakta olan Sitnikov, bu sözleri duyunca, şaşkınlıktan ağzını bir karış açtı. Arkadi ise eşyalarını soğukkanlılıkla Sitnikov’un arabasından çıkardı. Bazarov’un yanına oturdu. Eski yol arkadaşını saygı ile selamladıktan sonra arabacısına, “Çek!” emrini verdi. Tarantas hareket etti ve pek çabuk gözden kayboldu.

Fena halde bozulan Sitnikov, arabacısına baktı. Ama arabacı, elindeki kamçıyla yardımcı beygirin kuyruğuna dokunarak oynuyordu. Bunun üzerine Sitnikov arabasına atladı. Oradan geçmekte olan iki köylüye: “Ulan, ahmak herifler, şapkalarınızı giysenize!” diye gürledikten sonra şehre doğru hareket etti. Şehre çok geç varabildi. Hemen ertesi gün Kukşina’nın evinde “bu kaba, bu kendini beğenmiş, iğrenç” herifleri çekiştirmeye başladı.

Tarantasta, Bazarov’un yanına oturan Arkadi, arkadaşının elini kuvvetle sıktı ve uzun bir süre hiç konuşmadı. Herhalde Bazarov bu el sıkışın, bu susuşun manasını anlamış ve beğenmiş olmalıydı. Dün gece hiç uyumamış, sigara da içmemişti. Birkaç gündür hemen hemen yemek de yemiyordu. Karanlık ve zayıf profili, kulaklarına kadar geçirdiği kasketinin altından keskin bir biçimle ayırt edilebiliyordu. Nihayet:

“E, kardeş, bana bir sigara versene,” diye konuştu; “hem bak bakalım, dilim sarı mı?”

Arkadi:

“Sarı,” diye cevap verdi.

“Pek tabii... Baksana, sigara da tatsız geliyor. Makina bozuldu.”

Arkadi:

“Sen bu son zamanlarda gerçekten de değiştin,” dedi.

“Aldırma! Yine düzeliriz... Yalnız canımı sıkın bir nokta var: Annem çok merhametli bir kadındır. Şayet göbek bağlamaz, günde on sefer yemek yemezsem, kadıncağız üzüntüsünden ölür. Babamsa görmüş geçirmiş, olgun adamdır. Hayır, sigaranın da tadı yok,” diyerek sigarasını yolun tozları içine fırlattı.

Arkadi:

“Senin çiftliğe yirmi beş verst mi kaldı?” diye sordu.

“Evet, yirmi beş verst.”

Sonra, arabacı yerinde oturmakta olan Fedot’un adamını göstererek ilave etti:

“İstersen şu filozofa sor.”

Filozof:

“Kimbilir, buranın verstleri ölçülmemiştir,” diye cevap verdi ve başını sallamakta olan ortadaki beygire, başını salladığı için, yavaşça bir küfür salladı.

Bazarov:

“Evet, evet, genç dostum,” diye konuşmaya başladı, “işte size, ibret alınacak bir ders. Şeytan bilir, ne saçma şey bu!.. İnsanın hayatı zaten pamuk ipliğine bağlı, ayakları altında her gün bir uçurum peyda olabilir. Bu yetmiyormuş gibi, kendi elimizle hayatımızı mahvetmek için binbir çareye başvuruyoruz.”

Arkadi sordu:

“Sen neyi ima ediyorsun?”

“Hiçbir şey ima ettiğim yok. Apaçık konuşuyorum işte; ikimizin de çok budalaca davrandığımızı söylüyorum. Bunun yorumlanacak, açıklanacak hiçbir yanı yok. Ben klinikte farkına varmıştım: Hastalığına kızan, onu mutlaka alt eder.”

“Seni pek de anlamıyorum. Galiba senin pek de şikâyet etmeye hakkın yok.”

“Mademki beni pek de anlamıyorsun, şu halde sana şunu söyleyeyim: Sokakta taş kırmak, bir kadına tırnağının ucunu kaptırmaktan iyidir. Bütün bunlar... –Bazarov çok sevdiği ‘romantizm’ sözcüğünü kullanacaktı ama kendini tuttu– saçmadır. Belki şimdi bana inanmazsın, ama işte ben sana söylüyorum: İkimiz bir kadın topluluğuna düştük, tabii bu bizim hoşumuza gitti. Ama böyle bir topluluktan ayrılmak, sıcak bir günde soğuk bir duş yapmaktan farksızdır. Bir erkeğin bu çeşit anlamsız şey-

lerle uğraşacak vakti yoktur. Güzel bir İspanyol atasözü, ‘Erkek dediğin gaddar olmalıdır’ der.”

Bu sırada Bazarov, arabacı yerinde oturmakta olan mujiğe dönerek:

“Hey ahbap, senin karın var mı?” diye sordu.

Köylü suratını ve çipil gözlerini delikanlılardan yana çevirerek:

“Karım mı,” dedi, “var ya. Karısız olur mu hiç?”

“Sen karını döver misin?”

“Karımı mı?.. Her şey olur. Ama sebepsiz dövmem.”

“Çok iyi. O da seni döver mi?”

Köylü dizginleri çekti. Herhalde içerlemiş olacaktı:

“Ne biçim laf ediyorsun, beyim,” dedi, “sen her işin alayındasın!..”

“İşitiyor musun Arkadi Nikolayeviç! Oysaki biz ikimiz de dayak yedik. İşte aydın bir insan olmanın sonuçları...”

Arkadi zoraki gülümsedi. Bazarov başını başka yana çevirdi ve yol boyunca hiç konuşmadı.

Yirmi beş verst, Arkadi’ye elli verst kadar uzun geldi. Niha yet, az meyilli bir tepeciğin yamacında, Bazarov ailesinin oturmakta olduğu köy görüldü. Onun yanı başında, genç bir kayın ağacı koruluğu içinde, damı samandan derebeyi köşkü ayırt edilmekteydi. Köye girerlerken, ilk köy evinin önünde, başları kalpaklı iki köylü birbirlerine küfrediyordu. Biri ötekine:

“Sen koca bir domuzsun,” diyordu, “herhalde bir domuz yavrusundan daha kötü!”

Beriki de ona:

“Senin karın da cadının biridir,” diye cevap veriyordu.

Bazarov, Arkadi’ye:

“Bu serbest davranışlarından, bu neşeli sözlerinden, babamın köylülerinin pek de baskı altında olmadığını anlayabilirsin,” dedi. “İşte babam da evinin merdivenlerinde görüldü. Herhalde arabanın çingırağını duymuş olacak... Evet, ta kendisi. Ah, zavallı, saçları ne kadar da ağarmış!..”

BAZAROV, tarantastan sarktı. Arkadi de arkadaşının bomuzları üzerinden başını uzattı. Köşkün merdivenlerinde, uzun boylu, saçları dağınık, ince kartal burunlu, zayıf bir adam gördü. Adamın sırtında, düğmeleri iliklenmemiş eski bir askerî ceket, ağzında da uzun bir çubuk vardı. Bacaklarını birbirinden ayırmış bir halde duruyor, gözlerini güneşten kırıştıırıyordu.

Araba durdu. Bazarov'un babası, bir yandan, çubuğundan kısa nefesler çekmeye devam ederek:

"Nihayet geldin," dedi, "haydi in, aşağı in de seninle şöyle bir kucaklaşalım!"

İhtiyar adam oğlunu kucakladı. Bu sırada, titrek bir kadın sesi duyuldu:

"Yenuşa, Yenuşa!*"

Evin kapısı açıldı. Eşikte, kısa boylu, tıknaz, yaşlı bir kadın görüldü. Başında beyaz bir başlık, sırtında da alacalı bir bluz vardı. Kadıncağız derin bir ah çekti, sallandı, Bazarov onu tutmamış olsaydı hiç kuşku yok ki, yere yuvarlanacaktı. İhtiyar kadının şişman kolları birdenbire Bazarov'un boynuna dolandı. Baş delikanlının göğsüne yaslandı. Bir an için her şey sustu. Yalnız ihtiyar kadının kesik kesik hıçkırıkları duyuluyordu.

İhtiyar Bazarov derin derin nefes alıyor, gözlerini eskisinden çok kırıştıırıyordu. Adamcağız, tarantasta hareketsiz bir halde durmakta olan Arkadi ile bakıştıktan sonra:

"Yeter, yeter artık Arişa,**" dedi, "sus. Böyle şeylere ne gerek var, rica ederim, sus."

Bu sırada, arabacı yerinde oturmakta olan mujik bile yüzünü başka yana çevirmişti. İhtiyar kadın hıçkırıklı bir sesle:

* Yenuşa, ya da Yenuşenka, Yevgeni adının küçültülmüş halidir. -çev.

** Arişa, Arina adının küçültülmüş halidir. -çev.

“Ah Vasili İvanyıç,” dedi, “Yenuşenkacığımı, sevgili güvercinimi görmeyeli ne kadar oldu.”

İhtiyar kadın, kollarını oğlunun boynundan çözmeden, göz yaşlarıyla ıslanmış şefkat dolu heyecanlı yüzünü ondan ayırdı. İçi gülen yaşlı gözleriyle ona baktıktan sonra tekrar göğsüne kapandı. Vasili İvanyıç:

“Bütün bunlar, hiç şüphe yok ki, olağan şeylerdir,” dedi. “İyi mi eve girelim. Bak, Yevgeni ile birlikte, bir de misafir geldi.”

İhtiyar Bazarov bunları söyledikten sonra, Arkadi’ye koştı. Askerce ve hafifçe ayaklarını birbirine vurarak delikanlıyı selamladıktan sonra:

“Affınızı rica ederim, kadınlık zaafını tabii anlarsınız,” dedi, “sonra ne de olsa ana yüreği...”

Oysaki kendisinin de dudakları, kaşları oynuyor, çenesi titriyordu. Soğukkanlılığını kaybetmemeye, neredeyse ilgisiz görünmeye çalıştığı açıkça fark ediliyordu. Arkadi, eğildi. Bazarov:

“Sahi anneciğim, haydi artık içeri girelim,” dedi ve kendini kapıp koyuveren ihtiyar kadını içeri götürdü, rahat bir koltuğa yerleştirdikten sonra kaşla göz arasında babasıyla bir defa daha kucaklaştı ve Arkadi’yle onu tanıştırdı.

Vasili İvanoviç, Arkadi’ye dönerek:

“Tanıştığımıza candan sevindim,” dedi, “yalnız, artık, kurumuza bakmayın. Bizim burada her şey sade, biraz da derme çatmadır. Arina Vlashevna, rica ederim kendini toplala!.. Bu kadar da yüreksizlik olur mu ya?.. Sayın misafirimiz sonra seni ayıplar!..”

İhtiyar kadın gözyaşları arasında:

“Ah yarabbi, misafirimizin adını, baba adını henüz öğrenmek şerefini elde edemedim,” dedi.

Vasili İvanoviç, ciddi bir eda ile ve yavaşça karısının kulağına fısıldadı:

“Arkadi Nikolayeviç.”

İhtiyar kadın burnunu sildi. Başını kâh sağa kâh sola eğerek, dikkatle ilkin bir gözünü, sonra da ötekisini kuruladı. En sonunda da Arkadi'ye şunları söyleyebildi:

“Kabalığımı bağışlayın; oğlumu bir sefer daha görmeden öleceğimden korkuyordum.”

Vasili İvanoviç lafa karıştı:

“İşte onu tekrar gördünüz, madam,” dedi ve kapının arasından ürkek ürkek bakmakta olan yalınayak, koyu kırmızı basma entarili on üç yaşlarındaki bir kıza dönerek:

“Tanyüşka,” dedi, “hanımına bir bardak su getir. Ama tepsiye koymayı unutma, anlıyor musun?”

Sonra delikanlılara dönerek, eski usul bir nezaketle:

“Baylar,” dedi, “sizleri de bu emekli askerin odasına davet etmeme izin verin!”

Arina Vlasıyevna, oğluna bakarak:

“Yenuşenka,” diye inledi, “seni hiç olmazsa bir sefer daha kucaklayayım, bak, ne kadar da güzel bir delikanlı olmuşsun!”

Bazarov annesine eğildi. Vasili İvanoviç:

“Güzel olmasına güzel değil ama tam bir erkek olmuş,” dedi. “Fransızların dediği gibi tam bir *homme fait*. Arina Vlasıyevna, umarım ki, artık annelik yüreğini biraz olsun doyurdun, şimdi de sevgili misafirlerimizi doyurmaya çalış. Çünkü sen de bilirsin ki bülbülün karnı lafla doymaz.”

İhtiyar anne ayağa kalktı:

“Şimdi sofrayı kurdururum Vasili İvanyıç,” dedi. “Semaveri hazırlatmak için de kendim mutfağa gidiyorum. Şimdi, çabucak her şeyi hazırlatırım, her şeyi... Oğlumu görmeyeli, onu yedirip içirmeyeli üç yıl oluyor, kolay mı?”

“Haydi bakalım, kadını, kollarını sıva, utandırma kendini!.. Sizden de, baylar, benimle gelmenizi rica ederim. Bak Yevgeni, Timofeyiç de sana saygılarını sunmaya geldi. O da, ihtiyar çomar da herhalde sevinmiştir! Sen de sevindin değil mi, ihtiyar çomar? Baylar, arkamdan gelmenizi rica ederim.”

Vasili İvanoviç terliklerini yere sürte sürte, hızlı adımlarla önden yürüdü.

• • •

Vasili İvanoviç Bazarov'un bütün evi altı küçük odadan meydana gelmişti. Bunlardan, misafirlerini çağırdığı oda, çalışma odası adını taşıyordu. Eski tozlarla kararmış, âdeta isli bir hal almış birtakım kâğıtların yığılı bulunduğu kalın ayaklı bir masa, iki pencere arasındaki yeri tamamıyla kaplamıştı. Duvarlarda Türk silahları, nagaykalar,* bir kılıç, iki büyük harita, anatomi levhaları, Hufeland'ın** bir portresi, siyah çerçeve içinde, saçtan örülmüş bir arma ve camlatılmış bir diploma asılıydı. Karelya kayınından yapılmış iki büyük dolabın arasında, yer yer yüzü yırtılmış, bazı yerleri çökmüş maroken bir kanepe duruyordu. Raflarda karmakarışık bir halde kitaplar, küçük kutular, içleri doldurulmuş kuşlar, şişeler, kavanozlar göze çarpıyordu. Bir köşede bozuk bir elektrik makinesi görülyordu. Vasili İvanoviç:

“Sevgili misafirimiz, burada âdeta bir açık ordugâhta imişsiz gibi yaşadığımızı az önce size söylemiştim,” diye başladı.

Bazarov, babasının sözünü keserek:

“Özür dilemeyi bırak şimdi,” dedi, “Arkadi Kirsanov, bizim bir Crésüs*** olmadığımızı, evimizin bir saraya benzemediğini pekâlâ bilir. Ona hangi odayı vereceğiz?.. Şimdi önemli olan budur.”

“İnsaf et Yevgeni; evin ek bölümünde çok güzel bir odam var. Arkadaşın orada rahat eder.”

“Demek şimdi senin bir de ek dairen var?”

* Nagayka, vaktiyle Rusya'da, köleleri dövmek için derebeylerinin kullandığı, ucunda madeni yuvarlaklar bulunan bir kırbaştır. -çev.

** Hufeland (1762-1836), *İnsan Hayatını Uzatma* eseriyle tanınmış bir Alman doktoru. -çev.

*** Crésüs, zenginliğiyle ün almış Lidya hükümdarı. -çev.

Timofeyiç söze karışarak:

“Tabii efendimiz, banyonun olduğu yerde...”

Vasili İvanoviç açıkladı:

“Yani banyonun yanında... Şimdi yaz. Ben şimdi oraya gider, gereken emirleri veririm. Sen de Timofeyiç, misafirin eşyalarını götürsen... Benim çalışma odamı da sana veriyorum, Yevgeni... *Suum cuique*.”*

Vasili İvanoviç odadan çıkar çıkmaz, Bazarov:

“Hoppala!” diye söylendi. “Çok tuhaf adamdır, ama çok iyi insandır. Tıpkı senin baban gibi acayip, ama onun bir başka tür-lüsü... Yalnız çok geveze...”

Arkadi:

“Galiba annen de çok iyi bir kadın,” dedi.

“Çok saf bir kadındır. Göreceksin bize nasıl bir yemek ha-zırlatacak.”

Elinde Bazarov’un bavulu ile içeri giren Timofeyiç:

“Bugün sizi beklemiyorlardı efendiciğim,” dedi, “sığır eti de getirmediler.”

“Sığır eti olmasa da olur. Yoksa suç değil ya... Fakirlik ayıp değil ki!”

Arkadi birdenbire sordu:

“Babanın çiftliğinde kaç can var?”

“Çiftlik babamın değil, annemindir. Yanılmıyorsam on beş can.”

Timofeyiç, canı sıkılarak düzeltti:

“Hepsi yirmi iki can.”

Bir terlik sesi duyuldu, Vasili İvanoviç tekrar göründü. Sevinçli bir yüzle:

“Birkaç dakika sonra odanız, sizi kabul etmeye hazır bir durumda olacak, Arkadi... Nikolayeviç?.. Yanılmıyorsam adınız böyleydi, değil mi efendim?”

* (Lat.) “Herkes kendisinininki.” –çev.

Vasili İvanoviç, kendisiyle beraber içeri giren saçları kısa kesilmiş, sırtında, dirsekleri yırtık mavi bir mintan, ayağında da başkasının çizimleri bulunan bir çocuğu göstererek:

“İşte sizin hizmetçiniz,” diye ilave etti, “adı Fiyodka’dır. Oğlumun yasak etmesine rağmen yine de tekrarlıyorum, artık bizim kusurumuza bakmayın. Bu çocuk çubuk doldurmasını da bilir... Herhalde siz çabuk da içersiniz, değil mi?”

“Ben daha çok puro içiyorum.”

“Çok iyi ediyorsunuz!.. Ben de puroyu tercih ederim. Ama bu ücra yerlerde puro bulmak çok zor.”

Bazarov, yine babasının sözünü keserek:

“Bırak şu halinden şikâyet etmeyi canım,” dedi. “İyisi mi şu köşeye otur da yüzünü görelim.”

Vasili İvanoviç güldü ve oturdu. Yüzce oğluna çok benziyordu. Yalnız alnı daha alçak ve daha dar, ağzı biraz daha büyüktü idi. Durmadan kımıldanıyor, elbisesinin koltuk altları sıkıyormuş gibi boyuna omuzlarını kaldırıp indiriyor, gözlerini kırptırıyor, öksürüyor, parmaklarını oynatıyordu. Oysaki oğlunun göze çarpan yanı, dinginliği ve hareketsizliği idi.

Vasili İvanoviç tekrarladı:

“Halinden şikâyet etmek!.. Bak biz nasıl ücra bir yerde yaşıyoruz, diye misafirimizi kendimize acındırmak istediğimi sanma Yevgeni. Tam tersine, bence, düşünen bir kişi için ücra yer yoktur. Ben, elden geldiği kadar –alışılmış deyimiyle– küflenmemeye, günümüzden geri kalmamaya çalışıyorum.”

Vasili İvanoviç, Arkadi’nin odasını hazırlatmaya gittiği sırada yanına aldığı yeni, sarı ipekli mendilini cebinden çıkardı ve havada sallayarak sözlerine devam etti:

“Topraklarımın yarısından çoğunu köylülerime kiralamakla uğradığım oldukça önemli maddi zararı söz konusu bile etmiyorum. Ben bunu yapmayı bir ödev saydım. Öteki toprak sahipleri böyle şeyleri hatırlarına bile getirmedikleri halde ben

mantığın gereğini yapmış oldum. Ben bilmeden, kültürden söz ediyorum.”

Yevgeni Bazarov:

“Bak burada 1855 yılına ait bir *Sağlık Dostu* dergisi görüyorum.”

Vasili İvanoviç acele acele cevap verdi:

“Bunu bana eski bir arkadaşım gönderiyor.”

Vasili İvanoviç daha çok Arkadi’ye bakarak ve dolabın üstünde duran, numaralı karelere ayrılmış alçıdan bir kafatasını göstererek ilave etti:

“Biz biraz *Phrénologie*’den* anlarız. Schönlein’leri, Rademacher’leri de duymuşluğumuz vardır.”

Yevgeni Bazarov:

“... ilinde hâlâ Rademacher’e inanıyorlar mı?” diye sordu.

Vasili İvanoviç öksürdü:

“İlde... Tabii, baylar siz daha iyi bilirsiniz. Biz size nasıl erişebiliriz?.. Bizler nöbeti sizlere devrettik... Benim zamanımda da bir humoralist Hoffman, ya da vitalisme’iyle bir Brawn çok gülünç görünürlerdi. Oysaki bunlar da zamanında büyük yankı yapmış kişilerdir. Belki bugün bir yenisi çıkıp Rademacher’in yerini tutmuş olabilir... İhtimal ki siz de bu yeni bilgine tapıyorsunuzdur. Ama yirmi yıl sonra, belki bunu da gülünç bulacaklardır.”

Yevgeni Bazarov babasına cevap vererek:

“Yüreğin rahat etsin diye söylüyorum, şimdi biz genel olarak tıpla alay ediyoruz, kimseye de tapmıyoruz.”

“Nasıl olur?.. Sen doktor olmak istemiyor musun?”

“İstiyorum, ama biri ötekine engel değil ki...”

Vasili İvanoviç, içinde henüz biraz ateş bulunan çubuğunu orta parmağıyla bastırarak:

* Frenoloji, kafa biçimine göre insan karakterini ve zekâsını belirten bir bilim dalıdır. Gall tarafından kurulmuş, saçmalığı anlaşılarak bırakılmıştır. –H. A. Ediz.

“Olabilir,” dedi, “belki... Tartışacak değilim, eninde sonunda ben neyim ki?.. Emekli bir cerrah. **Volatu**.^{*} Şimdi de ziraatçı olduk. (Arkadi’ye dönerek) Büyük babanızın tugayında hizmet ettim. Evet, evet, hayatımda çok şey gördüm geçirdim. Hangi sosyetelerde bulunmadım, kimlerle karşılaşmadım!.. Şu karşınızda gördüğünüz ben yok mu, Prens Vitgenştayn’ların, Jukovskî’lerin nabzını saymış bir adamım... Hey gidi günler hey!.. Güney Ordusu’nda 14 Aralık Olayı’na^{**} kapılanları (Vasili İvanoviç manalı manalı dudaklarını büzdü) avucumun içi gibi bilirim, ama ben, beni ilgilendirmeyen işlere burnumu sokmazdım. Elimde neşter, kendi işime bakardım. Sizin dedeniz saygıdeğer bir adamdı. Gerçek bir askerdî.”

Bazarov, tembel tembel:

“Ama kabul et ki, halis meşe odunuydu,” dedi.

“Ah Yevgeni, nasıl da böyle söylüyorsun? Biraz insaflı ol... Gerçi General Kirsanov pek de öyle...”

Bazarov babasının sözünü keserek:

“Bırak onu canım... Buraya gelirken senin kayın ağacı koruluğunun büyümüş olduğunu gördüm, çok sevindim.”

Vasili İvanoviç canlandı.

“Şimdi bir de bahçemi gör!.. Her ağacını kendi elimle diktim. Her çeşit meyve ağacı, çilekler, tıpla ilgili bitkiler var. Siz ne derseniz deyiniz delikanlılar, ihtiyar Paracelse büyük bir gerçek söylemiştir: *In herbis, verbis, et lapidibus*.^{***} Benim artık doktorluk yapmadığımı biliyorsun. Ama yine de haftada bir iki sefer eski mesleğimle uğraşmam gerekiyor. Öteki beriki bana akıl danışmaya geliyor. Herifleri kovamazsın ya!.. Bazen de fakir fukara benden yardım istemeye gelir. Zaten buralarda hiç doktor yok. Düşün ki, bura komşularından emekli bir binbaşı da doktorluk

^{*} Fransızca *voilà tout* sözlerinden alınmadır. “Hepsi bu kadar” anlamına gelir. –çev.

^{**} 1825 yılı 14 Aralık’ında olan ve “Dekabrist İsyanı” adını alan olay anlatılmak istenmektedir. –çev.

^{***} (Lat.) “Otlarla, sözlerle ve taşlarla” anlamına gelir. –çev.

yapıyor. Onun tıbbiye okuyup okumadığını soruşturdum. Bana hayır dediler, tıbbiye filan okumadı; bu işi daha çok insanseverliğinden yapıyor, dediler. Ha! Ha! Ha!.. İnsanseverliğinden!.. Ha, ha!.. Ama ne insanseverlik!.. Ha, ha, ha!..”

Bazarov sert bir tonla:

“Fiyodka,” dedi, “bana bir çubuk doldur.”

Vasili İvanoviç, âdeta üzgün bir eda ile sözüne devam etti:

“Bizim buralarda bir gün hastanın birine bir doktor getirmişler. Meğer hasta çoktan *ad patres*.^{*} Hizmetçi doktoru içeri sokmak istememiş: ‘Artık sana ihtiyacımız kalmadı,’ demiş. Bunu beklemeyen doktor şaşırıp kalmış ve sormuş: ‘Beyefendi ölmeden önce hıçkırdı mı?’ Hizmetçi: ‘Evet, hıçkırdılar,’ demiş. ‘Çok mu hıçkırdı?’ ‘Çok!’ ‘Ya, çok iyi öyleyse!’ Doktor bunu söyledikten sonra geri dönmüş... Hah, hah, ha!”

Gülen yalnız ihtiyar Bazarov oldu. Arkadi gülümsedi. Genç Bazarov ise yalnız çubuğundan bir nefes çekmekle yetindi. Aralarındaki konuşma, böylece bir saat kadar sürdü. Bu arada Arkadi odasını gidip gördü. Burası banyonun antresini teşkil ediyordu. Ama çok temiz ve rahat bir yerdi. Nihayet Tanyüşka gelip yemeğin hazır olduğunu haber verdi.

İlk kalkan Vasili İvanoviç oldu.

“Gidelim baylar,” dedi, “canınızı sıktıysam beni bağışlamanızı rica ederim. Arina Vlasjevna’nın sizi daha iyi tatmin edeceğini umarım.”

• • •

Akşam yemeği, acele hazırlanmış olmasına rağmen hem iyi, hem de boldu. Yalnız şarap biraz bozukçaydı. Timofeyiç’in, şehirdeki bildik bir tüccardan satın aldığı siyahımtırak Kseres şarabı, bakır veya reçine tadıyordu. Sinekler de ayrıca insanı rahatsız ediyordu. Başka zamanlarda çiftlik halkından bir ço-

* (Lat.) “Dedelerine kavuşmuş” yani ölmüş anlamına gelir. –çev.

cuk, elindeki yeşil yapraklı bir dalla bunları kovardı. Ama Vasili İvanoviç genç kuşaktan çekindiği için bu sefer çocuğu savmıştı. Arina Vlasjevna kendine çekidüzen vermeye de vakit bulmuştu. Başına ipek kurdeleli yüksek bir başlık giymiş, omuzlarına mavi renkli, dallı bir şal örtmüştü. Yenuşa'sını görür görmez yine ağlamaya başladı. Ama bu sefer kocasının onu susturması gerekmedi. Şalina damlamaması için, gözyaşlarını çabucak kendisi kuruladı. Yemek yiyen yalnız gençlerdi. Ev sahipleri akşam yemeklerini çoktan yemişti. Yemekte Fiyodka hizmet ediyordu. Görünüşe göre çizimleri ona bir hayli ağırlık veriyordu. Erkek yüzlü, tek gözlü, Anfisuşka adlı bir kadın da ona yardım ediyordu. Anfisuşka evin içinde vekilharçlık, çamaşırcılık eder, kümes hayvanlarına bakardı. Vasili İvanoviç, yemek devam ettiği sürece odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezindi durdu. Mutlu, hatta keyifli bir yüzle, III. Napoleon'un güttüğü politikanın kendisinde uyandırdığı ciddi kaygılardan, İtalyan meselesinin karışıklığından söz etti. Arina Vlasjevna, Arkadi'nin farkında bile değildi, ona ikram etmiyordu. Yanaklarında ve kaşları üstündeki benleri, kiraz gibi kırmızı ve şişkin dudakları, yumruğuna dayadığı değirmi yüzüne saf bir görünüş veriyordu. Kadıncağız gözlerini oğlundan ayırmıyor, boyuna içini çekiyordu. Oğlunun burada kaç gün kalacağını çok merak ediyor, ama sormaya da cesaret edemiyordu. Ya, "İki gün kalacağım" deyiverirse diye düşünüyor, kalbi duracak gibi oluyordu. Kızartma bittikten sonra Vasili İvanoviç bir aralık gözden kayboldu ve elinde yarım şişe şampanya olduğu halde geri döndü:

"Biz her ne kadar ücra bir yerde yaşıyorsak da, işte böyle sevinçli günlerimizde kendimizi neşelendirecek şeylerimiz de var!" diye bağırdı.

İhtiyar Bazarov üç bardakla bir kadehe şampanya doldurdu. "Son derece değerli misafirlerin sağlığına" diyerek bardağı askerce bir eda ile bir çırpıda boşalttı. Arina Vlasjevna'yı da, kadehteki şampanyayı son damlasına kadar içmeye zorladı. Sıra

reçele geldiği zaman, tatlıyı hiç sevmeyen Arkadi, yeni yapılmış dört çeşit reçelden birer parça tatmayı bir borç bildi. Bazarov ise reçellere el bile sürmedi, hemen bir puro tellendirdi. Tatlıdan sonra sofraya çay, kaymak ve çörekler geldi. Daha sonra Vasili İvanoviç, akşam güzelliğinin zevkini tattırmak için misafirlerini bahçeye götürdü. Bir kanepenin yanından geçerken Arkadi'nin kulağına: “Bu yerde, güneşin batışını seyrederek felsefe yapmayı çok severim,” dedi, “bence, köşesine çekilen bir adama yaraşan da budur. Biraz ileride, Horas'ın sevdiği ağaçlardan birkaç tane yetiştirdim”.

Bu sözleri işiten Bazarov sordu:

“Neymiş bu ağaçlar?”

“Akasya... Nasıl oluyor da sen...”

Bazarov esnemeye başladı. Vasili İvanoviç:

“Yolcuların kendilerini Morphée'nin* kollarına bırakmaları zamanı geldi sanırım,” dedi.

Bazarov:

“Yani uyku zamanı geldi,” diye ilave etti; “doğru bir düşünce. Gerçekten de uyku zamanı geldi.”

Bazarov annesiyle vedalaşırken onu alnından öptü. İhtiyar kadın da oğlunu kucakladı, gizlice arkasından üç sefer istavroz çıkararak onu kutsadı.

Vasili İvanoviç, Arkadi'yi odasına götürdü. Ona, “Sizin mutlu yaşıncıdayken benim de tattığım güzel bir dinlenme,” dileğinde bulundu.

Arkadi gerçekten de banyo antresinde çok güzel bir uyku çekti. Oda nane kokuyordu. İki cırcırböceği, sobanın arkasındaki bir delikte, ninni söyler gibi ötüp durdular. Vasili İvanoviç, Arkadi'nin yanından kendi çalışma odasına gitti. Orada oğlunun ayak ucuna, kanepenin bir köşesine ilişti, onunla çene çalmaya hazırlandı. Bazarov ise, uyumak istediğini söyleyerek babasını hemen savdı. Oysa delikanlının gözüne sabaha kadar

* Morphée, Yunan mitolojisinde uyku tanrısı. -çev.

uyku girmedi. Gözlerini kocaman kocaman açarak, öfkeli öfkeli hep karanlığa baktı. Gözlerinde canlanan şeyler çocukluk anıları değildi. Zaten son acı anılardan da henüz kurtulamamıştı.

Arina Vlashevna, ilkin bütün yüreğiyle dua etti. Sonra Anfiuşka ile uzun uzun konuştu. Anfiuşka, tek gözünü ona dikmiş olduğu halde hanımının önünde mihlanmış gibi duruyor ve esrarlı bir fısıltı ile Yevgeni Vasilyiç üzerine olan görüş ve düşüncelerini hanımına anlatıyordu. Sevinç, şarap ve sigara dumanı Arina Vlashevna'nın başını tamamıyla döndürmüştü. Kocası onunla konuşmak istedi, ama kadında konuşacak hal olmadığını görünce elini sallayarak vazgeçti.

• • •

Arina Vlashevna, Rusya'nın su katılmamış eski zaman soylularındandı; iki yüz yıl önce, eski Moskova devrinde yaşaması gereken bir kadındı. Çok sofu, çok duygulu bir kadın olan Arina Vlashevna, her türlü kehanete, fala, büyüye, rüyalara inanırdı. Meczuplara, ev perilerine, orman cinlerine, kötü rastlantılara, nazara, kocakarı ilaçlarına, perşembe tuzuna, kıyamet gününün yakın olduğuna, İsa'nın doğum günü yortusunda, akşam duası sırasında mumlar sönmezse, kara buğday ürününün iyi olacağına, insan gözü görürse mantarın artık büyümeyeceğine, şeytanın sulak yerleri sevdiğine, her Yahudi'nin göğsünde kanlı bir leke bulunduğuna da inanırdı. Farelerden, kara yılanlardan, kurbağalardan, kargalardan, sülükten, yıldırımından, soğuk sudan, hava akımından, beygirlerden, keçilerden, kızıl saçlı insanlardan, kara kedilerden korkardı. Cırcır böcekleriyle köpekleri uğursuz yaratık sayardı. Dana eti, güvercin eti, ıstakoz, peynir, kuşkonmaz, yerelması, tavşan eti yemezdi. Karpuzu da, kesildiği zaman Yahya Peygamber'in kesik başını hatırlattığı için yemezdi. Tiksinden istirdiyeden de söz edemezdi. Yemesini çok sevdiği halde perhize çok önem verirdi. Günde on saat uy-

maya alıştığı halde, Vasili İvanoviç'in başı ağrıdığı zamanlar, sabaha kadar gözünü kapamazdı. *Aleksis veya Ormandaki Kulübe* adlı kitaptan başka hiçbir şey okumamıştı. Yılda bir, bilemedin iki mektuptan çok yazmazdı. Ev işlerinden meyve ve sebze kurutmasını, reçel yapmasını çok iyi bildiği halde, elini hiçbir şeye sürmez, genel olarak yerinden kımıldamayı sevmezdi.

Arina Vlasjevna, çok iyi yürekli, kendine göre akıllı bir kadındı. Dünyada emir verme hakkı olan birtakım efendilerin ve bu emirlere boyun eğmesi gereken sıradan bir halk yığınının bulunduğunu bilirdi. İşte bundan ötürü, kendisine yapılan dalkavuklukları, yerlere kadar eğilerek yapılan selamlamaları hoş görürdü. Bununla beraber yanındaki adamlara şefkat gösterir ve iyi davranırdı. Hiçbir dilenciye boş elle çevirmez, kimseyi çek-iştirmezdi. Gençliğinde çok güzelmiş. Piyano çalmasını bilir, biraz da Fransızca konuşurmuş. Ama istemeyerek evlendiği kocasıyla, yıllarca yaptığı geziler sonunda şişmanlamış, müziği ve Fransızcaı unutmuştu. Oğlunu sever, ama ondan çok korkardı. Çiftliğin idaresini Vasili İvanoviç'e bırakmıştı, kendisi hiçbir şeye karışmazdı. İhtiyar kocası, yapılacağı söylenen reformdan ve kendi planlarından söz ettikçe içini çeker, mendiliyle yelpazelenir, korkusundan kaşlarını boyuna yukarı kaldırırđı. Arina Vlasjevna kuruntulu bir kadındı. Hep, büyük bir felaketin geleceğinden korkardı. Acıklı bir şeyler hatırlar hatırlamaz hemen ağlamaya başlardı. Bu çeşit kadınlar artık kayboluyor. Buna sevinmek gerekip gerekmediğini Allah bilir.

XXI

ARKADİ yataktan kalkar kalkmaz pencereyi açtı. Gözüne çarpan ilk şey Vasili İvanoviç oldu. Bir Buhara hırkası giymiş, beline de kuşak yerine bir peşkir bağlamış olan ihtiyar doktor, bahçede toprak kazıyordu. Genç misafirini görünce, elindeki küreğe dayanarak seslendi:

“Hayırlı sabahlar olsun efendim. Geceyi nasıl geçirdiniz?”
“Çok güzel!”

“İşte gördüğünüz gibi ben de burada bir çeşit Cincinatus’um.* Sonbahar turpları için ocak hazırlıyorum. Şimdi öyle bir zamanda yaşıyoruz ki –buna da şükürler olsun– herkes yiyeceğini kendi eliyle sağlamak zorundadır. Başkalarına bel bağlamanın yeri yok, kendin çalışacaksın!.. Bu duruma göre de Jean-Jacques Rousseau haklıymış; yarım saat önce siz beni büsbütün başka bir durumda görecektiniz!.. Karın ağrısından şikâyetçi olan hasta bir köylü karısı geldi. Kendi deyimince buruntusu varmış. Biz buna dizanteri diyoruz. Ben de ona afyon ruhu içirdim. Bir başka kadının da dişini çektim. Eterle uyuşturmak istedim, razı olmadı. Tabii bütün bunları ben *gratis*,** yani amatör olarak yapıyorum. Benim bu davranışımda şaşılacak hiçbir şey yok. Çünkü ben halktan bir adamım, *homo novus*.*** Sevgili karım gibi soylu değilim. Çaydan önce temiz bir sabah havası almak için buraya, gölgeye gelmez misiniz?”

Arkadi, ihtiyarın yanına gitti. Vasili İvanoviç elini askerce, başındaki yağlı takkeye götürerek:

“Bir kez daha hoş geldiniz,” dedi. “Sizin lükse, rahata alışkın olduğunuzu biliyorum. Ama bazen dünya büyükleri de, kısa bir süre için bir kulübenin çatısı altında oturmaktan yüksünmezler.”

Arkadi:

“İnsaf ediniz, efendim,” dedi, “nasıl olur da ben dünya büyüklerinden olabilirim? Sonra ben lükse de alışkın değilim.”

Vasili İvanoviç, büyük bir nezaketle kırılıp dökülerek itiraz etti:

“Müsaade buyurunuz, müsaade buyurunuz efendim. Ben her ne kadar şimdi bir köşeye çekildiysem de, görmüş geçirmiş bir

* Sade yaşayışıyla ün almış Roma diktatörü. –çev.

** (Lat.) “Bedava.” –çev.

*** (Lat.) “Yeni adam.” –çev.

adamım. Ben kuşu uçuşundan tanırım. Kendime göre ben de bir psikologum, bir fizyonomistim. Bende bu özellik olmasaydı, korkmadan iddia edebilirim ki, çoktan mahvolup giderdim. Beni, bu zavallı adamcağızı süpürüp giderlerdi. Kompliman yapmış olmak için söylemiyorum. Ama sizinle oğlum arasındaki dostluk beni candan sevindiriyor. Şimdi onunla görüştüm: Herhalde sizin de bildiğiniz alışkanlığına uyarak, çok erken kalktı, civarda dolaşmaya gitti. Merakımı bağışlayın, Yevgeni'm ile çoktan mı tanışıyorsunuz?”

“Bu kıştan beri.”

“Çok güzel... Size bir soru daha sormama izin veriniz. Ama otursak daha iyi olmaz mı?.. Size bir baba olarak, bütün samimiliğimle soruyorum: Yevgeni'm hakkında ne düşünüyorsunuz?”

Arkadi büyük bir canlılıkla cevap verdi:

“Oğlunuz, şimdiye kadar rastladığım insanların en eşi görülmemişlerinden biridir.”

Vasili İvanoviç'in gözleri birdenbire büyüdü. Yanakları hafifçe kızardı. Tutmakta olduğu kürek elinden kurtuldu:

“Demek, sizin düşüncenize göre...” diye başladı.

Arkadi:

“Oğlunuzun parlak bir geleceği olduğuna, onun adınızı yükselteceğine inancım var,” diye tamamladı. “Onunla daha ilk görüştüğüm gün bu inanca varmıştım.”

Vasili İvanoviç, âdeta zorlukla:

“Nasıl... Bu nasıl olmuştu?” diye kekeleydi.

Kalın dudaklarında sevinçli bir gülümseme belirdi ve uzun bir süre kaybolmadı.

“Onunla nasıl karşılaştığımızı mı öğrenmek istiyorsunuz?”

“Evet... Hem genel olarak...”

Arkadi, Odintsova ile mazurka dansı ettiği akşamki konuşmasından daha büyük bir sıcaklık ve coşkunlukla Bazarov üzerine konuşmaya ve onu anlatmaya koyuldu.

Vasili İvanoviç, Arkadi'nin anlattıklarını dinledi, dinledi, burnunu sildi, mendilini avucu arasında sıkıştırdı, öksürdü, saçlarını karıştırdı. Nihayet dayanamayarak Arkadi'ye doğru eğildi, onu omzundan öptü. Gülümsemesini elden bırakmayarak:

“Beni çok mutlu ettiniz,” dedi. “Size şunu söyleyeyim ki, ben oğlumu taparcasına seviyorum. Eşimin, oğlum hakkındaki düşüncelerinden söz etmeye gerek bile görmüyorum. Çünkü eninde sonunda o bir annedir. Ama ben oğlumun yanında duygularımı açığa vurmaktan korkuyorum. Çünkü o böyle şeyleri sevmiyor. O, duyguların açığa vurulmasının düşmanıdır. Karakterinin bu katılığından ötürü birçokları onu kınıyor; bunu duygusuzluğun, kendini beğenmişliğin bir belirtisi olarak görüyorlar. Ama oğlum gibi insanları, alışılmış ölçülerle ölçmenin doğru olmayacağını sanıyorum, öyle değil mi? Onun yerinde bir başkası olsaydı, ailesinden ha bire para çekmeye çalışırdı. Oysaki Yevgeni, inanır mısınız, bizden, gereksiz bir kapık bile almamıştır.”

Arkadi:

“Yevgeni, kişisel çıkarını düşünmeyen namuslu bir insandır,” dedi.

“Evet, özellikle kişisel çıkarını düşünmeyen bir insan. Bense, Arkadi Nikolayeviç, sadece ona tapmakla kalmıyorum, üstelik onunla göğsüm kabarıyor. Benim bütün isteğim şudur: Bir gün onun hayatı yazılırken şu cümleler de konsun: ‘Bazarov, sıradan bir askerî cerrahın oğludur. Babası oğlunun üstünlüğünü vakitinden önce fark ederek onun eğitimi için gerekli hiçbir masraftan kaçınmadı.’”

İhtiyarın sesi kesildi.

Arkadi, Vasili İvanoviç'in elini sıktı. İhtiyar doktor, küçük bir aralıktan sonra sordu:

“Ne dersiniz, ileride elde edeceğini söylediğiniz şöhreti, herhalde tıp alanında sağlamayacak?”

“Tabii bu alanda değil... Bununla beraber, tıp alanında da ileri gelen bilginlerden biri olacaktır.”

“Şu halde, Arkadi Nikolayeviç, o, hangi alanda ün alacak dersiniz?”

“Bunu şimdiden kestirmek güçtür. Ama onun ünlü bir kişi olacağı muhakkaktır.”

İhtiyar:

“Evet, ünlü bir kişi olacak,” diye tekrarladı ve düşünceye daldı.

Elinde kocaman bir tabak olgun ahududu ile yanlarından geçmekte olan Anfisuşka:

“Arina Vlashevna, sizi çaya çağırmamı emrettiler,” dedi.

Vasili İvanoviç kendine geldi:

“Ahududu ile birlikte kaymak da var mı?”

“Evet efendimiz, var.”

“Dikkat et, soğuk olsun ha!.. Arkadi Nikolayeviç, teklife gerek yok, çok alın!.. Yevgeni nerede kaldı acaba?”

Arkadi’nin odasından Bazarov’un sesi duyuldu:

“Ben buradayım...”

Vasili İvanoviç hızla başını çevirdi:

“Vay, demek arkadaşını ziyaret etmek istedin; ama geç kaldın *amice*.^{*} Epey zamandır biz burada onunla çene çalıyoruz. Şimdi çay içmeye gitmemiz gerekiyor, annen bizi çağırıyor. Hazır aklıma gelmişken söyleyeyim: Seninle biraz konuşmam gerek.”

“Hangi konuda?”

“Burada ikterden rahatsız bir köylü var.”

“Yani sarılıktan...”

“Evet, kronik ve inatçı bir ikter. Ona kantaron ve ayrıkotu tavsiye ettim. Havuç yemesini, soda içmesini söyledim. Ama bütün bunlar palyatif tedbirlerdir. Daha kesin bazı çarelere başvurmak gerek. Gerçi sen tıpla alay ediyorsun ama, bu alanda bana bazı faydalı öğütler verebilirsin. Neyse bunu sonra konuşuruz, şimdi çay içmeye gidelim.”

* (Lat.) “Dostum.” –çev.

Vasili İvanoviç, oturmakta olduğu sıradan büyük bir canlılıkla fırladı. Şeytan Robert* operasından:

“Kural, kural, koyalım kural kendimize,

Yaşayalım, yaşayalım, sadece zevk içinde...”

parçasını mırıldanmaya başladı. Bazarov pencereden uzaklaşıırken:

“Ne canlı adam!..” diye söylendi.

• • •

Öğle olmuştu. Güneş, gökyüzünü baştan başa kaplayan beyazımtırak ince bulut perdesi arkasından ortalığı yakıyordu. Her şey susuyordu. Yalnız horozlar, onları dinleyen herkeste tuhaf bir uyku ve can sıkıntısı uyandırarak, köyde canlı canlı ötüşüyorlardı. Bir yerlerde, yüksek bir ağacın doruğunda, genç bir atmacanın ağlamaklı bir sesle uzayıp giden bitmez tükenmez cıvıltısı duyuluyordu. Arkadi ile Bazarov, küçük bir ot yığının gölgesinde, küçük bir dokunuşla kuru sesler çıkaran, ama henüz yeşilliklerini ve kokularını kaybetmemiş olan birkaç ot demeti üzerine uzanmışlardı. Bazarov:

“Şu akçakavak, bana çocukluğumu hatırlatıyor,” dedi. “Bu ağaç, tuğla harmanından kalma bir çukurun kenarındadır. Ben o zamanlar hem bu ağacın, hem de bu çukurun özel tılsımı olduğuna inanıyordum. Bu ağaçla bu çukurun yanında bulundukça hiç sıkılmazdım. Bu sıkılmayışımın, çocukluğumdan ileri geldiğini o zamanlar bir türlü anlamazdım. Ama şimdi artık büyüdüm. Tılsımın da hiçbir etkisi kalmadı.”

Arkadi sordu:

“Sen burada topu topu ne kadar kaldın?..”

“Üst üste iki yıl. Sonra, ara sıra geldiğimiz de olurdu. Biz göçebeler gibi yaşıyorduk. Daha çok şehirlerde kalıyorduk.”

“Bu ev yapılabildi çok mu oldu?”

* Meyerbeer’in 5 perdelik operası. –çev.

“Evet, çok oldu; daha dedem, yani annemin babası zamanında yapılmış...”

“Deden neciydi senin?”

“Ne bileyim ben, şeytan bilir... Galiba binbaşı... Suvorov’un yanında bulunmuş. Boyuna Alpler’den geçişlerini anlatırdı. Herhalde atıyordu.”

“Misafir salonunuzda Suvorov’un bir portresinin asılı olması herhalde bununla ilgili olacak. Sizin eviniz gibi küçücük, eski ve sevimli evler benim hoşuma gidiyor. Sonra böyle evlerin kendilerine göre bir de kokuları var.”

Bazarov esneyerek:

“Herhalde Meryem Ana kandilinin yağı ile sarı yonca kokusu sinmiş olacak... Bu sevimli evlerde öyle sinek var ki... Felaket!”

Kısa bir sessizlikten sonra Arkadi sordu:

“Çocukken seni baskı altında tutarlar mıydı?”

“Anamın, babamın nasıl olduğunu görüyorsun. Hiç de sert insanlar değildirler.”

“Yevgeni, sen onları seviyor musun?”

“Seviyorum, Arkadi.”

“Onlar seni öylesine seviyorlar ki...”

Bazarov sustu. Bir süre sonra ellerini başının altına koyarak sordu:

“Biliyor musun ne düşünüyorum?”

“Hayır bilmiyorum. Ne düşünüyorsun?”

“Anamla babamın şu dünyada isteklerine göre, keyiflerince bir yaşayış sürdürdüklerini düşünüyorum. Babam altmış yaşlarında, didinip duruyor, palyatif çarelerden söz ediyor, insanları tedavi ediyor, köylülerine yüksek kalplilik gösteriyor; tek kelimeyle, keyfediyor. Annemin de keyfi yerindedir. Bütün günü binbir çeşit işle, ahlarla vahlarla geçtiği için kendini düşünmeye bile vakit bulamıyor. Bana gelince...”

“Sana gelince?..”

“Bense düşünüyorum: İşte şuracıkta bir ot yığının gölgesinde yatıyorum. Kapladığım bu daracık yer, benim bulunmadığım, hiçbir ilişğim olmayan yerlere göre öylesine küçük ve önemsiz ki... Sonra, yaşayacağım zaman parçası da, evvelce içinde olmadığım, ileride de olmayacağım sonsuzluk kavramına göre öylesine önemsiz bir şey ki... Oysaki bu atomda, bu matematik noktada kan dolaşüyor, beyin çalışıyor, o da bir şeyler istiyor. Bu ne rezalet, bu ne saçmalık!”

“İzin ver de bir noktaya dokunayım: Bu söylediğin şeyler genel olarak bütün insanlara uygulanabilir...”

Bazarov:

“Sen haklısın,” diyerek arkadaşının sözlerini doğruladı; “ben onların, yani anamla babamın işleriyle güçleriyle uğraştıklarını, kendi hiçliklerini düşünerek rahatsız olmadıklarını söylemek istedim. Ya ben... Bense, can sıkıntısı ve öfkeden başka bir şey duymuyorum.”

“Öfke mi?.. Bu öfke de neden?”

“Neden? Nasıl neden? Yoksa unuttun mu?”

“Ben her şeyi hatırlıyorum. Ama yine de sana öfkelenme hakkı tanımıyorum. Mutsuzsun, bunu kabul ediyorum, ama...”

“Eh, Arkadi Nikolayeviç, görüyorum ki sen de aşkı bütün zamane gençleri gibi anlıyorsun: Tavuğu görünce geh, geh, geh diye yanına çağırıyorsun, ama tavuk sana doğru gelmeye başlınca, tabana kuvvet, kaçırıyorsun!.. Oysaki ben böyle değilim. Neyse, artık bundan söz etmeyelim... Devasını veremeyeceğimiz bir dertten söz etmek ayıptır.”

Bazarov, yan dönerek sözüne devam etti:

“Vay, vay, vay... Aferin şu karıncaya... Yarı ölü bir sineği nasıl da götürüyor!.. Götür aslanım, götür!.. Sineğin direnişine boş ver!.. Bir hayvan olduğun için bütün acıma duygularını ayaklar altına alabilirsin. Sen bizim gibi yumuşak değilsin.”

“Hiç değilse bunu sen söylememelisin, Yevgeni! Sen kendini ne zaman incelttin?”

Bazarov başını kaldırdı:

“Ben zaten yalnız bununla övünüyorum. Kendi kendimi hiçbir zaman yumuşatmadım. Hiçbir kadın da beni yumuşatamaz!.. İşte bu kadar. Bundan sonra bu konuda benden hiçbir söz işitmeyeceksin!..”

İki arkadaş bir süre sessizce yattılar. Söze başlayan Bazarov oldu:

“Evet, insanlar tuhaf varlıklar... Şu ‘babalar’ın sürdükleri yaşayışa, ister uzaktan ister yakından ister yandan, nasıl bakarsan bak, insana bundan iyisi can sağlığı gibi geliyor!.. Ye, iç ve bil ki sürdüğün yaşayış en doğrusu ve en düzgünüdür. Ama hayır, insanı hemen sıkıntı basar. Canımız insanlar arasına karışmak, hatta onlarla kavga bile etsek, yine onlarla düşüp kalkmak ister.”

Arkadi, düşünceli bir eda ile:

“Yaşayışımızı öylesine düzenlemeliyiz ki, onun her anı bir anlam taşıyın.”

“Doğru. Anlamı olan her şey, yalan da olsa tatlıdır. Gerçi anlamsız şeylerle de uzlaşılabilir... Ama geçimsizlik, hırgür... İşte bu kötü...”

“İnsan kabul etmek istemedikten sonra geçimsizlik, hırgür diye bir şey yoktur.”

“Hımm... Sen apaçık bir gerçeğin tersini söylemiş oldun.”

“Ne gibi?.. Ne kastediyorsun?..”

“Bak ne kastediyorum: Mesela, ‘Eğitim yararlıdır’ demek, apaçık bir gerçeği söylemek demektir. Ama, ‘Eğitim zararlıdır’ demek, apaçık bir gerçeğin tam tersini söylemek demektir. Bu, daha şık, daha zarif gibi görünüyorsa da, aslında aynı şeydir.”

“Ama gerçek nerede, hangi yanda?”

“Nerede?.. Ben de sana bir yankı gibi cevap veriyorum: Nerede?..”

“Sen bugün melankolik bir ruh hali içindesin, Yevgeni!”

“Sahi mi? Galiba güneş başıma vurdu. Hem böylesine çok ahududu yemek de doğru değil.”

Arkadi:

“Şu halde biraz kestirsen fena olmayacak.”

“Galiba iyi olacak... Yalnız ben uyurken yüzüme bakma. Çünkü uyurken her insanın yüzü aptal görünür.”

“Sana dair ne düşünürlerse düşünsünler sana vız gelmez mi?”

“Sana ne söyleyeceğimi bilmiyorum. Gerçek insan böyle şeylere önem vermemelidir. Gerçek insan kendisi üzerinde düşünülecek bir şeyi olmayan, sözünün dinlenmesi, ya da kendisinden nefret edilmesi gereken insan demektir.”

Arkadi biraz düşündükten sonra:

“Tuhaf şey,” dedi, “ben kimseden nefret etmiyorum.”

“Oysaki ben, pek çok kişilerden nefret ediyorum. Sen yumuşak bir varlıksın, muhallebi çocuğusun, sen kim, nefret kim! Sen korkuyorsun, kendine az güvenin var...”

Arkadi, Bazarov’un sözünü keserek:

“Senin kendine güvenin var mı? Kendine çok değer veriyor musun?”

Bazarov sustu. Sonra, tane tane konuşmaya başladı:

“Önümden çekilmeyen, benden kaçmayan biriyle karşılaştığım zaman kendi hakkımdaki düşüncelerimi değiştiririm. Nefrete gelince... Mesela sen bugün bizim muhtar Filip’in evi önünden –gerçekten de beyaz, güzel bir evdir– geçerken: Yurdu-muzda son köylünün evi de böyle temiz ve beyaz olduğu zaman Rusya’mız, gelişmenin son kertesine varmış olacak... Hepimiz de buna yardım etmek zorundayız, demiştin. Bense, uğrunda böylesine didinmek zorunda kaldığım ve kendisinden en küçük bir teşekkür bile duymayacağım bu son köylüden –o ister Filip, ister Sidor olsun– nefret ediyorum. Hem onun teşekkürüne de benim ihtiyacım yok. Köylü beyaz kulübede oturacak, benim mezarımda da ısırganlar bitecek... Sonra ne olacak?”

“Yeter, Yevgeni! Senin bugünkü sözlerini işittikçe bizi prensipsizlikle suçlayanlara hak vereceğim geliyor.”

“Tıpkı amcan gibi konuşuyorsun!.. Genel olarak prensip yoktur. Sen şimdiye kadar bunu bir türlü anlayamadın!.. Yalnız duyuş vardır. Her şey buna bağlıdır.”

“Nasıl olur?”

“Basbayağı işte... Mesela ben olumsuz bir yön tuttuysam, bu duyuşumun sonucudur. İnkâr etmek hoşuma gidiyor, beynim böyle yaratılmıştır, hepsi bu kadar. Kimya niçin hoşuma gidiyor? Sen niçin elma seviyorsun?.. Bunlar da duyuş gücünün bir sonucudur. Hep aynı şeydir. İnsanlar bundan derinine asla giremeyeceklerdir. Herkes sana bunu söylemez. Ben de sana bunu bir daha tekrarlamam.”

“Namus da bir duyuş mudur?”

“Ne sandın ya!”

Arkadi, üzgün bir sesle:

“Yevgeni...” diye itiraz etmek istedi.

Bazarov, Arkadi’nin sözünü keserek:

“Ne var?.. Ne oluyor,” dedi, “işine gelmedi mi?.. Hayır, kardeş, bir defa her şeyi biçmeye karar verdikten sonra kendi bacaklarını da esirgemeyeceksin!.. Neyse, hayli filozofluk ettik. Puşkin: ‘Tabiat uyku sessizliğini ilham eder’ diyor.”

Arkadi:

“Puşkin hiçbir zaman böyle bir şey söylememiştir,” dedi.

“Söylememiş olsun. Ama bir şair olarak böyle söyleyebilirdi ve söylemeliydi de... Puşkin askerdi galiba?”

“Hayır, Puşkin hiçbir zaman asker olmadı.”

“İnsaf et, eserlerinin her sayfasında: ‘Rusya’nın şerefi için savaş, savaşa’ diye haykırmıyor muydu?”

“Kuzum sen masal mı uyduruyorsun, ne yapıyorsun? Buna düpedüz iftira derler.”

“İftira? Ne de önemli şey! Tam beni korkutacak söz buldun!.. Bir insana nasıl iftira edersen et, o bunun yirmi kat fazlasına layıktır.”

Arkadi, canı sıkılmış bir eda ile:

“Uyusak daha iyi olur,” dedi.

Bazarov:

“Büyük bir memn nlukla,” dedi.

Ama ne Arkadi’nin, ne de Bazarov’un uykusu vardı. İkisinin de yüreğini âdetâ düşmanca birtakım duygular kaplamıştı. Beş dakika sonra ikisi de gözlerini açtı ve bir şey söylemeden birbirlerine baktılar.

Arkadi birdenbire:

“A, bak, ak aa a tan kuru bir yaprak koptu, yere düşüyor,” dedi. “Yaprağın bu düşüşü, bir kelebeğın uçuşunu ne kadar da andırıyor!.. Tuhaf değil mi, en h zin ve  l  şey, en canlı ve neşeli bir şey ne kadar da benziyor!..”

Bazarov:

“Oh dostum Arkadi Nikolayeviç! Senden bir ricam var: Güzel konuşma!..”

“Ben bildiğim gibi konuşuyorum. Hem bu seninki de artık despotluktur. Aklıma gelen bir düşünceyi niçin s ylemeyecekmişim?”

“ yle mi?.. O halde ben de aklıma gelen bir düşünceyi niçin söylemeyeyim? Ben güzel konuşmanın yakışıksız olduğuna inanıyorum.”

“Sence yakışıklı olan nedir?.. Küfretmek mi?”

“Görüyorum ki sen de amcanın izinden gitmek niyetinde-sin!.. Bu ahmak herif senin bu sözlerini duysaydı, kimbilir ne kadar sevinecekti.”

“Pavel Petroviç’e ne dedin?”

“Layık olduğu sözü söyledim: Ona ahmak, dedim.”

Arkadi:

“Artık bu kadarına da dayanılmaz!” diye bağırdı.

Bazarov, sakın sakın cevap verdi:

“Bak hele!.. Galiba aile duyguların kabardı. Gözlemlerime göre bu duygunun insanlarda çok derin kökleri var. Bir insan

her şeyden vazgeçmeye, bütün kör inançları bırakmaya hazırdır ama, mesela, başkasının mendillerini çalan kardeşinin hırsız olduğunu kabul etmek elinden gelmez!.. Hem nasıl olur efendim, bu adam hem benim kardeşim olsun, hem de dâhi olmasın, bu mümkün mü?”

Arkadi ateşli ateşli itiraz etti:

“Bende kabaran aile duyguları değil, adalet duygularıdır. Ama mademki sen bu duygulara yabancısın, sende bu duygular yok, o halde sen bunlar üzerine bir yargıda da bulunamazsın!”

“Bir başka deyimle, Arkadi Kirsanov benim anlayışımın çok üstünde bir kişidir, o halde saygı ile eğiliyor ve susuyorum.”

“Rica ederim, yeter artık Yevgeni! En sonunda galiba biz seninle bozuşacağız!..”

“Ah, Arkadi! Lütfet de seninle iyice bir kavga edelim!.. Hem de kıyasıya, birbirimizi yok edinceye kadar.”

“Böyle giderse, galiba bu işin sonu...”

Bazarov tamamladı:

“Dövüşle mi bitecek?.. Eh, ne yapalım... Burada, otların üstünde, dünyadan ve insan gözünden uzak, bu şairane yerde çok güzel dövüş olur. Ama sen benimle başa çıkamazsın. Seni şimdi gırtlğından yakalar...”

Bazarov uzun ve sert parmaklarını açtı... Arkadi döndü, şakacıktan karşı koymaya hazırlandı. Ama arkadaşının yüzü ona öylesine hain görünmüş, dudaklarında ve yanan gözlerinde beliren ve hiç de şakaya benzemeyen alaycı gülümseme ona öylesine korkutucu gelmişti ki, elinde olmayarak ürktü.

Bu anda Vasili İvanoviç’in sesi duyuldu:

“A, bak, meğer siz neredeymişsiniz!..”

Sırtında ev dokuması kumaştan bir ceket, başında, yine ev yapısı bir hasır şapka olduğu halde, eski alay doktoru, delikanlıların önünde belirdi:

“Sizi epeydir arıyorum,” diye sözlerine devam etti, “oysa siz çok güzel bir yer seçmiş, tatlı tatlı vakit geçiriyorsunuz! ‘Topra-

ğa' uzanıp 'göğü' seyretmek... Biliyor musunuz, bunun özel bir anlamı vardır.”

Bazarov:

“Ben ancak aksırmak istediğim zaman göğe bakarım,” dedi ve Arkadi'ye dönerek hafif bir sesle ilave etti, “yazık ki bize engel oldu.”

Arkadi, arkadaşının kulağına:

“Yeter artık,” diye fısıldadı ve gizlice onun elini sıkarak ilave etti, “hiçbir dostluk bu gibi çatışmalara uzun süre dayanamaz!”

Vasili İvanoviç'in elinde, çok ustaca yaptığı ve topuz yerine bir Türk başı figürü taktığı burma baston vardı. İhtiyar doktor, üst üste koyduğu ellerini bastonuna dayayarak ve başını sallayarak:

“Genç dostlarım,” dedi, “size bakıyorum da hayran olmaktan kendimi alamıyorum. Sizde öylesine bir güç, çiçeği burnunda bir gençlik, kabiliyetler, üstünlükler var ki... Âdeta Castor ve Pollux'a* benziyorsunuz.”

Bazarov:

“Bak, şimdi de mitolojiye geçti,” dedi, “zamanında çok iyi Latince bildiği nasıl da belli oluyor. Aklımda kaldığına göre, eserin için bir de gümüş madalya almıştın, değil mi?”

Vasili İvanoviç tekrarladı:

“Sizi *Dioscorus*'lar sizil..”

“Ama yeter artık baba!.. Böylesine incelip durma!”

İhtiyar doktor:

“Kırk yılda bir defa, fazla sayılmaz. Neyse baylar, ben sizi kompliman yapmak için değil; birincisi, yemeğin hazır olduğunu haber vermek, sonra da Yevgeni, sana bir şey söylemek için aradım. Sen, Yevgeni akıllı bir adamsın; insanları, kadınları bilirsin. Onun için de mazur görürsün. Annen, sana kavuştuğu

* Castor ve Pollux, Yunan mitolojisi kişilerinden ikiz kardeşler. Dostluk ve arkadaşlık sembolü. –cev.

için dini bir tören yaptırmaya karar vermiş, bu törende bulunman için seni de çağırmaya geldiğimi sanma! Tören bitti ama Aleksî Baba...”

“Papaz mı?”

“Evet, papaz. Şimdi bizde... Öğle yemeğine kaldı. Ben bunu beklemiyordum, hatta tavsiye de etmedim. Ama nasılsa oldu işte... Herhalde beni anlamadı. Sonra Arina Vlasıyevna da... Üstelik bizim papaz akıllı başında ve iyi bir adamdır.”

Bazarov:

“Herhalde sofrada benim payımı o yiyecek değil.” dedi.

Vasili İvanoviç güldü:

“İnsaf et, ne münasebet!..”

“Bundan ötesi de bana gereksiz. Ben herkesle sofraya oturmaya hazırım.”

Vasili İvanoviç şapkasını düzeltti:

“Senin her türlü kör inançtan uzak olduğuna ben zaten önceden emindim. Ben de altmış iki yaşında bir ihtiyar olduğum halde hiçbir kör inancım yoktur. (Vasili İvanoviç, bu dini törenin yapılmasını kendisinin istediğini söylemekten korkmuştu, sofuluktan yana karısından geri kalmazdı.) Aleksî Baba da seninle tanışmayı istedi. Göreceksin, senin çok hoşuna gidecek. Aleksî Baba kâğıt oynamaya da hazırdır. Hatta, ama bu aramızda kalsın, pipo bile içer.”

“İyi baba. Yemekten sonra bir parti yerelaş oynarız. Ben onu yener, parasını alırım.”

“Ha, ha, ha, görürüz!.. Kimin kimi yeneceği daha belli değil!..”

Bazarov, kelimelerin üzerinde özellikle durarak:

“Ne o?.. Yoksa eskiden yaptığın gibi mi yapacaksın?”

Vasili İvanoviç’in tunçlaşmış yanakları hafifçe kızardı.

“Utanmıyor musun Yevgeni! Geçen geçmiştir. Evet, gençliğimde böyle bir tutkum olduğumu genç misafirimizin önünde söylemeye hazırım. Ama bu tutkum bana pahalıya mal oldu.

Neyse... Bugün ne kadar da sıcak! İzin verirsiniz ben de yanınıza oturayım, herhalde size engel olmam?”

Arkadi:

“Hiç de engel olmazsınız,” dedi.

Vasili İvanoviç inleyerek otların üzerine oturdu.

“Baylar, şimdi sizin bu yatmakta olduğunuz yer, bana askerliğimi, açık ordugâh hayatımı, böyle ot yığınları dibinde kurduğumuz sargı yerlerini hatırlatıyor. (İhtiyar doktor içini çekti.) Hayatımda çok acı günler geçirdim. İzin verirsiniz size Beserabya’da başımızdan geçen çok ilginç bir veba olayını anlatayım.”

Bazarov:

“Şu Vladimir Madalyası’nı aldığın olay mı,” diye sordu, “onu biliyoruz. Sahi, o madalyayı niçin takmıyorsun?”

Vasili İvanoviç:

“Hiçbir kör inancım olmadığını sana söylemiştim,” (oysa ceketindeki kırmızı kurdeleyi ancak bir gün önce söktürmüştü) dedi ve veba olayını anlatmaya koyuldu.

Birdenbire Bazarov’u göstererek ve gözlerini sevgi ile kırparak, Arkadi’ye:

“A, meğer Yevgeni uyumuş,” diye fısıldadı ve yüksek sesle, “Yevgeni, Yevgeni!” diye seslendi, “haydi yemeğe gidelim.”

• • •

Aleksi Baba, gösterişli, şişman bir adamdı. Sık saçlarını dikkatle taramış, leylak rengindeki ipekli cübbesini, işlemeli bir kuşakla bağlamıştı. İlk bakışta çok zeki ve hazırcevap bir insan olduğu anlaşılıyordu. Kendisinin kutsamalarına ihtiyaçları olmadığını önceden anlamış gibi, Arkadi ile Bazarov’un ellerini sıkmakta acele etti. Genel olarak serbest ve teklifsiz davrandı. Kendi onurunu korumasını bildiği gibi başkalarına saygı göstermekten de geri kalmadı. Sırası gelince, seminerler-

de okutulan Latince ile alay etmekten çekinmedi. Ama kendi başpapazını savunmaktan da geri kalmadı. İki kadeh şarap içti, üçüncüsünü geri çevirdi. Arkadi'nin ikram ettiği puroyu aldı ama eve götüreceğini söyleyerek yakmadı. Yalnız hoşla gitmeyen biricik hali, yüzüne konan sinekleri avlamak için sık sık, elini dikkatle ve ağır ağır kaldırması, bazen de bu sinekleri yüzünde ezmesiydi. Aşırı bir sevinç göstermeden oyun masasına oturdu ve Bazarov'un iki ruble elli kopek kâğıt parasını alarak kalktı. Arina Vlasıyevna'nın evinde gümüş parayı bilmezlerdi. Kadın, eskiden olduğu gibi, yanağını yumruğuna dayamış bir halde oğlunun yanında oturuyor (kendisi kâğıt oynamazdı), ancak, yeni bir yemek verilmesini emretmek için ayağa kalkıyordu. Arina Vlasıyevna, oğlunu okşamaya korkuyordu. Oğlu da bu konuda annesine cesaret vermiyor, kendisini okşatmıyordu. Zaten Vasili İvanoviç de karısına, oğlunu "rahatsız" etmemesini tembih etmiş, "delikanlıların böyle şeylerden hoşlanmadığını" eklemişti. (O günkü öğle yemeğinin nasıl olduğunu anlatmaya gerek yok: Bizzat Timofeyiç, özel bir cins Çerkes sığırı getirmek için sabah karanlığında gitmişti. Muhtar da sazan, alabalık ve kerevit bulmak için başka bir yana koşturulmuştu. Yalnız mantarlar için köylü karılarına kırk iki bakır kapık ödenmişti.) Ama, Arina Vlasıyevna'nın Bazarov'dan hiç ayrılmayan gözleri yalnız fedakârlık ve şefkatle parlamıyordu, belki bu gözlerde merakla, korkuyla karışık bir üzüntü, söylenmeyen bir sitem de okunuyordu.

Zaten, annesinin gözlerinin özellikle neler söylediğini anlamak Bazarov'un pek de umurunda değildi. O seyrek olarak, o da kısa bir soru sormak için annesine sesleniyordu. Bir seferinde "şansını" denemek için annesinin elini istedi. Kadın yumuşak elini, Bazarov'un sert ve geniş avucuna, yavaşça bıraktı. Biraz bekledikten sonra oğluna sordu:

"Nasıl, faydası dokundu mu?"

Bazarov, ilgisiz bir gülümseyişle:

“Daha kötü oldu,” dedi.

Aleksi Baba, kendi güzel sakalını sıvazlayarak, âdeta acımış gibi:

“Çok cesur oynuyor,” dedi.

Vasili İvanoviç:

“Napolyon kurallarına göre oynuyor Aleksi Baba, Napolyon kurallarına göre,” diye söylendi ve bir as oynadı.

Aleksi Baba:

“İşte bu kural onu Sainte-Hélène Adası’na kadar götürdü ya,” dedi ve ası kozla aldı.

Arina Vlashevna oğluna sordu:

“Yenuşenka frenküzümü suyu ister misin?”

Bazarov, yalnız omuzlarını kaldırmakla yetindi.

• • •

Bazarov ertesi gün Arkadi’ye:

“Hayır,” diyordu, “yarın hemen buradan gideceğim. Burada sıkılıyorum. Çalışmak istiyorum, oysa burada çalışılmıyor. Yine sizin köye gideceğim... Bütün eşyamı, aletlerimi orada bıraktım. Sizin orada, hiç değilse insan odasına kapanabilir... Halbuki burada babam bana, ‘Çalışma odam emrindedir, kimse sana engel olmaz,’ diyor ama kendisi benden bir adım bile ayrılmıyor. Hem kapıyı onun yüzüne kapamak da biraz ayıp oluyor. Annem de babamın eşi... Odasında nasıl içini çektiğini iştiriyorum. Yanına gidiyorum, ama ona söyleyecek laf bulamıyorum.”

“Annen çok üzülecek... Baban da öyle.”

“Buraya yine döneceğim.”

“Ne zaman?”

“Petersburg’a gider gitmez.”

“Özellikle annene acıyorum.”

“Niçin acıyorsun? Yoksa sana çok mu çilek ikram etti?”

Arkadi gözlerini yere indirdi.

“Sen anneni tanımıyorsun, Yevgeni. Annen yalnız çok iyi bir kadın olmakla kalmıyor, aynı zamanda çok akıllı bir kadın. Bu sabah benimle yarım saatten fazla konuştu. Hem de öylesine akıllıca, öylesine enteresan konuştu ki...”

“Herhalde bütün söyledikleri benimle ilgiliydi, değil mi?”

“Yalnız senin üzerine konuşmadık, başka şeylerden de söz ettik.”

“Olabilir. Sen dışarıdan daha iyi görebilirsin. Bir kadın yarım saat konuşmasını becerebilirse bu iyi bir belirtidir. Ama ben yine de gideceğim.”

“Onlara bu haberi vermek senin için pek de kolay olmayacak. Onlar boyuna, iki haftada neler yapacağımızı hesaplayıp duruyor...”

“Kolay değil. Bugün beni sanki şeytan dürttü de kendisiyle alay ettim. Geçenlerde köylülerinden birini kırbaçlatmış. Bunu yapmakla da çok iyi etmiş. Evet, evet –yiyecek gibi yüzüme bakma– çok iyi etmiş... Çünkü bu köylü, korkunç denilecek kadar içkici ve hırsızmış. Ama babam benim bunu duyacağımı hiç ummuyormuş. Çok utandı. Şimdi de bu haberi vermekle onu çok üzmüş olacağım. Ama boş ver! Buna da alışır.”

Gerçi Bazarov boş ver demişti ama buradan gitmek kararında olduğunu babasına bütün gün söyleyemedi. Nihayet çalışma odasında babasına hayırlı geceler dilerken, uzun bir esneme ile:

“Ha... Az kaldı sana söylemeyi unutuyordum,” dedi, “değiştirilmek üzere, yarın bizim beygirleri Fedot’a göndermelerini emret.”

Vasili İvanoviç şaşırdı:

“Yoksa Bay Kirsanov buradan gidiyor mu?”

“Evet. Ben de onunla beraber gidiyorum.”

Vasili İvanoviç olduğu yerde döndü.

“Sen gidiyor musun?”

“Evet... Gitmem gerek. Beygirler için lütfen emir ver...”

İhtiyar:

“Peki...” diye mırıldandı, “misafirhaneye... Peki... Ama... Ama... Bu nasıl olur canım?..”

“Kısa bir zaman için benim Arkadi'lere gitmem gerek. Sonra yine buraya döneceğim...”

“Evet... Kısa bir zaman için... Çok iyi...”

Vasili İvanoviç mendilini çıkardı. Burnunu silerken hemen hemen yerlere kadar eğildi:

“Ne yapalım?.. Bu... Her şey olur. Ben de sanmıştım ki... Sen bizde... Biraz daha fazla... Üç gün... Üç yıldan sonra, bu çok az... Çok az Yevgeni!..”

“Canım, hemen geri döneceğimi sana söyledim ya... Gitmem gerek...”

“Mademki gerek... Ne yapalım... Her şeyden önce vazife gelir... Demek beygirleri göndereyim?.. Çok iyi... Tabii Arina ile biz bunu beklemiyorduk doğrusu... Annen komşudan çiçek istetmişti... Odanı süsleyecekti. (Vasili İvanoviç her sabah, güneş doğar doğmaz, çıplak ayaklarında terlikler olduğu halde, Timofeyiç'le neler konuştuğundan, titreyen parmaklarıyla ona, birbiri peşinden eski, yırtık banknotlar vererek nasıl çeşitli şeyler, bu arada özellikle yiyecek maddeleri ve gençlerin pek hoşuna gittiğini anladığı kırmızı şarap ısmarladığından söz bile etmedi.) En önemli olan şey serbestliktir. Bu benim prensibimdir. Kimseyi sıkmamak gerek... Kimseyi...”

İhtiyar birdenbire sustu ve kapiya doğru yürüdü.

“Baba, yakında yine görüşürüz; sana söz veriyorum.”

Ama Vasili İvanoviç geri dönmeden yalnız elini sallamakla yetindi ve dışarı çıktı. Yatak odasına geldiği zaman karısını yataкта buldu. Onu uyandırmamak için sessizce dua etmeye başladı. Ama karısı uyandı:

“Sen misin Vasili İvanoviç?”

“Benim karıcığım...”

“Yenüşa'mdan mı geliyorsun? Bilmem ki, acaba divanda rahat uyuyabiliyor mu? Anfisuşka'ya, senin portatif yatağını ona

sermesini ve yeni bir yastık koymasını tembih ettim. Bizim kuş-tüyü yatağı verirdim ama aklımda kaldığına göre Yenüşa yumu-şak yerde yatmasını sevmiyor.”

“Zarar yok karıcığım, üzülme!.. Yevgeni’nin rahatı iyidir. Al-lahım, sen günahlarımızı affet!..”

Vasili İvanoviç yarım sesle duasına devam etti. Onu nasıl bir acı beklediğini gece yarısı karısına söylemek istemedi.

Bazarov ile Arkadi ertesi gün hareket etti. Daha sabahtan evin içinde herkes mahzunlaşmıştı. Anfisuşka elindeki tabak-ları yere düşürmüş, Fiyodka bile şaşkınlığından ayağındaki çiz-meleri çıkarmıştı. Vasili İvanoviç’in davranışları her zamankin-den daha telaşlı idi. İhtiyar doktor metin görünmeye çalışıyor, bağırarak konuşuyor, patırtılı yürüyordu. Ama yüzü süzgündü. Gözlerini devamlı olarak oğlundan kaçırıyordu. Arina Vlasye-vna sessizce ağlıyordu. Şayet kocası sabahleyin ona, tam iki saat nasihatlerde bulunmamış olsaydı, şimdi kendisini tutamaz, büs-bütün iradesini kaybederdi.

Bazarov, bir aya kalmadan döneceğini tekrar tekrar vadede-rek onu kucaklayan kollardan nihayet sıyrıldı ve tarantasa bin-di. Tekerlekler döndü, araba hareket etti. Çıngıracak sesleri teker-lek gürültüsüne karıştı. Artık arabanın arkasından bakmakta bir anlam kalmamıştı. Tozlar yatıştı. Timofeyiç, iki kat olmuş bir halde sallanarak odasına kadar geldi. İki ihtiyar da, kendile-rine sanki biraz daha daralmış, biraz daha eskimiş görünen ev-lerinde, yine yalnız başlarına kaldılar. Daha birkaç dakika önce merdiven başından yiğitçe mendil sallayan Vasili İvanoviç de kendini bir sandalyeye bıraktı. Başı göğsüne düştü. Titrek bir sesle kendi kendine söylenmeye başladı: “Attı bizi, attı... Evet, bizi attı... Burada bizim yanımızda sıkıldı...” İhtiyar doktor, her seferinde sağ elinin şahadetparmağını kaldırarak birkaç sefer tekrarladı: “Şimdi şu parmak gibi yapayalnız kaldık!”

İşte o zaman Arina Vlasyevena kocasına yaklaştı. Kendi ağır-mış başını kocasının ağarmış başına dayayarak:

“Ne yapalım Vasiliciğim,” dedi, “oğul demek kopmuş bir parça demektir. O tıpkı bir şahine benzer: Canı istedi geldi, canı istedi gitti. Oysa biz ikimiz, sen ve ben, bir ağaç kovuğunda yetişen iki mantar gibiyiz... Yan yana oturuyor, yerimizden kılmıdamıyoruz. Senin için ömrüm boyunca değişmemiş olarak yalnız ben kalırım. Nasıl ki sen de benim için öyle kalırsın...”

Vasili İvanoviç ellerini yüzünden ayırdı. Karısını, hayat arkadaşısını gençliğinde bile duymadığı bir güçle kucakladı. Karısı onu avutmuş, acılarını unutturmuştu.

XXII

Kİ arkadaş, hemen hemen hiç konuşmadan, yalnız ara sıra karşılıklı bir iki söz söyleyerek Fiyedot’un misafirhanesine kadar geldiler. Bazarov kendinden pek de hoşnut değildi. Arkadi de Bazarov’dan hoşnut değildi. Bundan başka Arkadi’nin yüreğinde, yalnız delikanlıların bildiği sebepsiz bir üzüntü de vardı. Arabacı, beygirleri değiştirip kendi yerine oturduktan sonra:

“Sağa mı, sola mı?” diye sordu.

Arkadi titredi. Sağdaki yol şehre, oradan da kendi evlerine gidiyordu. Soldaki yol ise Odintsova’ya götürüyordu.

Arkadi, Bazarov’a baktı:

“Yevgeni, sola mı?” diye sordu.

Bazarov başını çevirdi ve homurdandı:

“Bu saçma düşünce de nereden aklına geldi?”

Arkadi:

“Saçma olduğumu biliyorum,” diye cevap verdi, “ama ne zararı var? İlk saçma davranışımız bu mu sanki?”

Bazarov kasketini alnına indirdi. Nihayet:

“Nasıl istersen!” dedi.

Arkadi:

“Sola sap!” diye bağırdı.

Araba Nikolskoye yönünü tuttu. Ama saçma bir iş yapmaya karar veren iki arkadaş, eskisinden çok susuyor, hatta öfkeli görünüyorlardı.

• • •

İki arkadaş birdenbire akıllarına esen düşünceye uymakla akılsızca davranmış olduklarını daha, kâhyanın kendilerini, Odintsova'nın kapısındaki karşılayışından anlamak fırsatını buldular. Onları beklemedikleri besbelliydi. Misafir odasında oldukça uzun bir süre ve oldukça aptal bir yüzle oturdular. Nihayet Odintsova yanlarına geldi. Kendine özgü nezaketiyle onları selamladı. Ama onların bu çabuk dönüşlerine şaşıtı; sözlerinde ve davranışlarındaki yavaşlığa bakarak bir yargıda bulunmak caizse, bu dönüşe pek de sevinmedi. Delikanlılar, geçerken buraya sadece uğradıklarını, üç dört saat sonra şehre hareket edeceklerini bildirmekte acele ettiler. Odintsova şaştığını belirten hafif bir ses çıkarmakla yetindi. Arkadi'den, babasına saygılarını iletmesini rica etti ve teyzesini çağırmasını emretti. İhtiyar prenses uyuklu bir halde odaya geldi. Bu hal onun ihtiyar ve buruşuk yüzünü daha da aksi gösteriyordu. Katya biraz rahatsızmış, odasından çıkmadı. Arkadi en az Odintsova'yı görme isteğini duyduğu kadar Katya'yı da aynı istekle görmek isteğini birdenbire hissetti. Dört saat, şundan bundan konuşmakla geçti. Anna Sergeyevna, gülümsemeden hem konuştu, hem dinledi. Ancak vedalaşma sırasında, ruhunda eski dostluk duyguları sanki kımıldar gibi oldu:

“Bugünlerde bende bir melankoli var,” dedi, “ama siz buna aldırmayınız, yine geliniz. Ben bunu ikinize de söylüyorum. Bir süre sonra beklerim.”

Bazarov da, Arkadi de, kadının bu sözlerine sessizce eğilmekle cevap verdiler, arabalarına bindiler, hiçbir yerde mola vermeden Maryino'ya, evlerine yollandılar. Ancak ertesi günün

akşamı sağlıklı yerlerine vardılar. Bütün yol boyunca, ne Arkadi, ne Bazarov, Odintsova'nın adını bile ağızlarına almadı. Hele Bazarov, hemen hemen hiç ağzını açmadı. Gergin bir dikkatle hep yoldan uzağa, etrafa baktı.

Delikanlıların gelişine Maryino'da herkes çok sevindi. Nikolay Petroviç, oğlunun uzun süren bu yokluğundan meraklanmaya başlamıştı. Feniçka, pırıldayan gözlerle odaya girip “genç beyler”in geldiğini haber verince Nikolay Petroviç haykırmış, zıplamış, kanepenin üstüne fırlamıştı. Pavel Petroviç de tatlı bir heyecan duymuş ve yeni gelenlerin ellerini sıkarken hoşgörölükle gülümsemişti. Gezi hikâyeleri, sorular birbirini kovaladı, hele Arkadi herkesten çok konuştu. Akşam yemeği gece yarısından çok sonraya kadar sürdü. Nikolay Petroviç, daha dün Moskova'dan getirttiği porter'lerden* birkaç şişe açtırdı. Bizzat kendisi de, yanakları kıpkırmızı oluncaya kadar içti, yarı çocukça, yarı sinirli denilebilecek bir gülüşle hiç durmadan güldü. Bu genel neşe hizmetçilere bile bulaştı. Dunyaşa deli gibi oradan oraya koşuyor, boyuna kapıları hızla çarpıyordu. Piyotr bile, sabahın üçü olmasına rağmen gitar ile bir Kazak dansı çalmaya uğraşıyordu. Teller, hareketsiz havada, hoş ve acıklı sesler çıkarıyor ama bu kültürlü uşağın gitarından, renkli birkaç nameden başka bir şey çıkmıyordu. Doğa onu, bütün öteki yeteneklerden olduğu gibi müzik yeteneğinden de yoksun bırakmıştı.

• • •

Bununla beraber Maryino'daki yaşayış pek de iyi değildi. Zavallı Nikolay Petroviç sıkıntı içindeydi. Çiftlikle ilgili didinmeler, tatsız ve anlamsız didinmeler, her geçen gün biraz daha artıyordu. Ücretli işçilerle uğraşmak çekilmez bir hal almıştı. Bunlardan bazıları, ya ücretlerinin artırılmasını, ya da hesaplarının kesilmesini istiyor, bazıları ise aldıkları avans paralar-

* Porter, sert ve siyah bir çeşit İngiliz birası. -çev.

la savuşup gidiyordu. Beygirler hastalanıyor, koşumlar, ateşte yanmış gibi çabucak bozuluyor, işler baştan savma yapılıyordu. Moskova'dan getirtilen harman makinesi de, ağırlığından ötürü hiçbir işe yaramamıştı. Bir başka makineyi, kalbur makinesini, daha ilk denemede bozmuşlardı. Çiftlik halkından ihtiyar ve kör bir kadının, hasta ineğini tütsülemek için rüzgârlı havada, elinde bir marsıkla ahıra gitmesi yüzünden, hayvan ahırının yarısı yanmıştı. Sonraları bu kadın bütün kötülüklerin, beyin, o zamana değin görülmemiş yeni birtakım peynir çeşitleri ve başka süt ürünleri yapmasından ileri geldiğini iddia etti. Kâhya birdenbire tembelleşti. Hatta kendi toprağına kavuşan her Rus gibi şişmanlamaya bile başladı. Uzaktan Petroviç'i görür görmez, hamaratlığını göstermek için yanından geçen bir domuz yavrusuna bir tahta parçası atıyor, ya da yarı çıplak bir çocuğu azarlıyordu. Oysa vaktini daha çok uyumakla geçiriyordu. Vergiye bağlanmış köylüler borçlarını zamanında ödemiyor, ormandan odun alıyorlardı. Bekçiler hemen her akşam "çiftlik" otlaklarında otlayan köylü beygirlerini tepeliyor, bazen de silah zoruyla hayvanlara el koyuyorlardı. Nikolay Petroviç bu gibi ziyankârlıklar için para cezası koyacak olmuştı. Ama iş yine, yakalanan beygirlerin birkaç gün beyin ahırında kalışından sonra eski sahiplerine verilmesiyle bitiyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi köylüler kendi aralarında da kavga etmeye başlamıştı: Karıları bir çatı altında geçinemedikleri için kardeşler mallarının bölünmesini istiyorlardı. Ansızın bir kavgadır başlıyor, kumanda verilmiş gibi birdenbire herkes ayaklanıyor, yazıhanenin önüne koşuyor, beyin odasına giriyor, çoğu zaman sarhoş, yüz göz yara bere içinde, hak ve adalet isteğinde bulunuyorlardı. Gürültüler, bağırıp çağırımlar, erkeklerin küfürlerine karışan hıçkırıklı kadın çığlıkları ortalığı kaplıyordu. Nikolay Petroviç, haklı ile haksızı birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını önceden bilmekle beraber kavgacıları yatıştırmak için sesi kısılıncaya kadar bağırıp çağırarak zorunda kalırdı. Ekin-

leri biçmek için yeteri kadar işçi bulunamıyordu. Yüzü insana güven veren komşu bir çiftlik sahibi hektar başına iki rubleye işçi bulacağını vadetmiş ve Nikolay Petroviç'i vicdansızca aldatmıştı. Kendi köyündeki kadınlar ise, işitilmemiş bir gündelik istiyordu. Taneler artık dökülmeye başlamış, ama ekinleri biçme işi hâlâ yoluna konmamıştı. Bu arada "Vasiler Sandığı" da, günü gelmiş faizlerin hemen ödenmesini istiyor ve tehditte bulunuyordu. Nikolay Petroviç sık sık, ümitsizlikle:

"Artık gücüm kalmadı," diye söyleniyordu, "bu adamlarla bir başıma başa çıkamayacağım, polise başvurmak da prensiplerime uygun değil. Ama cezalandırma korkusu olmadan iş yaptırmak da mümkün değil!.."

Pavel Petroviç bu sözlerle karşı:

"*Du calme, du calme!*"* tavsiyesinde bulunuyor, ama kendisi de homurdanıyor, suratını asıyor ve bıyıklarını çekip duruyordu.

Bazarov bu gürültü patırtılardan kendini uzak tutuyordu. Zaten misafir olmak dolayısıyla başkasının işine karışmak da ona düşmüyordu. Daha Maryino'ya gelişinin ertesi günü, hemen kurbağalarıyla, *infusorium*'larla,** birtakım kimya formülleriyle uğraşmaya, bütün vaktini bunlarla geçirmeye başlamıştı. Arkadi ise, tam tersine, babasına yardım etmese bile, hiç olmazsa yardım etmek ister gibi görünmeyi kendisine bir borç saydı. Babasını sabırla dinliyordu. Hatta bir seferinde, öğütlerini tutsun diye değil, sadece babasının işleriyle ilgilendiğini göstermek için ona bazı öğütler bile verdi. Çiftlik işleriyle uğraşmak onda bir tiksinti uyandırmıyordu. Hatta ziraat alanında çalışmayı zevkle hayal ettiği de oluyordu. Ne var ki şimdi onun kafasında büsbütün başka düşünceler yer etmiş bulunuyordu. Arkadi, boyuna Nikolskoye'yi düşünüyor, bu haline kendisi de şaşıyordu. Birisi

* (Fr.) "Sakin ol, sakin ol!" -çev.

** (Lat.) Ancak mikroskopa görülebilen, bir hücreli, ilkel su hayvancıkları. -çev.

ona, Bazarov ile bir çatı altında –hem de nasıl bir çatı altında!– baba evinin çatısı altında sıkılacağını söyleseydi, eskiden bu lafa, sadece omuzlarını silkmekle yetinecekti. Oysa delikanlının gerçekten de canı sıkılıyor, bir yerlere kalkıp gitmek istiyordu. Yoruluncaya kadar gezmeyi denedi, ama bundan da bir fayda görmedi. Bir gün babasıyla konuşurken, onda Odintsova’nın annesinin, vaktiyle Nikolay Petroviç’in eski karısına yazdığı oldukça ilginç birkaç mektubun bulunduğunu öğrendi. Bu mektupları elde edinceye dek, babasının peşini bir türlü bırakmadı. Nikolay Petroviç bunları bulup çıkarmak için belki de yirmiyeye yakın sandık ve çekmece karıştırmak zorunda kaldı. Arkadi bu yarı çürümüş kâğıtları eline geçirdikten sonra, artık gideceği hedef önünde belirmişçesine, yatışır gibi oldu. Hiç durmadan Odintsova’nın, “Ben bunu ikinize de söylüyorum,” sözlerini mırıldanıyor, kendisi de bu sözlerle, “Ne olursa olsun gideceğim!” sözlerini ekliyordu. Ama Nikolskoye’ye son gidişlerini, onlara gösterilen soğuk karşılamayı, düştükleri gülünç durumu hatırladı ve bir çekingenlik duydu. Yine de gençliğin “belki...”si, talihini denemek için duyulan gizli istek, hiç kimsenin koruyuculuğu olmadan, bir başına gücünü denemek isteği, nihayet üstün geldi. Maryino’ya geleli henüz on gün olmadan Pazar okullarının kuruluş ve çalışma metotlarını incelemek bahanesiyle şehre, oradan da Nikolskoye’ye gitti. Yolda, daha hızlı gitmesi için durmadan arabacıyı zorlayan Arkadi, tıpkı savaşa giden genç bir subay gibi hem korkuyor, hem seviniyor, hem de sabırsızlık içinde çırpınıyordu. Kendi kendine, boyuna, “En iyisi hiçbir şey düşünmemektir,” diyordu. Şansına, çok gözü pek bir arabacıya rastlamıştı. Her meyhanenin önünde duruyor, “Bir kadehçik atalım mı?” ya da “Bir kadehçik atsak nasıl olur?” diyor ve her kadehten sonra beygirleri acımadan sürüyordu.

İşte nihayet bildik evin yüksek damı görüldü. Birdenbire Arkadi’nin kafasında ilkin, ‘Ben ne yapıyorum?’, sonra da, ‘Ama artık dönecek değilim ya!’ düşüncesi belirdi.

Araba âdeta uçuyor, arabacı ıslık çalarak ve bağırarak beygirleri koşturuyordu. İşte artık araba, nal sesleri tekerleklerin gürültüsüne karışarak, küçük tahta köprüden geçti. İşte, düzgün kesilmiş çamların meydana getirdiği yol da görüldü. Koyu yeşillikler arasında pembe bir rop kıtıldadı. Zarif bir şemsiyenin altında ince bir yüz görüldü. Arkadi, Katya'yı, Katya da Arkadi'yi tanıdı. Arkadi, dört nala giden beygirleri durdurması için arabacıya emir verdi. Arabadan atladı ve Katya'ya yaklaştı. Genç kız:

"A, siz misiniz," dedi ve kızarak ekledi, "ablamın yanına gidelim, kendisi, şimdi şuracıkta, bahçede... Sizi görünce çok sevinecek."

Katya, Arkadi'yi bahçeye götürdü. Delikanlı, Katya ile karşılaşmış olmayı, bir uğur belirtisi saydı. Genç kızı görmekle âdeta akrabalarından birini görmüşçesine sevindi. Her şey kolay ve yolunda gitmişti: Ne kâhyayı görmek, ne de haber göndermek gerekmişti. Yolun dönemecinde Anna Sergeyevna'yı gördü. Genç kadın, arkası Arkadi'ye dönük olarak duruyordu. Ayak seslerini duyunca, yavaşça döndü.

Arkadi yine neredeyse şaşıracaktı. Ama kadının söylediği ilk sözler onu hemen yatıştırdı. Genç kadın, ahenkli ve tatlı sesiyle:

"O, günaydın kaçak!.." dedi ve Arkadi'ye doğru yürüdü.

Sonra gülümseyerek ve gözlerini güneşten kırıştırtarak Katya'ya sordu:

"Katya, sen onu nereden buldun?"

Arkadi:

"Anna Sergeyevna," diye söze başladı, "size hiç beklemediğiniz bir şey getirdim."

"Kendinizi getirmiş olmanız hepsinden iyi."

XXIII

ARKADİ'Yİ geçirirken sözüm ona üzölmüş gibi yaparak onunla dalga geçen ve söylediğı manalı birkaç sözle bu gezinin gerçek sebebini bildiğini açığa vuran Bazarov, büsbütün kabuğuna çekildi. Onu bir çalışma nöbeti sarmıştı. Artık Pavel Petroviç ile de tartışmıyordu. Üstelik Pavel Petroviç, Bazarov'un yanında eskisinden çok aristokratça davranıyor, düşüncelerini sözden çok sesiyle açığa vuruyordu. Nihilist ile yalnız bir sefer, o da, o zamanlar pek moda olan Baltık eyaletleri soylularının haklarıyla ilgili bir konu üzerinde tartışmaya girecek olmuştu. Ama birdenbire bu tartışmadan vazgeçerek soğuk bir nezaketle:

"Bununla beraber biz birbirimizi anlayamayız; ya da, en azından ben sizi anlamak şerefinden yoksunum," demişti.

Bazarov:

"Ona ne şüphe," diye cevap vermişti, "insan havanın nasıl titreştiğini, güneşteki değişiklikleri, kısacası her şeyi anlayabilecek durumdadır, ama bir başkasının, burnunu kendisinden başka türlü silebileceğine bir türlü akıl erdiremez!.."

Pavel Petroviç:

"Bu ne zekice bir buluş!" demiş ve oradan çekilmişti.

Bununla beraber, Pavel Petroviç'in, Bazarov'un yaptığı denemelerde hazır bulunmak için bazen delikanlının iznini rica ettiği de oluyordu. Nitekim bir seferinde ancak mikroskopla görülebilen ilkel bir su hayvancığının, yeşil bir toz zerreciğini nasıl yuttuğunu, boğazındaki çok oynak birtakım uzantılarla acele acele bunu nasıl çiğnediğini seyretmek için, birtakım ilaçlarla yıkadığı ve çok pahalı kokular sürdüğü yüzünü mikroskopa yaklaştırmıştı.

Nikolay Petroviç, Bazarov'u, Pavel Petroviç'ten çok daha sık gelip görüyordu. Öteki işleri engel olmasaydı, kendi deyimiyle "öğrenmek" için, Bazarov'u hemen her gün gelip görecekti. O, genç doğabilimciye hiçbir rahatsızlık vermezdi: Odanın rastgele

bir köşesine oturur, Bazarov'un çalışmasını dikkatle seyrededi. Ara sıra, çekinerek bir iki soru sorduğu da olurdu. Öğle ve akşam yemeklerinde sözü fiziğe, jeolojiye, kimyaya getirmeye çalışırdı. Çünkü yalnız politik konular değil, hatta ekonomik konular da dâhil bütün öteki konular, bir çatışmayı değilse bile karşılıklı bir hoşnutsuzluğu doğurabilirdi.

Nikolay Petroviç, ağabeyinin Bazarov'a olan nefretinin hiç de azalmadığını tahmin ediyordu. Bir olay, hem de önemli olmayan bir olay, onun bu tahmininin doğruluğunu gösterdi: Yakınlarda tek tük kolera vakaları görölmeye başlamıştı. Hatta Maryino'dan da iki kişi koleraya yakalanmıştı. Geceleyin Pavel Petroviç oldukça şiddetli bir kriz geçirmiş, sabaha kadar acı çektiği halde Bazarov'un ustalığına başvurmak gereğini görmemişti. Ertesi gün Bazarov'la karşılaşınca, delikanlının, "Beni niçin çağırtmadınız?" sorusuna, yüzü hâlâ sapsarı ama tıraşlı, saçları dikkatle taralı olan Pavel Petroviç, "Hatırladığıma göre tıbbı inanmadığınızı söyleyen bizzat siz değil miydiniz?" cevabını vermişti. Günler işte böyle geçiyordu. Bazarov üzgün bir yüzle durmadan çalışıyordu. Bu arada, Nikolay Petroviç'in evinde öyle bir varlık vardı ki, Bazarov ona açılmamakla beraber kendisiyle seve seve konuşuyordu. Bu varlık, Feniçka idi.

Bazarov, Feniçka ile daha çok sabahları erkenden bahçede, ya da avluda karşılaşıyordu. Delikanlı, genç kadının odasına gitmiyordu. Genç kadın da ancak bir sefer, o da Mitya'yı yıkayıp yıkamaması gerektiğini sormak için delikanlının kapısına kadar gelmişti. Feniçka, yalnız Bazarov'a güvenmekle, ondan çekinmemekle kalmıyor, onun yanında, Nikolay Petroviç'in yanında olduğundan daha serbest, senlibenli davranıyordu. Bunun neden böyle olduğunu söylemek güçtür. Bu belki de genç kadının, hem kendine çeken, hem de korkutan bütün o soylu, o yüksek şeylerin Bazarov'da bulunmayışını, farkında olmayarak hissetmesinden ileri gelmekte idi. Feniçka'nın gözünde Bazarov hem iyi bir doktor, hem de sıradan bir insandı.

Hiçbir utangaçlık duymadan Bazarov'un yanında çocuğuyla uğraşabiliyordu. Hatta bir seferinde başı dönüp birdenbire ağrımaya başladığı zaman Bazarov'un elinden bir kaşık ilaç bile içmişti. Nikolay Petroviç'in yanında Bazarov'a karşı çekingen gibi davranırdı; ama bunu kurnazlığından değil, belki de böyle davranmasının daha uygun olacağını düşündüğü için yapıyordu. Pavel Petroviç'ten ise, her zamandan çok korkuyordu. Pavel Petroviç, bir süreden beri genç kadını gözlemeye başlamıştı. Sırtında her zamanki İngiliz takım elbisesi, elleri cebinde olarak, hareketsiz yüzüyle, keskin bakışlarıyla âdeta yerden biter gibi, ansızın Feniçka'nın arkasında peyda oluverirdi. Feniçka, Dunyaşa'ya, "Sanki tepemden aşağı buz gibi bir şey dökülür gibi oluyor," diye ondan şikâyet ederdi. Dunyaşa ise cevap yerine derin derin içini çeker, bir başkasını, o "duygusuz" adamı düşündürdü. Bazarov, farkında bile olmadan, onun ruhunun "merhamsiz zalimi" olmuştu.

Bazarov, Feniçka'nın hoşuna gidiyordu. Ama Feniçka da Bazarov'un hoşuna gidiyordu. Genç kadınla konuşurken Bazarov'un yüzü bile değişiyordu: Bu yüz pırıltılı, sevimli bir görünüşe bürünüyor, her zamanki umursamazlığın yerini şakacı bir dikkat alıyordu. Feniçka her geçen gün biraz daha güzelleşiyordu. Genç kadınların hayatında öyle dönemler vardır ki, bu dönemlerde onlar âdeta yaz gülleri gibi birdenbire açılmaya ve gelişmeye başlarlar. İşte Feniçka da bu dönemini yaşıyordu. Her şey, hatta o sıralarda hüküm süren şiddetli temmuz sıcakları bile buna yardım ediyordu. Beyaz, hafif bir rop giyen genç kadın, giydiği elbiseden daha beyaz, daha hafif görünüyordu. Güneş onu yakmamıştı. Ama sakınamadığı sıcaklar, yanaklarına, kulaklarına bir pembelik vermişti. Genç kadının bütün vücuduna tatlı bir gevşeklik halinde yayılan bu sıcaklar, onun güzel gözlerine de uyku bir yorgunluk veriyordu. Genç kadın hemen hiç çalışmıyor, elleri âdeta dizlerine düşüyordu. Güç-

lkle yürüyor, boyuna ahlıyor, bu gülünç halsizliğinden Şikâyet ediyordu. Nikolay Petroviç ona:

“Sık sık banyo yapmalısın!” tavsiyesinde bulunuyordu.

Bu maksatla genç kadına, henüz tamamıyla suyu çekilmemiŐ gllerden birinin kıyısında etrafı tente ile çevrili bir banyo yeri yaptırmıştı.

Genç Kadın ona:

“Ah, Nikolay Petroviç,” demişti, “biliyorsunuz ki bahçede hiç gölge yok. İnsan gle gidip gelinceye kadar sıcaaktan ölür.”

Nikolay Petroviç:

“Gerçekten de bahçede gölge yok,” diye cevap vermiş ve alnı-nı ovuŐturmuŐtu.

• • •

Bir gün Bazarov, sabahleyin saat yedide, gezintiden dn-yordu. oktan iekleri dökülmüş, ama yeŐillilięini ve sıcaklığını henüz kaybetmemiş leylak kameriyesinde Feniçka’ya rastladı. Genç kadın, başında, her zaman olduğu üzere, beyaz baŐörtü-söyle bir sıranın üzerinde oturuyordu. Yanında, iyden ıslanmış bir küme beyaz ve kırmızı gl vardı. Bazarov, Feniçka’ya selam verdi. Genç kadın:

“A, Yevgeni Vasilyiç!” dedi ve delikanlıyı daha iyi görebilmek için baŐörtüsünün ucunu biraz kaldırdı.

Bu hareketi sırasında kolu, dirseğine kadar açıldı. Bazarov genç kadının yanına oturarak:

“Burada ne yapıyorsunuz?” diye sordu, “Glleri demet mi ya-pıyorsunuz?”

“Evet; kahvaltı masası için hazırlıyorum. Nikolay Petroviç bunu seviyor.”

“Ama sabah kahvaltısına daha çok vakit var. Hem, bu ne ka-dar da çok iek!..”

“Ben onları mahsus şimdi topladım. Sonra sıcak oluyor, dışarı çıkılmıyor. İnsan ancak şimdi biraz nefes alabiliyor. Bu sıcaklardan çok gevşedim. Korkuyorum, yoksa hastalanacak mıyım?..”

“Bu ne kuruntu!.. Verin bana elinizi, nabzınıza bakayım.”

Bazarov, Feniçka’nın elini tuttu. Düzgün atmakta olan nabzını buldu. Vuruşları saymaya bile gerek görmeden:

“Yüz yıl yaşayacaksınız,” dedi ve genç kadının elini bıraktı.

Feniçka:

“Allah korusun!” diye bağırdı.

“Niçin?.. Sanki çok yaşamak istemez misiniz?”

“Ama yüz yıl diyorsunuz!.. Seksen beş yaşında bir büyük annemiz vardı, bir çilekeşten başka bir şey değildi. Kara kuru, sağır, kambur, öksürüklü bir kadındı. Kendi kendine ağırlık vermekten başka bir faydası yoktu. Buna da yaşamak mı denir sanki?”

“Demek genç olmak daha iyi?..”

“Öyle değil mi ya?”

“Söyle bakalım bana, niçin daha iyiymiş?”

“Ne demek niçin daha iyiymiş?.. Mesela ben şimdi gencim, her şeyi yapabilirim: Giderim, gelirim, taşıyım, kimsenin yardımını istemem... Hangisi daha iyi?”

“İhtiyar veya genç olmuşum, benim için hepsi bir.”

“Nasıl dersiniz, hepsi bir?.. Söylediğiniz doğru değil.”

“Ama siz söyleyin Feodosya Nikolayevna, benim gençliğimin bana ne gereği var?.. Bir başıma, yersiz yurtsuz yaşadıktan sonra...”

“Bu her zaman sizin elinizde olan bir şey...”

“Pek de benim elimde değil işte!.. Hiç olmazsa bana bir acıyan bulunsa!..”

Feniçka yan gözle Bazarov’a baktı, ama bir şey söylemedi. Biraz durduktan sonra sordu:

“O elinizdeki kitap nedir?”

“Bu mu?.. Bir bilim kitabıdır. Karışık, zor bir kitap.”

“Siz hep okuyor musunuz?.. Bundan sıkılmıyor musunuz?.. Bana öyle geliyor ki siz artık her şeyi biliyorsunuz.”

“Görülüyor ki her şeyi bilmiyorum. Biraz okumayı deneyin bakalım.”

Kalın ve ciltli kitabı iki eliyle kavrayan Fenička:

“Ama ben bundan hiçbir şey anlamam ki,” dedi, “Rusça mı bu kitap? Ne kadar da kalın!”

“Rusça.”

“Rusça da olsa yine bir şey anlamam.”

“Ben zaten anlayasınız diye bunu size okutmuyorum. Okurken sizi seyretmek, nasıl okuduğunuzu görmek istiyorum. Siz okurken burnunuzun ucu öylesine sevimli kıvıldıyor ki...”

Kitapta rastgele, “Kreozot üzerine” başlıklı konuyu yarım sesle okumaya başlayan Fenička güldü ve kitabı elinden attı. Kitap, sıranın üzerinden yere kaydı.

Bazarov:

“Gülüştünüzü de seviyorum,” dedi.

“Yeter!..”

“Konuşmanızı da seviyorum. Tıpkı bir suyun çağlayışı gibi konuşuyorsunuz!”

Fenička başını öbür yana çevirdi. Parmaklarıyla çiçekleri karıştırarak:

“Ne tuhafısınız,” dedi, “beni dinleyip de ne yapacaksınız?.. Siz kimbilir ne akıllı bayanlarla konuşmuşsunuzdur.”

“Ah Feodosya Nikolayevna! İnanın bana, dünyanın bütün akıllı bayanları bir araya gelse sizin tırnağınızın ucu bile olmaz!”

Genç kadın:

“Neler de uyduruyorsunuz,” diye fısıldadı ve kollarını kavuşturdu.

Bazarov kitabı yerden alarak:

“Bu bir tıp kitabıdır, niçin yere atıyorsunuz?” dedi.

Fenička:

“Tıp kitabı mı?” diye sordu ve Bazarov’a dönerek sözüne devam etti, “Biliyor musunuz ne, siz bana o damlaları verdiğinizden beri –hatırladınız mı?– Mitya öylesine iyi uyuyor ki... Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Ne yalan söyleyeyim, siz çok iyisiniz!”

Bazarov gülerek:

“Ama doğrusunu isterseniz, doktorların hakkını vermek gerek. Siz de bilirsiniz ki doktorlar çıkarlarını seven insanlardır.”

Fenička, yüzünün üst yanına vuran beyazımtırak ışık altında daha da kara görünen gözlerini Bazarov’a kaldırdı. Bazarov şaka mı ediyordu, yoksa ciddi mi söylüyordu, bunu kestirememişti:

“Siz kabul ettikten sonra memnunlukla... Yalnız Nikolay Petroviç’ten istemem gerek...”

Bazarov, genç kadının sözünü keserek:

“Siz, para mı istiyorum sandınız?.. Hayır, sizin paranız bana lazım değil.”

Fenička:

“O halde ne istiyorsunuz?” dedi.

“Bilin bakalım ne?..”

“Ben falcı mıyım?”

“Öyleyse ben söyleyeyim: Bu güllerden birini istiyorum.”

Fenička yine güldü, hatta ellerini çırpı. Bazarov’un bu isteğini öylesine eğlenceli bulmuştu. Fenička hem gülüyor, hem de koltuklarının kabardığını hissediyordu. Bazarov gözlerini ona dikmiş, bakıyordu. Nihayet:

“Buyurunuz, buyurunuz,” dedi ve sıranın üzerine eğilerek seçmeye koyuldu, “hangisini istiyorsunuz, kırmızı mı, beyaz mı?”

“Kırmızı, hem de çok iri olmasın.”

“Buyurunuz,” dedi.

Ama uzatmış olduğu elini hemen geri çekti. Dudaklarını ısırarak kameriye kapısına baktı ve kulak kabarttı.

Bazarov:

“Ne var?” diye sordu, “Nikolay Petroviç mi?”

“Hayır... Nikolay Petroviç tarlaya gittiler. Hem zaten ben ondan korkmam ki... Ama bak, Pavel Petroviç gelince... Bana öyle geldi ki...”

“Ne?... ”

“Bana öyle geldi ki... Pavel Petroviç buralarda dolaşıyor... Hayır... Kimse değilmiş... Buyurunuz.”

Feniçka, gülü Bazarov’a verdi.

“Siz Pavel Petroviç’ten ne diye korkuyorsunuz?”

“Beni hep korkutuyor... Konuşmasına hiç konuşmuyor ama öyle tuhaf bir bakışı var ki. Zaten siz de onu sevmiyorsunuz. Hatırlar mısınız, eskiden siz onunla hep tartışdınız. Neyi tartışdınız bilmem ama onu öyle bir alt ediyordunuz ki...”

Feniçka, Bazarov’un, tartışma sırasında Pavel Petroviç’i, kendi düşüncesine göre, nasıl alt ettiğini elleriyle anlatmaya koyuldu.

Bazarov gülümsedi:

“Peki, beni yenmeye başlasaydı, beni korur muydunuz?” diye sordu.

“Ben sizi nasıl koruyabilirim? Yok canım, sizinle kolay kolay başa çıkılmaz!”

“Öyle mi sanıyorsunuz?.. Ama ben öyle bir el biliyorum ki, isterse bir parmağıyla beni yere serebilir...”

“Bu ne biçim elmiş?”

“Siz sanki bilmiyor musunuz?.. Bana verdiğiniz şu gülü koklayınız, bakın ne güzel kokuyor.”

Feniçka boynunu uzattı, yüzünü çiçeğe yaklaştırdı. Başörtüsü, başından omuzlarına kaydı. Yumuşak, parlak, simsiyah hafifçe dağınık bir saç yığını görüldü. Bazarov:

“Durunuz,” dedi, “ben de sizinle beraber koklamak istiyorum.”

Delikanlı eğildi ve genç kadının yarı açık duran dudaklarından kuvvetle öptü.

Fenička titredi. İki eliyle Bazarov'u göğsünden itti. Ama yavaş ittiği için, delikanlı, kadını yeniden ve uzun uzun öpebildi.

Leylakların arkasından kuru bir öksürük sesi geldi. Fenička hemen sıranın öteki ucuna kaçtı. Pavel Petroviç görüldü.

Onları hafifçe selamladı. Acı bir üzümlükle, "Siz burada mısınız?" dedi ve uzaklaştı. Fenička hemen güllerini topladı ve kameriyeden dışarı fırladı, giderken de:

"Çok fena yaptınız Yevgeni Vasiliç!" diye fısıldadı.

Sesinde içten gelme bir sitem vardı.

Bazarov, kısa bir zaman önce geçen buna benzer bir başka sahneyi hatırladı. Hem utandı, hem hakaretle karışık bir can sıkıntısı duydu, ama hemen başını silkti. "Céladon* gibi davranıldığı için" alaycı bir şekilde kendisini tebrik etti ve odasına döndü.

Pavel Petroviç ise bahçeden çıktı, ağır adımlarla ormana kadar gitti. Orada oldukça uzun bir süre kaldı. Kahvaltıya döndüğü zaman, yüzü öylesine karanlıktı ki, Nikolay Petroviç merakla, hasta olup olmadığını sordu.

Pavel Petroviç, sakın bir eda ile:

"Bilirsin ki ben bazen fazla safra çıkarmaktan rahatsızlık çekirim," diye cevap verdi.

XXIV

Kİ saat sonra Pavel Petroviç, Bazarov'un kapısını vuruyordu. Pavel Petroviç, pencere yanındaki sandalyeye oturarak ve iki eliyle fildişi saplı güzel bir bastona dayanarak (o, genel olarak bastonsuz dolaşırdı) söze başladı:

* Céladon: Fransız romancılarından Urfé'nin, romanlarından birinde tasvir ettiği âşık tipi. -çev.

“Çalışmalarınıza engel olduğum için affınızı dilerim. Ama vaktinizin beş dakikasını bana vermenizi ricaya mecbur oldum. Fazla değil, beş dakika...”

Pavel Petroviç kapının eşiğinden adımını atar atmaz, yüzünde hafif bir değişiklik olan Bazarov:

“Bütün zamanım emrinizdedir,” cevabını verdi.

“Benim için beş dakika yeter. Size bir mesele teklif etmeye geldim.”

“Bir mesele mi?.. Ne gibi?”

“Lütfen dinleyiniz. Kardeşimin evindeki misafirliğinizin ilk zamanlarında, henüz kendimi sizinle konuşmak zevkinden mahrum etmediğim sıralarda, birçok konu üzerinde düşüncelerinizi dinlemek fırsatını elde etmiştim. Ama hatırımda kaldığına göre, ne aramızda, ne de benim bulduğum sıralarda, iki kişi arasındaki düellonun, ya da genel olarak düelloların hiç sözü edilmedi. Bu konu üzerinde ne düşündüğünüzü öğrenme müsaade eder misiniz?”

Pavel Petroviç’i karşılamak üzere ayağa kalkmış olan Bazarov, tekrar sandalyesinin bir ucuna ilişerek ellerini kavuşturdu:

“İşte benim düşüncem: Kuramsal bakımdan düello anlamsız bir şeydir, ama pratiğe gelince iş başkalaşır.”

“Yani, sizi yanlış anlamadıysam, şunu demek istiyorsunuz: Düello ile ilgili görüşünüz ne olursa olsun, tarziye verilmedikçe, kendinize hakarete bulunulmasına müsaade etmezsiniz sanırım?”

“Düşüncelerimi iyi keşfettiniz!”

“Çok güzel. Bunu sizden işitmek çok hoşuma gitti. Sözleriniz beni bilinmezlikten kurtardı.”

“Yani tereddütten demek istiyorsunuz...”

“Fark etmez. Sözlerim anlaşılсын diye böyle söylüyorum. Ben kitaplık faresi değilim. Sözleriniz beni üzücü bir zarurettten kurtarıyor. Sizinle vuruşmaya karar verdim.”

Bazarov gözlerini kocaman kocaman açtı:

“Benimle mi?”

“Evet, bizzat sizinle.”

“Ama, rica ederim, niçin?”

Pavel Petroviç:

“Size bunun sebebini de anlatabilirdim, ama bunu söylemeyi tercih ediyorum. Benim zevkime göre siz burada fazlasınız!.. Size tahammül edemiyorum, sizi kmsyorum. Bu da size yetmiyorsa...”

Pavel Petroviç’in gözleri parladı. Bazarov’un da gözleri tuttu.

“ok güzel,” dedi, “daha başka açıklamaya gerek yok. valyelik ruhunuzu benim üzerimde denemek hlyasına kapılmısınız!.. Sizi bu zevkten yoksun edebilirdim, ama değmez!..”

Pavel Petroviç:

“Size yürekten minnettarım,” cevabını verdi; “imdi artık, teklifimi kabul edeğeginizi, beni zor kullanmaya mecbur etmeyeğeginizi umarım.”

Bazarov, soğukkanlılıkla cevap verdi:

“Yani kinaysesiz, benzetmesiz söylemek gerekirse u sopayı kullanmaya, değil mi?.. Tamamıyla doğru... Bana hakaret etmenize hiç de gerek yok. Bu, pek de öyle tehlikesiz bir şey de değil!.. Centilmen olarak kalabilirsiniz!.. Ben de düello teklifinizi centilmence kabul ediyorum.”

Pavel Petroviç:

“ok güzel,” dedi ve bastonunu bir köşeye bıraktı; “imdi de dellomuzun şartları üzerinde konuşalım. İlkin unu öğrenmek isterdim: Bilmem, düello davetime bir sebep teşkil etmek üzere küçük bir kavga formalitesine gerek görüyor musunuz?”

“Hayır, formalitesiz daha iyi.”

“Ben de öyle dnyorum. Dellomuzun gerçek sebeplerini kurcalamayı da aynı şekilde yersiz buluyorum. Birbirimizden nefret ediyoruz. Bundan tesi var mı?”

Bazarov alaycı bir sesle tekrarladı: “Bundan tesi var mı?..”

“Düellomuzun şartlarına gelince... Tanıksız dövüşeceğimiz için... Çünkü tanığı nerede bulacağız?..”

“Gerçekten de nerede bulacağız?..”

“... O halde, size şu teklifte bulunmakla şeref duyuyorum: Yarın sabah erkenden, mesela, saat altıda, koruluğun arkasında, tabanca ile vuruşalım. Mesafe on adım olsun.”

“On adım mı?.. Demek öyle. Bu mesafeden birbirimizi göremeyiz.”

Pavel Petroviç:

“Sekiz adım da olabilir,” dedi.

“Olur. Niçin olmasın?”

“İkişer sefer ateş edeceğiz... Her ihtimale karşı da, ceplerimize, ölümümüzden kimsenin sorumlu olmadığına dair birer mektup koyacağız!”

Bazarov:

“Bu teklifinizi pek de uygun bulmuyorum,” dedi. “Biraz Fransız romanlarına benzeyecek. Pek de gerçeğe uygun değil.”

“Olabilir. Ama katillik şüphesi altında kalmanın pek de hoş bir şey olmadığını kabul etmelisiniz!”

“Kabul ediyorum. Ama bu acıklı ithamdan kaçınmanın bir yolu var. Gerçi tanışımız yok ama düellomuzu görebilecek bir adam bulundurabiliriz.”

“Bunun kim olduğunu öğrenebilir miyim?”

“Canım, şu Piyotr.”

“Hangi Piyotr?”

“Kardeşinizin uşağı. O, zamanımızın gelişim düzeyine ulaşmış bir adamdır. Rolünü, bu gibi olaylarda gerekli olan bütün koşullara uygun oynayabilir...”

“Galiba şaka ediyorsunuz, öyle mi muhterem beyefendi?”

“Asla. Teklifimi inceleyince bunun makul ve samimi olduğunu kabul edeceksiniz. Hamama giren terler, derler, ben de Piyotr’u gerektiği biçimde hazırlamayı ve düello yerine getirmeyi üzerime alıyorum.”

Pavel Petroviç, sandalyeden kalkarak:

“Şaka etmekte devam ediyorsunuz,” dedi, “ama gösterdiğiniz bu nazik boyun eğiştten sonra, kendimde herhangi bir iddiada bulunmak hakkını göremiyorum. Böylece, her şey yoluna girdi.”

“Ha, tabancanız yok, değil mi?”

“Bende tabanca ne gezer, Pavel Petroviç? Ben asker değilim.”

“O halde size benim tabancalarımı teklif ediyorum. Beş yıldır onlarla ateş etmediğime emin olabilirsiniz!”

“Bu çok avutucu bir haber.”

Pavel Petroviç bastonunu aldı.

“Muhterem beyefendi, şimdi benim için artık size teşekkür etmekten ve sizi işinizle baş başa bırakmaktan başka yapılacak bir şey kalmıyor. Sizi selamlamakla şeref duyarım.”

Bazarov, misafirini geçirirken:

“Yeniden görüşeceğimiz o mutlu ana kadar güle güle efendim,” dedi.

Pavel Petroviç odadan çıktı. Bazarov ise kapının önünde bir süre durduktan sonra birdenbire bağırdı: ‘Hay Allah belanı versin! Ne kadar güzel, ne kadar da budalaca! Karşılıklı amma da komedya oynadık ha!.. Eğitim görmüş köpekler de arka ayakları üzerinde işte böyle dans eder... Kabul etmemek mümkün değildi, çünkü herif herhalde sopayı kafama indirirdi... İşte o zaman (Bazarov, yalnız bunun düşüncesiyle bile sapsarı kesildi, bütün gururu ayaklanmıştı), bir kedi yavrusu gibi, onu boğmam gerekirdi.’

Bazarov tekrar mikroskopuna döndü. Ama yüreği bir defa depreşmiş, çalışması için gerekli olan sükûnet kaybolmuştu. ‘Bu sabah bizi görmüş olacak, diye düşündü, kardeşini böylesine korumuş olması mümkün mü?.. Sonra öpmek, sanki böylesine önemli bir olay mı? Burada herhalde başka bir şey var. Dur, hele!.. Sakın kendisi âşık olmasın?.. Şüphesiz âşık. Bu gün gibi âşık bir şey!.. Amma da karışık bir durum ha!.. Kötü!.. Hangi yanından bakarsan bak, kötü!.. Birincisi alnımıza kurşun ye-

mek var. Sonra, herhalde buradan gitmek gerek; ortada Arkadi ve şu Allahın öküzü Nikolay Petroviç var. Kötü, kötü!..’

Gün, sanki özel olarak, sessiz ve sönük geçti. Feniçka âdeta dünyada yoktu; deliğine çekilmiş bir fare gibi odasına kapanmıştı. Nikolay Petroviç düşünceliydi. Bütün ümidini bağladığı buğdaylarda yanık baş gösterdiğini haber vermişlerdi. Pavel Petroviç, buz gibi nezaketiyle herkesi, hatta Prokofyiç’i bile sıkıyordu. Bazarov babasına mektup yazacak oldu, ama yırtıp masanın altına attı: ‘Ölürsem, nasıl olsa haber alır,’ diye düşündü, ‘ama ben ölmeyeceğim. Hayır, bu dünyaya daha uzun bir süre ılık saçacağım!’

Bazarov, Piyotr’a, önemli bir iş için, ertesi sabah gün doğarken yanına gelmesini emretti. Piyotr, Bazarov Petersburg’a giderken kendisini de yanına almak istediği kuruntusuna kapıldı.

Bazarov geç vakit yattı. Gecisini karmakarışık rüyalarla geçirdi. Odintsova gözleri önünde dönüp duruyordu. O, aynı zamanda annesiydi, arkasında kara bıyıklı bir kedi dolaşıyordu. Bu kedi de Feniçka idi. Pavel Petroviç ise, her şeye rağmen kendisiyle dövüşmek zorunda olduğu büyük bir orman halinde görünüyordu.

Piyotr onu sabahın dördünde uyandırdı, hemen giyindi ve uşakla birlikte dışarı çıktı.

• • •

Sabah güzel ve serindi. Küçük, alaca renkli bulutçuklar, pamuk kümeleri halinde açık solgun gökyüzünde duruyordu. İnce bir çiy, yaprakların ve otların üstüne yağıyor, örümcek ağları üzerinde gümüş gibi parlıyordu. Nemli, siyah toprak, şafağın ilk kıvrımlarını henüz koruyor gibiydi. Bütün gökyüzünden çayır kuşlarının ötüşleri yağıyordu. Bazarov koruluğa kadar geldi ve koruluğun kenarında bir gölgeliğe oturdu. Ancak o zaman Piyotr’a, kendisinden nasıl bir hizmet beklediğini

söyledi. Kültürlü uşak fena halde korktu. Ama Bazarov, ancak bir kenarda durup uzaktan seyretmekten başka yapacak bir işi olmadığını, kendisine hiçbir sorumluluk gelmeyeceğini temin ederek onu yatıştırdı. “Bu arada ne kadar önemli bir rol oynadığını da düşün!” diye ekledi. Piyotr kollarını açtı, başını önüne eğdi, âdeta yemyeşil olmuş bir halde, kayın ağaçlarından birine dayandı.

Maryino’dan gelen yol ormanı dolaşıyordu. Yolun üzerindeki ince toz tabakası, dünden beri ne bir tekerlek, ne de bir ayak iziyle bozulmadan, olduğu gibi duruyordu. Bazarov, elinde olmayarak ikide bir yol boyunca bakıyor, otları yoluyor, ısıyor bir yandan da, kendi kendine, “Ne budalalık!” deyip duruyordu. Sabahın ayazı onu iki sefer titretti. Piyotr, üzgün üzgün Bazarov’a baktı. Ama delikanlı sadece gülümsedi: Korkmuyordu.

Yoldan bir beygirin ayak sesleri duyuldu. Ağaçların arasından bir mujik görüldü. Mujik, ayakları köstekli iki beygiri önüne katmış, gidiyordu. Bazarov’un yanından geçerken, selam vermeden tuhaf bir bakışla delikanlıyı süzdü. Bu hali kötüye yoran Piyotr’un canı sıkıldı. Bazarov ise: “Bu adam da erken kalkmış diye düşündü, ama hiç değilse bir iş için. Ya biz?”

Birdenbire Piyotr bir fısıltı halinde:

“Galiba geliyorlar,” dedi.

Bazarov başını kaldırdı ve Pavel Petroviç’i gördü. Pavel Petroviç, sırtında damalı ince bir ceket, ayağında kar gibi beyaz pantolon olduğu halde, hızlı hızlı yol boyunca yürüyordu. Koltuğunun altında yeşil çuhaya sarılı bir kutu vardı.

İlkin Bazarov’u, sonra da, şu anda bir tanık olarak saygı gösterdiği Piyotr’u selamlayarak:

“Özür dilerim,” dedi, “galiba sizi beklettim. Uşağımı kaldırmak istemedim de...”

Bazarov:

“Zarar yok,” dedi, “biz de şimdi geldik.”

“Çok iyi öyleyse.”

Pavel Petroviç etrafına bakındı ve sözlerine devam etti:

“Kimsecikler yok... Kimse bize engel olmayacak. Başlayabiliriz, değil mi?”

“Başlayalım.”

“Herhalde yeni bir açıklama istemiyorsunuzdur?”

“Hayır, istemiyorum.”

Pavel Petroviç kutudan tabancaları çıkararak sordu:

“Tabancaları doldurmak ister misiniz?”

“Hayır; siz doldurunuz, ben adımları ölçerim.” Sonra gülele ilave etti, “Adımlarım sizinkilerden uzundur. Bir, iki, üç...”

Sıtmaya tutulmuş gibi tir tir titreyen Piyotr, kekeleyerek sordu:

“Yevgeni Vasilyiç, yine siz bilirsiniz ama ben bir kenara çekilsem nasıl olur?”

“... Dört beş... Çekil kardeş, çekil... Hatta istersen ağacın arkasında durur, kulaklarını da tıkayabilirsin!.. Yalnız gözlerini kapama!.. İçimizden birisi vurulup yere düşerse onu kaldırmaya koş... Altı, yedi, sekiz...”

Bazarov durdu. Pavel Petroviç’e dönerek:

“Yeter mi,” diye sordu, “yoksa iki adım daha ekleyeyim mi?..”

Pavel Petroviç ikinci kurşunu sürerken:

“Nasıl isterseniz,” dedi.

Bazarov, kundurasının burnuyla toprağa bir çizgi çizerek:

“Daha iki adım ekleyeyim,” dedi; “işte sınır. Aklıma gelmişken sorayım: Sınırdan kaçır adım uzakta duracağız? Bu da önemli bir meseledir. Dün bu konuda hiçbir şey konuşmadık.”

Pavel Petroviç, her iki tabancayı Bazarov’a uzatarak:

“On adım yeter sanırım. Tabancalardan birini seçmek lütfunda bulunur musunuz?”

“O lütfu sizden esirgemem. Ama Pavel Petroviç, siz de kabul ediniz ki, şu bizim düellomuz gülünç denilecek kadar tuhaf bir şey. Bir defa şu tanışımızın yüzüne bakınız!”

Pavel Petroviç:

“Siz hep şaka etmek isteğindesiniz!” diye cevap verdi. “Ben düellomuzun tuhaflığını inkâr etmiyorum. Ama ciddi olarak dövüşmek niyetinde olduğumu da size hatırlatmayı bir borç sayıyorum. *A bon entendeur, salut!*”*

“Oo!.. Birbirimizi yok etmeye karar verdiğimizize şüphe etmiyorum. Ama, niçin biraz gülmeyeyim, niçin *utile dulci*’yi** birleştirmeyelim?.. Böylece, siz bana Fransızca, ben de size Latince...”

Pavel Petroviç:

“Ben ciddi dövüşeceğim,” diye tekrarladı ve kendi yerine doğru yürümeye başladı.

Bazarov da kendi tarafındaki sınırdan on adım saydı ve durdu.

Pavel Petroviç:

“Hazır mısınız?” diye sordu.

“Tamamıyla.”

“O halde karşılaşabiliriz.”

Bazarov yavaşça ilerlemeye başladı. Pavel Petroviç de sol eli- ni cebine sokarak ve tabancasının namlusunu yavaş yavaş kaldırarak Bazarov’a doğru yürüdü. Delikanlı, ‘Tam da burnuma nişan alıyor,’ diye düşündü, ‘gözünün birini nasıl da dikkatle kapıyor, haydut! Ama bu, pek de hoş bir duygulanma değil! Saa- tinin kordonuna bakmam daha doğru olacak.’

Bazarov’un kulağı dibinde keskin bir şey vınladı, aynı anda bir silah sesi duyuldu. Bazarov’un kafasından, ‘Sesi duydum, demek ki hiçbir şeyim yok!’ düşüncesi geçti. Bir adım daha attı, nişan almadan tetiği çekti.

Pavel Petroviç hafifçe sarsıldı, eliyle kalçasını tuttu. Beyaz pantolonu üzerinden ince bir kan şeridi sızmaya başladı.

* (Fr.) Burada, “Anlayana sivrisinek saz!” anlamına gelmektedir. –çev.

** (Lat.) Burada, “Faydalıyı hoşla” anlamına gelir. –çev.

Bazarov tabancasını bir yana fırlattı ve düşmanına yaklaştı:
“Yaralandınız mı?” diye sordu.

Pavel Petroviç:

“Beni sınıra çağırarak hakkınızdı,” dedi; “bu önemsiz bir şey. Şartlarımıza göre birer sefer daha ateş edebiliriz.”

Bazarov:

“Afedersiniz ama bir başka sefere kalsın,” dedi ve sararmaya başlayan Pavel Petroviç’i kucakladı. “Şimdi ben artık bir düello-cu değil, bir doktorem. Her şeyden önce yaranızı görmeliyim. Piyotr, buraya gel!.. Piyotr, nereye saklandın?”

Pavel Petroviç kesik kesik konuşmaya başladı:

“Bunların hepsi de saçma şeyler... Benim kimsenin yardımına ihtiyacım yok ve... bir sefer... daha...”

Pavel Petroviç bıyığını tutmak istedi ama eli düştü, gözleri kaydı ve bayıldı. Bazarov, Pavel Petroviç’i otların üstüne yatırırken, elinde olmayarak bağırdı:

“Bu da nereden çıktı! Bayıldı! Neden acaba? Bakalım nesi varmış!..”

Bazarov mendilini çıkardı, akan kanı sildi. Yaranın etrafını eliyle yokladı. Dişleri arasından:

“Kemik sağlam,” diye mırıldandı, “mermi pek de derine gitmemiş, yalnız *vastus externus* kasını zedelemiş... Üç hafta sonradan bile edebilir. Peki, ya baygınlık!.. Ah, bıktım bu sinirli insanlardan! Derisi de ne inceymiş!..”

Bazarov’un arkasından Piyotr’un titrek sesi duyuldu:

“Öldüler mi?..”

Bazarov arkasına döndü:

“Çabuk su getir, kardeş, o senden benden çok yaşar!”

Ama mükemmel uşak, sanki Bazarov’un söylediklerini anlamıyor gibi, yerinden kıınıldamıyordu.

Pavel Petroviç yavaşça gözlerini açtı. Piyotr:

“Ölüyor!” diye mırıldandı ve istavroz çıkarmaya başladı.

Yaralı centilmen zoraki bir gülümseyişle:

“Hakkınız varmış,” diye söylendi, “ne salak adam!”

Bazarov:

“Koş, su getir, aptal!” diye bağırdı.

“Gereği yok... Bu, bir dakikalık bir *vertige**’di.* Oturmama yardım ediniz... Ha, şöyle... Bu bereyi bir şeyle bağlamak yeter. Ben eve kadar yaya giderim. Olmazsa bana bir araba gönderirsiniz. İsterseniz düelloyu tekrarlamayalım. Siz soylu davrandınız... Bugün... Ama dikkat ediniz, bugün...”

Bazarov itiraz etti:

“Geçmiş anmakta mana yok. Geleceğe gelince, bunun için de kendinizi üzmeziniz. Çünkü ben hemen savuşmak niyetindeyim. Şimdi, müsaade ediniz de ayağınızı bağlayayım. Yaranız tehlikeli değil. Ama hepsinden iyisi, bir defa bu kanı durdurayım. İlk, her şeyden önce şu ölüyü diriltelim.”

Bazarov, Piyotr’u yakasından tutup silkeledi ve araba getirmeye gönderdi. Pavel Petroviç ona:

“Dikkat et, kardeşimi korkutma,” dedi, “olan biteni ona anlatmaya kalkışma!”

Piyotr koşarak gitti. O araba peşinde koşarken iki düşman da, konuşmadan yerde oturuyorlardı. Pavel Petroviç, Bazarov’a bakmamaya çalışıyordu. Onunla barışmayı yine de istemiyordu. Kibrinden, beceriksizliğinden, daha iyi bir biçimde bitmesine olanak bulunmadığını hissettiği halde, yine de sebep olduğu bütün bu işlerden utanıyordu. ‘Hiç değilse bundan sonra burarlarda boy göstermeyecek...’ diye kendini avutuyordu, ‘buna da şükür...’

Bu ağır, bu sıkıcı sessizlik uzayıp gidiyordu. İkisi de durumdan hoşnut değildi. İkisi de karşılıklı olarak birbirlerini anladıklarını hissediyorlardı. Dostlar için bu duygu çok iyidir, ama dost olmayanlar için, hele ne anlamak, ne de ayrılmak mümkün olduğu zamanlar, çok kötüdür.

* (Fr.) Baş dönmesi. –cev.

Nihayet Bazarov:

“Ayağınızı çok sıkı sarmış olmayayım?” diye sordu.

Pavel Petroviç:

“Hayır, zararı yok, çok güzel sarmışsınız,” diye cevap verdi ve biraz durduktan sonra da ekledi, “kardeşimi aldatmak mümkün değil. Politika yüzünden kavga ettiğimizi ona söylemeliyiz!”

Bazarov:

“Mükemmel. Siz benim bütün İngiliz hayranlarına küfrettiğimi söyleyebilirsiniz!..” dedi.

Pavel Petroviç:

“Pekâlâ,” diye cevap verdi.

Bu sırada, düellodan biraz önce, köstekli beygirlerini sürerek Bazarov’un önünden geçmiş olan mujik geri dönüyordu. “Beyle-ri” görünce “toparlandı.” Saygı ile şapkasını çıkardı. Pavel Petroviç, mujiği göstererek:

“Ne dersiniz, bu adam şimdi bizim için ne düşünür?” diye sordu.

Bazarov:

“Kimbilir,” diye cevap verdi, “büyük bir olasılıkla hiçbir şey düşünmez. Rus mujiği, bir zamanlar Bayan Radcliff’in* kendisinden pek çok söz ettiği o esrarlı, o bilinmeyen adamdır. Onu kim anlar?.. O kendi kendini bile anlamaz!”

Pavel Petroviç:

“Ya!.. Demek siz...” diyecek oldu ama birdenbire bağırdı, “gördünüz mü sizin aptal Piyotr’un yaptığını?.. Araba ile kardeşim de buraya geliyor!”

Bazarov başını çevirdi ve arabada oturmakta olan Nikolay Petroviç’in sararmış yüzünü gördü. Nikolay Petroviç, araba durmadan aşağı atladı ve ağabeyine koştu. Heyecanlı bir sesle:

* Ann Radcliffe (1764-1823) esrarlı ve hüzünlü romanlar yazmakla tanınmış bir İngiliz yazardır. Romanlarının hemen hepsi Rusçaya çevrilmiş, ya da adapte edilmiştir. -çev.

“Bu ne demek?” diye sordu, “Yevgeni Vasilyiç, rica ederim, nedir bu?”

Pavel Petroviç:

“Bir şey yok,” diye cevap verdi, “seni boşuna meraklandırmışlar... Bay Bazarov’la biraz kavga ettik, ben de biraz bunun cezasını çektim.”

“Peki, Allah aşkına, bu neden oldu?”

“Sana nasıl anlatayım?.. Bay Bazarov, Sir Robert Peel’den saygısız bir dille söz etti. Şunu da hemen söylemeliyim ki bütün bu olup bitenlerden yalnız ben suçluyum. Bay Bazarov çok dü-rüst davrandı. Onu düelloya çağıran ben oldum.”

“Ama insaf et, bak senden kan akıyor!..”

“Sen damarlarımda su dolaştığını mı sanıyordun? Bu haca-mat, benim için biraz da yararlı oldu. Doğru değil mi, doktor? Arabaya binmeme yardım et, kendini de melankoliye kaptır-ma!.. Yarın iyileşirim... Ha şöyle... Arabacı, çek!”

Nikolay Petroviç arabanın arkasından yürüdü. Bazarov geri kalmak istedi. Ama Nikolay Petroviç ona dönerek:

“Şehirden bir başka doktor gelinceye kadar ağabeyimle meş-gul olmanızı rica edeceğim,” dedi.

Bazarov, bir baş hareketiyle bunu kabul ettiğini anlattı.

Bir saat sonra Pavel Petroviç, ustaca sarılmış bacağıyla ar-tık yatakta yatıyordu. Bütün ev ayağa kalkmıştı. Feniçka fenalık geçirdi. Nikolay Petroviç hiç konuşmuyor, ha bire parmakları-nı çıtlatıyordu. Pavel Petroviç gülüyor, özellikle Bazarov’la şa-kalaşıyordu. İnce patiskadan bir entari ve robdöşambr giymiş, başına da bir fes geçirmişti. Storların indirilmesine izin verme-di ve perhiz etmek zorunda oluşundan ötürü de alaycı bir dille şikâyet etti.

Bununla beraber geceleyin ateşi çıktı, başı ağrıdı. Şehirden doktor geldi. Nikolay Petroviç kardeşini dinlememişti. Zaten Bazarov da bir doktorun getirtilmesini istemişti. Delikanlı sap-sarı ve sinirli bir halde bütün gün odasında oturmuş, birkaç se-

fer, o da çok az kalmak şartıyla yaralıya uğramış, yine odasına dönmüştü. İki sefer Fenička'ya rastlamış, ama kadın her seferinde dehşet içinde ondan kaçmıştı.

Yeni gelen doktor ferahlatıcı ve serinletici içkiler içirilmesini tavsiye etti. Bu arada Bazarov'un hiçbir tehlike olmadığı yolundaki görüşlerini de doğruladı. Nikolay Petroviç, doktora, ağabeyinin, dikkatsizlik yüzünden kendi kendini yaralamış olduğunu söyledi. Doktor, buna karşılık olarak, "Hım!" demekle yetindi. Ama o sırada eline sıkıştırılan yirmi beş gümüş ruble üzerine, "Aman efendim, bunlar olağan şeylerdir," diye mırıldandı.

Evde kimse ne soyundu, ne de yattı. Nikolay Petroviç, ayaklarının ucuna basarak ikide bir ağabeyinin yanına giriyor, yine ayaklarının ucuna basa basa dışarı çıkıyordu. Pavel Petroviç bazen dalıyor, hafifçe inliyor, kardeşine, Fransızca olarak "*Couchez-vous*,"* diyor ve içecek bir şey istiyordu. Nikolay Petroviç, bir seferinde ağabeyine bir bardak limonata götürmeye Fenička'yı zorladı. Pavel Petroviç, genç kadına uzun uzun baktı ve limonatayı sonuna kadar içti. Sabahleyin ateşi biraz daha arttı. Hafif hafif sayıklamaya başladı. İlk ipe sapa gelmez bazı sözler söyledi. Sonra birdenbire gözlerini açtı. Başucunda korku ile kendisine doğru eğilmiş kardeşini görünce:

"Fenička'nın Nelli'ye benzer bazı yanları var, değil mi Nikolay?" dedi.

"Hangi Nelli'ye Pavel?"

"Sen bunu nasıl soruyorsun?.. Prenses R.'ye. Özellikle yüzünün üst yanı. *C'est de la même famille*."**

Nikolay Petroviç hiç cevap vermedi. Bir insanda eski duyguların böylesine uzun bir süre kalabilmiş olmasına şaşmaktan kendini alamadı: 'Duyguları bak ne zaman meydana çıktı,' diye düşündü.

* (Fr.) "Yatınız." -çev.

** (Fr.) "Aynı aileden." -çev.

Pavel Petroviç dertli dertli elini başının üzerine atarak inledi:

“Ah, basit yaratığı ben ne kadar da seviyorum!”

Birkaç saniye sonra yine mırıldandı:

“Ben hiçbir haddini bilmezsin ona dokunmasına katlanamam!..”

Nikolay Petroviç sadece içini çekti. O, bu sözlerin kiminle ilgili olabileceğinden şüphe bile etmiyordu.

Bazarov, ertesi gün saat sekizde Nikolay Petroviç’in yanına geldi. Delikanlı her şeyini hazırlamış, kurbağalarını, böceklerini, kuşlarını salıvermişti. Nikolay Petroviç, yerinden kalkarak onu karşılarken:

“Galiba benimle vedalaşmaya geldiniz?” dedi.

“Evet efendim, öyle.”

“Sizi tamamıyla anlıyor ve size hak veriyorum. Hiç şüphe yok ki, suçlu olan zavallı ağabeyimdir, bunun için de cezasını çekti. Sizi başka türlü davranmamak durumuna düşürdüğünü bana kendisi anlattı. Bir dereceye kadar yalnız aranızdaki devamlı görüş ayrılığı ile açıklanabilen bu düellodan kaçınmanıza olanak bulunmadığına inanıyorum (Nikolay Petroviç, söyleyeceği sözleri şaşırmıştı). Kardeşim eski eğitim görmüş, geleneklerine bağlı, çabuk parlayan, inatçı bir adamdır. İşin böyle sonuçlandırılmasına yine şükrederim. Olayın duyulmaması için gereken bütün önlemleri aldım.”

Bazarov ilgisizce:

“Bir mesele çıkması olasılığına karşı size adresimi bırakıyorum.”

“Bir mesele çıkacağını sanmıyorum Yevgeni Vasilyiç. Evimdeki misafirliğinizin böyle sonra erişine üzgünüm. Beni asıl üzen şey, Arkadi’nin...”

Her türlü açıklamadan, belirtmeden bir çeşit tahammülsüzlük duyan Bazarov, Nikolay Petroviç’in sözünü keserek:

“Ben herhalde Arkadi ile görüşürüm,” dedi, “şayet kendisini göremezsem, ona saygılarımı iletmenizi ve üzüntülerimi bildir-menizi rica ederim.”

Nikolay Petroviç:

“Benim de sizden ricam...” diye başladıysa da Bazarov cüm-lenin sonunu beklemeden dışarı çıktı.

Bazarov’un gideceğini haber alan Pavel Petroviç onu gör-mek istedi ve delikanlının elini sıktı. Ama Bazarov burada da buz gibi soğuk davrandı. Delikanlı, Pavel Petroviç’in yüce gö-nüllülük taslamak istediğini anlamıştı. Feniçka ile vedalaşmak mümkün olmadı. Onunla ancak pencereden bakıştı. Genç ka-dının yüzü Bazarov’a üzgün gibi göründü: ‘Bu kız burada mah-volacak,’ diye düşündü, ‘ama hayır, nasıl olsa bir yolunu bulur!’ Piyotr’a gelince, öylesine duygulandı ki, Bazarov onu yatıştı-rıncaya kadar, başını delikanlının omzuna dayayarak ağladı. Dünyaşa ise, heyecanını gizlemek için koruluğa kaçtı. Bütün bu acılara sebep olan kişi ise, arabaya atladı, purosunu tellendirdi. Dört verst uzakta, yolun bir dönemecinde, yeni derebeyi eviyle Kirsanov’ların malikânesi, bir çizgi halinde yayılmış olarak son defa görüldüğü zaman, yere tükürdü, ‘Lanetlenmiş soylu bo-zuntuları,’ diye mırıldanarak pelerinine daha sıkı sarındı.

• • •

Pavel Petroviç çabuk iyileşti. Ama yatakta bir hafta kalması gerekti. *Esirlik* dediği bu haline oldukça sabırla katlandı. Yalnız tuvaletine çok önem verdi, boyuna kolonya döktürdü. Nikolay Petroviç ona dergiler okuyordu. Feniçka da ona yine eskisi gibi hizmet ediyor, et suyu, limonata, rafadan yumurta, çay getiriyordu. Ama odaya her girişinde bütün vücudunu gizli bir dehşet kaplıyordu. Pavel Petroviç’in bu beklenmedik davranışı bütün ev halkını, hepsinden çok da Feniçka’yı korkutmuştu. Yalnız Prokofyîç bu işe şaşmamış, beylerin kendi zamanında da böyle

dövüştüğünü, “ancak onların yalnız kendi aralarında dövüştüğünü, böyle bir baldırı çıplak kabalık ettiği zaman onu ahırda kırbaçlattıklarını” anlatmıştı.

Fenička hemen hemen vicdan azabı çekmiyordu. Ama bu kavganın gerçek sebepleri aklına geldikçe, zaman zaman üzülmüyordu. Hem Pavel Petroviç de ona öylesine tuhaf gözlerle bakıyordu ki, genç kadın sırtı Pavel Petroviç’e dönük olduğu zamanlar bile onun bakışlarını üzerinde hissediyordu. Bu bitmez tükenmez üzüntülerden zayıflamış, ama bütün bu yaşlardaki kadınlar gibi, daha sevimli bir hal almıştı.

Bir gün –bu sabahleyin olmuştu– Pavel Petroviç kendini daha iyi hissettiği için yataktan kalkmış, bir kanepeye uzanmıştı. Ağabeyinin sağlık durumunu öğrenen Nikolay Petroviç de, harman yerine kadar gitmişti. Bir bardak çay getiren Fenička, çayı masaya bırakmış ve çıkmaya hazırlanmıştı. Pavel Petroviç onu durdurarak:

“Feodosya Nikolayevna, böyle neye acele ediyorsunuz,” dedi, “yoksa işiniz mi var?”

“Hayır... Evet, öbür yanda çay dağıtmam gerek.”

“Siz olmadan da Dünyaşa bu işi yapabilir. Bu hasta adamla biraz otursanıza!.. Hem sizinle biraz konuşmam gerek.”

Fenička konuşmadan bir koltuğun kenarına ilişti.

Pavel Petroviç bıyığıyla oynayarak:

“Beni dinleyin,” dedi, “çoktandır size sormak istiyorum: Siz sanki benden korkar gibi davranıyorsunuz.”

“Ben mi efendim?”

“Evet, siz. Âdeta vicdanınızda bir leke varmış gibi, hiçbir zaman yüzüme bakmıyorsunuz.”

Fenička kızardı, ama Pavel Petroviç’e baktı. Adamın hali genç kadına tuhaf göründü, yüreği hafifçe çarpmaya başladı. Pavel Petroviç sözüne devam ederek:

“Vicdanınız temiz değil mi?” diye sordu.

Fenička:

“Neden temiz olmasın,” diye fısıldadı.

“Çeşitli sebepler olabilir... Sonra, siz kime karşı suçlu olabilirsiniz?.. Bana karşı mı?.. Bu mümkün değil. Evdeki başka insanlara karşı mı?.. Bu da, olanaksız bir şey... Yoksa kardeşime karşı mı?.. Ama siz onu seviyorsunuz, değil mi?”

“Seviyorum.”

“Bütün ruhunuzla, bütün yüreğinizle mi?”

“Ben Nikolay Petroviç’i bütün yüreğimle seviyorum.”

“Doğru mu söylüyorsunuz?.. Fenička, yüzüme bakın bakayım. (Pavel Petroviç ilk defa olarak onu Fenička diye çağırmıştı.) Yalan söylemenin büyük bir günah olduğunu bilirsiniz!..”

“Ben yalan söylemiyorum Pavel Petroviç. Nikolay Petroviç’i sevmiyorsam yaşamak bana haram olsun!”

“Onu hiç kimseye değişmez misiniz?”

“Kime değişebilirim?”

“Çook... Ne bileyim işte, mesela, buradan giden baya!..”

Fenička ayağa kalktı.

“Aman Allahım, Pavel Petroviç, bana niçin eziyet ediyorsunuz?.. Ben size ne yaptım?.. Böyle şeyleri nasıl söyleyebiliyorsunuz?”

Pavel Petroviç üzgün bir sesle:

“Fenička, ama ben gördüm,” dedi.

“Ne gördünüz efendim?”

“Orada... Kameriyede...”

Fenička saçlarının dibine kadar kıpkırmızı kesildi. Büyük bir zorlukla:

“Ama bunda benim ne suçum var?” diyebildi.

Pavel Petroviç hafifçe doğruldu:

“Sizin suçunuz yok mu?.. Hayır mı?.. Bir damlacık olsun yok mu?..”

Fenička ani bir güçle:

“Dünyada biricik sevdiğim insan Nikolay Petroviç’tir,” dedi.

“Bütün ömrümce de onu seveceğim. (Bir hıçkırık sağanağı genç

kadının boğazına kadar geldi.) O gördüğünüz şeye gelince, o işte benim hiçbir suçum olmadığını mahşer gününde de söyleyebilirim. Şayet velinimetim Nikolay Petroviç'e karşı... Böyle bir suç işlediğimden şüphe ediliyorsa, hemen şimdi ölmem daha hayırlıdır."

Ama burada sesi Feniçka'ya ihanet etmişti. Genç kadın aynı anda Pavel Petroviç'in kendi elini yakalayıp sıkıldığını hissetti, Pavel Petroviç'e baktı ve taş kesildi. Pavel Petroviç eskisinden daha sararmıştı. Gözleri parlıyor ve işin en tuhaf yanı, kocaman bir gözyaşı damlası yanağından aşağı yuvarlanıyordu. Çok tuhaf bir fısıltı ile:

"Feniçka," dedi, "onu seviniz, kardeşimi seviniz... O, öylesine iyi, öylesine temiz yürekli bir adamdır ki... Onu dünyada hiç kimseye değişmeyiniz!.. Kimsenin sözünü dinlemeyiniz!.. Sevip de sevilmemek kadar müthiş bir şey olmadığını düşününüz!.. Benim zavallı Nikolay'ımı asla bırakmayınız!.."

Feniçka öylesine şaşırmıştı ki, gözyaşları kurumuş, korkusu geçmişti. Ama Pavel Petroviç, evet, bizzat Pavel Petroviç, Feniçka'nın elini sıkıp yüzüne yaklaştırdığı ve bu eli öpmemekle beraber ara sıra ıspazmozlar içinde iç çekerek dudaklarına sım-sıkı bastırdığı zaman genç kadın çok fena oldu.

Feniçka, 'Allahım, yoksa nöbet mi tuttu?' diye aklından geçirdi. Oysa bu sırada Pavel Petroviç'in içinde mahvolmuş bütün bir hayat titreşip duruyordu.

• • •

Merdiven, hızlı adımların altında gıcırdadı. Pavel Petroviç, Feniçka'yı iterek kendisinden uzaklaştırdı ve başını arkaya doğru attı. Kapı açıldı, neşeli, taze, kırmızı yüzüyle Nikolay Petroviç görüldü. Babası gibi taze ve kırmızı Mitya da, sırtında bir gömlekle Nikolay Petroviç'in kucağında hopluyor, küçük çıplak ayaklarıyla babasının köylü paltosunun kocaman düğmelerine tutunuyordu.

Fenička, hızla Nikolay Petroviç'e atıldı, hem onu, hem oğlunu kucaklayarak başını Nikolay Petroviç'in omzuna yasladı. Nikolay Petroviç şaşırđı: Utangaç ve çekingen Fenička, hiçbir zaman bir üçüncü kişinin yanında kendini okşatmazdı. Nikolay Petroviç:

"Nen var, ne oluyorsun?" dedi ve ağabeyine bakarak Mitya'yı Fenička'ya verdi. Sonra ağabeyine yaklaşıarak sordu:

"Kendini daha mı kötü hissediyorsun?"

Pavel Petroviç yüzünü poplin bir mendile gömerek:

"Hayır... Bir şeyim yok... Tam tersine, kendimi çok iyi hissediyorum."

"Kanepeye geçmekte boşuna acele ettin. (Sonra Fenička'ya dönerek) Sen nereye?" diye seslendi.

Ama artık Fenička kapıdan çıkmış bulunuyordu. Yine ağabeyine dönerek:

"Pehlivanımı sana göstermeye getirmiştım; amcasını göreceği gelmiş... Fenička çocuğu niçin götürdü?.. Ama kuzum, senin neyin var?.. Yoksa aranızda bir şey mi geçti?"

Pavel Petroviç, resmî bir eda ile:

"Kardeşim," dedi.

Nikolay Petroviç titredi. Nedenini kendisi de anlamadan tüyleri ürperti.

Pavel Petroviç tekrarladı:

"Kardeşim, senden bir ricam var, bunu yerine getireceğine söz ver..."

"Ne gibi bir rica?.. Söyle."

"Çok önemli bir şey. Benim düşünceme göre bütün mutluluğun buna bağılıdır. Bütün bu zaman içinde hep, şimdi sana söylemek istediğim şeyi düşündüm. Kardeşim, vazifeni, dürüst ve soylu bir insanın yapmak zorunda olduğu vazifeni yap!.. İnsanların en iyisi olarak bildiğim senin gibi bir adamın göstermekte olduğu bu baştan çıkarıcı, bu kötü örneğe bir son ver!.."

"Ne demek istiyorsun Pavel?"

“Fenička ile evlen... O seni seviyor... O senin oğlunun annesidir.”

Nikolay Petroviç bir adım geri çekildi ve ellerini çırpıttı.

“Bunu sen mi söylüyorsun Pavel?.. Her zaman bu çeşit evliliklerin en amansız düşmanı saydığım sen, bunu söylüyorsun ha!.. Ama senin çok haklı olarak vazifem dediğin şeyi şimdiye kadar yapmadıysam, bunu ancak sana olan saygımdan ötürü yapmadığımı acaba bilmiyor musun?”

Pavel Petroviç üzgün bir gülümseyişle:

“Bu olayda bana boşuna saygı göstermişsin,” diye itiraz etti. “Beni aristokratlıkla suçlarken Bazarov’un haklı olduğunu düşünmeye başlıyorum. Hayır, sevgili kardeşim, artık kaprislere, sosyeteye, veda etmemiz gerek. Biz artık yaşlı başlı, uslanmış kişileriz. Her türlü manasızlıktan elimizi eteğimizi çekme zamanımız geldi. Özellikle, senin de söylediğin gibi, ödevimizi yapmaya çalışalım. Hem dikkat et, üstelik mutluluğa da ereceğiz!..”

Nikolay Petroviç, ağabeyinin boynuna sarılarak:

“Sen benim kesin olarak gözlerimi açtın!” diye bağırdı. “Dünyanın en iyi, en akıllı kişisi olduğunu boşuna söylemezdim. Şimdi ise senin, iyi yürekli olduğun kadar anlayışlı bir insan olduğunu da görüyorum.”

Pavel Petroviç, kardeşinin sözünü keserek:

“Yavaş, yavaş ol,” diye söylendi, “ellisine yaklaştığı halde bir asteğmen gibi düello eden anlayışlı ağabeyinin ayağını incitme!.. Demek ki karar verildi: Fenička benim *bellesoeur*’üm* olacak.”

“Sevgili Pavel’im, Arkadi bu işe ne diyecek?”

“Arkadi mi? O, zafer kazanmış olacak, insaf et! Gerçi evlenmek onun prensiplerine aykırıdır, ama buna karşılık, ondaki eşitlik duygusu okşanmış olacak. Hem gerçekten de *au dix neuvième siècle*,** kast da ne oluyormuş?”

* (Fr.) “Yenge.” –çev.

** (Fr.) “On dokuzuncu yüzyılda.” –çev.

“Ah Pavel, Pavel! İzin ver de seni bir sefer daha öpeyim. Korkma, bir yerini incitmem!”

İki kardeş kucaklaştılar. Pavel Petroviç sordu:

“Ne dersin, niyetini hemen şimdi Feniçka’ya açmalı mı?”

Nikolay Petroviç itiraz etti:

“Acelesi ne? Yoksa siz kendisiyle konuştunuz mu?”

“Kendisiyle konuşmak mı?.. *Quelle idée!*”

“Şu halde pekâlâ. Her şeyden önce sen iyileş, bu iş bizden kaçacak değil ya!.. Enine boyuna iyice düşünmek gerek...”

“Ama sen kararını vermemiş miydin?”

“Tabii karar verdim, sana da candan teşekkür ederim. Şimdi seni yalnız bırakıyorum. Dinlenmen gerek... Her türlü heyecan senin için zararlıdır. Tabii biz daha konuşuruz. Uyu benim hayatım, Allah sana şifa versin!..”

Yalnız kalan Pavel Petroviç, ‘Bana ne diye böylesine teşekkür ediyor?’ diye düşündü ‘Sanki bu onun elinde olan bir şey değil mi? Bana gelince, kardeşim evlenir evlenmez, buradan uzak bir yere, Dresden’e, ya da Floransa’ya, gider, ömrümün sonuna kadar orada yaşarım.’

Pavel Petroviç alnını kolonya ile ıslattı, gözlerini yumdu. Parlak güneş ışığıyla aydınlanan güzel ve zayıflamış başı, beyaz yastık üzerinde bir ölü başı gibi yatıyordu. O zaten bir ölü idi.

XXV

AİKOLSKOYE’DE, bahçede, yüksek bir dişbudak ağacının gölgesinde, tahta bir sıra üzerinde, Katya ile Arkadi oturmuşlardı. Yanı başlarında, uzun vücuduna, avcılarının “tavşan yatışı” dedikleri o zarif biçimi vererek, Fifi yatıyordu. Arkadi de, Katya da susuyordu. Delikanlının elinde yarı açık bir kitap vardı. Katya ise, bir sepette artakalmış beyaz ekmek

* (Fr.) “Ne düşünce!” –cev.

kırıntılarını, küçük bir serçe topluluğuna atıyor, serçeler, onlara özgü bir ürkeklik ve arsızlıkla zıplayarak ve cıvıldaşarak genç kızın ta ayakları dibine kadar sokuluyorlardı. Dişbudak ağacının yaprakları arasında oynaşan hafif bir rüzgâr, gerek loş patika üzerinde, gerek Fifi'nin sırtında, soluk altın rengindeki ışık lekelerini ileri geri kımıldatıyordu. Arkadi ile Katya koyu bir gölge altında idiler. Yalnız ara sıra genç kızın saçlarında parlak bir ışık çizgisi tutuşuyordu. İkisi de susuyordu. Ama onların bu susuşunda, bu yan yana oturuşunda saf bir yakınlık kendini gösteriyordu. Her ikisi de sanki yanındakini düşünmüyordu. Ama ikisi de bu yakınlığa içten içe seviniyordu. Onları son gördüğümüzden beri yüzleri de değişmişti: Arkadi daha sakin, Katya daha canlı, daha cesur görünüyordu.

Söze başlayan Arkadi oldu:

“Rusça *dişbudak** ağacına verilen adı güzel bulmuyor musunuz?... Hiçbir ağaç havada, dişbudak kadar, böylesine hafif, böylesine *açık ve belirli* görünmez!..”

Katya gözlerini yukarı kaldırdı ve:

“Evet,” dedi.

Arkadi, ‘İşte bu kız, şairce konuştuğum için bana darılmıyor,’ diye düşündü.

Katya, Arkadi’nin elindeki kitabı gözleriyle göstererek:

“Ben Heine’yi ne güldüğü, ne de ağladığı zaman seviyorum; ben onu düşünceli ve tasalı olduğu zaman seviyorum,” dedi.

Arkadi:

“Benimse, Heine, güldüğü zaman hoşuma gidiyor,” dedi.

“Sizde hâlâ satirik akımın eski kalıntıları yaşıyor demektir. Hele durun, biz sizi yola getiririz.”

Arkadi, ‘Eski kalıntılar! Ah, Bazarov bunu duysaydı!’ diye düşündü, sonra Katya’ya dönerek.

“Beni yola getirecek olan kim?.. Siz mi?..”

* Rusçada dişbudak anlamına gelen *yasen* sözcüğü ile açık, duru, belirli anlamına gelen *yasno* sözcüğü aynı kökten gelmektedir. –cev.

“Kim olacak?.. Ablam, sonra, artık kendisiyle kavga etmediğiniz Porfiri Platoniç ve önceki gün kendisine, kiliseye kadar eşlik ettiğiniz teyzem.”

“Onu kıramazdım ki!.. Anna Sergeyevna’ya gelince, onun birçok noktada Bazarov’la uyuştüğünü siz de hatırlarsınız!.. “

“O zamanlar ablam da sizin gibi Bazarov’un etkisi altında idi.”

“Benim gibi!.. Yoksa artık onun etkisinden kurtulmuş olduğumu mu sanıyorsunuz?”

Katya hiç sesini çıkarmadı. Arkadi sözlerine devam etti:

“Ondan hiçbir zaman hoşlanmadığınızı biliyorum.”

“Ben Bazarov üzerine bir yargıda bulunamam.”

“Katerina Sergeyevna, biliyor musunuz, bu cevabı ne zaman işitsem ben buna inanmıyorum. İçimizden herhangi birimizin, üzerine yargıda bulunamayacağımız öyle bir kişi yoktur. Bu sadece bir bahanedir.”

“O halde size şunu söyleyeyim ki, ondan hoşlanmıyorum değil de, hem ben onu kendime yabancı hissediyorum, hem o beni kendine yabancı hissediyor, nitekim siz de ona yabancısınız!..”

“Bu neden böyle?”

“Nasıl söyleyeyim... O yırtıcı, biz sizinle evciliz!”

“Ben de mi evcilim?”

Katya başını salladı.

Arkadi, kulağının arkasını kaşıdı.

“Bana bakın Katerina Sergeyevna, aslında bu bir hakarettir.”

“Yoksa siz yırtıcı olmak mı isterdiniz?”

“Yırtıcı... Hayır; ama güçlü ve enerjik olmayı isterim.”

“Bu istemekle olmaz ki... Mesela arkadaşınız bunu istemediği halde böyledir.”

“Hımm!.. Demek ki siz onun bir aralık Anna Sergeyevna üzerinde büyük bir etkisi olduğunu sanıyorsunuz?..”

Katya:

“Evet,” dedi ve sonra sesini alçaltarak ilave etti, “ama hiç kimse ablamın üzerinde sürekli bir üstünlük kuramaz!”

“Niçin böyle düşünüyorsunuz?”

“Ablam çok gururludur... Bunu demek istemedim, bağımsızlığına çok değer verir.”

Arkadi:

“Bağımsızlığına değer vermeyen kim var?” diye sordu.

Ama kafasında, ‘Bağımsızlık da neye yarar?’ düşüncesi parladı. Katya da, ‘Bağımsızlık neye gerek?’ diye düşündü. Sık sık ve dostça buluşan gençlerin kafasına devamlı olarak aynı düşünceler gelir.

Arkadi gülümsedi ve hafifçe Katya’ya yaklaşıp fısıltı ile sordu:

“İtiraf edin ki, ondan biraz korkuyorsunuz, değil mi?”

“Kimden?”

Arkadi manalı manalı tekrarladı:

“Ablanızdan.”

Katya da soruyla karşılık verdi:

“Ya siz?..”

“Evet, ben de. Ama dikkat ediniz, *ben de* diyorum.”

Katya, ‘sizi gidi sizi!’ der gibi parmağını salladı ona.

“Bu benim tuhafıma gidiyor, ablam hiçbir zaman size, özellikle şimdi gösterdiği sempatiyi göstermemiştir... İlk gelişinizden çok daha fazla bir sempati gösteriyor şimdi.”

“Demek, öyle!..”

“Siz bunun farkında değil misiniz?.. Buna sevinmiyor musunuz?”

Arkadi düşünceye daldı:

“Anna Sergeyevna’nın bu sempatisini nasıl kazanabildim acaba?.. Yoksa annenizin mektuplarını getirmekle mi?”

“Hem bununla, hem de söylemek istemediğim başka sebeplerle...”

“Neden söylemek istemiyorsunuz?”

“Söylemem.”

“Oo!.. Ben biliyorum; siz çok inatçısınız.”

“İnatçıyım.”

“Hem gözlemci...”

“Belki siz bu halime kızıyorsunuzdur!.. Ne düşünüyorsunuz öyle?..”

“Sizde gerçekten bulunan bu gözlemciliğin size nereden gelmiş olabileceğini düşünüyorum. Siz öylesine ürkek, öylesine güvensizsiniz ki... Herkesten, her şeyden çekiniyorsunuz!..”

“Uzun zaman yalnız yaşadım. Elimde olmayarak düşünmeyi öğrendim. Sahi, ben herkesten çekiniyor muyum?”

Arkadi, doğrulayıcı bir bakışla Katya'ya baktı:

“Bunların hepsi güzel,” diye konuşmaya başladı, “ama sizin durumunuzdaki insanlarda, yani hali vakti iyi olan kişilerde bu niteliğe çok seyrek rastlanır. Gerçeğin onlara varabilmesi, halktan birinin çarın yanına varabilmesi kadar güçtür.”

“Ama ben zengin değilim ki...”

Arkadi şaşırdı ve Katya'yı birdenbire anlayamadı. Sonra, ‘Evet, gerçekten de bütün bu çiftlik ablasınındır’ diye düşündü. Bu düşünce ağına gitmedi.

“Bunu ne kadar da güzel söylediniz,” dedi.

“Nasıl?”

“Güzel söylediniz, sade söylediniz, hiçbir sıkılganlık duymadan tabii söylediniz! Aklıma gelmişken söyleyeyim: Fakir olduğunu bilen ve söyleyen bir kişinin duygularında büyüklüğe, gurura benzer özel bir şey olması gerektiğini düşünüyorum.”

“Ablamın gösterdiği ilgi ve yakınlık sonucu olarak ben böyle bir şey duymadım. Durumumdan söz gelişi bahsettim.”

“Öyle, ama şimdi söz konusu ettiğim büyüklükten, gururdan bir parça da sizde bulunduğunu kabul ediniz!”

“Mesela?..”

“Mesela siz –sorumu affediniz– zengin bir adamla evlenmezsiniz, değil mi?”

“Eğer onu çok seviyorsam... Ama hayır, bana öyle geliyor ki o zaman da evlenmezdim.”

Arkadi:

“İşte gördünüz mü?” diye bağırdı ve biraz durduktan sonra ilave etti, “Böyle bir adama niçin varmazdınız?”

“Çünkü şarkılarda bile birbirine denk olmayan evliliklerden söz ediliyor.”

“Belki de siz hükmetmek, ya da...”

“Oh, hayır! Neye yarar?.. Tam tersine, ben söz dinleyen bir kadın olmaya hazırım, yalnız eşitsizlik çok ağrıma gider. Hem kendini saymak, hem boyun eğmek, bak buna aklım erer. Mutluluk budur. Ama boyunduruk altında yaşamak... Hayır, bunsuz da yeter derecede...”

Katya’nın ardından Arkadi de tekrarladı:

“Bunsuz da yeter... Evet, evet, Anna Sergeyevna ile bir kandan olmanız boşuna değil... Siz de onun gibi bağımsızsınız! Ama siz daha içe dönüksünüz. Ben eminim ki siz her ne pahasına olursa olsun, duygularınız ne kadar güçlü, ne kadar kutsal olursa olsunlar, onları ilk önce siz söylemezsiniz.”

Katya:

“Başka türlü nasıl olabilir?” diye sordu.

“Siz de onun kadar akıllısınız. Siz de onun kadar, belki de ondan çok karakter sahibisiniz.”

Katya, hızla Arkadi’nin sözünü keserek:

“Rica ederim, beni ablamla kıyaslamayınız. Böyle bir kıyaslamadan ben çok zararlı çıkarım. Ablamın çok akıllı, çok güzel bir kadın olduğunu unutmuş görünüyorsunuz! Özellikle hele sizin, Arkadi Nikolayeviç, böyle şeyleri, hem de böyle ciddi bir eda ile söylememeniz gerekirdi.”

“Özellikle hele sizin, ne demek? Sonra benim şaka ettiğimi nereden çıkarıyorsunuz?”

“Tabii şaka ediyorsunuz!”

“Öyle mi sanıyorsunuz? Ya bu söylediklerimi inanarak söylüyorsanız? Hatta düşüncelerimi yeteri kadar bir güçle belirtmediğime inanıyorsanız? Buna ne diyeceksiniz?”

“Sizi anlamıyorum.”

“Sahi mi?.. Şu halde sizin gözlemcilik yeteneğinizi çok büyüttüğümü şimdi anlıyorum.”

“Nasıl?..”

Arkadi hiç cevap vermedi ve başını çevirdi. Katya ise, sepette artakalmış birkaç ekmek kırıntısını serçelere atmaya başladı. Ama elini öylesine güçlü salladı ki serçeler ekmek kırıntılarını kapmadan kaçıştı. Arkadi birdenbire:

“Katerina Sergeyevna,” diye konuşmaya başladı, “belki bunun sizce önemi yoktur ama şunu iyice biliniz ki, ben sizi yalnız ablanıza değil, dünyada hiç kimseye değişmem.”

Delikanlı ayağa kalktı ve ağzından kaçan bu sözlerden korkmuş gibi çabucak oradan uzaklaştı.

Katya ise iki elini yanlarına bıraktı, kucağındaki sepet yere düştü. Genç kız, Arkadi’nin arkasından uzun uzun baktı. Hafif bir pembelik yavaş yavaş yanaklarını kaplamaya başladı, ama dudakları gülümsemiyordu. Kara gözlerinde şaşkınlık ve şimdilik henüz adı belli olmayan bir başka duygu vardı.

Yanı başında Odintsova’nın sesi duyuldu:

“Yalnız mısın? Galiba bahçeye Arkadi ile beraber çıkmıştın?”

Katya, gözlerini ağır ağır ablasına kaldırdı, acele etmeden cevap verdi:

“Yalnızım.”

Zarif, hatta şık giyinmiş olan Odintsova, yolun üzerinde duruyor, açık şemsiyesinin ucuyla Fifi’nin kulaklarına dokunuyordu. Gülerek:

“Yalnız olduğunu görüyorum,” dedi, “şu halde Arkadi odasına gitmiş olacak.”

“Evet.”

“Birlikte mi okuyordunuz?”

“Evet.”

Anna Sergeyevna, Katya’nın çenesinden tutarak yüzünü kaldırdı:

“Umarım ki kavga etmediniz?”

Katya:

“Hayır,” diye cevap verdi ve yavaşça ablasının elini itti.

“Ne kadar da resmî cevap veriyorsun! Ben onu burada bulacağımı ummuş ve kendisine, benimle bir gezinti yapmak teklifinde bulunmaya hazırlanmıştım. Kendisi boyuna bunu benden rica ediyor. Sana şehirden iskarpin getirmişler, git de onları bir dene. Ayağındakilerin iyice eskimiş olduğunu dün fark ettim. Hem sen yeteri kadar ayaklarınla ilgilenmiyorsun. Oysa harikulade güzel bacakların var. Ellerin de güzel... Yalnız biraz büyük. Ayaklarınla ilgilenmelisin!.. Ama, züppe olmadığınızı da unutma!..”

Anna Sergeyevna, zarif robunu hışırdatarak yol boyunca uzaklaştı. Katya oturduğu sıradan kalktı, Heine’yi alarak eve döndü; ama iskarpinlerini prova etmeye gitmedi. Terasın güneşten kızmış taş merdivenlerini zarif bir eda ile ağır ağır tırmanırken kendi kendine, ‘Harikulade güzel bacaklar,’ diye düşündü, harikulade güzel bacaklar diyorsunuz... Eh, yakında o, bu bacaklara gelecek...’

Ama hemen bir utangaçlık duydu ve çevik adımlarla merdivenleri çıktı.

Arkadi, koridor boyunca odasına gidiyordu. Kâhya, arkasından yetişerek, Bay Bazarov’un, odasında oturmakta olduğunu haber verdi. Arkadi âdeta korku ile sordu:

“Yevgeni mi?.. Çok oldu mu geleli?”

Şimdi geldiler. Gelişlerini Anna Sergeyevna’ya bildirmememi, kendisini doğruca sizin odanıza götürmemi emrettiler.

Arkadi, ‘Sakın bizim evde bir felaket olmasın?’ diye düşündü ve merdivenlerden çabuk çabuk çıkarak oda kapısını hızla açtı. Bazarov’un görünüşü onu hemen yatıştırdı. Bununla beraber,

deneyimli bir göz, bu beklenmeyen konuğun eskisi gibi enerjik ama biraz incelmış yüzünde, gizlenmeye çalışılan bir heyecanın belirtilerini herhalde keşfedebilirdi. Bazarov, tozlu pelerini omuzlarında, kasketi başında olduğu halde pencerenin kenarına oturmuştu. Arkadi bağırarak onun boynuna atıldığı zaman bile kıımıldamadı.

Sevindiğini sanan ve bunu göstermek isteyen bir kişi edasıyla odada dolaşmaya başlayan Arkadi:

“İşte bu sürpriz,” dedi, “seni buraya hangi rüzgâr attı? Evde her şey yolunda, herkesin sağlığı yerinde, değil mi?”

“Evinizde her şey yolunda, ama herkesin sağlığı yerinde değil. Neyse, sen gevezeliği bırak da bana bir bardak kvas* getirmelerini emret. Sonra şuraya otur da sana kısa ama umarım ki oldukça güçlü kelimelerle söyleyeceğim şeyleri dinle!”

Arkadi sustu. Bazarov, Pavel Petroviç’le yaptığı düelloyu anlattı. Arkadi buna çok şaşıtı, hatta üzüldü. Ama bu üzüntüsünü belli etmeyi uygun bulmadı. Yalnız, amcasındaki yaranın tehlikeli olup olmadığını sordu. Yaranın, tabii tıp bakımından değil, çok ilginç olduğu cevabını alınca, zorla gülümsedi. Oysa yüreğinde bir korku ve bir utanma duymuştu. Bazarov onu anlamış gibi:

“Evet, kardeş,” dedi, “derebeylerle yaşamak işte böyledir. İnsanın kendisi de derebeyleşiyor ve şövalye eğitimlerine katılmak zorunda kalıyor. Faydasız bir yalanı budalalık saymasaydım şimdi sana, ‘Babama gidiyorum, bütün bu olup bitenleri sana anlatmak için buraya uğradım’ diyebilirdim. Ama hayır... Buraya niçin geldiğimi şeytan bilir. Biliyor musun, insanın kendi kendini saçlarından yakalayıp, topraktan turp söker gibi, çekip atması bazen faydalı oluyor. Ben de son günlerde böyle yaptım. Kendimi çekip çıkardığım şeyi, içinden çıktığım toprağı bir defa daha görmek istedim.”

* Ekmekten ya da buna benzer bir başka şeyden yapılmış bir çeşit şıra. –cev.

Arkadi heyecanla itiraz etti:

“Umarım ki bu sözlerin benimle ilgili değildir. Umarım ki benden ayrılmayı düşünmüyorsunuzdur?..”

Bazarov ısrarla, âdeta delici bir bakışla Arkadi’ye baktı:

“Sanki bu senin için o kadar acı bir şey mi olacak? Bana öyle geliyor ki sen artık benden ayrıldın... Sen öylesine taze ve temizsin ki... Herhalde Anna Sergeyevna ile aran fena olmasa gerek...”

“Anna Sergeyevna ile benim ne ilgim var?”

“Sanki sen şehirden buraya onun için gelmedin mi benim yavru kuşum? Ha sahi, Pazar okulları ne alemde?.. Sen Odintsova’ya âşık değil misin?.. Yoksa artık alçakgönüllü olmak zamanı mı geldi?”

“Yevgeni, sana karşı daima açık davrandığımı bilirsin. Seni temin eder, yemin ederim ki aldaniyorsunuz!..”

Bazarov yarım sesle:

“Hımm,” dedi, “yeni bir söz. Ama öfkelenmem için bir sebep yok, benim için bunun hiçbir önemi yok. Bir romantik, yollarımızın ayrılmaya başladığını hissediyorum derdi, bense düpedüz, birbirimizden bıktık, diyorum.”

“Yevgeni...”

“Ruhum, buna üzölmeye değmez. Dünyada birbirinden bıkan yalnız biz miyiz?.. Artık vedalaşalım, değil mi? Buraya geldiğimden beri, sanki Gogol’ün Kaluga Valisi’nin karısına yazdığı mektupları okumuşum gibi bir tiksinti duyuyorum. Zaten beygirlerim de arabada koşulu duruyor.”

“Ama insaf et, bu nasıl olur?”

“Niçin olmasın?”

“Kendim için söylemiyorum, ama, bu davranışın, seni mutlaka görmek isteyecek olan Anna Sergeyevna’ya karşı büyük bir nezaketsizlik olacak.”

“İşte bunda yanılıyorsun.”

Arkadi itiraz etti:

“Tam tersine, bense haklı olduğuma inanıyorum. Hem bu yapmacıklara ne gerek var? Mademki iş bu kerteğe geldi, söyleyeyim bari: Sanki sen buraya onun için gelmedin mi?”

“Belki orası doğru, ama sen yine yanıyorsun.”

Ama Arkadi haklıydı. Anna Sergeyevna, Bazarov’la görüşmek istedi ve onu kâhyası vasıtasıyla yanına çağırttı. Bazarov, genç kadının yanına gitmeden elbisesini değiştirdi: Yeni urbalarını, her dakika elinin altında bulunabilecek bir biçimde bavuluna yerleştirdiği anlaşıyordu.

Odintsova, Bazarov’u, kendisine beklemedik bir şekilde aşkını ilan ettiği odada değil, misafir salonunda kabul etti. Sevimli bir eda ile parmaklarının ucunu delikanlıya uzattı, ama yüzünde tutulamayan bir gerginliğin izleri okunuyordu.

Bazarov, söze başlamakta acele etti:

“Her şeyden önce sizi yatıştırmak isterim: Karşınızda, çoktan aklını başına toplamış olan, başkalarının da onun budalalığını unuttuklarını uyan bir ölümlü var. Ben uzun bir süre için gidiyorum. Her ne kadar yufka yürekli bir varlık değilsem de, beni tiksinererek hatırlayacağınız düşüncesiyle buradan ayrılmanın benim için neşeli bir şey olmayacağını kabul edersiniz.”

Anna Sergeyevna, yüksek bir dağa henüz tırmanmış bir insan gibi, derin bir nefes aldı, yüzü bir gülümseme ile canlandı. Elini ikinci sefer Bazarov’a uzattı ve onun el sıkışına cevap verdi.

“Eskiği unuttum gitti,” dedi, “üstelik hakça söylemek gerekirse, o zaman, koketçe davranışlarımla olmasa bile, başka şeylerle ben de suç işlemiştim. Kısacası, yine eskisi gibi dost kalamım; o bir rüya idi, değil mi? Rüyaları kim hatırlar?”

“Evet, onları kim hatırlar? Sonra aşk... Bu zaten sahte bir duygu...”

“Sahi mi? Bunu işitmek çok hoşuma gitti.”

Anna Sergeyevna böyle söylüyordu. Bazarov da böyle söylüyordu; ikisi de doğruyu söylediklerini sanıyorlardı. Sözlerinde doğruluk, tam bir doğruluk var mıydı?.. Bunu kendileri de bil-

miyorlardı, bu satırların yazarı ise haydi haydi bilmiyordu. Ama konuşmaları, âdeta birbirlerine tamamıyla inanıyormuş gibi bir havaya büründü.

Bu arada Anna Sergeyevna, Kirsanov’larda ne yaptığını sordu. Bazarov az daha, Pavel Petroviç’le yaptığı düelloyu anlatacaktı. Ama kadının kafasında, kendisini ilginç bir kişi gibi göstermek istediği düşüncesini uyandırmamak için bundan vazgeçti ve bütün zamanını, çalışmakla geçirdiğini söyledi.

Anna Sergeyevna:

“Bense,” dedi, “ilk zamanlar sıkıldım, hatta Allah bilir niçin, Avrupa’ya gitmeyi bile düşündüm. Sonra bu hal geçti. Dostunuz Arkadi Nikolayeviç geldi. Yine eski yaşayışına, eski rolüme döndüm.”

“Bunun nasıl bir rol olduğunu öğrenebilir miyim?”

“Teyze, dadı, anne rolü... Nasıl bir ad verirsiniz veriniz. Biliyor musunuz, ben önceleri, sizin Arkadi Nikolayeviç ile olan yakın dostluğunuzu pek de anlamıyordum. Ben o zamanlar onu oldukça önemsiz buluyordum. Ama şimdi onu daha iyi tanıdım ve akıllı olduğuna inandım. En önemlisi o genç... Genç... Sizinle bana benzemiyor Yevgeni Vasilyiç!”

Bazarov sordu:

“Yine eskisi gibi sizin yanınızda çekingenlik duyuyor mu?”

Anna Sergeyevna:

“Sahi...” diye başladıysa da biraz düşündükten sonra, “şimdi bana daha güveniyor, benimle konuşuyor,” dedi. “Önceleri benden kaçıyordu. Ne yalan söyleyeyim, ben de oturup uzun uzun onunla sohbet etmeye pek meraklı değilim. Şimdi Katya ile pek dost oldular...”

Bazarov’un canı sıkıldı. ‘Kadınlar kurnazlık etmeden duramıyorlar’ diye düşündü. Soğuk bir gülümseme ile:

“Arkadi’nin önceleri sizden kaçtığını söylüyorsunuz, ama onun size âşık olduğunu herhalde bilmiyor değilsiniz?..”

Anna Sergeyevna’nın ağzından:

“Nasıl? O da mı?” sözleri çıktı.

Bazarov, alçakgönüllü bir eğilişle:

“Evet,” dedi, “o da. Yoksa bilmiyor muydunuz? Yani, size yeni bir havadis mi vermiş oldum?”

Anna Sergeyevna gözlerini indirdi:

“Siz yanıyorsunuz, Yevgeni Vasilyiç,” dedi.

“Sanmıyorum. Galiba bunu söz konusu etmemem gerekirdi.”

Bazarov bunu söyledikten sonra aklından şunları geçirdi: ‘Bundan sonra da kurnazlık etmeye kalkma!’

“Niçin söz konusu etmeyecekmışsınız? Ama bana öyle geliyor ki, siz burada da bir anlık izlenimlere çok büyük manalar veriyorsunuz! Âdeta, sizde olayları büyütme eğilimi olduğundan şüphe etmeye başlıyorum.”

“Bundan hiç konuşmasak daha iyi Anna Sergeyevna.”

Genç kadın:

“Neden?” diye itiraz etti ama kendisi konuşmayı bir başka yola sürükledi.

Gerçi, her şeyi unuttuğunu gerek Bazarov’a söylemesine, gerek kendini inandırmasına rağmen, yine de delikanlı ile bir arada bulunduğu sürece bir sıkıntı duymaktan kendini alamıyordu. Onunla en basit konular üzerinde konuşur, hatta onunla şaka-laşırken bile, korkunun hafif bir sıkıntısını duyuyordu. Vapurla geziye çıkan insanlar da denizde, tıpkısı tıpkısına karadaymış gibi kaygısızca konuşup gülüşür. Ama küçücük bir duraklama olsa, alışılmamış bir olayın küçücük bir belirtisi görülse, hemen bütün yüzlerde, varlığı hep hissedilen bir tehlikenin devamlı olarak düşünüldüğünü gösteren özel bir telaş belirtisi görülür.

Anna Sergeyevna’nın Bazarov’la olan konuşması uzun sürmedi. Genç kadın, düşüncelere dalmaya, dağınık cevaplar vermeye başladı. Nihayet delikanlıya, salona geçmeyi teklif etti. Prensesle Katya’yı da orada buldular. Anna Sergeyevna:

“Arkadi Nikolayeviç nerede?” diye sordu.

Delikanlının bir saatten beri ortalıkta görünmediğini öğrenince, onu çağırtmak üzere bir adam gönderdi.

Arkadi'yi bulmak kolay olmadı. O, bahçenin en kuytu köşesine çekilmiş, çenesini eline dayamış, derin düşüncelere dalmış bir halde oturuyordu. Delikanlının bu düşünceleri önemli ve derindi ama kederli değildi. O, Anna Sergeyevna ile Bazarov'un baş başa bulunduğunu biliyor, ama önceleri olduğu gibi kıskançlık duymuyordu. Tam tersine, yüzü yavaşça ışıqlanıyordu. Delikanlı hem bir şeylere şaşıyor, hem seviniyor, hem de bazı kararlar veriyor gibiydi.

XXVI

ANNA Sergeyevna'nın rahmetli kocası Odintsov, yenilikleri sevmeyen bir adamdı. Ama "soylu zevklerin ufak tefek kaprislerini" hoşgörölükle karşılardı. Bundan ötürü de, bahçesinde, limonlukla göl arasında, Rus tuğlasıyla, Yunan portığı biçiminde bir bina yaptırmıştı. Bu portığın veya galerinin arka, sağır duvarında, heykel koymak üzere altı tane özel yer yapılmıştı. Rahmetli Odintsov, buraya koyacağı heykelleri Avrupa'dan getirtmek niyetinde idi. Bu heykeller yalnızlığı, susmayı, düşüncüyü, melankoliyi, utancı, duyarlılığı temsil edeceklerdi. Bunlardan parmağı dudağında canlandırılan suskunluk tanrıçası getirtilmiş ve yerine konmuştu. Ama hemen daha o gün, çiftlik çocukları heykelin burnunu kırdılar. Gerçi komşu sıvacı bu kırılan burnu "eskisinden iki kat daha iyi" yapacağını söylediyse de, Odintsov heykeli kaldırmalarını emretti. Heykel, harman kulübesinin bir köşesine atıldı ve kör inançlı köy kadınlarına dehşet saçarak uzun yıllar orada kaldı. Galerinin ön bölümünü çoktandır çalılar kaplamıştı. Koyu yeşilliklerin üzerinden yalnız sütunların başlıkları görünüyordu. Galerinin içi, gün ortasında bile serindi. Anna Sergeyevna bir kara yılan gördüğünden beri buraya gelmeye korkardı. Ama Katya, hey-

kel koymak üzere yapılmış olan özel yerlerden birinin dibindeki büyük taş sıraya oturmaya sık sık gelirdi. Genç kız, yeşillik ve gölge ile çevrili olarak, okur, çalışır ya da kendisini, herhalde herkesçe bilinen o derin sessizlik duygusuna kaptırırdı. Bu duygunun güzelliği, gerek çevremizde gerek içimizde durmadan yuvarlanıp giden o geniş hayat dalgasının sessizce ve hemen hemen bilinçsizce izlenmesindedir.

Bazarov'un geldiğinin ertesi günü Katya, sevdiği sırada oturmakta idi. Yanında yine Arkadi vardı. Katya'nın kendisiyle "galeri"ye gelmesini o rica etmişti.

Kahvaltıya, aşağı yukarı bir saat vardı. Çiyli yaz sabahı, yeri-ni sıcak bir güne bırakıyordu. Arkadi'nin yüzü dünkü anlamı-nı koruyordu; Katya ise düşünceli görünüyordu. Ablası hemen çaydan sonra genç kıızı çalışma odasına çağırmış, ilkin ona tatlı birkaç söz söylemiş (bu davranış Katya'yı daima korkuturdu), sonra da, Arkadi ile arkadaşlığında daha ihtiyatlı olmasını, güya gerek teyzesinin, gerek bütün ev halkının farkına vardığı baş başa kalmalardan özellikle sakınmasını tavsiye etmişti. Bundan başka, dün akşam Anna Sergeyevna'nın keyfi de yerinde değildi. Katya da, sanki suç kendisinde imiş gibi bir üzüntü duyuyordu. Arkadi'nin ricasını kabul ederken, bunun son olduğunu kendi kendine söyledi.

Arkadi, çekingenlikle karışık bir serbestlikle:

"Katerina Sergeyevna," diye söze başladı, "sizinle bir evde yaşamak mutluluğuna erdiğimden beri, birçok konu üzerinde konuştuk. Oysa şimdiye kadar hiç dokunmadığım, benim için çok önemli bir mesele var..."

Delikanlı, Katya'nın kendisine çevirdiği sorgu dolu bakış-lardan hem kaçınarak, hem bu bakışları yakalamaya çalışarak sözüne devam etti:

"Dün, beni burada değiştirdiklerinden söz ettiniz. Gerçek-ten de ben birçok alanda değiştim. Bunu da siz herkesten daha iyi biliyorsunuz. Aslında bu değişikliği ben size borçluyum."

Katya:

“Ben mi?.. Bana mı?..” diye söylendi.

Arkadi sözüne devam ederek:

“Ben artık şimdi, buraya geldiğim zamanki kendini beğenmiş, kurumlu çocuk değilim. Boşuna yirmi üç yaşımı doldurmadım. Ben eskisi gibi yararlı bir kişi olmak, bütün gücümü gerçek uğruna harcamak istiyorum. Ama ben artık ideallerimi, eskiden aradığım yerde aramıyorum. Şimdi onlar bana... çok daha yakın görünüyor. Ben, şimdiye kadar kendimi anlamıyor, gücümün üstünde birtakım ödevler yükleniyordum. Ama bir duygu sayesinde geçenlerde gözlerim açıldı... Ben pek de açık konuşmuyorum ama beni anlayacağınızı umuyorum.”

Katya hiç cevap vermiyordu, ama Arkadi’ye bakmaktan da vazgeçmişti. Bir ispinoz, başları ucundaki kayın ağacının yaprakları arasında kaygısızca ötüp duruyordu. Arkadi, bu sefer daha heyecanlı bir sesle sözüne devam etti:

“Ben öyle sanıyorum ki... Evet, ben öyle sanıyorum ki, her namuslu insanın vazifesi şeylere karşı... yakınlarına karşı açık davranmaktır. Bunun için de... niyetim...”

Ama burada, Arkadi’nin güzel söz söyleme yeteneği kendisine ihanet etti. Söyleyeceğini şaşırdı, ezildi, büzüldü ve bir süre susmak zorunda kaldı. Katya hâlâ gözlerini kaldırmıyordu. Görünüşe göre genç kız, hem onun lafını nereye vardırmaq istediğini anlamıyor, hem de bir şeyler bekliyordu.

Gücünü toplayan Arkadi, tekrar söze başladı:

“Sizi şaşırtacağımı önceden görüyorum. Üstelik bu duygu bir dereceye kadar... dikkat ediniz, bir dereceye kadar sizinle ilgili bulunuyor...”

Arkadi, bir bataklığa saplanan ve adım attıkça da daha çok gömüleceğini hissettiği halde, yine de, bir an önce karşıya geçebilmek için ilerlemekte acele eden bir insan haliyle sözüne devam etti:

“Hatırimda kaldığına göre dün siz beni yeteri kadar ciddi olmamakla suçlamıştınız. Bu sitemler gençlere sık sık edilir; hatta onlar bu sitemleri hak etmedikleri halde bile, bunlar yine sürüp gider. Kendime daha çok güvenim olsaydı (Arkadi ümitsizlikle, ‘Bana yardım et, bana yardım etsene!’ diye düşündü, ama Katya, eskiden olduğu gibi başını çevirmemeye devam ediyordu) ve ümit edebilseydim...”

O anda:

“Söylediklerinize inanabilseydim,” diyen Anna Sergeyevna’nın pürüzsüz sesi duyuldu...

Arkadi hemen sustu, Katya ise sarardı. Galeriyi gölgeleyen çalıkların yanından bir patika geçiyordu. Anna Sergeyevna, Bazarov’un eşliğinde bu patikada yürüyordu. Katya ile Arkadi onları göremiyorlardı. Ama her sözlerini, elbise hışırtısını, nefes alışlarını duyuyorlardı. Onlar birkaç adım attılar ve sanki mahsus gibi, tam galerinin önünden durdular.

Anna Sergeyevna sözlerine devam etti:

“İşte görüyorsunuz, ikimiz de yanılmışız! Artık ikimiz de çiçeği burnunda gençler değiliz, özellikle ben. Yaşlandık, yorulduk. İkimiz de –alçakgönüllülüğe ne gerek var– akıllı kişileriz. İlk zamanlar birbirimizi ilgilendirdik... Merakımız gıdıklandı... Ama sonra...”

Bazarov tamamlandı:

“Ama sonra, ben gücümü kaybettim, soluğum kesildi...”

“Biliyorsunuz ki, bozuşmamızın sebebi bu değildi. Ama ne olursa olsun, birbirimize ihtiyacımız yoktu, önemli olan budur. İkimizde de... bilmem ki nasıl söyleyeyim... aynı cins şeyler pek çoktu. Bunu birdenbire anlayamamıştık... Tam tersine Arkadi...”

Bazarov sordu:

“Ona ihtiyaç duyuyor musunuz?..”

“Yeter Yevgeni Vasilyiç. Onun bana karşı ilgisiz olmadığını söylüyorsunuz! Bana da hep, onun hoşuna gidiyorum gibi gelmiştir. Bir teyze olarak onun işine yaradığımı biliyorum.

Ama son zamanlarda onu sık sık düşünmeye başladığımı da sizden saklamayacağım. Bu genç, bu taze duyguda çok güzel şeyler var.”

Bazarov, Anna Sergeyevna'nın sözünü keserek:

“Bu gibi hallerde çekicilik sözünü kullanmak daha doğru olur. (Delikanlının sakın, ama boğuk sesinde bir öfkenin kayna-
dığı fark ediliyordu). Arkadi dün benimle konuşurken nedense pek sıkı ağızlı davrandı. Ne sizin, ne de kız kardeşinizin sözünü etti. Bu önemli bir belirtidir.”

Anna Sergeyevna:

“Arkadi, Katya ile tamamıyla bir kardeş gibidir. Onun hoşuma giden yanlarından biri de budur. Ama ne olursa olsun, belki de aralarında böyle bir yakınlığa göz yummamam gerekirdi.”

Bazarov, kelimeleri uzata uzata sordu:

“Bunu bir abla duygusuyla mı söylüyorsunuz?”

“Şüphesiz... Ama ne diye duruyoruz?.. Yürüyelim. Ne tuhaf şeylerden söz ediyoruz, değil mi?.. Sizinle böyle konuşabileceğimi hiç bekleyebilir miydim? Sizden korktuğumu biliyorsunuz... Ama, aynı zamanda size güvenim de var, çünkü, aslında siz çok iyi bir insansınız.”

“Birincisi, ben hiç de iyi değilim... İkincisi, ben sizin için bütün önemimi kaybettim, siz kalkmış benim iyi bir insan olduğumu söylüyorsunuz... Bu yaptığınız şey, bir ölünün başına çiçekten bir çelenk koymaya benzer.”

Anna Sergeyevna'nın:

“Yevgeni Vasilyiç, başka türlü davranamazdık...” diye söze başladığı duyuldu ama esen rüzgâr yaprakları hışkırdattı ve genç kadının sesini uzaklara götürdü.

Bir süre sonra Bazarov'un şu sözleri duyuldu:

“Ama siz serbestsiniz!..”

Bundan ötesini anlamak mümkün olmadı. Ayak sesleri uzaklaştı... Her şey sustu.

Arkadi, Katya'ya döndü. Genç kız hâlâ aynı durumda oturuyordu. Yalnız, başını biraz daha eğmişti. Delikanlı, avuçlarını sıkarak titrek bir sesle:

“Katerina Sergeyevna,” diye söze başladı, “sizi ölümsüz bir aşkla, çılgınca seviyorum. Sizden başka da kimseyi sevmiyorum. Bunu size söylemek, ne düşündüğünüzü anlamak ve sizinle evlenmek istiyorum. Çünkü ben hem zengin değilim, hem de her fedakârlığa katlanabileceğimi hissediyorum. Cevap vermiyor musunuz?.. Bana inanmıyor musunuz?.. Yoksa sözlerimi ciddiye almıyor musunuz?.. Ama şu son günleri bir hatırlayınız!.. Bundan başka şeylerin –beni anlayınız– her şeyin, her şeyin, hiçbir iz bırakmadan çoktan ortadan kaybolduğuna nasıl oluyor da hâlâ inanmamış bulunuyorsunuz?.. Başınızı bana çeviriniz, bana bir kelimecik söyleyiniz... Seviyorum... Sizi seviyorum... Bana inanınız!”

Katya, ciddi ve aydınlık bir bakışla Arkadi'ye baktı. Uzun uzun düşündükten sonra, belli belirsiz bir gülümseyişle:

“Evet,” diye mırıldandı.

Arkadi, oturduğu sıradan fırladı:

“Evet!.. Katerina Sergeyevna, siz, evet, dediniz!.. Bu sözün manası ne?.. Benim sizi sevdiğim, sizin de bana inandığınızı anlamına mı geliyor, yoksa... Yoksa... Söylemekten korkuyorum.”

Katya:

“Evet,” diye tekrarladı.

Arkadi, genç kızın ne demek istediğini bu sefer anladı. Katya'nın kocaman ve çok güzel ellerini yakaladı, sevincinden tıkanarak bu elleri göğsüne bastırdı. Arkadi güçlkle ayakta duruyor ve yalnız: “Katya, Katya...” diye tekrarlıyordu. Katya ise kendi gözyaşlarına kendisi de sessizce gülerek, saf bir eda ile ağlamaya başladı. Sevdiği varlığın gözlerinde böyle gözyaşları görmeyen bir kişi, utançtan ve minnet duygularından tıkanarak, bir insanın yeryüzünde böylesine mutlu olabileceğini, henüz anlamamış demektir.

Anna Sergeyevna, ertesi gün, sabahleyin erkenden, Bazarov'u kendi çalışma odasına çağırttı ve ona, zoraki bir gülüşle, katlanmış bir mektup kâğıdı uzattı. Bu, Arkadi'nin bir mektubu idi: Delikanlı bu mektubunda genç kadından kız kardeşini istiyordu.

Bazarov mektuba acele bir göz attı ve birdenbire göğsünde kabaran öfkeli duyguları belli etmemek için kendini zorladı:

“Bak sen,” diye söylendi, “oysa ki siz, çok eskiden değil, daha dün, Arkadi'nin Katerina Sergeyevna'yı bir kardeş sevgisiyle sevdiğini sanıyordunuz!.. Şimdi ne yapmak niyetindesiniz?..”

Anna Sergeyevna, gülmesine devam ederek:

“Siz ne yapmamı tavsiye edersiniz?” diye sordu.

Bazarov, hiç de neşeli olmadığı, Anna Sergeyevna gibi o da, hiç de gülmek istemediği halde, gülerek cevap verdi:

“Gençlere mutluluk dilemekten başka yapılacak bir şey kalmıyor. Her bakımdan iyi bir çift! Kirsanov'un maddi durumu çok iyidir. Arkadi, babasının biricik oğludur. Babası da çok iyi bir adamdır. İtiraz etmez!..”

Odintsova, odanın içinde dolaştı. Yüzü, nöbetleşe, kâh kızarıyor, kâh sararıyordu.

“Öyle mi sanıyorsunuz?..” diye konuşmaya başladı. “Ne yapalım, ben bir engel görmüyorum. Ben Katya hesabına da... Arkadi Nikolayeviç hesabına da memnunum. Tabii babasının cevabını bekleyeceğim. Bizzat Arkadi'yi babasına göndereceğim. Görüyor musunuz, dediğim çıkıyor; dün size artık ikimizin de yaşlandığımızı söylediğim zaman ne kadar haklıymışım... Nasıl oldu da hiçbir şeyin farkına varmadım. Doğrusu buna şaşıyorum.”

Anna Sergeyevna yine güldü ve hemen arkasını döndü. Bazarov:

“Zamane gençleri çok kurnaz olmuş,” dedi.

O da güldü. Kısa bir susuştan sonra, tekrar konuşmaya başladı:

“Allahaismarladık. Bu işi en iyi bir biçimde bitirmenizi dilerim. Ben de uzaktan sevineceğim.”

Odintsova hızla Bazarov’a döndü:

“Yoksa siz gidiyor musunuz?.. Şimdi artık niçin kalmıyorsunuz?.. Kalınız!.. Sizinle konuşmak hoş bir şey... İnsan tıpkı bir uçurumun kenarında dolaşıyor gibi oluyor. İlk korkuyorsun, ama sonra cesaretleniyorsun!.. Kalınız!..”

“Teklifiniz ve konuşma yeteneğim hakkındaki övücü sözleriniz için teşekkür ederim, Anna Sergejevna. Ben zaten bana yabancı olan bir çevrede fazla kaldığımı sanıyordum. Uçan balıklar bir süre havada kalabilir, ama çabucak yine suya dalmak zorundadırlar. İzin veriniz de ben kendi dünyama döneyim.”

Odintsova, Bazarov’a baktı. Acı bir gülümseme solgun yüzünde dolaştı. ‘Bu adam beni sevmiştı’ diye düşündü ve ona acıdı. Merhametle elini uzattı.

Ama Bazarov da onu anlamıştı.

“Hayır,” dedi ve bir adım geri çekildi, “ben fakir bir adamım ama şimdiye kadar hiç sadaka kabul etmedim. Allahaismarladık, hoşça kalın!..”

Anna Sergejevna, elinde olmayan bir davranışla:

“Bu görüşmemizin son olmadığına eminim,” dedi.

Bazarov:

“Dünyada olmayan ne var ki!” diye cevap verdi ve kadını selamlayarak odadan çıktı.

• • •

O gün Bazarov, yere çömelerek bavulunu yerleştirirken Arkadi’ye:

“Demek kendine yuva kurmaya karar verdin,” diyordu, “ne olacak, pekâlâ işte!.. Ama kurnazlık etmene gerek yoktu. Ben

senden büsbütün başka türlü bir davranış bekliyordum. Yoksa bu iş seni de mi şaşırttı?..”

Arkadi:

“Senden ayrılırken bunun böyle olacağını, gerçekten de beklemiyordum,” diye cevap verdi. “Ama niçin sen de samimi davranmıyorsun da, ‘pekâlâ’ diyorsun?.. Sanki ben senin evlenme üzerine olan düşüncelerini bilmiyorum muyum?..”

“Eh, benim sevgili dostum! Nasıl da konuşuyorsun?.. Ne yaptığımı görüyorsun: Bavulumda boş bir yer kalmış, oraya ot dolduruyorum. İşte bizim hayat bavulumuz da böyledir: Onu ne ile doldurursan doldur, yeter ki boş kalmasın!.. Yalnız gücenme rica ederim: Katerina Sergeyevna hakkında her zaman söylediğim düşüncelerimin ne olduğunu herhalde hatırlıyordur. Bazı kızlara, yalnız akıllıca nefes aldıkları için bile zekidir diyoruz. Seninki ise kendisini savunmasını bilir, hem öyle bilir ki, seni de avuçları içine alacaktır. Hem bunun böyle olması gerekir.”

Bazarov bavulunun kapağını kapayarak ayağa kalktı:

“Şimdi sana bir veda sözü olarak şunu söyleyeyim: Çünkü birbirimizi aldatmaya gerek yok, biz birbirimizden büsbütün ayrılıyoruz. Bunu sen de hissediyorsun. Sen akıllıca davrandın. Sen bizim acı, yavan ve bekâr yaşayışımız için yaratılmamışsın... Sende pervasızlık ve öfke yok, belki gençliğe özgü bir cesaret ve ateşlilik var; oysaki bizim davamız için bunlar yaramaz. Siz bir soylusunuz, soylu bir alçakgönüllülükten, ya da soylu bir öfkeden ileri gidemezsiniz!.. Halbuki bunlar önemsiz şeylerdir. Mesela siz dövüşmezsiniz, ama kendinizi bir kahraman sayarsınız. Bizse dövüşmek istiyoruz. Nedir yani! Bizim tozumuz senin gözlerini yakar, çamurumuz üstünü başını kirletir. Evet, sen bize erişemedin! Kendini beğenmek, kendine küfretmek hoşuna gidiyor, halbuki bu bizim canımızı sıkar. Biz başkalarıyla uğraşmak, onların üstesinden gelmek isteriz. Sen iyi bir çocuksun,

ama ne de olsa yumuşacıksın, liberal bir küçük beysin. Babamın dediği gibi *e volatu*.*”

Arkadi mahzun bir sesle sordu:

“Yevgeni, sen benimle büsbütün mü vedalaşıyorsun? Bana söyleyecek başka bir sözün yok mu?”

Bazarov ensesini kaşdı:

“Var Arkadi, var, söyleyecek başka sözlerim de var. Ama onları söylemeyeceğim. Çünkü bu romantizmdir, yufka yürekli-lik. Sen çabuk evlenmeye bak, kendine bir yuva kur, çokça çocuk yap!.. Onlar zamanında doğacakları için akıllı olurlar, senin benim gibi olmazlar. Eh, görüyorum ki araba da hazır. Vakit geldi. Herkesle vedalaştım. Ne dersin, kucaklaşalım mı?”

Arkadi, eski üstadının ve arkadaşının boynuna atıldı, gözle-
rinden yaşlar boşandı.

Bazarov sakın bir eda ile:

“İşte gençlik bu demek,” dedi, “Katerina Sergeyevna’dan da ümidim var, bak seni nasıl candan avutacaktır.”

• • •

Artık arabasına binmiş olan Bazarov, Arkadi’ye:

“Elveda kardeşim,” dedi ve ahırın damında yan yana durmakta olan bir çift alakargayı göstererek ilave etti, “işte sana güzel bir örnek! Bunlardan ders al.”

Arkadi sordu:

“Bu ne demek?”

“Nasıl? Sen tabiat dersini bu kadar kötü mü biliyorsun? Yoksa alakarganın, saygıdeğer bir aile kuşu olduğunu unuttun mu?.. Bundan ibret al. Elveda sinyori!”

Araba sarsıldı ve hareket etti.

* “Ve hepsi bu kadar” anlamına gelen Fransızca *et voilà tout* sözünün Rusça söyle-
nişidir. –çev.

• • •

Bazarov doğru söylemişti. Arkadi o akşam Katya ile konuşurken üstadını tamamıyla unutmuş görünüyordu. Delikanlı artık genç kıza boyun eğmeye başlamıştı; Katya da bunu hissediyor ve şaşmıyordu. Arkadi ertesi gün Maryino'ya, Nikolay Petroviç'e gidecekti. Anna Sergeyevna gençleri sıkırmak istemiyor, salt nezaket gereğince onları uzun bir süre yalnız bırakmıyordu. Genç kadın, kararlaştırılan bu evliliği duyunca öfkesinden ağlamaklı olan prensesi gençlerden büyük bir yüksek kalplilikle uzaklaştırmıştı. Anna Sergeyevna, ilkin gençlerin bu mutluluğunun kendisine de biraz acı vermesinden korkmuştu. Ama iş tam tersine olmuş, bu manzara acı vermek şöyle dursun, onu ilgilendirmeye başlamış, nihayet duygulandırmıştı. Anna Sergeyevna buna hem sevinmiş, hem üzülmüştü. Genç kadın, 'Görülüyor ki Bazarov haklıymış,' diye düşündü, 'merak, sadece merak, sükûnet sevgisi ve egoizm...'

Anna Sergeyevna yüksek sesle:

"Çocuklar," diye sordu, "nasıl, aşk sahte bir duygu mu?"

Ama Arkadi de Katya da onu anlamadı bile... Onlar, Odintsova'dan çekiniyorlardı. İstemeyerek dinledikleri konuşma akıllarından bir türlü çıkmıyordu. Ama Anna Sergeyevna onları pek çabuk yatıştırdı. Bu onun için güç olmadı; çünkü kendisi de yatışmıştı.

XXVII

ÇİHTİYAR Bazarov'lar, oğullarının bu ani gelişine, onu hiç beklemedikleri için, iki misli sevindiler. Arina Vlashevna öylesine şaşırdı, evin içinde öylesine oradan oraya koştu ki, Vasili İvanoviç onu "kekliğe" benzetti: Kısacık bluzunun küçücük kuyruğu, ona gerçekten de bir kuş görünüşü veriyordu. Vasili İvanoviç ise boyuna bir şeyler mırıldanıyor, ağzının bir

kenarına sıkıştırdığı çubuğunun kehribar marpucunu ısıyor, lülesinin boynundan yakalayarak iyice yerine oturup oturmadığını yoklar gibi onu evirip çeviriyor ve birdenbire kocaman ağzını açarak sessiz kahkahalar atıyordu. Bazarov, babasına:

“İhtiyar, sende tam altı hafta kalmak üzere geldim,” dedi, “çalışmak istiyorum; bunun için, rica ederim bana engel olma!..”

Vasili İvanoviç:

“Sana öylesine engel olacağım ki, yüzümün biçimini bile unutacaksın,” diye cevap verdi.

İhtiyar doktor, verdiği sözü tuttu. Oğlunu, yine eskiden olduğu gibi, çalışma odasına yerleştirdikten sonra, kendisi ondan kaçmakla kalmadı, karısının da gereksiz şefkat duygularıyla oğlunu rahatsız etmesine engel oldu. Ona:

“Karıcığım,” dedi, “Yenuşka’nın ilk gelişinde çocuğu biraz biktirdik. Şimdi daha akıllıca davranmamız gerek.”

Arina Vlasıyevna, kocasına hak verdi. Ama bu durumdan biraz zararlı çıktı. Çünkü oğlunu ancak sofrada görüyor, onunla konuşmaktan kesin olarak korkuyordu. Bazen, “Yenuşka...” diye söz başlayacak oluyordu, ama Bazarov daha başını çevirmeye fırsat bulmadan, beline bağlı torbanın kordonuyla oynayarak, “Bir şey değil, bir şey değil, ben öylesine söyledim,” diye lafı değiştiriyordu. Sonra Vasili İvanoviç’in yanına gidiyor, çenesini eline dayayarak:

“Nasil etsek de, Yenuşka’nın öğle yemeğine, borş mu, yoksa şçi* mi istediğini öğrensek?” diye soruyordu.

“Bunu niye kendisinden sormadın?”

“Biktirmaktan korkuyorum.”

Zaten Bazarov, odasına kapanmaktan kendisi pek çabuk vazgeçti. Çalışma heyecanının yerini kederli bir can sıkıntısı ve derin bir üzüntü aldı. Delikanlının bütün davranışlarında tuhaf bir yorgunluk göze çarpmaya başladı. Hatta sert, aceleci, per-

* Pek ünlü iki Rus çorbasının adıdır. Birincisi lahana ile ikincisi pancarla yapılır. -çev.

vasız yürüyüşü bile değışti. Bir başına dolaşmaktan vazgeçerek topluluğu aramaya başladı. Misafir odasında çay yudumluyor, Vasili İvanoviç'le bostanda dolaşıyor, onunla, hiç konuşmadan çubuk içiyordu. Bir gün babasına, Aleksı Baba'yı sordu.

Vasili İvanoviç, ilkin oğlundaki bu değışikliğe sevindi. Ama bu sevinci çok sürmedi. Gizlice karısına dert yandı:

“Yenuşa'nın hali beni mahvediyor. Hoşnutsuzluk gösteriyor, öfkeleniyor desem, değil... Böyle olsa yine tasa etmem. Üzgün ve kederli bir hali var. Beni korkutan bu. Hiç konuşmuyor, hiç değilse sana veya bana çıkışsa... Sıkılıyor, yüzünün rengi hiç de iyi değil!..”

İhtiyar kadın:

“Allahım, Allahım!” diye mırıldandı, “boynuna bir muska takardım ama bırakmaz ki...”

Vasili İvanoviç, birkaç sefer, çok ihtiyatlı bir dille, Bazarov'a işlerini, sağlığını, Arkadi'yi sormayı denedi. Ama Bazarov ona isteksizce ve gelişigüzel cevaplar verdi. Hatta bir seferinde babasının, konuşma sırasında kendisine bir şeyler sormak istediğini fark eden Bazarov, canı sıkılarak:

“Bu kinayeli sorularından bıktım, usandım,” dedi, “bu davranışın eskisinden kötü...”

Zavallı Vasili İvanoviç:

“Peki, peki, peki bir daha yapmam,” diye cevap verdi.

İhtiyar doktorun politikayı söz konusu etmek istemesi de bir fayda vermedi. Bir seferinde toprak köleliğinin yakında kaldırılacağından, ilerlemeden söz açarak oğlunun ilgisini uyandırmayı ummuştu. Ama Bazarov ilgisizce:

“Dün çit boyunca gidiyordum, buradaki köylü çocukları eski şarkılardan birini söyleyecek yerde, *'Aydınlık günler geliyor, yüreklerimiz aşkı duyuyor'* şarkısını söylüyordu. İşte sana ilerleme...”

Bazen Bazarov'un köye indiği, âdeti olduğu üzere alay ederek, rastgele bir köylü ile konuştuğu da olurdu:

“E, kardeş, anlat bakalım yaşayış üzerine olan görüşlerini! Diyorlar ki Rusya’nın bütün geleceği, bütün gücü sizmişsiniz!.. Siz tarihte yeni bir çağ açacakmışsınız!.. Siz bize hem gerçek bir dil, hem de gerçek yasalar getirecekmişsiniz!..”

Köylü bu sözlere ya hiç cevap vermez, ya da şöyle konuşurdu:

“Ha, biz mi, yaparız elbet... Hatta... Çünkü... Bundan böyle... Efendime söyleyeyim... Mesela bizde... Yapı...”

Bazarov, köylünün sözünü keserek:

“İyisi mi, sen bana, sizin *mir*’inizin* ne olduğunu anlat bakalım. Bu, üç balığın sırtında duran o mir mi?”

Sesinde saf, yumuşak, yatıştırıcı bir ahenk çınlayan köylü anlatmaya koyulurdu:

“Efendimiz, üç balığın sırtında duran, yer yuvarlağıdır. Bizim mir’imize gelince, malum, efendilerimizin isteğine bağlıdır. Çünkü sizler, bizim babalarımızsınız! Bir bey ne kadar sert olursa, bu mujiğin o kadar hoşuna gider.”

Bir gün, yine buna benzer bir cevap alan Bazarov, küçümser bir eda ile omuzlarını kaldırmış ve geri dönmüştü. Köylü de evine gitmişti.

Bu köylünün Bazarov’la konuşmasını uzaktan, kendi kulübesinin eşliğinden seyreden orta yaşlı, asık suratlı bir köylü:

“Nelerden söz etti, yoksa ödenmemiş borçlardan mı?” diye, Bazarov’la konuşan köylüye sordu.

Artık sesinde o masum yumuşaklıktan eser bile kalmayan, tam tersine, umursamaz bir sertlikle konuşan birinci köylü:

“Yok be birader, ne ödenmemiş borcu... Hiç, öyle işte... Şundan bundan gevezelik etti... Anlaşılan dili kaşınmış olacak... Bilinen şey, beyzade... Bir şeyden çaksa bari...”

“Nereden çakacak!..”

* Rusça *mir* sözcüğü, dünya, barış, köy komünleri gibi çeşitli anlamlara gelmektedir. Turgenjev burada, Rus köylüsünün zekâsını ve kurnazlığını belirtmek istemiştir. -çev.

Köylülerin ikisi de, şapkalarını bastırarak ve kuşaklarını düzelterek, kendi işlerinden, ihtiyaçlarından söz etmeye koyuldular.

Yazık!.. Küçümseyerek omuzlarını kaldıran, Pavel Petroviç'le tartışırken, köylülerle konuşmasını bildiğini iddia eden Bazarov, bu kendine çok güvenen Bazarov, köylülerin gözünde bir soytarıdan farksız olduğunu aklından bile geçirmiyordu.

Nihayet o da kendisine bir iş buldu. Bir gün, kendisi de orada bulunduğu sırada, Vasili İvanoviç, bir köylünün ayağındaki yarayı sarıyordu. Ama ihtiyar doktorun elleri titriyor, sargıyı bir türlü saramıyordu. Oğlu kendisine yardım etti ve o günden başlayarak babasının doktorluk çalışmalarına katılmaya başladı. Bununla beraber, gerek kendisinin tavsiye ettiği ilaçlarla, gerek bu ilaçları hemen uygulamaya başlayan babasıyla alay etmekten de geri kalmadı. Ama Bazarov'un alayları babasının hiç de gücüne gitmiyor, hatta onu avutuyordu. İhtiyar doktor, kirli rob-döşambırının, tam midesi üstüne rastlayan kenarından iki parmağıyla tutarak ve çubuğunu çekiştirerek oğlunun konuşmasını büyük bir zevkle dinlerdi. Delikanlının sözleri ne kadar öfkeli ve acı olursa, ihtiyar doktor da bütün kara dişlerini göstererek kahkaha ile o oranda keyifli gülerdi. İhtiyar Bazarov, oğlunun bu, bazen saçma ve manasız çıkışlarını günlerce, köyde, kasabada, her yerde tekrarlar dururdu. Mesela oğlu, kendisinin sabah duasına kiliseye gittiğini duyunca, "Ne aynasız iş" dediği için, günlerce bu deyimini tekrarlamış, durmuştu. Bir gün ihtiyar doktor, karısının kulağına:

"Allaha şükür, can sıkıntısından kurtuldu," diye fısıldadı, "bir görseydin bugün bana ne okkalı küfürler savurdu. Şaşılacak bir şeydi doğrusu!.."

Buna karşılık böyle bir yardımcısı olması düşüncesi, ihtiyar doktoru alabildiğine sevindiriyor, göğsünü kabartıyordu. Bir gün sırtında erkek paltosu, başında boynuzlu kışka olan bir köylü kadına küçük bir şişe kurşun suyu, ya da bir kutu juski-

yam merhemi verirken, “Evet, evet,” demişti, “sen kadını, oğlumun bende misafir oluşuna her dakika dua etmelisin!.. Şimdi seni en bilimsel, en yeni usullerle tedavi ediyorum, bunu anlıyorsun?.. Fransızların İmparatoru Napolyon’un bile bundan iyi bir doktoru yoktur.” “Karnındaki telin koptuğundan” şikâyet ederek (bu sözlerin anlamını kendisi de bilmiyordu) doktora başvuran kadın yerlere kadar eğildi ve bir havlunun ucuna bağlanmış olan dört yumurtayı çıkarmak için elini koynuna soktu.

Bazarov bir seferinde, basma ve dokuma satan bir çerçinin dişini bile çekti. Bu, basbayağı bir diş olmasına rağmen Vasili İvanoviç bunu, nadir bir şeymiş gibi sakladı. Dişi Aleksi Baha’ya gösterirken de, boyuna şunları tekrarladı:

“Şu köklere bakın!.. Yevgeni’de de ne kuvvet varmış!.. Çerçiyi oturduğu yerden öyle bir havalandırdı ki... Bana öyle geliyor ki, bir meşe olsaydı onu bile söküp alacaktı!..”

Kendinden geçmiş olan ihtiyardan nasıl kurtulacağını, ona ne cevap vereceğini bilemeyen Aleksi Baba, en sonunda:

“Gerçekten de övmeye değer bir şey,” dedi.

• • •

Bir gün komşu köyden bir mujik, tifoya yakalanmış olan kardeşini Vasili İvanoviç’e getirmişti. Bir kucak ot üzerine, yüzükoyun yatırılmış olan zavallı hasta, ölüm halinde idi; bütün vücudu esmer lekelerle kaplıydı. Hasta kendini kaybedeli çok olmuştu. Vasili İvanoviç, daha önce bir doktora başvurulmamış olmasına esef etti ve kurtuluş ümidi olmadığını söyledi. Gerçekten de köylü, kardeşini evine ulaştıramadı; hasta yolda, arabanın içinde öldü.

Üç gün sonra Bazarov, babasının odasına girdi ve kendisinde cehennemtaşı bulunup bulunmadığını sordu.

“Var; ne yapacaksın?”

“Gerekli... Yara dağılayacağım.”

“Kimin yarasını?”

“Kendi yarımı.”

“Nasıl, kendi yararı mı? Bu nereden çıktı? Nasıl yaraymış bu? Göster şunu...”

“İşte şurada, parmağımda... Bugün köye gitmişim, biliyorsun, hani şu tifolu hastanın köyüne... Nedense akıllarına otopsi yapmak gelmiş... Ben de çoktandır otopsi yapmamıştım.”

“E, sonra?..”

“Sonrası, ilçe doktorundan otopsiye katılmama izin vermesini rica ettim ve işte, parmağımı kestim.”

Vasili İvanoviç birdenbire sapsarı kesildi, bir kelime söylemeden çalışma odasına atıldı, elinde bir cehennemtaşı parçası olduğu halde hemen geri döndü. Bazarov cehennemtaşını alıp gitmek istedi. Vasili İvanoviç:

“Allah rızası için bırak da bunu ben yapayım,” dedi.

Bazarov gülümsedi:

“Pratik yapmaya ne kadar heveslisin!..”

“Alayı bırak rica ederim, parmağını göster!.. Yara o kadar büyük değil... Acımıyor, değil mi?”

“Daha kuvvetli bas, korkma!..”

“Ne dersin Yevgeni, demirle dağlasak daha iyi olmaz mı?”

“Bunu önceden yapmak gerekti. Halbuki şimdi, doğrusunu isterseniz, cehennemtaşına da pek gerek yok. Şayet hastalık bana da bulaşıtıysa, iş işten geçti demektir.”

Vasili İvanoviç güçlükle:

“Nasıl... İş işten geçti mi?” diyebildi.

“Elbette... Parmağımı keseli dört saatten fazla oluyor.”

Vasili İvanoviç yarayı biraz daha dağladı.

“İlçe doktorunda cehennemtaşı yok muydu ki?”

“Yoktu.”

“Nasıl olur, aman yarabbi!.. Doktor olsun da yanında böyle gerekli bir şey bulunmasın!..”

Bazarov:

“Sen onun bisturilerini bir görseydin!” dedi ve dışarı çıktı.

O gün akşama kadar ve ertesi gün bütün gün Vasili İvanoviç oğlunun odasına girebilmek için binbir bahane icat etti. Gerçi yarasını ağzına almak şöyle dursun, tamamıyla başka şeylerden söz etmeye çalıştı ama oğlunun gözlerine öylesine dikkatle baktı ve davranışlarını öylesine telaşla izledi ki, Bazarov’un sabrı tükendi ve evden gitmekle babasını tehdit etti. Vasili İvanoviç, bundan sonra telaş göstermeyeceğine söz verdi. Üstelik olan bitenden hiç haberi olmayan Arina Vlasjevna da, geceleri niçin uyumadığını, kendisine böyle ne olduğunu ihtiyar doktora sormaya başladı. Kaçamak olarak göz ucuyla incelemekte olduğu oğlunun görünüşü hiç de hoşuna gitmediği halde, koskoca iki gün kendini tuttu, ama üçüncü günü, öğle yemeğinde artık kendini tutamaz oldu. Bazarov, başını önüne eğmiş bir halde oturuyor, hiçbir yemeğe el sürmüyordu. İhtiyar doktor, yüzüne tamamıyla ilgisiz bir görünüş vermeye çalışarak:

“Niçin yemek yemiyorsun, Yevgeni?” diye sordu. “Bana katarsa yemekler güzel olmuş.”

“Canım istemiyor, onun için yemiyorum.”

“İştahın mı yok?.. Başın nasıl? (Ürkek bir sesle ilave etti). Ağrıyor mu?..”

“Ağrıyor. Niçin ağrımasın?”

Arina Vlasjevna doğruldu ve dikkat kesildi. Vasili İvanoviç devam etti:

“Rica ederim kızma Yevgeni. Nabzına bakmama izin vermez misin?”

Bazarov kalktı:

Nabzıma bakmadan da ateşim olduğunu sana söyleyebilirim.

“Titreme de geldi mi?”

“Evet, titreme de geldi. Gidip yatacağım... Siz de bana ıhlamur gönderiniz, kendimi üşütmüş olacağım.”

Arina Vlasjevna da lafa karıştı:

“Boşuna değil, dün gece öksürdüğünü duydum.”

Bazarov:

“Kendimi üşütmüş olacağım, diye tekrarladı ve odadan çıktı.”

Arina Vlasıyevna ıhlamur kaynatmaya gitti. Vasili İvanoviç ise bitişik odaya geçti; adamcağız hiç ses çıkarmıyordu, ama üzüntüsünden ne yapacağını bilemez haldeydi.

O gün Bazarov artık hiç kalkmadı, bütün gecesini de ağır, yarı dalgın bir uyku ile geçirdi. Sabahın birine doğru güçlüklerle gözlerini açabildi. Lambanın ışığında, üzerine doğru eğilmiş olan babasının solgun yüzünü gördü ve ona, çekilip gitmesini söyledi. İhtiyar boyun eğdi ama, hemen ayaklarının ucuna basarak geri döndü; bir dolabın yarı açık kapısının arkasına gizlenerek, gözlerini ayırmadan oğluna bakmaya başladı. Arina Vlasıyevna da yatmadı. İkide birde, odanın kapısını yavaşça aralayarak “Yenuşa’nın nasıl nefes aldığını” dinlemeye ve Vasili İvanoviç’i görmeye geldi. İhtiyar kadın sadece kocasının hareketsiz ve kamburlaşmış sırtını görebiliyor, ama bu bile onu, bir dereceye kadar, avutuyordu.

Bazarov sabahleyin kalkmak istedi; başı döndü, burnundan kan geldi, tekrar yattı. Vasili İvanoviç sessizce ona hizmet ediyordu. Arina Vlasıyevna oğlunun odasına girerek sağlığını sordu. Bazarov “daha iyi” olduğunu söyleyerek yüzünü duvardan yana çevirdi. Vasili İvanoviç, çekilip gitmesi için karısına her iki eliyle işaret etti. İhtiyar kadın ağlamamak için dudaklarını ısırды ve dışarı çıktı. Evin içinde her şey sanki birdenbire kararmış gibiydi. Herkesin yüzü uzamış gibiydi, ortalıkta tuhaf bir sessizlik vardı. Bahçedeki gürültücü bir horozu köye gönderdiler. Zavallı hayvan kendisine niçin böyle davrandıklarını anlamadı tabii. Bazarov, yüzü duvara dönük olarak yatmaya devam etti. Vasili İvanoviç, çeşitli sorular sorarak onu konuşturmayı denedi, ama bu sorular hastayı yoruyordu. İhtiyar, ara sıra parmaklarını çitlatarak, sessizce koltuğuna gömüldü. Sonra, birkaç dakika için bahçeye çıktı. Orada, tarif olunmaz bir baskınla gafil avlanmış

gibi, şaşkın şaşkın durdu (zaten şaşkınlık ifadesi yüzünden hiç eksik olmazdı), karısının sorularından kaçınmaya çalışarak, tekrar oğlunun yanına döndü. İhtiyar kadın nihayet onu elinden tuttu. Ispazmozlar geçirerek, âdeta tehdit edici bir şiddetle:

“Söylesene, nesi var?” diye sordu.

Vasili İvanoviç hemen aklını başına topladı. Ona cevap olarak, kendini gülümsemeye zorladı. Ama gülümseme yerine ağzından bir kahkaha çıktığını dehşetle fark etti. Doktor getirmesi için daha sabahdan şehre adam göndermişti. Ama oğlunun buna kızmaması için de delikanlıya önceden haber vermek gereğini duydu.

Bazarov birdenbire, yatmakta olduğu divanın üzerinde döndü. Donuk bakışlarla dik dik babasına baktı ve su istedi.

Vasili İvanoviç, oğluna su verdi ve fırsattan faydalanarak alnını yokladı: Delikanlı ateş gibi yanıyordu.

Bazarov, kısık bir sesle, ağır ağır:

“İhtiyar,” diye söze başladı, “benim işim bitik. Hastalığa yakalandım, birkaç gün sonra beni gömeceksin!”

Vasili İvanoviç, sanki birisi bacaklarına vurmuş gibi sallandı:

“Yevgeni,” dedi, “sen neler söylüyorsun kuzum! Allah seninledir! Seninki bir soğuk algınlığı...”

Bazarov, acele etmeden babasının sözünü kesti:

“Yeter!.. Bir doktorun böyle konuşması yakışık almaz!.. Hastalığın bütün belirtileri ortada, bunu sen de biliyorsun!..”

“Nerede belirtiler... Ne hastalanması... Yevgeni? İnsaf et!..”

Bazarov gömleğinin kollarını sıvadı, derisini kaplayan uğursuz kırmızı lekeleri babasına göstererek:

“Ya bunlar ne?..” dedi.

Vasili İvanoviç titredi ve korkudan buz gibi oldu, nihayet:

“Tutalım ki... tutalım ki... Hastalanmaya benzer bir şey olsun... Bir...”

Oğlu, babasının sözünü tamamladı:

“Piyemi.”

“Evet... Dediğin gibi bir epidemi...”

Bazarov, hecelerinin üzerinde birer birer durarak sert bir sesle:

“P i y e m i,” diye tekrarladı, “yoksa okuduklarını unuttun mu?..”

“Evet, evet, evet, nasıl istersen!.. Ama ne olursa olsun, biz seni yine iyi edeceğiz!..

“Bırak bu beylik lafları!.. Ama mesele bu değil. Bu kadar çabuk öleceğimi beklemiyordum. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu çok kötü bir rastlantı... Şimdi, annemle ikiniz, çok sofuluşunuzdan faydalanmalısınız. İşte size, sofuluğunuzu denemek için bir fırsat... (Bazarov, biraz daha su içti.) Bana gelince, henüz kafam yerinde iken, senden bir ricada bulunmak istiyorum. Sen de bilirsin ki, beynim, yarın ya da öbür gün iflas edecek... Şimdi bile, açık konuşup konuşmadığıma emin değilim... Yattığım sürece, etrafımda hep kırmızı köpeklerin koştuğunu görür gibi oldum. Sen de, bir yaban horozunu pusuda bekler gibi başucumda bekliyordun... Âdeta sarhoş gibiyim. Bilmem, beni iyice anlıyor musun?..”

“Rica ederim Yevgeni, sen tam gerektiği gibi konuşuyorsun!”

“Çok iyi şu halde. Sen bana, doktor getirmek üzere bir adam gönderdiğini söylemiştin... Bu davranışınla kendini avutmuş oldun!.. Şimdi de beni avut: Özel bir adam da benim için gönder...”

“Arkadi Nikolayeviç’e mi?”

Bazarov, dalgın bir halde:

“Arkadi Nikolayeviç de kim oluyor?.. Ha, evet!.. Şu yavru kuş! Hayır, ona ilişme; o şimdi alakarga oldu. Hiç şaşma, daha sayıklamaya başlamadım. Sen, Odintsova’ya, Anna Sergeyevna’ya bir adam gönder! Bu yanlarda böyle bir çiftlik sahibi kadın var. Tanır mısın? (Vasili İvanoviç başını salladı.) Ona Yevgeni Bazarov saygılarını sunduğunu ve ölmekte olduğunu söylememizi emretti, desin. Bunu yapacaksın değil mi?”

“Olur, yaparım. Ama bu olur mu Yevgeni, sen ölesin?.. Düşün bir defa!.. Artık bundan sonra adaletin lafı mı olur?..”

“Ben orasını bilmem; sen yalnız bir adam gönder.”

“Hemen şimdi gönderirim, kendim de bir mektup yazarım.”

“Hayır, ne gereği var?.. Sadece, saygılarını sunduğunu söylememizi emretti, desin, başka bir şey gerek değil. Bana gelince, tekrar köpeklerime dönüyorum. Ne tuhaf!.. Düşüncemi ölüm üzerinde durdurmak istiyorum, ama hiçbir sonuç alamıyorum. Bir leke görüyorum... Başka hiçbir şey yok...”

Yine ağır bir davranışla duvardan yana döndü. Vasili İvanoviç odasından çıktı. Karısının yatak odasına gelince, kutsal resimler önünde diz çökerek inledi:

“Dua et Arina, dua et!.. Oğlumuz ölüyor,” dedi.

• • •

Gelen doktor, yanında cehennemtaşı bulunmayan şu mahut ilçe doktoruydu. Hastayı muayene ettikten sonra, bekleme metodunun uygulanmasını tavsiye etti. Bu arada, iyileşme olasılığı üzerine birkaç söz söyledi.

Bazarov:

“Benim durumumda olan insanların öbür dünyayı boylamadıklarını hiç gördünüz mü?” diye sordu ve divanın yanında duran ağır masayı bacağından yakalayarak sarstı ve yerinden oynattı. “Güçlü olmasına güçlüyüm, bütün gücüm henüz yerinde ama gelgelelim ölmek gerek,” diye söylendi, “yaşlı bir insan, yaşamaktan usanacak kadar vakit bulabilir... Ama bana gelince... Gel de ölümü inkâr et bakalım. O seni inkâr eder ve tamam!.. Orada ağlayan kim?.. Annem mi?.. Zavallı kadın!.. O harikulade *borşç*’larıyla şimdi kimi besleyecek?.. Ya sen Vasili İvanoviç, galiba sen de ağlıyorsun?.. Elden ne gelir, Hıristiyanlık yardım etmiyorsa, filozof ol, stoik* ol! Hem sen filozofluğunla övünmüyor muydun?..”

* Sabır ve tahammül tavsiye eden stoacılık felsefesinin taraflısı. –çev.

Vasili İvanoviç:

“Ben nerenin filozofuyum?” diye inledi ve gözyaşları yanaklarından aşağı akmaya başladı.

• • •

Bazarov’un durumu saatten saate kötüleşiyordu. Genel olarak cerrahi zehirlenmelerde görüldüğü üzere, hastalık hızla ilerliyordu. Delikanlı henüz hafızasını kaybetmemişti. Kendisine söylenenleri anlıyordu. Henüz hastalıkla savaşıyordu. Yumruklarını sıkarak: “Sayıklamak istemiyorum, bu ne saçma şey,” diye mırıldanıyor, arkasından da hemen, “Sekizden on çıkarsa ne kalır?” diyordu. Vasili İvanoviç divane gibi dolaşüyor kâh şu, kâh bu tedbiri tavsiye ediyor, biricik yaptığı iş de oğlunun ayaklarını örtmek oluyordu. Sinirleri gergin bir halde, “Islak bir çarşafa sarmalı... Kusturucu bir şey vermeli... Midesine hardal yakısı koymalı... Kan almalı...” deyip duruyordu. Oğlunun yanında kalmasını rica ettiği doktor da, ona hınk deycilik ediyor, hastaya limonata içiriyor, kendisine de, bazen bir çubuk bazen “kuvvetlendirici-ısıtıcı” bir şey, yani votka istiyordu. Arina Vlasyevna, kapının dibinde, alçak bir iskemlede oturuyor, sadece dua etmek için ara sıra dışarı çıkıyordu. Birkaç gün önce tuvalet aynası elinden düşmüş ve kırılmıştı: İhtiyar kadın bunu daima fenaya yorardı. Anfisuşka, hanımına bir şey söylemesini beceremiyordu. Timofeyiç, Odintsova’ya gitmişti.

Bazarov geceyi çok fena geçirdi. Yüksek ateş onu bitiriyordu. Sabahleyin biraz rahatlar gibi oldu. Annesinden, saçlarını taramasını rica etti, ihtiyar kadının elini öptü. İki yudum çay içti. Vasili İvanoviç biraz canlandı:

“Allaha şükür,” diye söylendi, “kriz geldi... Kriz geçti.”

Bazarov:

“Öyle mi sanıyorsun?..” dedi. “Bu kelimenin anlamı ne? Kuz kelimesini bulup söyledin ve aklınca avundun!.. İnsanların hâlâ

kelimelere inanması şaşılacak bir şeydir... Mesela bir insana aptalsın deseler ve onu dövmeseler buna canı sıkılır. Ona akıllısın deseler ve ona para vermeseler buna sevinir.”

Bazarov’un eski “çıkışlarını” hatırlatan bu kısa konuşma Vasili İvanoviç’i çok sevindirdi. Ellerini çırpıyormuş gibi yaparak: “Bravo!..” diye bağırdı. “Çok güzel söyledin, çok güzel!”

Bazarov, kederli kederli gülümsedi:

“Ne dersin, sence kriz geçti mi, yoksa geldi mi?”

Vasili İvanoviç:

“Şunu bunu bilmem,” dedi, “sen daha iyisin. Ben buna seviyorum.”

“Eh, çok iyi öyleyse... Sevinmek her zaman iyi şeydir. Onu hatırlıyorsun, değil mi?... Adam gönderdin mi?”

“Gönderdim, nasıl göndermem.”

• • •

İyiliğe doğru dönüş çok sürmedi. Hastalık nöbetleri yeniden gelmeye başladı. Vasili İvanoviç, oğlunun yanında oturuyordu. Sanki özel bir acı, ihtiyarı üzüyordu. Birkaç sefer konuşma denemesinde bulundu, konuşamadı. En sonunda:

“Yevgeni,” dedi, “oğlum benim, değerli yavrum, sevgili yavrum!”

Bu alışık olmadığı seslenişler Bazarov’a dokundu. Biraz başını çevirdi. Onu ezmekte olan dalgınlık ağırlığından kurtulmaya çalışarak:

“Ne var babacığım?” dedi.

Oğlu gözünü açmadığı ve babasını görmediği halde, Vasili İvanoviç, Bazarov’un önünde diz çöktü:

“Yevgeni,” diye devam etti, “sen şimdi daha iyisin... İnşallah tamamıyla iyileşirsin! Ama, bu zamandan faydalanarak annenle beni avut, Hristiyanlık görevini yap!.. Bunu sana söylemek benim için çok korkunçtur. Ama bundan da korkuncu, ömrünün sonuna kadar... Düşün bir sefer Yevgeni...”

İhtiyarın sesi kesildi. Gözleri kapalı yatmaya devam etmesine rağmen, oğlunun yüzünde tuhaf bir şeyler uçtu. Nihayet:

“Bu davranışım sizi avutabilirse, bunu reddetmem,” dedi, “ama bana öyle geliyor ki, henüz daha acele etmeye gerek yok! Daha iyi olduğumu sen kendin söylüyorsun...”

“Daha iyisin Yevgeni, daha iyisin! Ama kim bilebilir ki... Bunlar hep Allahın iradesidir. Ama borcunu ödemiş olarak...”

Bazarov babasının sözünü kesti:

“Hayır, ben bekleyeceğim. Krizin geldiğini ben de kabul ediyorum. İkimiz de yanıldysak, ne yapalım!.. Hem canım, kendini kaybetmiş olanların da günahı çıkarılır.”

“İnsaf et, Yevgeni!”

“Ben bekleyeceğim. Şimdiyse uyumak istiyorum. Bana engel olma!..”

Başını eski yerine koydu.

İhtiyar ayağa kalktı, bir koltuğa oturdu. Ellerini çenesine dayayarak parmaklarını ısırmaya başladı.

• • •

Bir yaylı araba gürültüsü, özellikle köy ıssızlığında ayırt edilen bir gürültü, birdenbire ihtiyarın kulağında şaşırtıcı yankılar yaptı. Hafif tekerlekler gittikçe yaklaştı. İşte, beygirlerin soluması da duyuldu. Vasili İvanoviç fırladı, pencereye koştu. Dört beygir koşulu iki kişilik bir araba, evinin avlusuna giriyordu. Bunun ne demek olabileceğini düşünmeye bile gerek görmeden, şuursuzca bir sevinçle kapı önüne koştu. Üniformalı bir uşak arabanın kapısını açıyordu. Siyah mantolu siyah tüllü bir kadın arabadan indi:

“Ben Odintsova’yım,” dedi, “Yevgeni Vasiliyiç sağ mı?.. Siz onun babası mısınız?.. Yanımda bir de doktor getirdim.”

Vasili İvanoviç:

“Velinimet!..” diye bağırdı ve kadının elini yakalayarak, ıspazmoz içinde dudaklarına götürdü.

Anna Sergeyevna'nın getirdiği, siması Alman'a benzeyen, gözlüklü, ufak tefek doktor da bu sırada ağır ağır arabadan indi. Vasili İvanoviç. Odintsova'nın sorularına cevap vererek:

"Yevgeni'm sağ, henüz sağ," dedi, "şimdi artık kurtulacak! Kadınıml! Kadınıml! Bize gökten bir melek indi."

Misafir odasından dışarı fırlayan ihtiyar kadın:

"Ne oldu?.. Allahım!" diye bağırdı ve hiçbir şey anlamadan hemen Anna Sergeyevna'nın ayaklarına kapandı.

Bir deli gibi genç kadının eteklerini öpmeye başladı. Anna Sergeyevna:

"Ne yapıyorsunuz!.. Rica ederim, ne yapıyorsunuz!" dedi.

Ama Arina Vlashevna onu dinlemiyordu. Vasili İvanoviç ise boyuna tekrarlıyordu:

"Melek!.. Melek!.."

Nihayet doktor, biraz canı sıkılmış bir halde:

"*Wo ist der Kranke?**" diye sordu.

Vasili İvanoviç kendine geldi:

"Burada, burada. Lütfen arkamdan geliniz!" dedi.

Sonra hafızasını toplayarak ilave etti:

"Werthester Herr Colega.**"

Alman:

"Ya!" dedi ve ekşi ekşi sırıttı.

Vasili İvanoviç, doktoru hastanın yanına götürdü. Oğlunun kulağına eğilerek:

"İşte, işte Anna Sergeyevna Odintsova'nın doktoru," dedi, "Odintsova da burada."

Bazarov birdenbire gözlerini açtı:

"Ne dedin?.." dedi.

"Anna Sergeyevna Odintsova'nın burada olduğunu söylüyorum. Sana bu doktoru getirdi."

Bazarov etrafına bakındı:

* (Alm.) "Hasta nerede?" -çev.

** (Alm.) "Çok saygılı bay meslektaş." -çev.

“O burada... Kendisini görmek istiyorum.”

“Onu göreceksin Yevgeni; ama daha önce bay doktorla konuşmak gerek. Sidor Sidorîç (ilçe doktorunun adı böyle idi) git-tiği için hastalığın bütün seyrini anlatmam gerekecek... Küçük bir konsültasyon yapacağız!..”

Bazarov, Alman’a baktı:

“Çabuk konuşunuz. Ama Latince değil. Çünkü ben *jam moritur*’un* ne demek olduğunu anlarım.”

Eskülap’ın bu yeni torunu, Vasili İvanoviç’e dönerek:

“*Der Herr scheint des Deutschen mächtig zu sein,*” ** diye söze başladı.

Vasili İvanoviç:

“*Ich... gabe...* Ama Rusça söyleyiniz, daha iyi.”

“Demek öyle!.. Pekâlâ öyleyse...”

Ve konsültasyon başladı.

• • •

Yarım saat sonra Anna Sergeyevna, yanında Vasili İvanoviç olduğu halde, Bazarov’un yanına girdi. Doktor, hastanın iyile-şeceğini akla bile getirmemek gerektiğini genç kadının kulağına fısıldamaya vakit bulmuştu.

Anna Sergeyevna, Bazarov’a baktı... ve kapı ağzında kalakal-dı. Kendisine dikilen bulanık gözleriyle bu hem ateş gibi yanan, aynı zamanda hem ölü yüz, onu öylesine şaşırtmıştı ki. Düpe-düz bir çeşit soğuk, dayanılmaz korku duydu. Onu gerçekten sevseydi böyle bir şey duymazdı, düşüncesi bir an için kafasında parlardı.

Bazarov, zorlukla:

“Teşekkür ederim,” dedi, “bunu beklemiyordum. Bu çok gü-zel bir davranış. Vadettiğiniz gibi, işte bir sefer daha görüştük.”

* (Lat.) “Artık ölüyor.” –çev.

** (Alm.) “Bay galiba Almanca konuşuyor.” –çev.

Vasili İvanoviç:

“Anna Sergeyevna öylesine iyi ki...” diye söze başladı.

Bazarov:

“Baba, bizi yalnız bırak,” dedi. “Anna Sergeyevna, müsaade ediyorsunuz, değil mi?.. Öyle sanıyorum ki, şimdi artık...”

Bazarov, başıyla, artık yıpranmış ve güçten düşmüş vücudunu işaret etti. Vasili İvanoviç çıktı. Bazarov:

“Teşekkür ederim,” diye tekrarladı, “bu, krallara yaraşır bir davranış oldu. Derler ki, krallar da ölmekte olanları ziyaret ederlermiş.”

“Yevgeni Vasilyiç, umarım ki...”

“Eh, Anna Sergeyevna, doğruyu söyleyelim, benim işim bitik. Ben çarkların arasına sıkışmış bir adamım. Görülüyor ki, geleceği düşünmek yersizmiş. Ölüm eski bir şey ama herkes için yenidir. Şimdiye kadar korkmadım... Daha sonra kendimi kaybedeceğim ve her şey tamam... (Zayıf bir hareketle elini salladı.) Bilmem ki size ne söyleyeyim... Sizi sevdiğimi mi?.. Bunun önce de bir manası yoktu, şimdi ise hepten yok... Aşk bir kalıptır. Benim kendi kalıbımsa dağılıp gidiyor. İyisi mi size şunu söyleyeyim: Öylesine canlı ve şimdi karşımda öylesine güzelsiniz ki...”

Anna Sergeyevna, elinde olmayarak titredi.

“Bir şey değil, heyecanlanmayınız!.. Orada oturunuz... Bana yaklaşmayınız... Biliyorsunuz ki hastalığım bulaşıcıdır.”

Anna Sergeyevna hızla odayı geçti ve Bazarov’un yatmakta olduğu divanın yanındaki koltuğa oturdu. Bazarov hafif bir sesle devam etti:

“İyi yürekli kadın!.. Oh, ne kadar da yakın... Bu iğrenç odada, öylesine genç, öylesine taze, öylesine temiz ki... Elveda artık!.. Çok yaşayınız, bu hepsinden iyi... Fırsat varken hayattan faydalanınız!.. Bakınız, ne çirkin bir görünüş: Yarı ezilmiş bir solucan, yine de yerlerde sürünmeye çaballıyor! Ben de, birçok iş yapacağım, ölmeyeceğim, diye düşünmüştüm. Ne gezer!.. Bu dünyada bir amacım vardı. Ben bir devdim! Oysaki şimdi bu

devin bütün ödevi, hiç kimseyi ilgilendirmemekle beraber, ne yapıp yapıp acı çekmeden ölmektir. Ama ne olursa olsun dayanıklı olacağız!..”

Bazarov sustu ve eliyle bardağını aramaya koyuldu. Anna Sergeyevna, eldivenlerini çıkarmadan ve korka korka soluyarak ona su içirdi. Bazarov yine söze başladı:

“Beni unutacaksınız... Ölü, canlının yoldaşı olamaz. Babam size, Rusya değerli bir adamını kaybediyor, filan, diyecek... Bu saçma bir şey ama, siz onun inancını çürütmeye kalkışmayınız. Bilirsiniz ki, çocuğu ne ile avutursanız...^{*} Annemi de teselli ediniz!.. Güpegündüz elinizde fenerle arasanız, sizin bu koca dünyanızda onlar gibi insan bulamazsınız!.. Ben Rusya’ya gerekliymişim... Hayır, görülüyor ki değilmişim... Hem canım, gerekli olan kim?.. Kunduracı gerek, terzi gerek, kasap... Et satıyor... Kasap... Durunuz, karıştırıyorum. Burada bir orman var...”

Bazarov elini alnına koydu.

Anna Sergeyevna ona doğru eğildi:

“Yevgeni Vasilyiç, ben buradayım...”

Bazarov hemen elini alnından çekti ve doğruldu. Gözleri son bir ışıkla tutuştu. Ani bir güçle:

“Elveda...” dedi, “elveda!.. Beni dinleyin... Ben o gün sizi öpmemiştim. Ölmekte olan şu kandili üfleyiniz de sönsün!..”

Anna Sergeyevna, dudaklarını delikanlının alnına dokundurdu. Bazarov:

“Yeter,” dedi ve başı yastığa düştü, “şimdi... Karanlık...”

Anna Sergeyevna yavaşça odadan çıktı. Vasili İvanoviç fısıltı ile sordu:

“Ne haber?..”

Genç kadın, zor duyulan bir sesle cevap verdi:

“Uyudu.”

^{*} Bir Rus atasözüdür. Tamamı şöyledir: “Çocuğu ne ile avutursanız avutunuz, yeter ki ağlamasın!” –cev.

Bazarov'un artık uyanmaması alnında yazılıydı. Akşama doğru tamamıyla kendini kaybetti, ertesi gün de öldü. Aleksi Baba, Bazarov'a son dini töreni yaptı. Ölümünden önce ona bu son dini tören yapılırken ve göğsüne kutsal yağ sürülürken, Bazarov'un bir gözü açıldı. Resmî cübbesiyle papazı, tüten kandili ve aziz resimleri önündeki mumları görünce, ölüm halindeki yüzünde, bir an için, bir dehşet kasılması belirir gibi oldu. Nihayet delikanlı son nefesini verdiği ve evin içinde genel bir feryat koptuğu anda, Vasili İvanoviç, ani bir öfkeye kapıldı. Kasılmış yüzü ateşler içinde olduğu halde, kısık bir sesle, "Dava edeceğimi söylemiştim!" diye bağıyor, güya birini korkutuyormuş gibi yumruğunu havada sallayarak tekrarlıyordu, "Davacıyım!.. Davacıyım!.." Arina Vlasıyevna'ya gelince, gözyaşları içinde kocasının boynuna atıldı. İkisi birden yüzükoyun secdeye kapandılar. Sonraları, Anfisuşka bu olayı hizmetçi odasında şöyle anlattı: "İşte böyle, ikisinin birden, öğle sıcaklığında baş başa veren koyunlar gibi, başçağızları yere düşmüştü."

• • •

Ama kavurucu öğle sıcaklığı geçer, akşam olur, gece çöker, acı çekenlerin, yorgunların tatlı tatlı uyuyacakları sakın barınaklara dönüş zamanı gelir...

XXVIII

*A*RADAN altı ay geçti. Bulutsuz soğukların müthiş sessizliğiyle, her yanı kaplayan gıcırtilı karlarıyla, ağaç dallarındaki pembe kırağılarıyla, soluk zümrüdü andıran gökyüzüyle beyaz bir kış hüküm sürüyordu. Bacaların üzerinde dumandan şapkalar koyulaşüyor, bir anda açılıp kapanan kapılardan buğu helezonları yayılıyor, yanakları ısırılmışçasına kırmızı yüz-lü insanlar acele acele yürüyor, iliklerine kadar üşümüş atlar

koşa koşa geçiyordu. Ocak ayının günlerinden biri sonuna yaklaşıyordu. Akşam ayazı hareketsiz havayı daha da sıkıştırıyor, akşamın kan rengindeki son ışıkları hızla kayboluyordu. Mar-yino'daki evin pencerelerinde ışıklar, birbiri peşinden yandı. Siyah frak ve beyaz eldivenler giymiş Prokofyîç özel bir resmiyetle yedi kişilik bir sofraya hazırlıyordu. Bir hafta önce küçük bir kilisede, hemen hemen tanıksız, sessizce iki nikah kıyılmıştı: Arkadi Katya ile, Nikolay Petroviç de Feniçka ile evlenmişti. İşte bugün de Nikolay Petroviç, işleri için Moskova'ya gitmekte olan ağabeyi Pavel Petroviç'e bir veda ziyafeti veriyordu. Anna Sergeyevna da, gençlere değerli hediyeler vererek, hemen düğünden sonra Moskova'ya gitmişti.

Tam saat üçte herkes sofraya oturdu. Aralarında Mitya da bulunuyordu. Küçüğün artık, altın işlemeli ipekli başlık giyen bir dadısı vardı. Pavel Petroviç, Katya ile Feniçka arasında yer almıştı. “Kocalar” eşlerinin yanına oturmuşlardı. Tanıdığımız bu insanlar son zamanlarda değişmiş, hepsi de sanki güzelleşmiş, gelişmişlerdi. Yalnız Pavel Petroviç zayıflamıştı Ama bu da onun yüzündeki manalı çizgilere daha büyük bir incelik ve *gransenyörlük* vermişti. Evet, Feniçka da başkalaşmıştı; yeni ipekli robuyla, saçlarına bağlanmış geniş kurdelesiyile; boynundaki altın zinciriyle saygılı, hareketsiz –gerek kendisine, gerek onu çevreleyen her şeye karşı saygılı– oturuyor, âdeta, “Beni affediniz, benim hiçbir suçum yok” demek isteyen bir eda ile gülümsüyordu. Gülümseyen yalnız o değildi; ötekilerin hepsi de gülümsüyor, onlar da sanki af diliyorlardı. Hepsi de kendilerini biraz tutuk, biraz üzgün, ama aslında çok iyi hissediyorlardı. Sanki hepsi saf bir komedi oynamak için anlaşılmış gibi, herkes, gülünç bir gayretkeşlikle başkasına hizmet ediyordu. Katya hepsinden sakindi; güvenle etrafına bakınıyordu.

Nikolay Petroviç'in, bu kısa sürede gelinine iyice kanının kaynadığını fark etmek mümkündü. Yemeğin sonlarına doğru ayağa kalktı. Kadehini eline alarak ağabeyi Pavel Petroviç'e döndü:

“Bizi bırakıp gidiyorsun... sevgili ağabeyciğim,” diye başladı, “bizi bırakıp gidiyorsun... Tabii uzun bir süre için değil. Ama ne olsa benim... Bizim... Benim ne kadar... Bizim ne kadar... İşin felaketine bakın ki biz konuşmasını... *Speech** bilmiyoruz. Arkadi, sen konuş!”

“Hayır, babacığım, ben hazırlanmadım.”

“Sanki ben hazırlandım! Kısacası, ağabey, izin ver de seni kucaklayayım, sana iyi dileklerde bulunayım... Çabuk dön!”

Pavel Petroviç, pek tabii olarak Mitya’yı ayırmadan, herkesle öpüştü. Feniçka’nın ayrıca, henüz nasıl uzatılması gerektiğini iyice öğrenemediği elini de öptü. İkinci sefer doldurulmuş kadehini içerken de, “Mutlu olunuz dostlarım! *Farewell!*”** diye bağırды. İngilizce söylenen bu tekerlemeyi kimse fark etmedi, ama herkes duyulandı.

Katya, kocasının kulağına eğilerek, “Bazarov’un anısına,” diye fısıldadı ve kadehini onunla tokuşturdu. Arkadi, cevap olarak Katya’nın elini kuvvetle sıktı, ama Bazarov’un anısına içilmesini açıkça teklif etmek cesaretini gösteremedi.

• • •

Hikâyemiz bitti denilebilir. Ama okurlarımızdan bazıları, ortaya çıkardığımız kişilerin, şimdi, özellikle şimdi, ne yapmakta olduklarını öğrenmek isteyebilir. Biz, bu gibi okurlarımızın isteklerini yerine getirmeye hazırız.

Anna Sergeyevna geçenlerde evlendi. Ama bu evlilik aşka değil, çıkara dayanıyordu. Kocas, geleceğin Rus devlet adamlarından, pratik kabiliyetleri fazla gelişmiş, çok akıllı, iradesi kuvvetli, çok iyi konuşmasını bilen, iyi yürekli, henüz genç, ama buz gibi soğuk bir hukukçudur. Karı koca birbiriyle çok iyi ge-

* (İng.) Konuşma. –çev.

** (İng.) “Allahaismarladık, elveda.” –çev.

çinmektedir. Belki mutlu olacak, belki de birbirlerini seveceklerdir. Prenses X. öldü ve daha öldüğü gün unutuldu. Baba oğul Kirsanov'lar, Maryino'ya yerleşti. İşleri düzelmeye başladı. Arkadi, çok çalışkan bir çiftlik idarecisi oldu, “çiftlik” de, oldukça önemli bir gelir sağlıyor. Nikolay Petroviç Uzlaştırma Komisyonuna üye oldu. Orada bütün gücüyle çalışmakta, kendi bölgesinde devamlı geziler yapmakta, uzun nutuklar çekmektedir. (Çünkü, Nikolay Petroviç'in düşüncesine göre mujikleri “yola getirmek”, yani aynı sözleri sık sık tekrarlamak suretiyle onları “gevşetmek” gerekmektedir.) Ama, gerçeği söylemek gerekirse o, ne *manicipation**) sözünü, bazen ıslık çalar gibi, bazen de melankolik bir eda ile “an”ları burnundan söyleyen aydın soyluları; ne de, “şu *körolasica munsipasion*”a** boyuna küfreden cahil soyluları tamamıyla tatmin edemiyordu. O, gerek birinciler, gerek ikinciler için çok yumuşaktı.

Katerina Sergeyevna'nın bir oğlu oldu; adını Kolya koydular. Mitya artık bayağı dolaşüyor, oldukça anlaşılır sözler söylüyor. Şimdi Feodosya Nikolayevna olan Feniçka'nın, kocasından ve Mitya'dan sonra en çok sevdiği insan gelinidir. Katya piyano başına geçtiği zaman, bütün gün seve seve, onun yanında kalmaya hazırdır.

Sırası gelmişken Piyotr'dan da biraz söz edelim: aptallığı ve kendine önem verşi her zamandan çok artmış, bütün “i”leri “ü” olarak söylemeye başlamış, “şimdi” sözcüğü onun söyleyişine göre “şümdü” olmuştu. O da evlendi. Hem de kendisine oldukça önemli bir drahoma veren şehirli bir bahçıvanın kızıyla evlendi. Bu kız, saatleri olmadığı için oldukça iyi iki isteklisini geri çevirmişti. Halbuki Piyotr un hem saati, hem de rугan iskarpinleri vardı.

* Aslında Fransızcadır, Rusya'daki toprak reformu ile beraber ortaya çıkmış bir rejimdir. –çev.

** Cahil soylular, bu sözcüğü yanlış söylemektedir. –çev.

Dresden’de, Bürhl terasında, saat iki ile dört arası, en *fashionable** gezi zamanıdır. Bu saatlerde orada, elli yaşlarında, saçları artık tamamıyla ağarmış, damla hastalığı çekiyormuş izlenimi veren, ama hâlâ güzelliğini kaybetmemiş, zarif giyinen ve ancak sosyetenin kaymak tabakasında uzun bir süre bulunmuş insanlara özgü davranışı olan birisine rastlayabilirsiniz! Bu, Pavel Petroviç’tir. Moskova’dan Avrupa’ya tedavi için gitmiş. Dresden’de yerleşmişti. Burada daha çok İngilizlerle ve gelip geçen Ruslarla düşüp kalkmaktadır. İngilizlere karşı davranışında sade, hemen hemen alçakgönüllü, ama onursuz da değildir. İngilizler kendisini biraz sıkıcı bulmakla beraber, ondaki “*a perfect gentleman*”e** saygı göstermekten de geri kalmazlardı. Ruslarla daha senlibenlidir, onlarla görüşürken bütün hırçınlığına serbest bir akış veriyor, hem kendisiyle, hem onlarla alay ediyordu. Ama bütün bunlar ona pek yaraşıyordu: Hem umursamaz görünür, hem terbiyelidir. Slavofil görüş taraflısıdır. Bu görüşlerin Rus yüksek sosyetesinde *trés distinguei**** sayıldığı da bilinen bir gerçektir. Rusça hiçbir şey okumaz, ama yazı masasının üzerinde, mujik çarığı biçiminde gümüşten bir sigara tablası vardır. Bizim turistler onun peşinden çok koşar. Geçici muhalefette bulunan Matvey İlyiç Kolyazın, Bohemya içmelerine giderken Pavel Petroviç’e çalılımlı bir ziyarette bulundu.

Dresdenliler ise, kendileriyle çok az görüştüğü halde, ona aşırı bir saygı gösterirler. Saray orkestrasının konserlerine, tiyatroya, *der Herr Baron von Kirsanoff* kadar kimse, kolay ve çabuk bilet sağlayamaz. Elinden geldiğince, hep iyilik yapar. Hâlâ biraz ilgi uyandırmaktadır. Bir zamanlar boşuna Don Juan sayılmıyordu. Ama yaşamak ona ağır geliyor, hatta kendisinin san-

* (İng.) Moda olan anlamına gelmektedir. –çev.

** (İng.) “Tam bir centilmen.” –çev.

*** (Fr.) “Seçkin.” –çev.

dıĒından da ağır geliyor. Bunu anlamak için onu Rus kilisesinde görmek yeter. Kilisenin bir köşesinde duvara dayanarak, derin düşüncelere dalar, dudaklarını üzgün üzgün sıkarak, uzun bir süre kımıldamadan durur. Sonra birdenbire kendine gelir, belli belirsiz istavroz çıkamaya başlar.

Kukşına da sonunda Avrupa'ya gitti. Şimdi Heidelberg de olup tabii bilimler değil de mimarlık öğrenimi yapmakta, bu alanda yeni kanunlar bulduğunu iddia etmektedir. O yine eskisi gibi öğrencilerle, özellikle Heidelberg'de sayıları pek çok olan genç Rus fizikçi ve kimyacılarıyla düşüp kalkmaktadır. Bu öğrenciler, ilkin, akıllıca görüşleriyle, sonraları ise tam bir avarelik ve tembellikleriyle saf Alman profesörlerini şaşırtmaktadırlar.

Büyük bir adam olmaya hazırlanan Sitnikov da, oksijenle azotu birbirinden ayırt edemeyen, ama her şeyi ret ve inkâr eden, yalnız kendilerini beğenen bu çeşit iki üç kimyacı ile ve büyük Yeliseviç'le Petersburg'da sürtüp durmakta, kendi söylediğine göre de Bazarov'un "davasını" yürütmektedir. Anlattıklarına göre geçenlerde biri ona bir dayak atmış; ama Sitnikov da bunu karşılıksız bırakmamış. Niteliği şüpheli bir dergiye sıkıştırılmış, yine niteliği şüpheli bir makalecikle, kendisine dayak atanın bir korkak olduğunu ilan etmiş... O buna ironi adını veriyor. O, yine eskisi gibi babasının emri altında yaşamakta, karısı ise onu bir budala ve... bir edebiyatçı saymaktadır.

Rusya'nın ücra köşelerinden birinde küçük bir köy mezarlığı vardır. Hemen hemen bütün mezarlıklarımız gibi, bu küçük köy mezarlığının da görünüşü hazindir. Etrafını çeviren hendekleri çoktan otlar kaplamıştır. Yana yatmış, külcüğündeki tahta haçlar, bir zamanlar boyalı olan küçük çatıları altında çürümektedir. Mezar taşlarının hepsi de, sanki onları aşağıdan biri itmiş gibi, hep yerinden oynamıştır. Yaprakları yolunmuş bir iki ağaç, zorlukla zayıf bir gölge verebilmektedir. Koyunlar, mezarlar arasında kimse ilişmeden, rahat rahat dolaşmaktadır. Ama bunların içinde bir mezar vardır ki, insan eli ona erişemez, hayvan

ayağı onu çiğnemez: Bu mezarın üzerine yalnız kuşlar konar ve her sabah günün ilk ışığında öterler. Bu mezarın etrafında demir bir parmaklık vardır. İki ucuna, iki çam fidanı dikilmiştir. Bu mezarda Yevgeni Bazarov gömülüdür. Yakınlardaki bir köyden, dermansız iki ihtiyar, bir karı ve bir koca sık sık bu mezarı ziyarete gelir... Bu iki ihtiyar, birbirlerine dayanarak, ağır adımlarla yürür. Demir parmaklığa yaklaşarak, yere kapanır, sonra diz çökerler... Uzun uzun, acı acı ağlarlar. Altında oğullarının yatmakta olduğu dilsiz taş, uzun uzun, dikkatle bakarlar. Birbirlerine kısa birkaç söz söyler, taşın üstündeki tozları silerler. Çamların dallarını düzeltir, yeniden dua ederler... Kendilerini oğullarına, onun anılarına daha yakın duydukları bu yerden bir türlü ayrılamazlar... Dualarının, gözyaşlarının boşa gitmesi mümkün mü?.. Kutsal bir sevginin, fedakâr bir sevginin sonsuz bir gücü olmaması mümkün mü?.. Oh, hayır!.. Bir mezarda gömülü olan yürek ne kadar tutkulu, ne kadar günah işlemiş, ne kadar isyancı olursa olsun, üstünde biten çiçekler bize, masum gözleriyle sakın sakın bakar... Bu çiçekler bize, yalnız sonsuz durgunluğu, “umursamaz” doğanın o büyük durgunluğunu anlatmazlar; onlar bize, aynı zamanda, sonsuz bir uzlaşmayı, ölümsüz bir hayatı da anlatırlar...

Ağustos 1861

yordam edebiyat

Savaş ve Barış (4 cilt) • Tolstoy
Türkçesi: Mete Ergin

Anna Karenina (2 cilt) • Tolstoy
Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Suç ve Ceza • Dostoyevski
Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Delikanlı • Dostoyevski
Türkçesi: Leyla Soykut

Karamazov Kardeşler (2 cilt)
Dostoyevski
Türkçesi: Leyla Soykut

Seçme Öyküler (2 cilt) • Çehov
Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Duman • İ. S. Turgenyev
Türkçesi: Hasan Âli Ediz

Oblomov • İ. A. Gonçarov
Türkçesi: Nuri Yıldırım

Ana • Maksim Gorki
Türkçesi: Zaven Biberyan

*Çocukluğum - Ekmeğimi Kazanırken -
Benim üniversitelerim* • Maksim Gorki
Türkçesi: Mete Ergin - Hasan Âli Ediz

Miguel Angel Asturias kitapları

Sayın Başkan • Türkçesi: Zeyyat Selimoğlu

Guatemala Efsaneleri • Türkçesi: T. Alangu - A. C. Bükler

Kasırga • Türkçesi: Leylâ Gürsel

Yeşil Papa • Türkçesi: Cemal Süreya

Gözleri Açık Gidenler • Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Guatemala'da Hafta Tatili • Türkçesi: Leylâ Gürsel

Durgun Don • (4 cilt) • Mihail Şolohov
Türkçesi: Mete Ergin - Gani Yener

Suçlu Kim? • Aleksandr Herzen
Türkçesi: Mazlum Beyhan

1902 Doğumlular • Ernst Glaeser
Türkçesi: Öner Ünalın

Fırtına Çocukları • Nikolay Ostrovski
Türkçesi: Özdemir İnce

Fesat • Paul Nizan
Türkçesi: Özdemir İnce

Çimento • Fyodor Gladkov
Türkçesi: Erdoğan Tokatlı

Atsineği • Ethel L. Vonich
Türkçesi: A. Ceren Altunkanat

Tünel • Bernhard Kellermann
Türkçesi: Sevinç Altınçekiç

Ölümler Genç Kalır • Anna Seghers
Türkçesi: Sevinç Altınçekiç

Köle • Hans Kirk
Türkçesi: Sermet Yalçın

Moskova Önlerinde • Aleksandr A. Bek
Türkçesi: Naime Yılmaer